נושאים באגרות הראי"ה

צדקה, כספים ותמיכה

156 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ונוסח כל האגרות שבנושא, כל אחת עם התמצית שלה

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

חלק גדול מעבודתו היומיומית של הרב קוק היה קבלת תרומות וחלוקתן, וקריאה לעזרה למוסדות ולעניים. באגרות האלה הרב קוק מאשר קבלת כספים ומפרט איך חילק אותם, ממליץ על מוסדות חסד בירושלים, קורא לנדיבי אמריקה, אפריקה ואנגליה לעזור בעת משבר, ונאבק על סדרי החלוקה של מוסדות הקודש.

הרב קוק אינו רואה בצדקה עניין טכני. הרב קוק כותב על זקנים "האמללים שבאומללים, הנשכחים מאדם ומתבל" (כרך א', אגרת קעה), מסרב לקבל תרומה מאדם שפרנסתו דחוקה (כרך ב', אגרת שמו), ומזהיר שאין לשנות בחיפזון את סדרי החלוקה, כי מצב המוסדות נורא (כרך ד', אגרת תתקצז).

חסד לחלשים

כרך א', אגרת קעה: להרב נפתלי אמסטרדם: המלצה על 'אסף נדחים' בירושלים, בית מחסה לזקנים העניים ביותר, שאין להם זכות להתקבל לבתי מחסה אחרים.

"ותפילת עניים נכאי רוח כאלה כמה גדולה היא ונשגבה"

כרך ב', אגרת שנו: לי' אייזיק בן־טובים, שהשקיע מכוחו במושב הזקנים בירושלים: מכתב עידוד במשבר.

"כל הגדולות אשר עשית בארץ ישראל, מעת היותך בה, ישארו עדי עד לזכרון בהיכל ד' וארץ חמדתו"

כרך ב', אגרת תקלח: לגבאי 'אמון ילדות ישראל' בירושלים: ברכה נלהבת למוסד שמציל בנות ישראל מן המיסיון.

"אשריכם גבורי כח, אשריכם, טהורי לב וגדולי פעלים"

כרך א', אגרת סב: לוועד העיר יפו: שלא ירפו מהנהגת העדה, ובפרט לפני פסח, כשמרירות גורל העניים נוגעת לכל לב.

"רק אל תרפו את ידכם מהנהגת העדה, ביחוד בימים הללו, ימי פרס הפסח הקרובים"

קבלת תרומות וחלוקתן

כרך ב', אגרת שלו: להרב אריה לייב טרויב: הרב קוק חילק את התרומה לתלמידי חכמים, ומבקש את שם אמה של התורמת כדי להתפלל לרפואתה.

"ראוי להודיענו שם אמה, למען הזכירה בעת רצון, לטובה ולברכה"

כרך ב', אגרת שמו: ליצחק סמטה: הרב קוק לא רצה לקבל את שני הדולרים, כי פרנסתו של התורם דחוקה. הרב קוק מעודד אותו ומברך אותו.

"אשר אמנם לא חפצתי לקבלם, לפי מה שאראה מכתבי מכתבו, כי פרנסתו עכשו דחוקה היא"

כרך ב', אגרת תלב: להרב שמואל צבי מרגליות, אב בית דין פירנצה: פירוט חלוקת תרומה של חמש מאות פרנק בין מוסדות ועניים.

"אקוה שתישר חלוקתי זאת בעיני כתר"ה שליט"א"

כרך ד', אגרת אקח: להרב נתן מאוכצקי: הכסף לפליטים לא יחולק בחיפזון, כדי שלא יגיע רק למי שכבר נתמך.

"כי אם אפרסם ע"ד התמיכה, יבאו הנתמכים ע"י הועדים הקיימים, ותהי התועלת קטנה ואינה ניכרת"

עזרה בעת משבר

כרך ב', אגרת תקטו: להרב משה זבולון מרגליות ולרבני אמריקה, במשבר החלוקה בירושלים: תיקון שאינו בזמנו עלול להחריב.

"והמשבר הזה, הכולל בתוכו אסונים רוחניים וגשמיים יחד"

כרך ד', אגרת תתקצז: להרב שאול אלחנן יפה בניו יורק: יש להיזהר שלא לשנות עכשיו את סדרי כספי הצדקה למוסדות הקודש בירושלים, כי מצבם נורא.

"תודתי נתונה לכ"ג על כל מפעלותיו לטובת מוסדי הקודש"

כרך ג', אגרת תשנב: קול קורא לנדיבי אפריקה, בימי המלחמה: תלמוד התורה, ישיבת 'עץ חיים' ובית החולים 'ביקור חולים' במצב מסוכן.

"ותושיעו בזה את המוסדות הקדושים בעת צרתם"

כרך ד', אגרת ארנא: ליהודי אמריקה, יחד עם רב קובנה ורב סלבודקה: לחזק את 'הסנטרל ריליף' ולא לשים לב לכתבי הפלסתר.

"אחינו היקרים, הננו בזה מחזקים את ידיכם בעבודת הקדש של החזקת מוסד הסענטראל רעליעף"

עזרה לאדם אחד

כרך ב', אגרת תרסד: לברון אדמונד דה רוטשילד, בשם קהילת קייב: לבסס את מצבו של מנדל ביליס, שעלה לארץ, כדי שלא יצטרך לעזוב.

"לבסס את המצב של האומלל הלאומי שלנו, למען לא יהיה מוכרח לעזוב את ארץ ישראל"

כרך ג', אגרת תשנט: להרב אשר מיכאל כהן, רב בזל: ביליס במצב לחוץ, והרב קוק מציע לפנות לגביר דרייפוס ברודסקי שיתמוך בו.

"שאני יודע היטב את כל מצבו של ביליס"

כרך ג', אגרת תשעב: לבנו, הרצי"ה, מלונדון: הם קמצו מעיסתם כדי לשלוח כסף למשפחה בארץ.

מה מלמדות האגרות

לראות את החלשים ביותר. הזקנים "האמללים שבאומללים, הנשכחים מאדם ומתבל" (כרך א', אגרת קעה).

לא לקחת ממי שאין לו. לתורם שפרנסתו דחוקה הרב קוק כותב: "לא חפצתי לקבלם" (כרך ב', אגרת שמו).

חלוקה בשיקול דעת. לא לחלק בחיפזון, כדי שהתמיכה תגיע למי שצריך באמת (כרך ד', אגרת אקח).

לא לשנות בעת משבר. תיקון סדרי החלוקה בזמן לא נכון עלול להזיק (כרך ב', אגרת תקטו; כרך ד', אגרת תתקצז).

נוסח האגרות – עם ביאור

156 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת כה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג תשרי תרס"ו - יפו **נמען:** ועד המושבה עקרון

בהמשך לאגרת כב, הרב קוק שולח חמישים נפוליון כתרומה ראשונה לבניית בית לרב המושבה, ומזרז את הוועד למצוא מקום מכובד לבית. הרב קוק מבטיח שימצאו עוזרים רבים לכך.

עיקרי הדברים

- בניית בית לרב המושבה.
- "מעלין בקודש ואין מורידין".

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג תשרי תרס"ו[4].

ברכה ורב שלו'[5] לכבוד הועד הנכבד במושבה עקרון ת"ו.

אחדשה"ט[6].

כאשר שאלת בנין הבית לכבוד הרב דעדתם שליט"א[7] היא נוגעת בעיקר מעמד הרבנות, שזכתה עדתם כבר לקבוע לה יד ושם, להיות שרוי בתוכה רב גדול בישראל שכמותו שי'[8]. ומובטחים אנחנו בע"ה[9], שיקיימו "מעלין בקודש ואין מורידין", [ברכות נח] ועדתם שכבר נעטרה בעטרת מושב רבנות לא תרד מכבודה בקדושת תוה"ק[10]. והנה מאז נודעתי עד כמה ענין הבית עומד הוא ביסודו של עיקר קביעות הרב שי', הנני מצפה על יד לדרך ישועת ד', שימציא לנו דרך איך להחל במלאכה החל וכלה בעז"ה[11]. ע"כ[12] הנני שולח בזה לכבוד הועד את הסך חמישים נאפ', ["נפוליון", מטבע זהב צרפתי] הראשונים להתחלת הענין הגדול הזה, וכפי רצונם הנכבד מאז, לשלם את חוב הבית, ע"י[13] דמי הדירה אשר שלמו עד כה, כן יתנהגו עם זה הסך בע"ה. ועתירתי שלוחה בזה לכבודם, שיהיו מזורזים במצוה רבה זו, לברר מקום מוכשר לבנין הבית לקביעות אורה של תורה במושבם, מקום נאה ומכובד כראוי לכבוד הרב הג'[14] שי' הנכבד מאד בשערי ציון המצויינים בהלכה. והנני מלא תקוה ובטחון, כי כאשר יחלו את מעשיהם ימצאו עוזרים רבים, החפצים בכל לב להשתתף בהרמת קרן דת תוה"ק במושבות אה"ק[15], למען המשיך שפע ברכת ד' והצלחתו על אדמת קדשנו עדי עד, כי דבר אלהינו יקום לעולם. ותיכף לת"ח[16] ברכה ולא יתוסף עליהם בזה שום מעמס ועול, כי הכל מסייעין למלאכת שמים ותל"י[17] כל גדולי אה"ק מביטים בעין יפה בהדר ותפארת על כבוד הרב שי', אשר משמיא זכו להם שישכן בתוכם, באהבה וחבה יתירה.

והנני חותם דברי בברכה מעומק לבבי, שיצליחם ד' ית"ש[18] במעשיהם, ויזכו לבצע את אשר יחלו בכי טוב, ויראו בהפרחת מושבם, הצלחתו ותפארתו, שלומו וכבודו, ורוממות קרן ישראל על אדמת קדשנו, ב"ב[19] בקרוב.

ואצפה למכתבם בקבלת המכתב, והסך הנ"ל[20] ע"י ר'[21] ישראל ארקין נ"י[22]. והי'[23] ז"ש[24] וברכה, כנה"ר[25] ונפש ידידם מצפה אשרם, ברכתם והצלחתם בכל לב ונפש,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ו - השנה תרס"ו (1905/1906)
5. שלו' - שלום
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שי' - שיחיה
9. בע"ה - בעזרת השם
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. בעז"ה - בעזרת השם
12. ע"כ - על כן
13. ע"י - על ידי
14. הג' - הגאון
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. לת"ח - לתלמידי חכמים
17. ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
18. ית"ש - יתברך שמו
19. ב"ב - בני ביתו
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. ר' - רבי
22. נ"י - נרו יאיר
23. והי' - והיה
24. ז"ש - זה שלום
25. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת לט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' מרחשון תרס"ז - יפו **נמען:** דודו, ר' יהודה ליב פעלמאן

על מחלוקת בין ראשי הכוללים, כולל חב"ד, על כתובות המשלוח ועל הפרדת חברון מירושלים. הרב קוק מתנגד לכל פירוד, ובמיוחד לפגיעה במעמד ירושלים, שקדושתה כוללת את כל ארץ ישראל וגם את חברון (על פי הזוהר וראיות מהגמרא). הרב קוק מציע פשרה: לכתוב את הכתובת על שם שלושה אנשים, ולא להפריד את הכולל. הרב קוק מספר על תלמיד חכם זקן שסובל עוני בגלל המחלוקת.

עיקרי הדברים

- מעלת ירושלים על שאר ערי ארץ ישראל.
- שלום ומניעת מחלוקת בכוללים.
- כולל חב"ד וחסידים.

נוסח האגרת עם ביאור

בע"ה[1], עה"ק[2] יפו תובב"א[3], ג' מרחשון תרס"ז[4].

לכבוד דודי, יקירי ואהובי, הישיש הנכבד ת"ח[5] מופלג בתורה ויראה וחסידות מו"ה[6] יהודא ליב שליט"א[7] פעלמאן וכא"ל[8]. וכ"בב בניו וב"ב שיחי'[9] ברב שלו'[10] וברכה.

מכתב כבודו הגיעני, לשמחת לבבי לראות כתב ידו הנהדר, לכה"פ[11] בחת"י[12]. ות"ל[13] על שלומו הטוב.

וע"ד[14] הסכסוך שבין מנהיגי ישראל העומדים בראש הכוללים. [מחלוקת בכולל חב"ד בארץ ישראל על כתובת משלוח הכספים, שאיימה להפריד את חברון מירושלים] מאד נצטערתי ע"ז[15] מאז נודע לי דבר המחלוקת מהממונה בכולל חב"ד[16], איש נכבד מאד מירושלים ת"ו[17], ששאל בזה בעצתי. ודעתי היא, שאנחנו חייבים כולנו להתאמץ בכל עז שלא יהי'[18] ח"ו[19] שום פירוד, ודי לנו והותר הפירודים שכבר נתהוו בעוה"ר[20]. ויותר נכון הי'[21] לותר את הענין של האדרעסין, רק שלא יהי' פירוד להבדיל חברון בפ"ע[22], ולהפריד בינה לירושלים ת"ו[23]. וק"ו[24] שלא להביא ע"ז[25] איזה טינה בלב קצת מאחב"י[26] להקטין ח"ו מעלת קדושת ירושלים ת"ו נגד שאר ערי אה"ק[27] איזו שתהי'[28], שזהו ממש פגם איסור הבמות, והצעקה אשר הי' על בני גד ובני ראובן בבנותם המזבח, [יהושע כב] הכל הוא שלא להשוות אפילו קדושת מקום אחר באי"י[29] לקדושת המקום אשר בחר ד', והעיר אשר נקרא שמו ית'[30] עליה, וק"ו להפחית ח"ו ממעלתה נגדה. כי דוקא ירושלים כוללת כל אי"י[31], ולא עיר אחרת, א"כ[32] בכלל ירושלם נכללת ג"כ[33] קדושת חברון, ולא להיפך. וכ"ד זוה"ק[34] פי חיי שרה דקכ"ח ע"ב[35]: "ת"ח ירושלם כל ארעא דישראל אתכפל תחותה, ואיהי קיימא לעילא ותתא כגונא דא ירושלם לעילא ירושלם. לתתא כו'[36] ובגין כך כפלתא איהו דביי שריא כו' ובגין כך שדה המכפלה" כו'. הרי שאפי'[37] קדושת חברון ומערת המכפלה, שזהו עיקר מעלתה של עה"ק חברון, כלולה. ג"כ בירושלם, ומקור קדושת חברון הוא ג"כ מצד ירושלם. וזאת היא כונת הגאון ר'[38] בצלאל אשכנזי, שכתב בתשובה סי'[39] ט"ו: ואם אין ירושלם ח"ו אין חברון עכ"ל[40], שהגאון בעל חתם סופר הביאו בתשובה סי' רל"ג, וכתב עליו שלא הבין איך תלה ישיבת חברון בירושלם, אבל

נראה שרמז לדברי זוה"ק הנ"ל[41]. וענין קביעת המועדים, שבאמת אינו תלוי דוקא בירושלם כ"א[42] בכל א"י, כמבואר בברכות ד' ס"ג, [ברכות סג] רק שלכתחלה צריך שיהי'[43] ביהודא, משום לשכנו תדרשו, [דברים יב, ה] ויהודא נקרא שכנו של מקום כמבואר בסנהדרין די"א ע"ב, ועי' תוס'[44] ד"ה[45] אין מעברין בסופו, שהקשו דבברכות ילפי' מכי מציון ת"ת[46] וכאן מלשכנו, אבל הענין הוא דמכי מציון ילפי' על כלליות א"י, דג"כ[47] נקראת ע"ש[48] ציון וירושלם, ומלשכנו ילפי' דבעי' ביהודא. עכ"פ[49] משתי הסוגיות למדנו, דעיקר הקדושה והמעלה תלוי דוקא בירושלם, שסוף כל סוף אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דכי מציון ת"ת ודבר ד' מירושלם דוקא, אלא שקדושת ירושלם מאירה ג"כ בכל א"י. וה"ה[50] היתרון שיש ליהודא הוא מפני הקירוב לירושלם, כדפי' רש"י[51] שכנו של מקום ירושלם והיא ביהודא, א"כ כל המעלה היא תלוי' רק בירושלם, וא"כ[52] עיקר ירושלם עדיפא מכל, ופשוט דמצות בנינה קודם וגדול משארי ערי הקודש. וראי'[53] לדבר, דבגמ'[54] דברכות גבי הנהנה מסעודת חתן אמרי' שם ד"ו[55] ע"ב "ואם משמחו מה שכרו, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלם", ולא סתם מחרבות א"י, אע"ג[56] דפשטא דקרא דהביא ממנו ראי'[57] כתוב סתם "כי אשיב את שבות הארץ", א"ו[58] דבנין חרבות ירושלם גדול משאר ערי א"י וע"כ[59] נקט הגדול. וחלילה לחשוב, שהצדיקים הראשונים היו יכולים להתישב בירושלם והקדימו עיר אחרת מאה"ק[60]. והננו רואים גם עתה כל ת"ח[61] וצדיקים משתוקקים להקדים ישיבת ירושלם, ורבים עולים לרגלים גם עכשיו, ומתפללים מוספים אצל כותל המערבי שיבנה בב"א[62], בקדושה והתעוררות נפלאה. אלא שהי'[63] עול הגלות כבד מאד בירושלם, מפני שנאת הגוים שהי' אז, רק עכשיו בעקבא דמשיחא [בדור שלפני ביאת המשיח (סוטה מט)] אנו רואים אות לטובה ופקודת ישועה ורחמים, שאחב"י[64] ב"ה[65] הנם מכובדים בעיני השרים באה"ק[66] בכלל וירושלם בפרט, ות"ל הכל בטוח באין פחד. ועל גדולי הצדיקים אין להקשות כלל מ"ט בחרו בשארי ערי הקודש, אפילו אם היו יכולים לשבת בירושלם, שבודאי כל עיר ומקום שבאה"ק[67] יש לו שורש ובחי' בקדושה בפני' עצמה, כמו שהאריך בזה ב"חסד לאברהם" [ספרו של המקובל רבי אברהם אזולאי] בחלק עין הארץ נהר י"ג, ומן הפרטים שזכר שם נלמד על הכלל כלו. ואפילו בדרך הפשטות יש לכל מקום ומקום חבת הקודש מיוחדת בפ"ע. למשל פה עה"ק יפו ת"ו יש לחבב מצד שהיא גבול המסומן בתוה"ק[68], "גבול ים", [במדבר לד, ו] ומצד שבה הלך יונה הנביא [יונה א, ג] ע"ה[69], שבודאי כמה וכמה תיקונין השריש בהליכתו לדורות, ובה הובאו הדוברות לשלמה המלך ע"ה לבנין ביהמ"ק[70], כמ"ש[71] בדברי הימים ב' ב' פט"ו[72], ולשי' הירושלמי יומא פ"ג ה"ח[73] נעשה הנס לנקנור [יומא לח: נס הדלתות שהביא ניקנור מאלכסנדריה למקדש] ג"כ פה עה"ק בנמל יפו. ע"כ[74] אע"פ[75] שירושלם חביבה מאד, וקדושתה כוללת בכללות, וישובה קודם לכל, מ"מ[76] כ"א שהשיג ע"פ[77] פרטיות שורש נשמתו, שהוא שייך לקדושה המיוחדת הפרטית השייכת לאותה העיר, הי' קובע בה דירתו. ובודאי מצד חילוק השבטים הי' כן הענין, ע"כ היו כמה נביאים משארי ערים, אע"פ שרובם היו מירושלם, שע"כ[78] נקראת גיא חזיון, [ישעיהו כב, א] וכל נביא שלא נתפרש שם עירו הוא מירושלם, כדאיתא במדר' איכה, אבל מיעוטם נתפרשו בשם עירם ודרו שם מטעם הנ"ל. וכ"ז בדרך פרט, אבל בדרך כלל ודאי גדולה היא מצות ישיבת ירושלם מכל א"י, אע"ג דכ"מ[79] חביב בפ"ע. ועד היום נמצאים זקנים שנתגדלו באה"ק והם מחפשים בכל יום ללכת ד' אמות חדשות באי"י, מפני גודל חביבות הארץ, ומ"מ[80] כל מי שיש סיפק בידו משתדל לשבת בירושלם, אלא שרבים הם מוכרחים מצד מצבם ופרנסתם, ושארי סיבות וענינים

דלא מתדר להו בירושלם ת"ו, ע"כ הם יושבים בערי קודש אחרות. וא"צ[81] להאריך כלל בחשיבות ירושלים עה"ק, שהכתוב מעיד עליה "העיר אשר בחרתי", והיא עצמה נקראת צואר ומקום החיות, כדאי' בתקוני זוהר בתיקונים הנוספים תיקונא שתיתאה "צוארך כמגדל השן [שיר השירים ז, ה] דא ירושלם, עלה אתמר כמגדל דוד צוארך, תכשיטין דילה כהנים לויים ישראלים", הרי שהיא עצמה היא מקום החיות כולה, וכהנים לויים וישראלים הם מקשטים את הקדושה, ובודאי כל המרבה בתכשיטי קדושה ה"ז[82] משובח. ואע"ג[83] דהכונה כאן ביחוד על בחי' ירושלם ברוחניות, מ"מ הכל אחד, ומכוון זה נגד זה, כדי' הזה"ק[84] המובא לעיל בענין מכפלה. ובודאי ראוי להתחזק בכל עז בדבר השלום, שלא יתפשט הענין ח"ו לומר שראוי למעט בהרחבת בנין ירושלים עה"ק, וכדאמרי' בזבחים דקי"ג פ"א מצאו עצמות בלשכת דיר העצים ובקשו לגזור טומאה על ירושלם, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בושה וכלימה היא לנו שנגזור טומאה על עיר אבותינו וכו'[85]. ות"ל אין לנו עיר בכל העולם כולו שיש בה כ"כ[86] תורה ועבודה, צדיקים וגדולים, חסידים ואנשי מעשה, כמו ירושלם עה"ק ת"ו, וב"ה[87] היא מתוספת והולכת לעינינו מדי שבוע בשבוע, שמתקבצים אליה אחב"י[88] מארבע כנפות הארץ, והיא נבנית ב"ה בבנינים חדשים ע"י[89] אחינו הדבקים באהבת ירושלם בכל לבם ונפשם. והלא הפגם הראשון, שגרם חילוק מלכות ב"ד[90], וגרם לכל הגלויות והנפילות, בעוה"ר, הי' השפלת ירושלם, וכדאי' בסנהד' דק"ב וירבעם יצא מירושלם שיצא מפיתקה של ירושלם, ת"ו. וכן לדחות מוחזק ג"כ א"א[91] בשו"א[92], מטעם הד"ת[93] ומטעם היושר. ע"כ יעצתי להנכבד ששאל עצתי אז, שראוי לפשר ע"י הוספה, להוסיף את מי שהרב דליובאוויטש שי'[94] חפץ בו ג"כ, ויותר נכון שיהיו המכתבים נכתבים על אדרעס של שלשה אנשים, משתהי'[95] מחלוקת בישראל. ובכולל פרושים נוהגים כבר לכתב על שני אנשים, ומה בכך שיהי' שלישי. וכ"ז כדאי כדי שלא למעט ח"ו כבודה של ירושלם עה"ק אפילו כחוט השערה. ולפי ענ"ד[96] כדאי שכל יראי ד' שהם חסידים באמת, המקושרים בין לבאברויסק בין ללאדי בין לליובאוויץ, [ענפי חסידות חב"ד: באברויסק, לאדי וליובאוויטש] שכולם יגלו דעתם שהם רוצים שתהי' האדרעסא משולשת, רק שלא יפרד הכולל, ולא יזוז הכבוד שיש עכ"פ בידינו ליתן בזמה"ז[97] לעיר בית חיינו תובב"א מתוכה. ואין ספק בדבר כמעט, שאם ימצאו אנשים ישרים, אוהבי שלום, שיתערבו בדבר, אפשר למעט ולבטל לגמרי את המחלוקת בתחילה, לפני התפשטותה, "ולפני התגלע הריב נטוש". [משלי יז, יד] וכפי הנראה כבר סובלים מזה ת"ח חשובים שבאה"ק מצער המחלוקת. ופה נמצא אתנו בעה"ק[98] ת"ו ת"ח אחד זקן, גדול בישראל ממש, מכולל חב"ד, והוא דחוק מאד בעניות גדולה, ואינו יכול לתבוע חובו מהכולל מפני בלבול הכולל מצד המחלוקת. וכאלה בודאי ישנם רבים, ואין שיעור כמה גדולה היא המצוה להתערב בזה בדרך שלו', שיבטל כ"א מהראשים חלק אחד מדעתו, כדי שיבוא השלו'[99] על כנו, וישאר כבוד עיר אלקינו במקומו, ולא יחסר חלק העניים יושבי אה"ק עובדי ד' באמת בקדושת ארץ חמדה, שחוברה לה יחדיו, [תהלים קכב, ג] ע"י פרץ ומריבה בין ראשי אלפי ישראל.

הארכתי קצת בדברי אלו שלא כמדתי, מפני כבוד עיה"ק[100] ומאהבת השלו'. והשית"ב[101] ישפת ברכה ושלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלם, וידבר שלו' אל עמו ואל חסידיו.

אחתום בברכה וכ״ט[102], ואבקשו לכתב לנו לפעמים יותר תכופות משלומו הטוב, ומשלום צאצאיו שיחי׳. והי׳[103] ז״ש[104] וברכה, אורך ימים ושנות חיים וכ״ט, כנפשו היקרה ונפש ב״א דור״ש[105] וטובו, מברכו מהררי קודש ומצפה לחדות בשמחה את פניו על אדמת קדשנו, בבא כל ישראל ברינה ושמחה, ושבו בנים לגבולם בב״א.

הק׳ אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בע״ה - בעזרת השם
2. עה״ק - עיר הקודש
3. תובב״א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
4. תרס״ז - השנה תרס״ז (1906/1907)
5. ת״ח - תלמיד חכם
6. מו״ה - מורנו הרב
7. שליט״א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא״ל - וכל אשר לו
9. שיחי׳ - שיחיו
10. שלו׳ - שלום
11. לכה״פ - לכל הפחות
12. בחת״י - בחתימת ידי
13. ות״ל - ותודה לא-ל
14. וע״ד - ועל דבר
15. ע״ז - על זה
16. חב״ד - חכמה בינה דעת (חסידות חב״ד)
17. ת״ו - תבנה ותכונן
18. יהי׳ - יהיה
19. ח״ו - חס ושלום
20. בעוה״ר - בעוונותינו הרבים
21. הי׳ - היה
22. בפ״ע - בפני עצמו
23. ת״ו - תבנה ותכונן
24. וק״ו - וקל וחומר
25. ע״י״ז - על ידי זה
26. מאחב״י - מאחינו בני ישראל
27. אה״ק - ארץ הקודש
28. שתהי׳ - שתהיה
29. בא״י - בארץ ישראל
30. יתי׳ - יתברך
31. א״י - ארץ ישראל
32. א״כ - אם כן
33. ג״כ - גם כן
34. זוה״ק - זוהר הקדוש
35. ע״ב - עמוד ב
36. כו׳ - וכולי (וכן הלאה)
37. שאפי׳ - שאפילו
38. ר׳ - רבי
39. סי׳ - סימן

40. עכ"ל - עד כאן לשונו
41. הנ"ל - הנזכר לעיל
42. כ"א - כי אם
43. שיהי' - שיהיה
44. תוס' - תוספות
45. ד"ה - דיבור המתחיל
46. ת"ת - תלמוד תורה
47. דג"כ - דגם כן
48. ע"ש - עיין שם
49. עכ"פ - על כל פנים
50. וה"ה - והוא הדין
51. רש"י - רבי שלמה יצחקי
52. וא"כ - ואם כן
53. וראי' - וראיה
54. דבגמ' - דבגמרא
55. ד"ו - דף ו' (בציון מקור)
56. אע"ג - אף על גב
57. ראי' - ראיה
58. א"ו - אלא ודאי
59. וע"כ - ועל כן
60. מאה"ק - מארץ הקודש
61. ת"ח - תלמידי חכמים
62. בב"א - במהרה בימינו אמן
63. שהי' - שהיה
64. שאחב"י - שאחינו בני ישראל
65. ב"ה - ברוך השם
66. באה"ק - בארץ הקודש
67. שבאה"ק - שבארץ הקודש
68. בתוה"ק - בתורתנו הקדושה
69. ע"ה - עליו השלום
70. ביהמ"ק - בית המקדש
71. כמ"ש - כמו שכתב / כמו שנאמר
72. פט"ו - פסוק ט"ו
73. ה"ח - הלכה ח' (בציון מקור)
74. ע"כ - על כן
75. אע"פ - אף על פי
76. מ"מ - מכל מקום
77. ע"פ - על פי
78. שע"כ - שעל כן
79. דכ"מ - דכמה מקומות
80. ומ"מ - ומכל מקום
81. וא"צ - ואין צריך
82. ה"ז - הרי זה
83. ואע"ג - ואף על גב
84. הזה"ק - הזוהר הקדוש
85. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
86. כ"כ - כל כך

87. וב"ה - וברוך השם
88. אחב"י - אחינו בני ישראל
89. ע"י - על ידי
90. ב"ד - בית דין
91. א"א - אי אפשר
92. בשו"א - בשום אופן
93. הד"ת - הדברי תורה
94. שי' - שיחיה
95. משתהי' - משתהיה
96. ענ"ד - עניות דעתי
97. בזמה"ז - בזמן הזה
98. בעה"ק - בעיר הקודש
99. השלו' - השלום
10. עיה"ק - עיר הקודש
10. והשית"ב - והשם יתברך
10. וכ"ט - וכל טוב
10. והי' - והיה
10. ז"ש - זה שלום
10. דור"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת סב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט שבט תרס"ז - יפו **נמען:** ועד העיר יפו

הרב קוק מעודד את חברי ועד העיר שלא לסגת מפני קשיים, ולסדר את ענייני העיר המסובכים, כולל ענייני הכספים של הרבנות. הרב קוק מבקש במיוחד לדאוג לעניים לקראת פסח (קמחא דפסחא).

עיקרי הדברים

- הנהגת הקהילה ביפו.
- דאגה לעניים לפני פסח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט שבט תרס"ז[4].

לכבוד האדונים הנכבדים חברי ועד העיר, פה עה"ק [ועד הקהילה העברית ביפו, שהרב קוק היה רבה] ת"ו. שלו'[5] וברכה.

אדוני ואחי היקרים, הנני מוצא לנפשי חובה, לעורר את רוחכם הנכבד, בדבר העבודה הקדושה, שמשמרת הכבוד שלכם דורשת כעת מאתכם. ענייני עיה"ק[6] ירודים הנם מאד כעת. בידכם, רק בידכם, תלוי עתה גורל העיר, עירנו הק'[7], שלבד ערכה הצבורי, הפרטי לנו, יש לה ערך גדול באומה. אל נא, אדוני היקרים, תסגו אחור מפני איזה מכשולים, אשר אולי תפגשו על דרככם בראשית עבודתכם. אם רק תאבו להתועד יחד, כחק אסיפות הועד, יעלה בידכם, בע"ה[8], לסדר כל הענינים המסובכים בעירנו באופן הגון ורצוי מאד. מצדי הנני ממלא את ידכם להעמיד ע"פ[9] יושר לבבכם, אשר אמצא אותו נאמן לאושר עיה"ק ת"ו, גם את הענינים הנוגעים למצב הכספים של הרבנות, ויתר השאלות הדומות לזה הדורשות פתרון. רק אל תרפו את ידכם מהנהגת העדה, ביחוד בימים הללו, ימי פרס הפסח הקרובים, [חלוקת קמח ומצרכים לעניים לקראת פסח ("קמחא דפסחא")] שמרירות גורל אחינו האביונים נוגעת היא לכל איש, אשר לב האדם ורוח ישראל חי בקרבו.

חזקו ואמצו, והי'[10] ד' עמכם לכונן את מעשיכם לכבוד ולתפארת.

ברגשי כבוד וברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. שלו' - שלום
6. עיה"ק - עיר הקודש
7. הק' - הקטן

8. בע"ה – בעזרת השם
9. ע"פ – על פי
10. והי' – והיה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת ע

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' ניסן תרס"ז - יפו **נמען:** האדמו"ר הרב אלתר נח הכהן

הרב קוק מאשר קבלת כספים מהאדמו"ר לבניין הארץ, ושמח שהאדמו"ר וחסידיו מתאגדים ליישוב הארץ ברוח קדושה. הרב קוק מציע לקנות כרמים נטועים, לייסד יקב ליין כשר ולקנות קרקעות. הרב קוק מתאר את בניין הארץ וירושלים כ"אתחלתא דגאולה" וקורא לנחם את ישראל.

עיקרי הדברים

- יישוב הארץ ברוח קודש.
- אתחלתא דגאולה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' ניסן תרס"ז[4].

יצוה צור חסדו, על איש חסידו, ידידי ורחימי הרב הצדיק מארא דרזין [האדמו"ר אלתר נח הכהן, בעל הסוד ("מארא דרזין", ארמית)] מו"ה[5] אלתר נח הכהן שליט"א[6], וכא"ל[7] ירום ונשא וגבה מאד, ברום מעלה בקודש סלה.

מכתב כת"ר[8], הכתוב ע"י[9] נאמן ביתו ידידנו הרי"ם[10] הכהן נ"י[11], וכן סכום הכסף, שילוח ראשון ושני, נכון בא לידינו. ומאד ישמח לבי, בהודות לד' כי טוב, כי כפי הנראה הנה החל אור ישראל ב"ה להגיה חשכנו, [על פי תהלים יח, כט] וחשק אהבת בנין אה"ק[12] וישובה, אשר החל לפעם את כת"ר ידי"נ[13] שי'[14] אשר רבים יהיו עמדו בע"ה[15], ושלמים מעם קדוש, שלמי אמונים, הנם דבקים באהבת אמונת קדש בכת"ר[16] כראוי לו, גם הם יוסיפו אמץ להעשות אגודה אחת, להגדיל פעלים בישוב ארץ חמדת עולמים, ע"י קדושת אש קודש, להבת קדושת אור אלקי ישראל ושם קדשו ב"ה, שלזה עינינו נשואות מאז ומקדם. ונקוה בעזה"י[17] לעמוד על ימין כ"ק[18] כת"ר ידינ"ע[19] שי' בכל הפרטים.

וכרמים נטועים יש לקנות, [האדמו"ר תכנן לקנות קרקעות וכרמים בארץ ישראל] ב"ה, במסיבי עיה"ק ת"ו. וכן אם נעשה, ע"י קיבוץ לצדיקים, יקב לתוצאות יין כשר ומהודר מאה"ק[20], יש דרך לנטע כרמים חדשים ולקנות קרקעות חשובות בעה"י[21]. וכן ביתר עניני ישוב אה"ק יש כר נרחב וגדול לפני צדיקי אמת וקדושי עם קדוש להגדיל ולהאדיר. ואשרי כת"ר, שבו בחרה ההשגחה העליונה, ע"פ[22] המון מסיבותיה ויסורי הצדיקים שעברו עליו, להיות ציר שלוח לקחת חלק גדול בבנין ארץ חמדה, ובהרמת דגלה וכבודה. אקוה, שזכותא דאי"י[23] תהי'[24] מעטרת את כת"ר בעטרת קדש, בנצח והוד, על ראש צדיק כת"ר יחולו, ועל גביהם הגבה למעלה ממקור הברכות יתברך, ויבוסמו בבוסמין דברכתא [ויתבשמו בבשמי הברכה (ארמית)] ואשר כבוד וחיים, ונהורא מעליא [ואור עליון (ארמית)] בשמחת קרבת אלקים אמת עדי עד, כל המחזיקים בידו ומסתופפים בצילו, צל החכמה ודעת ד' ב"ה. תלי"ת[25] על הטוב אשר עמנו. זכותא דאי"י וזכות התורה ועבודה תמה של אבותינו, גדולי ישראל זי"ל[26], יעמדו לנו, לזכות להיות ראויים להתענג על טוב ד' בארץ חיים, באור יקרות וטל אורות, בב"א[27].

מצב אחינו ב"י[28] באה"ק[29] ת"ו הולך ואור בעה"י. עין בעין אנו רואים, כי בא עת לחננה. [תהלים קב, יד] הארץ הנשמה הולכת ונבנית, ירושלים עיה"ק הולכת ומתפארת, ב"ה, בבנינים נחמדים ע"י אחב"י[30], הבאים לשחר פניה ולבקש שלומה ופארה. רואים אנו, כי הנצנים נראו בארץ. [שיר השירים ב, יב] כח אור קדוש אנו צריכים להעיר עתה, מבית ומחוץ, להוסיף חמדת עם ד' לארץ חמדה, וקדושתם של ישראל כשחר פרוש על ההרים מאיר אורה, באור נוגה מזוהר ארץ-צבי על כל נאות יעקב, לקרב קץ נחמה, ולרחם אום לא רוחמה, [על פי הושע ב, כה] ובמקום אשר יאמר להם לא עמי אתם, יאמר להם בני אל חי. הגיע זמן לכל עבדי ד' לנחם את ישראל, לשמח לב עגומים בנחמת ציון וביסוד אתחלתא דגאולה, המתגלה ומתראה בבנין ארץ בית חיינו. יהי'[31] נועם ד' את כ"ק מר ידי"נ שי' ומעשה ידיו יכונן, ויהי'[32] בעזרו ליסד בציון אבן בחן פינת יקרת, ויחד עם עוד אורות ומעשים גדולים ויקרים יצורף להגלות הוד והדר על הררי קודש, חמדת צבי ישראל, להיות לגאון עולם משוש דור ודור, כדבר ד' הנאמן, הנוהג בחסדו כל דור. "אמר שומר אתא בוקר". [ישעיהו כא, יב] והי'[33] זה שלו'[34] וברכת ד' מארץ חמדה והררי קודש לכת"ר[35] וכא"ל, כנה"י[36] ונפש ידי"נ קשור באהבתו ודורש"ת[37] ושלו'[38] כל אשר לו וכל המסתופפים בצילו באה"ר[39],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

יודיעני נא בפרטיות מכל ישועת ד' אשר עליו, הכל מפורש ושום שכל, כיד ד' הטובה בע"ה. ואמטי ברכתא לידיד חמיד [ומביא ברכה לידיד נחמד (ארמית)] הר' ישראל משה שי', הנאמן בעבודת הקודש לעדור בלב טהור.

ידידו הדושו"ט[40] הנ"ל[41]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. ע"י - על ידי
10. הרי"ם - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ם (למשל: יעקב + ם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
11. נ"י - נרו יאיר
12. אה"ק - ארץ הקודש
13. ידי"נ - ידיד נפשי
14. שי' - שיחיה
15. בע"ה - בעזרת השם
16. בכת"ר - בכבוד תורתו
17. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
18. כ"ק - כבוד קדושת
19. ידינ"ע - ידיד נפשי עוז
20. מאה"ק - מארץ הקודש

21. בעה"י - בעזרת השם יתברך
22. ע"פ - על פי
23. דא"י - דארץ ישראל
24. תהי' - תהיה
25. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
26. ז"ל - זכרונו לברכה
27. בב"א - במהרה בימינו אמן
28. ב"י - בני ישראל
29. באה"ק - בארץ הקודש
30. אחב"י - אחינו בני ישראל
31. יהי' - יהיה
32. ויהי' - ויהיה
33. והי' - והיה
34. שלו' - שלום
35. לכת"ר - לכבוד תורתו
36. כנה"י - כנפשו היקרה
37. ודורש"ת - ודורש שלומו ותורתו
38. ושלו' - ושלום
39. באה"ר - באהבה רבה
40. הדושו"ט - הדורש שלומו וטובו
41. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת עב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג ניסן תרס"ז - יפו **נמען:** הרב אברהם מרדכי גאלדין

הרב קוק מאשר קבלת תרומה ושולח קבלות. הרב קוק קורא לתלמידי החכמים בגולה לעורר את אהבת ציון ולעודד עלייה וקביעת עסקים בארץ, כי רק מציון תבוא הישועה.

עיקרי הדברים

- עידוד העלייה לארץ ישראל.
- תפקיד תלמידי החכמים בחיבת ציון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג ניסן תרס"ז[4].

לכבוד ידי"נ[5] הרב המאוה"ג[6], חו"ב[7] סוע"ה[8], אוצר תוי"ר[9], מו"ה[10] אברהם, מרדכי גאלדין שליט"א[11], שלו'[12] וברכה וכ"ט[13].

מכתבו הנכבד, בצירוף נדבתו של היקר ר'[14] אלי' ניעפאמנישצי נ"י[15] הגיעני, ע"י[16] כ'[17] מר חמיו הגביר הנכבד שי'[18], ונמסרו למקום אשר שולחו, והנני שולח בזה לכת"ר[19] את מכתבי הקבלות.

ואפריון אמטי למר ידי"נ שליט"א על דבריו היקרים, אשר רבות חכיתי לראות מעשי אצבעותיו. כי מאז הי'[20] אתנו לא זזה חבת הקודש, מאהבת תורה ויראת שמים, הספונה באוצר לב ונפש של כבוד אהובי שליט"א, מקרב לבבי תמיד, ומדי דברי בו זכור אזכרנו באהבה נצחת.

יודיעני נא כפעם בפעם משלומו הטוב, ושלו'[21] תורתו, ושלו' כלל אחינו שבגולה. השי"ת[22] יאיר להם באורו, ויתן בלבם אהבת אש קודש לארץ חמדתנו, ויתגברו בכל חילם ומאדם לעלות לאדמת קודש, ולקבע דירתם ועסקיהם על הררי קודש, אשר שם צוה ד' את הברכה לעמו עדי עד. ובזה בודאי יפתח לנו פתח גאולה וישועה, ושפע אור פדיון ממרומים יאיר לנו, כפי רבות התעוררות מעשנו בפועל, לכונן אגודת ישראל על האדמה הטובה אשר נשבע ד' לאבותינו. כי רק מציון ומקודש ישלח לנו עזרו, ורק בירושלים תהי'[23] ישועה לישראל, מיד ולדורות. וחובת כל ת"ח[24], וכל גבר ירא ד' באמת, שלא לחוש ולא לשקוט, ולעורר ישנים, לבשר אהבת ציון, וחבת ארץ צבי, לאחינו המדוכאים כבושי גולה. ומצדיקי-רבים אלה ככוכבים לעולם ועד יזהירו, כי הם הנה הנם שושביני דמטרוניתא, [שושביני המלכה] (ארמית, על פי הזוהר) זו כנסת ישראל, האומרים לבת-ציון קומי אורי, [ישעיהו ס, א] שובי אל עריך אלה, שובי ואל תתחמקין, כי ברא ד' חדשה בארץ, [על פי ירמיהו לא, כ-כא] ופקד ד' את עמו, ושמרו כרועה עדרו, ואבני נזר מתנוססות על אדמתו. [זכריה ט, טז] ידעתי בטהרת לבב כי ידי"נ, כי יעמוד הכן ברוח ד', המופיע מתורת ד' אשר בלבבו, לאמץ חילים ולעודד לבבות למען עמנו וערי אלקינו.

והי'[25] ז"ש[26] וברכה בכל מעבדו, ורב שלו' לו ולתורתו, כנה"י[27] ונפש ידידו עז מברכו מלונ"ח[28].

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ז - השנה תרס"ז (1906/1907)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. חו"ב - חריף ובקי
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. תוי"ר - תורה ויראה
10. מו"ה - מורנו הרב
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. שלו' - שלום
13. וכ"ט - וכל טוב
14. ר' - רבי
15. נ"י - נרו יאיר
16. ע"י - על ידי
17. כ' - כבוד
18. שי' - שיחיה
19. לכת"ר - לכבוד תורתו
20. הי' - היה
21. ושלו' - ושלום
22. השי"ת - השם יתברך
23. תהי' - תהיה
24. ת"ח - תלמידי חכמים
25. והי' - והיה
26. ז"ש - זה שלום
27. כנה"י - כנפשו היקרה
28. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת צז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב מרחשוון תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' יואל זלקינד, אב בית דין רייגרוד

הרב קוק כותב שהחל בהכנות להקמת ישיבה חדשה למרכז הישוב החדש. זה רעיון גדול ומחודש, שראוי שכל גדולי ישראל ישתתפו בו כדי להרים קרן התורה והיהדות בארץ. אין הרב קוק מסכים לשלוח לשם כך משולחים כנהוג. הסכומים הגדולים הנדרשים צריכים לבוא מהשתדלות של גדולי תורה אצל גדולי עושר. בסוף הרב קוק מבקש את הספר 'ויכוח על האהבה' תמורת ספריו.

עיקרי הדברים

- תוכנית לישיבה מרכזית לישוב החדש.
- גיוס כספים על ידי גדולי תורה ולא על ידי משולחים.
- חילופי ספרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב מ"ח תרס"ח[4].

שלו'[5] וברכה לכ'[6] ידי"נ[7] הרב הגאון המובהק נודע לשו"ת[8] מוהר"ר[9] יואל זלקינד שליט"א[10], האבד"ק[11] רייגראד יצ"ו[12], שו"ר[13].

מכתבו היקר הגיעני. והנה ב"ה החילותי לעשות הכנה בפועל ע"ד[14] הישיבה, השי"ת[15] ירחיב לנו. אמנם לשלח משולחים כמנהג הרגיל עוד לא הסכמתי ע"ז[16], והמשולחים שנוסעים על מוסד שע"ת[17] [תלמוד התורה "שערי תורה" ביפו] הוא ענין אחר. ומחשבתי ע"ד ישיבה חדשה למרכז הישוב החדש, [הישיבה שתכנן הרב קוק להקים ביפו] היא ענין גדול ורם ערך מאד ומחודש לגמרי, באופן שראוי שיקחו בו חלק כל גדולי עמנו, כדי להרים קרן ישראל, וקרן התורה בעולם באמת ברוממות קרן היהדות באה"ק[18] ת"ו. והדבר העומד על הדרך הוא האמצעי של כסף, שצריך ממש כסף תועפות, כדי לכונן את הענין בכבודו הראוי לו בע"ה[19]. וסכומים כאלה לא ע"י[20] משולחים יוקחו, כ"א[21] ע"י השתדלות של גדולי תורה וחכמה אצל גדולי עושר ונדיבות בע"ה.

אחתום בברכה באה"ר[22], כנה"י[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25].

אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

אולי יוכל כת"ה לשלח לי "ויכוח על האהבה", ואשלח נגדו בל"נ[26] הספרים שהו"ל[27] כפי שיכתב כת"ה שי'[28].

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. לשו"ת - לשם ולתפארת
9. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האבד"ק - האב בית דין קהילת
12. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13. שוי"ר - שלום וישע רב
14. ע"ד - על דבר
15. השי"ת - השם יתברך
16. ע"ז - על זה
17. שע"ת - שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
18. באה"ק - בארץ הקודש
19. בע"ה - בעזרת השם
20. ע"י - על ידי
21. כ"א - כי אם
22. באה"ר - באהבה רבה
23. כנה"י - כנפשו היקרה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
26. בל"נ - בלי נדר
27. שהו"ל - שהוציא לאור
28. שי' - שיחיה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח טבת תרס"ח - יפו **נמען:** המטיף ר' צבי הירש מסלנסקי

הרב קוק פונה למטיף הנודע ומבקש את עזרתו בהקמת ישיבה גדולה ומפוארת במרכז הישוב החדש. לשם כך נחוצים אמצעים רחבים, והרב קוק סומך על כוח הטפתו של מסלנסקי לטובת הדת.

עיקרי הדברים

- בקשת סיוע לישיבה ביפו.
- חובה להעמיד יסוד של תורה בישוב החדש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ראש חדש טבת תרס"ח[4].

לכבוד הרב החכם הנעלה המטיף הנפלא מו"ה[5] צבי הירש מאסלאנסקי [צבי הירש מסלנסקי, מטיף ציוני נודע בניו יורק] שליט"א[6], שלו'[7] וברכה מקודש.

הנני נשען על ידיעתו הרחבה של כבודו בכל עניני הכלל של אומתנו, שאין צורך להאריך לפניו להודיעו את תוכן מצב הישוב החדש, ואת החוב הגדול שמוטל עלינו להעמיד בו יסוד של חיים גדול באור של תורה, במדה גדולה ובצורה מפוארת הראויה להתקבל בדור. ע"כ[8] הננו מחוייבים ליסד פה, במרכז הישוב החדש, ישיבה גדולה ומפוארה, מובן הדבר שצריך ע"ז[9] אמצעים רחבים, כי הדבר הגדול הזה, שכבוד בית ישראל ראוי שיהי'[10] נשען עליו בעה"י[11], צריך שיהי' באמת גדול והפלא. וכאשר ידעתי משמע אוזן את טהרת רוחו ואת גודל פעלו, לטובת הדת והיהדות, בכח הטפתו הנפלאה, הנני פונה בזה אל כבודו הנעלה. יתן נא ידו עמנו, לרומם בית אלקינו, להקים מכון לרוח ד' אשר על עמנו, על אדמת הקודש, במרכז החיים החדשים המתחילים עתה לשוב על עמנו, בחבל נחלתו.

בתקותי, כי לדבר גדול וברור כזה אין צורך להאריך לפני כל ישרי לב, הנני מקצר, ואומר שלו' מהררי קודש, כנה"י[12] ונפש מכבדו ומוקירו,

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. ע"כ - על כן
9. ע"ז - על זה
10. שיהי' - שיהיה
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך

12. כנה"י – כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב ניסן תרס"ח - יפו **נמען:** הרב חיים אלעזר הכהן ביחובסקי

הנמען הציע אמצעים כמו עזרת הממשלה נגד הכופרים בארץ. הרב קוק משיב שאלה יתקנו רק מעט. הירידה באה לא מפני שהרבנים לא מחו, אלא מפני שרק מחו ולא עוד. שורש הכישלון הוא זניחת האור האלוקי מן הלב והמוח. כולם עוסקים רק ב'פראסטע פרומקייט' (חרדות פשוטה), ואפילו החסידות שינתה טעמה. העיקר להתאגד להזריח את האור האלוקי, לחזק ישיבות שלומדים בהן עניינים אלוקיים, ולקחת לידינו את ישוב הארץ המעשי, במוסדות של עסקים ואומנויות ולא רק של נדבות. בעניין החלוקה - לא להעניק לפריצים, אבל לא זה יסוד העבודה.

עיקרי הדברים

- זניחת האור האלוקי - שורש הכישלון.
- ביקורת על 'חרדות פשוטה' ועל ירידת החסידות.
- לימוד חסידות וסתרי תורה.
- ישוב הארץ המעשי בידי יראי ה'.
- החלוקה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב ניסן תרס"ח[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד הרה"ג[6] המפורסם בתו"י[7] וחסידות מוהר"ח[8] אלעזר הכהן שליט"א[9] ביחאווסקי.

[הרב חיים אלעזר הכהן מביכאוו]

מכתבו היקר, הכתוב בלבת אש נקודת לב ישראל הפנימית, הגיעני. והנה אף שאני מוכן תמיד להיות חבר ליראי ד' לכל אשר יפנו, לחזק קדושת תוה"ק[10] וביחוד פה אה"ק[11], מ"מ[12] הנני מוצא לחובה להעיר את לב העוסקים במלאכת שמים, שישימו את הדעת נר לרגלם, ו"גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות". [ברכות לג: "גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות, שנאמר: כי א-ל דעות ה'"] ידע כת"ר[13], שרק חלק אחד קטן מאד יהי'[14] אפשר לדמות לתקן ע"י[15] אותם האמצעים שכבודו חושב, ע"י עזרת הממשלה, אבל העיקר תלוי בענינים יותר עקריים. הירידה באה לא מפני שלא מיחו רבנן על בתי הכופרים, המחריבים את אה"ק ברוחניות ובחומריות, כ"א[16] מפני שרק מיחו ולא עוד. [אלא משום שרק מחו, ולא עשו מעבר לכך]

אם אבא להציע אפילו חלק קטן ממחשבות הלב הישר בזה, ימעטו גוילים. אבל מעט מהרבה אציגה לפני לב טהור שכמותו יב"י[17].

אני רואה, שעיקר מניעת ההצלחה, בכל מה שעושים לחזק את היהדות, ומעמדם של ישראל בכל, הוא מפני שנזנח האור האלקי, נזנח לגמרי מן הלב והמח. הכל פונים עכשו רק לתקן את ה"פראסטע פרומקייט", ["החרדיות הפשוטה" (יידיש): שמירת מצוות בלי עומק פנימי] כאילו יהי' אפשר להחיות את העולם בגוף בלא נשמה. הנני מוכרח לומר לכי'[18] שאפילו החסידות, שכל יסוד הוייתה בעולם הי'[19] להאיר את האור

האלקי בעשירות ובזריחה מבהקת בכל לב וכל מח, שנתה את טעמה, [על פי שמואל א כא, יד] והיא הולכת עכשו רק בדרך החרדות הפשוטה, עד שאין בינה ובין המתנגדות מאומה. ע"כ[20] סר אור החסד מתוך הלב, וכל הפנים הנם נזעמים ומלאים דינים תקיפים, קשים ועצובים, ע"כ הכל נופל. כל אלה הדברים המעשיים, שכת"ר[21] חושב, ימצאו מקום, לפעמים יהי' נכון להגן בכח נגד הפסולת היותר גרועה של ע"ר[22], [של ערב רב] אשר התעוררו בימינו, ימי עקבא דמשיחא, [ימי עקבות המשיח (סוטה מט)] אבל לא בזה תלוי הנצחון. העיקר הוא שנתאגד אגודה אחת להזריח את האור האלקי בעולם, בחכמה בתבונה ובדעת, ולחזק ישיבות בחו"ל[23] וביותר באה"ק[24] שיהיו הענינים האלקיים נלמדים בהן בקביעות ובשכל רחב, טהור וצלול, ולקחת תחת ידינו את החלק המעשי של ישוב אה"ק, ליסד מוסדות ולא רק של נדבות עולמיות, כ"א של עסקים ושל אומניות, תחת יד יודעי שם ד' ב"ה ואוהבי שמו באמת. ותיכף כשנרים זה הנס יותש כחה של הרשעה באה"ק, ויתקלס עילאה, [ויתהלל העליון (ארמית, זוהר)] וכל מה שנוסיף פעולות יהי' הענין הולך ומאיר, ורבים מפריצי עמנו ישובו בתשובה, והסיגים הגמורים יודחו ויתבטלו.

ומה שנוגע לחלוקה. [כספי "החלוקה": כספי צדקה שנשלחו מחו"ל לבני היישוב הישן] ודאי מצדנו נעזור כפי היכולת, שלא יותן חלק לכל פריץ ועובר על דת. וכמדומה שעד כה עוד לא הוזז זה היסוד ב"ה. אבל לא ע"ז[25] בנוי הוא יסוד העבודה. הננו סובלים מאותם המואסים בחלוקה יותר ממה שאפשר לסבול מהנזקקים לה. העיקר הוא, שצריך להאיר את האור הפנימי, בין בהרבות לימוד החסידות, בין בכל גנזי סתרי תורה, על דרך העבודה ועל דרך ההשכלה, כדי שיהי'[26] האור האלקי גלוי בעולם, ואז יהי' ידים לכל התיקונים.

מפני טרדתי לא אוכל להאריך כעת. אחתום ברב ברכה, כנה"י[27] ונפש דוש"ת[28] מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שלו' - שלום
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. בתו"י - בתורה ויראה
8. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. אה"ק - ארץ הקודש
12. מ"מ - מכל מקום
13. כת"ר - כבוד תורתו
14. יהי' - יהיה
15. ע"י - על ידי
16. כ"א - כי אם
17. יב"י - ירבו בישראל
18. לכ' - לכבוד

19. הי' - היה
20. ע"כ - על כן
21. שכתי"ר - שכבוד תורתו
22. ע"ר - ערב רב
23. בחו"ל - בחוץ לארץ
24. באה"ק - בארץ הקודש
25. ע"ז - על זה
26. שיהי' - שיהיה
27. כנה"י - כנפשו היקרה
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קלט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אייר תרס"ח - יפו **נמען:** אגודת 'קהלת יעקב'

הרב קוק מברך את האגודה על מטרתה. לדבריו הגיע הזמן שיראי ה' 'יכבשו' את העולם המעשי בארץ ישראל, לא בריבים ובשלילה אלא בפעולות חיוביות: בניית מקורות פרנסה לבני תורה בעבודה ובבניין. כך יוכלו המצוינים להישאר באוהל התורה, ואורח חייהם, שמשלב תורה עם בניין הארץ, יהיה מופת לישוב החדש.

עיקרי הדברים

- כיבוש העולם המעשי בידי יראי ה'.
- מקורות פרנסה לבני תורה בארץ ישראל.
- שילוב תורה, דרך ארץ ותחיית האומה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"א אייר תרס"ח[4]. [כ"א באייר תרס"ח (1908)]

שלו'[5] וברכה אין קץ לכבוד האגודה היקרה "קהלת יעקב" ולכל מסעדיה, ברכת עולמים.

ברק אור של שמחה פרץ אל לבבי למראה החוברת, אשר הואלתם בטובכם לשלחה אלי, בשביל החפץ הנכבד לבדו, מטרתכם הקדושה כשהיא לעצמה ג"כ[6] הנכם ראויים לתודה ולברכה מכל אוהב לראות בטוב ד' בארץ חיים. [על פי תהלים כז, יג] הנני חפץ-לקוות, שכל גדולי ישראל, מקרוב ומרחוק, יתנו לכם יד. הגיע הזמן, אחים יקרים. שכל החרדים באמת לאהבת שם ד', והמיחלים לאור דברי קדשו על אדמת הקודש, יצאו חוצץ לכבש את העולם המעשי שבאה"ק[7], לא בתגרות ובמריבות, לא בדברים שוללים כ"א[8] בפעולות חיוביות, לבנות ולכונן מקורות לפרנסה ולכלכלה, ע"י[9] עבודה ובנין, לרוב בני תורה ביחוד, אשר רק באופן זה יוכלו להשאר היותר מצויינים והראויים להיות גדולי הדור להיות קבועים באהלה של תורה בהרחבת דעת ורב כשרון וחכמת אמת, והחיל כולו אשר נגע ד' בלבבם [על פי שמואל א י, כו] יתרומם כבודם וערכם, וארחות חייהם, המבוססים על יסוד התורה ואמונת אמן באחיזה של בנין עולם והרחבת הישוב המעשי בארץ הקודש, יהיו למופת לכל המון אחינו המתנחלים בישוב החדש מיד ולדורות. וכל אשר תוסיף החריצות המעשית, ועמה ההצלחה בברכת ד' על הולכי בדרכיו, בהיותם ג"כ עמוסים בדרך ארץ ויגיע כפים, המנעימים את החיים ומבריאים את הגוף ואת הנשמה ביחד, כן תוסיף הפעולה הרוממה הזאת להרחיב את חוגה ולאגד את משמרת ד' בהליכות החיים של תורה ומצוה עם תחיית האומה, המעשית על ארץ חמדתנו, שזה הוא באמת יסוד הצמחת קרן ישועה לבית ישראל.

ע"כ[10] אחים אהובים, חזקו ואמצו את הדגל הקדוש הרם והנשא, של חפץ בנין אה"ק[11] בפועל, על יסוד אהבת התורה והמצוה והרחבת גבולם בחיים המעשיים של ארץ ישראל, המתרחבת והולכת לעינינו, את דגל קודש זה אל תעזובו, הרעיון הנצחי הזה, הנובע ממקור חי העולמים ב"ה, יתן לכם עז ועצמה,

למען תגיעו למטרתכם הקדושה אשר גם אם יהיה ראשיתה מצער יש תקוה שאחריתה ישגה מאד. [על פי איוב ח, ז]

אחיכם המברך אתכם בכל לב בתחיית רוח וחיים של חילוץ עצמות, [על פי ישעיהו נח, יא: "ועצמתיך יחליץ"] למען נחלת ד' גאון יעקב אשר נאהב סלה, [על פי תהלים מז, ה: "את גאון יעקב אשר אהב סלה"]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל,

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
5. שלו' - שלום
6. ג"כ - גם כן
7. שבאה"ק - שבארץ הקודש
8. כ"א - כי אם
9. ע"י - על ידי
10. ע"כ - על כן
11. אה"ק - ארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קס

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרס"ח, יפו) **נמען:** רבני ישראל וראשי הקהילות בגולה

הישוב המעשי בארץ נשען על מכירת היין, אבל עשירים יראי שמים אינם קונים את יין ארץ ישראל. בשנה שעברה נעקרו כרמים בגלל משבר המכירה. הרב קוק קורא לגדולי ישראל לעודד את קניית היין המשובח של הארץ, לחזק את הבונים ולקשר את העם לישוב החדש.

עיקרי הדברים

- יין ארץ ישראל - יסוד הפרנסה בישוב.
- משבר המכירה ועקירת כרמים.
- קריאה לקנות יין מן הארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1].

לכבוד ראשי אלפי ישראל, גבורי כח וגבורה, עוטי אורה, הרבנים הגאונים שרי תורה, רועי ישראל, הצדיקים הקדושים, מנהלי שה פזורה [על פי ירמיהו נ, יז: "שה פזורה ישראל"] אסירי התקוה הקשורים בחבלי אהבת עולם לארץ חמדה, מתאנחים ובוכים על שוממותיה ומצפים לאורה ושמחים בתנחומותיה, יברכם ד' מציון ובירושלים ינוחמו, [על פי תהלים קכח, ה וישעיהו סו, יג] ויזכו מהרה לראות בתפארת עזה ורוממות קרנה בימין ד' רוממה.

שנים לעשרות עברו מאז הוחל ישוב מעשי להתגבר בארצנו הקדושה, ותחת אשר מני-אז היה כל יסוד מושב אחב"י[2] על אדמת הקודש בחורבנה נתמך על צדקת נדבות עם ד', אשר זכרון ציון וירושלים חקוק כחותם על לוח לבבם, והם שלחו את מתנות ידם, לכלכל בהם את היושבים לפני ד', שהיו מעולם יושבים בקדושה על אדמת הקודש, מנייהו מלכי רבנן, [מהם מלכים, כלומר רבנים ("מאן מלכי – רבנן", גיטין סב)] גאוני-עולם וצדיקי-אמת, קדושים וטהורים, נוראים כמלאכי ד', ומנייהו לומדי הוגי תורה, ת"ח[3] הגונים, איש כפי ערכו, ועליהם נלוו המוני-עם עניים ודלים, אבל כולם כאחד ישבו בקדושת אמונת אמן, ולבם וידם מלאו לד', לשאת רנה ותפילה בעד אחיהם שבגולה, הנקשרים בהם ועל ידם לקדושת הדר ארץ הקודש מקום בית חיינו, הנה בימים האחרונים מאת ד' היתה זאת, ורוח חדש בא מירכתי-ארץ, [תנועת "חיבת ציון", שקמה ברוסיה בשנות התר"ם] וחבת ציון ואהבת אה"ק[4], אשר היתה רפודה בקדושה וטהרה, לקחה לה גם-כן דרך-חול ע"י[5] אנשי-מעשה, אשר החלו לעסוק בבניינה, וע"פ[6] התנועה הזאת, אשר היא נודעת למדי לרבת בני עמנו, נתוספו דיורים רבים מאחינו מפזורי הגולה, ומושבות וקהילות נתישבו באה"ק[7], עובדי-אדמה ואכרים, ועוסקים בכל מעשה ומלאכת יד נתרבו. והנה אף שזה הישוב המעשי גם הוא היה מאז וגם עתה זקוק לתמיכות ונדבות, לעזרו ולסעדו, מ"מ[8] עיקר יסודו היה על ההשתדלות של מחבבי אה"ק וחפצים בבניינה, שירבו פעלים לתוצאות הארץ למכירת היין, [יין מיקבי המושבות, שהיה ענף הפרנסה העיקרי שלהן] העומד בראש לכל מקורי הפרנסה, שהרחבת ישוב אה"ק נשען עליהם, וליתר תוצאות

אה"ק, הנותנת פריה וטובה ב"ה גם בשוממותה וחרבנה. והנה הישוב הזה המחודש, וההשתדלות הנמרצה להגדילו ולהרחיבו, היה ראוי לטול חלק בראש אצל כל גדולי עם ד', אצל כל אדירים בעם, אצל כל הצדיקים הקדושים, רועי צאן מרעיתם באור קדושת חסידותם וצדקתם, ואצל כל גאוני יעקב אשר עיני כל ישראל עליהם ליחל לדברי קדשם, והיה ראוי הדבר להקיף את כל נאות יעקב, וביחוד ממכר היין, שהוא ראש המוסדים לבנין הארץ במצבה החדש, היה ראוי להיות הולך ומתרחב, וכל עדת ישראל בכל תפוצות הגולה היה ראוי שיפנו לקנות רק היין הטוב של אה"ק, העבודה בידי בניה, הבאים אליה מכל קצוי תבל. אבל לדאבון לבבנו לא כאשר תשאל לבנו כן הוא, ורבים מעשירי עם ד' יראי ד' וחושבי שמו, אשר אם היו פונים תמיד להדר לכל שימושי ביתם יין של אה"ק היו מזכים בזה את בנין א"י[9], והיו מתוספים על ידם כרמים רבים ומושבות חדשות, ודיורים של אחב"י על אדמת הקודש, הנם מושכים את ידיהם מהיין הזה, שהוא ג"כ[10] ב"ה עולה בטעמו ובכל תכונותיו, במדרגה טובה והדורה מאד להתפאר. ואנחנו נדע נאמנה, כי רבים וכן שלמים מצטערים ע"ז[11] מאד, ואין לאל ידם להושיע, ביחוד גדל הכאב מאד בשנה העברה, שכ"כ[12] הגיע המשבר של מניעת מכירת היין, עד שלדאבון לבנו הגיע העת לעקור נטוע, וכרמים רבים נעקרו, אחרי אשר נטעו גם שורשו, מאין תקוה לבעליהם למכור את יינם, המחזה נורא היה ופולח לב. אמנם הסבה הפנימית של מיעוט הקישור של כללות עם ד' לחבת הקודש של הישוב החדש, שעל ידה בא המעמד המעציב הזה, שאנו חייבים להתאמץ בכל עז כחנו לתקנו, ולחזור ולקשר את כל עדת עם ד' לחבת הקודש בעומק לב ונפש, למען יקחו כולם, ע"פ[13] ראשי אלפי ורבבות ישראל, את חלקם בבנין אה"ק ע"י בניה, בני מלך ישראל וגואלו ב"ה, אשר הנם הולכים ונקבצים אליה, - הוא מפני שהקישור הפנימי האמיתי של עם ד' לאדמת קודש עומד הוא כולו בקדושה, בקדושת שם השם יתברך ואור קדושת חבת תוה"ק[14], בקדושת אמונת אמן ואהבת אמת לתורתו ומצותיו, לעשות אותן על האדמה אשר נתן ד' לאבותינו מעולם. וכאשר אלה אנשי-המעשה, אשר בימים האחרונים עסקו בבנין הישוב, לא ידעו את רוממות העיקר הגדול הזה, ופנו להם לדרכי חול, וחפצו להתוות על הישוב החדש תו החול, תחת הקדושה העליונה השורה עליו באמת מקדושת ארץ הקודש, רעיון החול של המנהיגים פעל ביחוד על דרכי החינוך, שתחת קדושת אמונת אמן ואור תורה ויראת ד' טהורה, הראויה להיות מושפעת על ילדי צאן קדשים בכל מקום שהם, ובמדה יותר מאירה ורוממה בהר קודש ד' וחבל נחלתו, ע"י חינוך ע"י מורי-תורה מובהקים, מלאים בתורה יראה ואמונה שלמה, נוסדו בתי-ספר בצורה של חולין, וממילא הקדושה העליונה נפגמת, ורוח ד' המאיר על אויר ארץ הקודש אינינו מתגלה, ע"י טמטום הלב של הדרכים החדשים, שהמה צמח לא יעשה קמח, [על פי הושע ח, ז] וכל רוח וחיל אין בהם. ועם ד' מרחוק הרגיש את כל אלה, וגדולי האומה צפו ממרחק את כל זה, ע"כ[15] באה ההתרשלות הנוראה מהחזקת היד של הישוב החדש, וע"י[16] נפילת הרוח נפל ג"כ ערך החבה לתוצאות הארץ, וביחוד להיין של אה"ק, אפילו להמשומר והמושגח יפה בכשרות כראוי גרם רפיון-הרוח מניעה גדולה למכירתו, וממנו תוצאות למניעת התעלות מצב הישוב החדש, שראוי להיות באמת אהוב וחביב ונחמד לכל עם ד' הגוי כולו.

והנה לכל זמן, ועת לכל חפץ, [על פי קהלת ג, א] ומאת ד' היתה זאת, שיגלה ויראה בימינו פתח תקוה, ואור ישועה כפולה רוחנית וחמרית לעם ד' יושבי אה"ק והמתישבים עליה, כי ראה ד' בעני עמו ויחמול על

ארצו, להשיב להישוב החדש את הודו וכבודו אשר גלה ממנו. כי נתעוררו בימים האחרונים בכינוס לצדיקים, ובעיר עז לנו ירושלים עה"ק[17] ת"ו[18] נוסדו יחדיו גדולי ישראל צדיקים וגאונים, ועמהם נדיבים מלאי אור תורה ויראת ד' טהורה, וימתיקו סוד להרים דגל בשם ד' לרומם את קרן הישוב החדש, להחיותו בחיים של קדושת אמונה טהורה ותמימה, בשלהבת אש קודש מאור ד' ותורתו. הם אך החלו לעשות ודי יצא לקראתם, ועין בעין הננו רואים כי אך זה הוא הדרך לבנין ארץ חמדה, ע"י הדר קדושתה ואור תורת ד' ואמונתו ית', והם בונים ומצליחים ב"ה. ועתה כבר בנתה ויסדה האגודה הגדולה והקדושה הזאת בתי תלמוד תורה בכמה מושבות, ברוח ד' הנאמן באור תורת אמת ויראת שמים אמתית, והדברים הולכים ומאירים. ואך רב עוד הדרך, האגודה הקדושה הזאת, אגדת "שומרי תורה", [אגודה שהקימו גדולי ירושלים, שייסדה תלמודי תורה במושבות; ראו גם (כרך א', אגרת קיח)] צריכה להיות מעוטרת עושר וכבוד, כדי להרים בכבוד קרן התורה ויראה על אדמת הקודש, להשיב להישוב החדש את אור כבודו בלב כל אחינו עם ד' כולו, וע"י החבה יתרבה קשר הקדושה, והפעולה לתוצאות סחר אדמת הקודש, ולכל מעשה התרחבות ישוב אה"ק, תגדל משנה לשנה. והנה כבר הכין ד' את האגודה הקדושה ורצה את מעשיה, וקנתה לה נכסים גני חמד ופרדסים עושי פרי תפוחי-זהב ושקדים, ונוסף לזה נפל חלקה בנעימים [על פי תהלים טז, ו] בכרם חמד במושבה רחובות, ורכשה לה יקב הדר ומפאר לעשיית יין וקוניאק בתכלית הכשרות, כראוי לחבת הקודש של יין אה"ק, ב"ה ענוד בכל פארו והדרו בתפארת קדושתו באור לבת אש קדושת אמת, כראוי למעשיהם של צדיקים בוני ארץ חמדה באמת.

ע"כ נקוה לשמו ית', כי יהי'[20] עלינו נועמו, וכל רבי המשרה וגדולי המפעל בעם ד' ישובו לחבת קדושת ארץ חמדה בישובה החדש ההולך ומאיר באורה של תורה וקדושה נאמנה, ויחזק את ידי הבונים ויגבירו חילם לעבודה בקודש, להרבות הישוב והבנין באה"ק. כי עינינו הרואות, כי יד ד' נוהגת בנו להשריש הכל סוף-כל-סוף בקדושת אמת, כראוי לארץ אשר ד' דורש אותה תמיד, [על פי דברים יא, יב] ובכל לב יעמדו לימיננו גדולי ישראל וכל נדיבי עמו, להרים קרן האגודה הקדושה ולקנות את היין המשובח, שזכרו כיין לבנון המלבין עונותיהן של ישראל, [על פי הושע יד, ח ("זכרו כיין לבנון") ויומא לט ("למה נקרא שמו לבנון – שמלבין עונותיהם של ישראל")] בזכות קדושת תורת ארץ ישראל ויסוד ישובה בקדושת השם ית', אשר שמו הגדול נקרא על עמו ועל נחלתו.

והבוחר בארץ חמדה ירים נס לגויים ונדחי ישראל יכנס מארבע כנפות הארץ, [על פי ישעיהו יא, יב] ורעה בשן וגלעד כימי עולם, [על פי מיכה ז, יד] ויחיש לנו אורו וישעו בבא לציון גואל [על פי ישעיהו נט, כ] בב"א[21].

כעתירת אסיר התקוה לציון ומקראיה, מתענג על זיו הדרה ומתאנח על חרבותיה ושוממותה, מצפה לאורה וישעה ברוח ד' על עמו וארצו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקדש פה עה"ק יפו והמושבות תובב"א[22].

(עה"ק יפו ת"ו, תרסח). [(1908)]

---

1. ב"ה – ברוך השם

2. אחב"י - אחינו בני ישראל
3. ת"ח - תלמידי חכמים
4. אה"ק - ארץ הקודש
5. ע"י - על ידי
6. וע"פ - ועל פי
7. באה"ק - בארץ הקודש
8. מ"מ - מכל מקום
9. א"י - ארץ ישראל
10. ג"כ - גם כן
11. ע"ז - על זה
12. שכ"כ - שכל כך
13. ע"פ - על פי
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. ע"כ - על כן
16. וע"י - ועל ידי
17. עה"ק - עיר הקודש
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. יתי - יתברך
20. יהי' - יהיה
21. בב"א - במהרה בימינו אמן
22. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קעה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' כסלו תרס"ט - יפו **נמען:** הגאון ר' נפתלי אמסטרדם

המלצה על המוסד 'אסף נדחים' בירושלים, בית מחסה לזקנים העניים ביותר, שאין להם כסף ולא זכות להתקבל לבתי מחסה אחרים. הרב קוק מצטט את הזוהר (בלק) על מעלת תפילת העני, ש'מעטפת' את כל התפילות. ר' שמואל סלנט העיד על ישרות הנהגת המוסד.

עיקרי הדברים

- 'אסף נדחים' - בית לזקנים עניים.
- מעלת תפילת העני (זוהר בלק).
- קריאה לתמוך במוסד.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' כסלו תרס"ט[4].

שלו'[5] וברכה מקודש, לכבוד ידי"ן[6] הרב הגאון המובהק, צדיק ונשגב, מוהר"ר[7] נפתלי אמסטרדם [הרב נפתלי אמסטרדם, מתלמידי רבי ישראל סלנטר, שעלה לירושלים] שליט"א[8].

יקרת מכתב כ"ג[9] מר אהובי שי'[10] הגיעני. וע"ד[11] המוסד הנשגב "אסף נדחים", [בית מחסה לזקנים עניים בירושלים] שדגל הדר"ג[12] מתנוסס עליו, חשבתי בדעתי שאך למותר הוא לחזקו בדברי. אבל לעשות רצון צדיק חפצתי, ואדברה נא נגד כל קהל עם ד', בארצנו הקדושה ובכל תפוצות הגולה. כמה מעלות גדולות וקדושות לבית הגדול הזה, אשר ישים את עין טובתו על האומללים שבאומללים אשר באה"ק[13], המה הזקנים הנדחים, אשר אין להם כל מכיר וגואל, ואין ידם משגת לתן כל מכסת ערך, לסיוע הקופה, כדי להכנס לאיזה מוסד, אשר רבו בהם הזקנים היושבים מכבר, כן ירבו, ביחוד מאלה שיש להם איזה סכום כסף, אשר אמנם לא יספיק להם למחיתם, והמה מקבלים טובה רבה מבתי המחסה לזקנים, אשר נוסדו מכבר, בהכנסם אל תוכם, גם אחרי אשר יתנו איזה סך לקופת הבתים הנ"ל[14], כי גדלה מאד הוצאתם, יהיו פועליהם ומחזיקיהם ברוכים לעד. אבל גורל הזקנים האביונים, שאין להם לא יכולת להכנס ע"י[15] זכות מעט רכוש, וגם לא ע"י איזו זכות של הצטיינות מיוחדת, - אשר כמובן ת"ח[16] מצויינים יתקבלו תמיד בהיות מקום בבתי המחסה הקבועים, גם כשאין להם יכולת לתן איזה סיוע לקופת המוסדות, - ועם זה המה זקנים כשרים, ומהם רבים הוגי תורה ושוקדי עבודת ד', מי ינוד להם, מה מר הוא מנת חבל חייהם, בשבתם בענים בעיר קדשנו ותפארתנו, אשר נהרו ממרחקים, לפעמים במסירות נפש, לשמה ולזכרה הקדוש. ומי זה יוכל לתנות איפוא צדקת גדולי המעשה, מיסדי בית "אסף הנדחים", שכולו מקודש דוקא לזקנים האמללים שבאומללים, הנשכחים מאדם ומתבל. מה גדול הוא מעשה חסד זה, לזכרון לעד יהיה שמם וזכרם של פועלי צדק אלה בהיכל ד', אוהב חסד וצדקה, השוכן את דכא ושפל רוח, [ישעיהו נז, טו] להחיות רוח שפלים ולב נדכאים. די' לנו הערובה של שם כבוד גאונו, המפורש על יסוד המוסד הזה, שנהי'[17] בטוחים בו, שהכל יתנהג לתעודתו היותר נאמנה.

וכן כתב לי כי[18] גאון עוזנו ס"ק[19] מרן הרש"ס[20] [הרב שמואל סלנט, רבה של ירושלים] שליט"א במכתב קדשו, בתשובה ע"ד[21] שאלתי ממנו אודות הבית הגדול הזה, שאמנם מפני מצב בריאות גופו הטהור הרפה, - יחזקהו השי"ת[22] לאורך ימים טובים לשמחת כל בית ישראל - לא יוכל לבקר בעצמו את המוסד, אבל מפי כבוד גאונו שמע כי ישרה הנהגתו. ואקוה שכל יודעי שם הדר"ג ומכירי צדקתו, הרבים בישראל ב"ה, יתאמצו בכל כחם לחזק ולאמץ את המפעל הגדול הזה, אשר כוננו ידי צדיק כביר כ"ג שליט"א. ובכח הרבים, אשר מקרוב ומרחוק יתאמצו להוסיף אימוץ, ליסוד עמוד אור חסד זה, על מכון עיר עז לנו, אלקים יכוננה סלה. [תהלים מח, ט] יוכלו בעזרת השי"ת להגדיל פעלם ולאסוף אליהם כל נדח באה"ק, לתן להם מקור מנוחה ומחיה וארוכה די סיפוקם, למען יוכלו לבלות את ימי חייהם בתורה ובתפילה על פלטת שה פזורה [על שארית שה פזורה (ירמיהו נ, יז)] בין עמים רבים, ולעורר תמיד רחמים רבים בתפילת ישרים, על כל איש מר-נפש וכל נתון בצרה וצוקה. ותפילת עניים נכאי רוח כאלה כמה גדולה היא ונשגבה, כמה היא בוקעת ועולה למרומים, לפני שומע צעקה הקרוב לשועת נכאים. וכדי זוה"ק[23] פ' בלק קצ"ה א': "מאן חשיבא מכולהו הוי אימא תפלה דעני, תפלה דא קדים לתפלה דמשה, וקדים לתפלה דדוד, וקדים לכל שאר צלותין דעלמא, מ"ט בגין דעני איהו תביר לבא וכתיב קרוב ד' לנשברי לב וגו'[24], ומסכנא עביד תדיר קטטה בקוב"ה[25] וקוב"ה[26] אצית ושמע מלוי, כיון דצלי צלותיה פתח כל כוי רקיעין, וכל שאר צלותין דקא סלקין לעילא דחי לון ההוא מסכנא תביר לבא, דכתיב תפלה לעני כי יעטוף, כי יתעטף מבעי ליה, מאי כי יעטוף, אלא איהו עביד עטופא לכל צלותין דעלמא, ולא עאלין עד דצלותא דיליה עאלת, וקוב"ה אמר יתעטפון כל צלותין וצלותא דא תיעול לגבאי כו'[27], עיי"ש[28], אשר מזה יראו כל נבוני לב, היראים וחרדים לדבר ד' באמת, אוהבי צדקה וחסד, כמה גדול ונשא הוא מכון קדוש זה, אשר נדחים עניים ואביונים, אנשים תמימים, נדכאים ונאנחים, יוכלו לעסוק בתפלה בעיר ד' שמה, כמה ריוח והצלה יש בזה למחזיקיהם מכל צרה וצוקה, וכמה שפע ברכה וחסד נכון לפניהם מתפילת עניים כאלה במקום קדוש משכני עליון.

בשמו יתברך, הקרוב לצעקת עניים ומרחם על נדחים וחלכאים, אשים מבטחי, שיצליח כ"ג וכל מסעדיו על דרכו בקודש אשר החל, וברכת אובדים, זקנים, נאנקים, עליו תבא, והמוסד היקר הזה יהי'[29] לשם ולתפארת בין המוסדות היקרים, המתנוססים בכל גאונם ותפארתם, לפאר את מרום עיר קדשנו ותפארתנו תובב"א[30], והי'[31] מעשה הצדקה שלם, כנפשו היקרה ונפש ידי"ע[32] דורש"ת[33] בכל לונ"ח[34], מברכו בהצלחת פעלו המקודש באה"ר[35],

הק'[36] אברהם יצחק הכהן קוק אב"ד[37] דפה עיה"ק[38] יפו והמושבות תובב"א.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. ידי"ן - ידידנו
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

9. כ"ג - כבוד גאונו
10. שי' - שיחיה
11. וע"ד - ועל דבר
12. הדר"ג - הדרת גאונו
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. ע"י - על ידי
16. ת"ח - תלמידי חכמים
17. שנהי' - שנהיה
18. כ' - כבוד
19. ס"ק - סעיף קטן
20. הרש"ס - הרב שמואל סלאנט
21. ע"ד - על דבר
22. השי"ת - השם יתברך
23. זוה"ק - זוהר הקדוש
24. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
25. בקוב"ה - בקודשא בריך הוא
26. וקוב"ה - וקודשא בריך הוא
27. כו' - וכולי (וכן הלאה)
28. עיי"ש - עיין שם היטב
29. יהי' - יהיה
30. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
31. והי' - והיה
32. ידי"ע - ידידו עוז
33. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
34. לונ"ח - לנחמת ציון
35. באה"ר - באהבה רבה
36. הק' - הקטן
37. אב"ד - אב בית דין
38. עיה"ק - עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה מנחם אב תרס"ט - רחובות **נמען:** קול קורא (תמיכה בישיבת מאה שערים)

הישיבה ותלמוד התורה במאה שערים במצוקה, והם מגרילים קרקע של 220 דונם בחדרה. הרב קוק קורא לקנות כרטיסים: בכך תומכים בתורה, הזוכה יקבל נחלה בארץ, וגם כל משתתף זוכה בארבע אמות בארץ ישראל.

עיקרי הדברים

- תמיכה בישיבת מאה שערים.
- הגרלת קרקע בחדרה.
- קניין ארבע אמות בארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ה מנ"א[2] תרס"ט[3]. [כ"ה מנחם אב תרס"ט (1909). האגרת נכתבה ברחובות]

כבר נודעת לרבים גדולת מעלתה וקדושתה של הישיבה הקדושה והת"ת[4] אשר במאה-שערים, [ישיבת מאה שערים ותלמוד התורה שלה] אחד מפרורי ירושלים עיה"ק[5] ת"ו[6] היותר חשובים. והמפורסמות אינם צריכים ראיה. [כלל תלמודי-הלכתי] אמנם כעת בא המוסד הקדוש הנ"ל[7] במצב נדחק נורא מאד, ומנהליו הרבנים הגדולים, ועמהם הרב הגאון המפורסם בתורתו ויראתו מו"ה[8] שאול חיים שליט"א[9], הרב מדובראוונא, [הרב שאול חיים הלוי הורוויץ, שכיהן ברבנות בדוברובנה ועלה לירושלים בתרמ"ג; מייסד ישיבת מאה שערים, דודו של הרב יוסף גרשון הורביץ, רב השכונה] מצאו לנכון לפניהם להגריל את נחלתם שיש להם במושבה חדרה, [הגרלה של כמאתיים ועשרים דונם אדמה שהיו לישיבה בחדרה; כל מי שקנה כרטיס זכה בחלקה קטנה בארץ ישראל] אשר באה"ק[10] ת"ו, ערך שני מאות ועשרים דונמים. והנה כמה חן וכבוד ראוי שימצא הדבר הגדול הזה בעיני אחינו היקרים, אוהבי ארץ חמדתנו מקרוב ומרחוק, אין די באר. כי לבד מה שע"י[11] ההשתתפות בתמיכת המוסד הקדוש, ע"י[12] קניית הגורלות, יחזקו את ידי הבונים להעמיד על תלו את המכון הנעלה הזה לתורה ולתעודה, במרומי הר צבי קודש, [על פי דניאל יא, מה] בירושלים עיה"ק ת"ו, הנה הזוכים בגורל מה טוב חלקם ומה נעים גורלם, כי יזכו לחבל ונחלה בארצנו הקדושה. וביחוד לעת כזאת, עת בנות [על פי קהלת ג, ג: "עת לבנות"] ב"ה, עת אשר רוח ד' על עמו לשוב לנחלת הקודש הולך וחזק מאד, וביחוד שגם הגורלות אשר לא יזכו הנם זוכים בכ"ז[13] בחלק של ד' אמות קרקע באה"ק, [על פי כתובות קיא: "כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא"] שיהיה להם בזה חבל בגורל בנחלת ד' ויד ושם [ישעיהו נו, ה] בקיום המצות התלויות בארץ, אשריהם וטוב להם.

והנני חותם בברכה מהררי קודש, לכל נותן יד להחזיק עמודי תוה"ק[14] ועמודי ישוב אה"ק[15], באהבת עולמים.

בעה"ח[16], אור ליום כ"ה מנ"א תרס"ט, ברחובות אשר ביהודה ת"ו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק[17] יפו והמושבות תובב"א[18]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
4. והת"ת - והתלמוד תורה
5. עיה"ק - עיר הקודש
6. ת"ו - תבנה ותכונן
7. הנ"ל - הנזכר לעיל
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. שע"י - שעל ידי
12. ע"י - על ידי
13. בכ"ז - בכל זאת
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. בעה"ח - באתי על החתום
17. בעה"ק - בעיר הקודש
18. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' מרחשוון תר"ע - יפו

נמען: הרבנים נחום רוגוזניצקי ויחיאל מיכל טיקוצינסקי, מנהלי ישיבת עץ חיים בירושלים

הרב קוק מבקש לשפר את מצבו של המקובל ר' שמעון צבי הורוביץ, שחי בדוחק. אילו היה כוחו בנגלה כמו בקבלה, היו מכבדים אותו, אבל 'נשמתא דאורייתא' מושפלת. בירושלים יש לכבד ולתמוך במי שעוסק בחכמת האמת, 'שעיקר גאולתנו תלוי בזה'.

עיקרי הדברים

- תמיכה במקובל ר' שמעון צבי הורוביץ.
- השפלת לומדי הקבלה.
- כבוד חכמת האמת - עיקר הגאולה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' מ"ח[4] תר"עין.

שלו'[5] וברכה במדה טובה באהבה רבה, לכבוד ידידי האהובים, הרבנים המאוה"ג[6] כלילי תפארת מוהר"נ[7] ראגאזניצקי ומוהרי"מ[8] טיקאצינסקי [הרב נחום רוגוזניצקי והרב יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי, מראשי ישיבת "עץ חיים" בירושלים] שליט"א[9], מנהלי ישיבת עץ-חיים בעיקו"ת[10] ת"ו, שלו' שלו' בכפילא ויתרבי חילא לעילא ולעילא [שלום שלום בכפליים, ויתרבה הכוח למעלה למעלה (ארמית)]

הנני נדחק כעת לפנים ממחיצת מנהגי. כי מוצא אני את עצמי מחוייב בדבר להעיר ולעורר את לב הדרת כת"ר[11], על דבר מצבו של האי גברא רבא ויקירא, הרב הגדול, המיוחד בעסק חכמת הקבלה בדעה ובתבונה ביראת ד' טהורה, מו"ה[12] שמעון צבי הורוויץ [הרב שמעון צבי הורוויץ, מקובל בירושלים, מחבר "קול מבשר"] שי'[13], שחי חיי צער ולחץ, וכעת נתרבתה הוצאתו ע"י[14] חתנו אשר קבל על שולחנו. והנה ידעתי נאמנה, שאם הי'[15] כחו בנגלות התורה נערך ככחו בקבלה, שהוא בה גמיר וסביר, [למד ומבין (ארמית)] פלפלן וסדרן כדבעי למיהוי, [כפי שראוי להיות (ארמית)] בידיעה רחבה כיאות לגדול מצויין, בין חשובי ת"ח[16], אז היו הכל מכירים את מעלתו, והיו משתדלים להרחיב לו ולכלכל מחסוריו בכבוד, כפי אותה המדה שמשתדלים להיותר מצויינים שבין חכמי הישיבה הק'[17]. אלא שכאשר בעוה"ר[18] כל המקודש מחבירו חרב מחבירו, [על פי סוטה מט] וכפי אותה המדה שקרן תוה"ק[19] מושפלת היא, בעת הירודה הזאת, אשר משם עתידין לעלות בעה"י[20], עוד יותר ויותר מושפלת היא קרן נשמתא דאורייתא והשרידים, אשר נתן ד' בהם רוח לבכר על כל לימוד ללמוד דעת ד' ועוזו, ע"פ[21] היסודות והדרכים הגבוהים והנאמנים שהם מורשה לנו מאבותינו, אשר סוד ד' הופיע עליהם, אלה הם היותר מושפלים, ובלתי נחשבים גם בשדרות בני תורה בעצמם. אבל עלינו לעמוד בחזקת היד נגד הנהגה כזאת, בפרט בעיר קדשנו ותפארתנו, מקום גי חזיון, [ישעיהו כב, א] אשר לנו יאתה שעם יודעי אלהיו יתרבו בתוכה, ובעלי נטיה פנימית לחכמת האמת, ודרכי

הקבלה הנאמנה, ראוי הוא שיהיו מחובבים ונתמכים בכבוד והדר, כדי שישוטטו רבים ותרבה הדעת [דניאל יב, ד] את ד' אשר היא סגולת כל חמדה.

ע"כ[22] הנני רואה, שראוי ונכון הוא שישתדלו הדרת כבוד מעלתם לתקן כפי האפשרי את מצבו של האי דרבנן [את מצבו של הרב הזה (ארמית)] המצויין מאד, בתלמוד רזי תורה. ושתים הנה המטרות בזה, לי כשאני לעצמי: להוציא מן המצר ת"ח מעולה ויקר, וכדי לכבד וליקר את העסק בסתרי תורה, שעיקר גאולתנו ופדות נפשנו תלוי בזה, כמובן בצירוף חיזוק ואימוץ כל מקצעותי' של תורה, אבל המתיחדים להכנס במעמקי לימודי ד', הנם ראויים למצא לעת כזאת את תמיכתם בהוד והדרת קודש,

אקוה שדברי המעטים יעשו את פרים, ולבות חכמים שכמותם יב"י[23] יוקירו דעת להגדיל תורה ולהאדירה לעטרה ולפארה. והי'[24] זה שלו' וברכה נאמנה, כנה"י[25] ונפש ידי"ע[26] דוש"ת[27] בכל לונ"ח[28],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. מ"ח - מרחשון
5. שלו' - שלום
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. מוהר"נ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. ומוהרי"מ - ומורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
11. כת"ר - כבוד תורתו
12. מו"ה - מורנו הרב
13. שי' - שיחיה
14. ע"י - על ידי
15. הי' - היה
16. ת"ח - תלמידי חכמים
17. הק' - הקטן
18. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
19. תוה"ק - תורתנו הקדושה
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. ע"פ - על פי
22. ע"כ - על כן
23. יב"י - ירבו בישראל
24. והי' - והיה
25. כנה"י - כנפשו היקרה
26. ידי"ע - ידידו עוז
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
28. לונ"ח - לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג מרחשוון תר"ע - יפו **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין

שני איכרים מקסטינה רוצים לשמור שמיטה כהלכתה, בלי ההיתר, אם יקבלו תמיכה של כ־110 נפוליאונים. הרב קוק מבקש מר' חיים ברלין למצוא מקור לכך במהירות. בעקרון איכר אחד שובת בלי תמיכה. כך תתפשט קדושת השמיטה: מלמדים זכות על הכלל, ומצילים כמה שאפשר.

עיקרי הדברים

- תמיכה באיכרים השובתים בשמיטה.
- התפשטות קדושת השמיטה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג מ"ח תר"עין.

לכ'[4] ידידי רב רחימאי, הרב הגאון הגדול, עטרת תפארת מו"ה[5] חיים ברלין [הרב חיים ברלין, בנו של הנצי"ב, מראשי העדה האשכנזית בירושלים] שליט"א[6], שלו'[7] שלו' למר ולתורתו וכא"ל[8],

אחדשה"ט[9] באה"ר[10].

כאשר נמצאים איזה אכרים החפצים בכל לב לשבת בשביעית, בלא שום שימוש בהיתר ההפקעה הנהוגה, אבל אין בכחם למלא דבר זה רק אם יהיו בטוחים בעזר למחיתם, וכעת ישנם על הפרק שנים מקוסטינה, [קסטינה, לימים באר טוביה] שצריכים לשביתתם תמיכה של ערך מאה ועשרה נאפ"ז[11], ["נפוליון", מטבע זהב צרפתי] ואם יהיו בטוחים בזה אז יקיימו קדושת שבת הארץ בכל מילואיה, כתורה וכמצוה. ע"כ[12] הנני לעורר בזה את הדר"ג[13], אולי יוכל למצא ע"ז[14] איזה מקור, בצירוף עוד עוזרים ומסייעים למלאכת-שמים זאת.

אינני צריך להאריך בגדולת הענין, ביחוד אצל הדר"ג שי'[15]. ואבקש להשיבני דבר ברור במוקדם, ואם אפשר ע"י[16] דיפעשע, כי זמן העבודה הגיע, והם צריכים לדעת את מצבם.

בעקרון שובת אכר אחד, שעזרו ד' ויכול להתפרנס בלא עבודתו בשנה זו, ואיננו מבקש תמיכה. ויש לקוות, שע"י[17] המעטים הללו תתפשט קדושת השמיטה באה"ק[18]. ע"כ נכון להיות מזורזים מאד בדבר זה, כי אף שאין אנו יכולים לדון עם הכלל כולו, מ"מ[19] עם כל מה שאנו מצדדים כלפי לימוד זכות היכי דאי אפשר, כך עלינו להשתדל בכל עז להציל כמה דאפשר,

בברכה נאמנה ואהבה רבה וטהורה, ידי"ע[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. לכ' - לכבוד
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. נאפ"ז - נאפוליון זהב (מטבע)
12. ע"כ - על כן
13. הדר"ג - הדרת גאונו
14. ע"ז - על זה
15. שי' - שיחיה
16. ע"י - על ידי
17. שע"י - שעל ידי
18. באה"ק - בארץ הקודש
19. מ"מ - מכל מקום
20. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רלט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז מרחשוון תר"ע - יפו **נמען:** הגאון ר' חיים ברלין

הרב קוק לא ידע על קופה לתמיכה בשומרי שמיטה. אין הרב קוק מתערב בעומק העניין, כי חלילה לו להרשיע את הסומכים על ההיתר, אבל הרב קוק רוצה לעזור למי שרוצה לקיים את המצווה בלי הפקעה. יש מקום לשני העניינים: ללמד זכות, ולעורר לבבות.

עיקרי הדברים

- קופה לתמיכה בשומרי שמיטה.
- ללמד זכות על הסומכים על ההיתר, ולעודד את השומרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז מ"ח תר"עין.

שוי"ר[4] לכבוד מר ידי"נ[5] הרב הגאון הגדול מפ"ה מוהר"ח[6] ברלין שליט"א[7].

גיה"ק[8] הגיעני לנכון. ולא ידעתי עד כה כלל, שישנה איזו קופה ע"ז[9], כי את "החבצלת" לא ראיתי. [העיתון "החבצלת" בירושלים] וכמובן אין אני יכול להתערב בעומק ענין זה כי חלילה לי למשוי רשיעי לכל אחינו הכשרים, [לעשות רשעים את כל אחינו הכשרים (ארמית)] הסומכים על ההיתר מגודל הלחץ ותיקון הארץ. אבל בכל כחי ואוני הייתי חפץ לעזור לאותם אשר נתן ד' רוח טהרה בלבם לקיים את המצוה הקדושה בלא הפקעה. ומקום יש בראש לשני העניינים, ללמד זכות על המתנהגים ע"פ[10] ההוראה לצורך שעה ושעה"ד[11], ולהלהיב לבבות בדרכי נועם ואהבת המצוה, בהופעת אור קדושת ד' על ארץ חמדתו ת"ו. ואבקשה נא מכבוד גאונו רב חביבי שי'[12] להודיעני בפרטיות מעמד הענין, עד כמה תהי'[13] היד משגת לתמוך בעה"י[14] לחפצים בקיום השביעית כמאמרה, יברכם ד'. והנני בזה ידי"ע[15] דוש"ת[16] באה"ר[17],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שוי"ר - שלום וישע רב
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. גיה"ק - גלילי ידיו הקדושים (מכתבו)
9. ע"ז - על זה
10. ע"פ - על פי
11. ושעה"ד - ושעת הדחק
12. שי' - שיחיה
13. תהי' - תהיה
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך

15. ידי"ע – ידידו עוז
16. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
17. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** הרב פרופ' ישראל לוי (פריז)

הרב קוק מודה על התמיכה ברב זאב ברנשטיין בפתח תקווה, ועל מסירת 'שבת הארץ' לברון. הרב קוק מבקש שהברון ייתן את לבו גם לתחיית נשמת הישוב, כלומר לחיזוק הדת. הרב קוק מונה צרכים: חיזוק הרבנות הכללית ונסיעות למושבות, משכורת לרב עקרון, עיתון חודשי לרבנות, וישיבה מרכזית שתוציא רבנים בעלי השכלה ונאום.

עיקרי הדברים

- תודה על תמיכה ברב בפתח תקווה.
- פנייה לברון לחזק את הדת בישוב.
- רבנות, עיתון וישיבה מרכזית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד אד"ר[4] תרע"ן.

ישאו הררי קודש שלו'[5] לכבוד הרב הגדול בישראל ובאדם כליל תפארת מר ישראל פרופיסור לוי [הרב והחוקר הצרפתי ישראל לוי] שליט"א[6].

מצאתי לנפשי חובה להביע את תודתי וברכתי לכבוד הדרתו, על אשר יקרתי בעיניו למלאות את שאלתי על דבר הרב היקר מר זאב ברנשטיין נ"י[7], היושב במושבה פתח תקוה ת"ו. ומה מאושר אהיה אם יהי'[8] עוד אפשר להמשיך את התמיכה להרב הנ"ל[9] גם לימים יבאו, כי נכבד האיש מאד, ופעולתו נכונה היא לטובת דת קודש בישובנו בא"י[10].

כמו-כן אודה בזה להדרת כבודו על דברו הטוב בדבר הספר "שבת הארץ", [ספרו של הרב קוק על הלכות שביעית, שיצא לאור בשנת תר"ע] ואשמח מאד כי הפיק רצון מכבוד חכמתו ותורתו, ויבורך כבוד הדרתו על אשר הואיל למלא את בקשתי למסור את הספר הנשלח לכבוד הברון הנדיב [הברון אדמונד דה רוטשילד] שיחי'[11].

מדי דברי אתכבד לקחת דברים עם הוד כבודו. אולי יהי' ד' עמנו ונוכל לעשות דברים ממשיים לטובת הדת בישוב החדש. כמובן כל חפצי הוא לקשר את הדת עם התקומה הישובית, ועינינו רואות שאי אפשר להישוב להפריח ולהתקיים כ"א[12] בעזרת אמוץ הדת וכבודה, והדבר נאה מאד שהדרת הברון, שכ"כ[13] הרבה לעשות בשביל הישוב, ישים ג"כ[14] לב לתחיית נשמת הישוב, שהיא ההתעודדות הדתית בתוכו. למטרה זו אנו צריכים לאמץ את משטר הרבנות הכללית, ולתן יכולת לעשות מסעות תכופות בכללות הישוב, ביהודה ובגליל, לבצר את מעמד הדת.

נוסף לזה צריכים אנו לחזק את הרבנות המקומית, שבכל מושבה. והנה בעקרון כבר נתקבל רב על פי רשותי ובחירתי, וב"ה[15] הוא רב נכבד, ופעולתו ניכרת לטובה על המצב המוסרי והדתי של המושבה, אבל מצבו הוא ירוד מאד ומחיתו מצומצמת. מה טוב היה אם יהיה אפשר לתמכו במשכורת תמידית.

כן דרושה מאד להרבנות הכללית של הישוב במה ספרותית, כלומר עתון מיוחד יוצא בחוברות חדשיות לפחות, לבצר את מעמד הדת ולברר כל השאלות הרבות שבכללות הישוב כולו, במובן המעשי והתיאורי [בעניינים המעשיים והעיוניים] ובכל המסתעף לזה.

על כולם דרושה ישיבה מרכזית לכללות הישוב החדש, ישיבה ברוח ישראל הראויה להוציא רבנים מפוארים לישוב, מחונכים בתרבות נאה, ובידיעות העולם והחיים, נוסף על תורתם ואמונתם, מוכשרים בכח הדבור הנאה לקחת נפשות [לקרב לבבות (על פי משלי יא, ל)] ביושר אמריהם.

והנה כל אלה העובדות מוטלות עלינו להגשימן במעשה, ומה מאושר יהי' ישובנו, אם ע"י[16] כבוד הדרתו יבואו הדברים להיות קרובים ללבו של הדרת הברון הנדיב שיחי', שזה יעמיד בקרן אורה [באור גדול] יותר עליונה את כל מעשה צדקתו לארצנו הקדושה.

ע"ד[17] הישיבה החילותי כבר ב"ה התחלה קטנה, אבל כשיהיו לנו די אמצעים הננו נכונים לשכלל ולהרחיב באופן רצוי מאד, באופן שתכובד השפעת בני ארץ ישראל גם על העולם הישראלי שבחוץ לארץ.

אקוה, שהדרת כבוד מעלתו יואל בטובו להשיבני דבר על כל שאלותי, ושישתדל כפי יכלתו להיות לסועד [להיות לעזר] לכל הדברים הטובים אשר ברוח עמדי לכונן לטובת עמנו וארצנו הקדושה.

והנני בזה חותם בברכת שלו' ורחשי כבוד נעלים ורוממים מאד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. נ"י - נרו יאיר
8. יהי' - יהיה
9. הנ"ל - הנזכר לעיל
10. באי"י - בארץ ישראל
11. שיחי' - שיחיו
12. כ"א - כי אם
13. שכ"כ - שכל כך
14. ג"כ - גם כן
15. וב"ה - וברוך השם
16. ע"י - על ידי
17. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז ניסן תר"ע - יפו **נמען:** רבני המוסדות בירושלים

בהשתדלות גדולי רוסיה הוקם באונייה מרוסיה מטבח כשר מהודר וחדר תפילה, ואפילו הפקידים הנכרים מעריכים אותו. הרב קוק קורא למוסדות בירושלים לתמוך בו בתמיכה חודשית, כדי שיתקיים ויתרחב גם לאוניות אחרות.

עיקרי הדברים

- מטבח כשר וחדר תפילה באונייה.
- תמיכה חודשית מהמוסדות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז ניסן תרעי"ן. [כ"ז בניסן תר"ע (1910)]

להדרת כבוד הרבנים הגאונים, העומדים על הפקודים, [על פי במדבר ז, ב] חכמי לב קדושי רוח וטהורי רעיון, מנהלי המוסדים הקדושים אשר באה"ק[4], וביחוד בעיר עז לנו בית חיינו ותפארתנו ירושלים עה"ק תובב"א[5], שלו'[6] שלו' עד העולם.

רבותי ואלופי.

הנה דבר גדול וקדוש נתן ד' לנו, שאקוה אשר בחפץ לב מלא קדושה ואהבה נהי'[7] נכונים להקדיש לו מכחנו, למען קדושת השי"ת[8] ותוה"ק[9] וכבוד ארה"ק[10] והדרת ציון ומקראיה. כאשר ע"י[11] התעוררות גדולי ישראל ברוסיא קם ונהי'[12] ב"ה מוסד קדוש ונהדר, בית-תבשיל כשר בתכלית ההידור והכשרות על האני' ההולכת מרוסיא לאה"ק[13] [ראו (כרך א', אגרת קפז) ו-(כרך א', אגרת רצ)] ת"ו, בכל המכשירים הנדרשים כדת תוה"ק[14], וחדר מיוחד לתפילה בציבור, בכבוד והדר, ועין טובה בה אפילו מצד בני נכר מפקידי האני' וראשי משטרה. ועתה עלינו החובה רק להמציא מצדנו עזרה נכונה, שלא יהי'[15] החזיון האדיר הזה, המשמח לב כל יראי ד' ואוהבי שמו יתי'[16], חזיון עובר, כי"א[17] שיקום חי ויעמד על עמדו, ועוד יוסיף חיל, להרבות פעליו גם בשארי האניות ההולכות מחו"ל[18] אל הקודש. והנה מה נכבד ומתוקן הדבר, אם יהיו כל המוסדות אשר בעקו"ת[19] ירושלים, ועמהם יתר המוסדות במסיבי ירושלים ת"ו, ואולי בהמשך הזמן כללות המוסדות שבאה"ק[20], נותנים ידם לאמץ הדבר הגדול הזה ולהרחיבו, בתמיכה חדשית, אשר אמנם אינה צריכה לגדולות, מי"מ[21] גדול ונכבד יהי' הדבר מאד בעיני כל ישראל, אשר ידעו כי מוסדותיה של אה"ק[22] המה כוננו להחזיק את המעמד של התיקון הגדול והקדוש הזה והנה עמכם אדם ביקר הרב הגדול בתו"י[23] מוהר"א[24] צירנאווסקי נ"י[25], אשר הרבה פעל ועשה בזה, בסיועם של גאוני רוסיא הצדיקים המפורסמים, יאריך ד' ימיהם. הביאו עצה, והואילו בטובתכם וצדקתכם הגדולה לתת יד קדשכם לדבר הקדוש הזה, המכבד את התורה ואת עם ד' ואה"ק[26] גם לעיני יושבי קצות ואחרית ים. [על פי תהלים סה, ו ("קצוי ארץ וים רחקים") ותהלים קלט, ט ("באחרית ים")] וכאשר אבטח בקדושת יראתם

ואהבת השי"ת אשר בלבבם, שיחלצו חושים לסייע למלאכת שמים זאת לכבוד ולתפארת, הנני בזה חותם בברכה ועתרת שלו' לכה"ר[27], כנפש ידי"ע[28] דוש"ת[29] באה"ר[30], מצפה תשועת ד" ועזרתו מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. באה"ק - בארץ הקודש
5. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. שלו' - שלום
7. נהי' - נהיה
8. השי"ת - השם יתברך
9. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
10. ארה"ק - ארץ הקודש
11. ע"י - על ידי
12. ונהי' - ונהיה
13. לאה"ק - לארץ הקודש
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. יהי' - יהיה
16. ית' - יתברך
17. כ"א - כי אם
18. מחו"ל - מחוץ לארץ
19. בעקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
20. שבאה"ק - שבארץ הקודש
21. מ"מ - מכל מקום
22. אה"ק - ארץ הקודש
23. בתו"י - בתורה ויראה
24. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. נ"י - נרו יאיר
26. ואה"ק - וארץ הקודש
27. לכה"ר - לכבוד הרב
28. ידי"ע - ידידו עוז
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
30. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אלול תר"ע - יפו **נמען:** הגביר חיים הכהן

הרב קוק מבקש תמיכה בישיבה המרכזית לישוב החדש שהחל ביפו. היא נחוצה כגשר בין הישוב החדש לישן. חסרה בארץ ישיבה שבה צעירים לומדים כמה שנים ויוצאים לחיים, ולא רק ישיבה של מקבלי תמיכה לכל חייהם. הישיבה תחנך בתורה, בדעת ובאהבת האומה והארץ, ותלמידיה יהיו בעלי הופעה נאה. המורה שם טוב גפן נוסע לגייס כספים.

עיקרי הדברים

- הישיבה המרכזית ביפו.
- ישיבה לתקופה ולא לכל החיים.
- חינוך לתורה, דעת ואהבת הארץ.
- שליחות שם טוב גפן.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב אלול תרעי"ן.

שלו'[4] וברכת השנים לכבוד ידידי הגביר הנכבד, איש אשר רוח בו, מר חיים הכהן נ"י[5].

מאז אשר נזדמן הדבר שטיילנו ארוכות וקצרות בענינים נכבדים, שאחד מהם הוא דבר תוצאות יסוד הישיבה, [הוצאות ייסוד הישיבה ביפו] שהנני מוצא בע"ה[6] שנחוץ מאד ליסדה פה בתור ישיבה מרכזית פעיה"ק[7] והמושבות, כלומר לישוב החדש של עם ד' באי"י[8] בכללו. ודבר כבודו הי'[9] אלי אז שנדבר בענין יקר זה מתוך הכתב בעה"י[10], עצרתי את דברי ולא באתי בכתובים עם כבודו בזה, לעוררו להיות פועל במעשה והשפעה על החוג הנכבד שלו בנידון דנן, עד אשר עלתה בידי ב"ה יסוד התחלה, הנותנת כעת תקוה לשגשוג הענין, כפי תקותי ותקות טובי בני עמנו, המצפים להטבת מצב ישוב א"י[11] בחומר ורוח, בימין ד' רוממה.

הישיבה מוכרחת היא להברא, בשביל הרמת ערכו של הישוב החדש [היישוב החדש: המושבות ותושבי יפו, שעלו מאז ראשית חיבת ציון; לעומת היישוב הישן, יהודי ירושלים וערי הקודש] והגדלת חבתו ברבת בני עמנו. הישוב הזה אינו יכול כעת להתמזג עדיין עם הישוב הישן אם לא ע"י[12] מעבר כזה, שיוכל לספוג ממנו את הטוב שבו ולהשפיע עליו ג"כ[13] מזה.

בכלל חסרה לנו באי"י ישיבה שצעירים ילמדו בה משך קצוב של שנים ויצאו ממנה בתור אנשים שקנו להם קנין תורה חשוב, לבא אח"כ[14] לאיזה מטרה בחיים. זאת חסרה לנו באי"י. בני הישיבות לפי המובן הרגיל, הם אנשים שנכנסו בישיבה, לומדים בפי"ע[15] ומקבלים תמיכה כל ימיהם. נכבד הדבר הזה לגבי ירושלים והישוב הישן, אבל הוא דבר שאינו מתאים כלל להתביעות של הישוב החדש, ושל הנוהרים אליו. חוץ מזה אנו צריכים ישיבה שתכלכל בהשפעה רוחנית את חניכיה, כלומר לא רק קיבוץ של לומדים מעצמם, כי"א[16] תלמידים מקשיבים ומתחנכים, ויחד עם זה מתחנכים בחינוך ישר של

תורה, של דעת ושל חבה לאומית לאומה ולארץ, בכריכה הגונה עם אור תורה ויראת שמים, שכפי תכונת הדור אי אפשר בלא זה, ביחוד-בישוב החדש.

מחונכים כאלה צריכים להיות מונהגים בהנהגה יפה ונעימה במראה חיצוני יפה והגון, נוסף על ההסתגלות הפנימית לאור תורה ומדות טובות.

כל זה ומכשירים רבים זולתם דורשים הוצאה רבה וחשובה, אשר אקוה שימצאו לנו אוהבי ישראל וארץ ישראל, היודעים לחבב את התורה ויסודתה בהררי קודש, בתור ראשית אונים לתחית האומה וצפיית ישועתה, שהם יעבדו אתנו שכם אחד להוציא די כח לכונן את העבודה הגדולה הזאת ולהגדיל פעלה.

איני צריך להיות מרבה דברים לפני לבו הער והנח לקלוט אל תוכו כל דבר אצילי וקדוש. בטוח אני בעה"י ע"פ[17] הכרתנו שעלתה יפה בע"ה בהיותו עמנו פה ובטוהר רוחו, שיאבה להיות מראשי העובדים לטובת המוסד אשר זה מעט הוסד, ועליו להרחיב צעדיו ללכת מחיל אל חיל [תהלים פד, ח] בע"ה. והנה נוסע בזה הרב החכם הנעלה, אחד ממורי הישיבה מר שם טוב גפן [הרב שם טוב גפן, ממורי הישיבה ביפו] נ"י, בטח יתקבל בכל אותות אהבה מכבודו ויתן בטובו את ידו לו, והי'[18] לזכרון טוב בהיכל ד' ואדמת הקודש ותחייתה עדי עד. והי' שלו' וברכה כנה"ר[19] ונפש דושו"ט[20] ברגשי כבוד ואהבה נאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שלו' - שלום
5. נ"י - נרו יאיר
6. בע"ה - בעזרת השם
7. פעיה"ק - פה עיר הקודש
8. באי"י - בארץ ישראל
9. הי' - היה
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. אי"י - ארץ ישראל
12. ע"י - על ידי
13. ג"כ - גם כן
14. אח"כ - אחר כך
15. בפ"ע - בפני עצמו
16. כי"א - כי אם
17. ע"פ - על פי
18. והי' - והיה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. דושו"ט - דורש שלומו וטובו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג תשרי תרע"א - יפו **נמען:** הרב אריה לייב טרויב

הרב קוק מדווח שחילק 25 רובל כסף מתרומת מרת מלכה האצעס לתלמידי חכמים בארץ, ומבקש את שם אמה כדי להתפלל לרפואתה, כי תפילה מסוגלת יותר בשם האם (זוהר; שבת סו ב).

עיקרי הדברים

- חלוקת תרומה לתלמידי חכמים.
- תפילה בשם האם.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג תשרי ש"ת[4] ש"ג תרע"א[5].

שלו'[6] וברכה מקודש לכבוד ידי"נ[7] הרב המאוה"ג[8] מעוז ומגדל סוע"ה[9] אוצ"ת[10] וירא"א[11], מו"ה[12] ארי' ליב טרויב [הרב אריה לייב טרויב] שליט"א[13].

אחדש"ה[14] כמשפט לאוהבי אמת.

שמחתי לראות גלילי ידי אוהב טהר לב כתר"ה[15] שי'[16], ואפריון אמטיי' [ואני נותן לו שבח (ארמית)] על כל אותות ידידותו הנאמנה, וכמים הפנים [משלי כז, יט] אברך באה"ר[17] את כת"ר[18] ידינ"ע[19] וכא"ל[20].

וע"ד[21] הסך 25 רו"כ[22] [25 רובל כסף] מהא' מרת מלכה האצעס תחי'[23], הנה בתחילה הי'[24] דבר ר"ז שו"ב[25] נ"י[26] לתן את הסך למוסד שיקבל עליו את החיובים לאחר אריו"ש[27], [לאחר אריכות ימים ושנים] וכאשר דבר זה הוא מהנמנעות בעד סכום כזה הודעתיו אז, והיתה תשובתו שאחלק לצדקה לפי דעתי ליושבים לפני ד' באה"ק[28], וכן עשיתי ונתחלק הסך בין ת"ח[29] יקרים יראי ד' וחושבי שמו, השוקדים על דלתי תוה"ק[30] פעה"ק[31] ת"ו, וזכות החזקת ת"ח, ביחוד באה"ק, תעמוד להנדיבה הנ"ל[32] לברכה ולשלוח לה רפו"ש[33] רפוה"נ[34] ורפוה"ג[35] [רפואה שלמה, רפואת הנפש ורפואת הגוף] לאוי"ט[36].

ראוי להודיענו שם אמה, למען הזכירה בעת רצון, לטובה ולברכה, כידוע ע"פ[37] הזוה"ק[38], שעניני תפלה הם יותר מסוגלים בשם דאימא. [שבתפילה על חולה מזכירים את שם אמו, על פי הזוהר] וזכר לדבר בתלמודא שבת ס"ו ב' כל מניני בשמא דאימא. [שבת סו: "כל מנייני בשמא דאימא", כל לחש שחוזרים עליו – בשם האם]

והנני חותם בכל חותמי ברכות בקודש ובחול, כנה"ר[39] ונפש ידי"ע[40] דוש"ת[41] באה"ר ואה"ע[42],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ש"ת - של תורה
5. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)

6. שלו' – שלום
7. ידי"נ – ידיד נפשי
8. המאוה"ג – המאור הגדול
9. סוע"ה – סיני ועוקר הרים
10. אוצ"ת – אוצר תורה
11. וירא"א – וירא אלקים
12. מו"ה – מורנו הרב
13. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
14. אחדש"ה – אחרי דרישת שלומו הטוב
15. כתר"ה – כבוד תורתו רום הדרתו
16. שי' – שיחיה
17. באה"ר – באהבה רבה
18. כת"ר – כבוד תורתו
19. ידינ"ע – ידיד נפשי עוז
20. וכא"ל – וכל אשר לו
21. וע"ד – ועל דבר
22. רו"כ – רובל כסף
23. תחי' – תחיה
24. הי' – היה
25. שו"ב – שוחט ובודק
26. נ"י – נרו יאיר
27. אריו"ש – אריכות ימים ושנים
28. באה"ק – בארץ הקודש
29. ת"ח – תלמידי חכמים
30. תוה"ק – תורתנו הקדושה
31. פעה"ק – פה עיר הקודש
32. הנ"ל – הנזכר לעיל
33. רפו"ש – רפואה שלמה
34. רפוה"נ – רפואת הנפש
35. ורפוה"ג – ורפואת הגוף
36. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
37. ע"פ – על פי
38. הזוה"ק – הזוהר הקדוש
39. כנה"ר – כנפשו הרמה
40. ידי"ע – ידידו עוז
41. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
42. ואה"ע – ואהבת עולם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב טבת תרע"א - יפו **נמען:** יצחק סמטה

הרב קוק מסר את תרומת שני הדולרים לישיבה. על שאלתו על ירידת הצלחתו: אין זה בגלל שנכנס לבית בימי הספירה, ולא בגלל שלא עשה חנוכת בית (ובחוץ לארץ ספק אם יש בה מצווה). אולי כדאי לו לחזור למקומו הראשון ('משנה מקום משנה מזלי').

עיקרי הדברים

- תרומה לישיבה.
- הרגעה מאמונות טפלות.
- עצה לשינוי מקום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב טבת תרע"א[4].

ברכה והצלחה מקודש, בימין ד' רוממה, לכבוד היקר המעולה מר יצחק סאמעטה נ"י[5].

זה איזה שבועות ימים אשר הגיעני מכתבו, בצירוף שני דאללארים, אשר אמנם לא חפצתי לקבלם, לפי מה שאראה מכתלי מכתבו, כי פרנסתו עכשו דחוקה היא, ד' ירחיב גבולו וירומם קרנו. בכ"ז[6] אחרי אשר תכנתי את רוח תמימותו ממכתבו, אמרתי כדאי הוא שתבא נדבתו אל הקודש, ונתתים לקופת הישיבה, שתומכים בה צעירים עוסקים בתורה ובדעת יראת ד' ע"פ[7] הדרכתי.

וע"ד[8] שאלתו בענין מצבו, הנה לא ייסרוהו כליותיו על אשר נכנס בימי הספירה בבית, [השואל חשש שכניסתו לבית חדש בימי ספירת העומר היא שגרמה לירידת פרנסתו] וחלילה להאמין כי זאת היא הסיבה של ירידת הצלחתו, וכן מה שלא עשה חנוכת הבית, - עוד אין הדבר ברור אם חנוכת הבית בחו"ל[9] יש בה מצוה. [יש מי שכתב שסעודת חנוכת הבית היא סעודת מצוה רק בארץ ישראל, משום מצות יישוב הארץ (מגן אברהם, או"ח תקסח)] ואני תפילה, שיאר ד' פניו אליו, ויחזיר לו את אור הצלחתו כבראשונה ועוד ביתר שאת ומעלה, ומימי ענותו ישמחהו. ואולי נכון לנסות לשוב אל המקום הראשון אשר ישב שם בתחילה, ואם בנקל יזדמנו לכבודו אמצעים למטרה זו, נוכל לחשוב שזה האות כי נכון הדבר מעם ד', ובשינוי מקום ישונה מזלו לטוב [על פי ראש השנה טז: "משנה מקום" מקרע גזר דינו] ויאיר אורו כבראשונה, בעה"י[10].

והנני חותם בברכה, יאחז דרכו דרך ישרים, בשמירת קדושת ש"ק[11] וכל מועדי ד' והליכות עולם של כל דרכי היהדות, כאשר הי'[12] עד כה, ואל יפול רוחו בקרבו, כי לא יעזוב ד' את נוצרי בריתו ועדותיו, ועוד יציץ ופרח כבודו והצלחתו כימי קדם, בהילו נרו. [איוב כט, ג] והי'[13] זה שלו'[14] וברכה מהררי קודש, כנפשו היפה ונפש מעתיר אשרו והצלחתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם

2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. נ"י - נרו יאיר
6. בכ"ז - בכל זאת
7. ע"פ - על פי
8. וע"ד - ועל דבר
9. בחו"ל - בחוץ לארץ
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. ש"ק - שבת קודש
12. הי' - היה
13. והי' - והיה
14. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אדר תרע"א - יפו **נמען:** הגביר זליג פרסיץ

הרב קוק מבקש תמיכה בישיבה, שמחנכת צעירים מוכשרים בעומק ההלכה ובדעת ה' ובחכמת האמונה. רק מקיבוץ שני אלה יצאו תלמידי חכמים שיועילו לאומה. הניסיון הוכיח שהתלמידים עולים במעלות, ויש להרחיב את הישיבה בכמות ובאיכות. הרב קוק מבקש שפרסיץ יעודד גם גבירים אחרים.

עיקרי הדברים

- בקשת תמיכה בישיבה.
- שילוב הלכה ואמונה.
- הצלחת התלמידים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט אדר תרע"א[4]. [י"ט באדר תרע"א (1911)]

שלו'[5] וברכה מקודש, להדרת כבוד ידידי הרב הגביר האדיר כליל תפארת, תורה ודעת ויראת ד', מוהר"ר[6] זעליג פערסיץ [הגביר זליג פרסיץ ממוסקבה, מתומכי הישיבה של הרב קוק ביפו] שליט"א[7], וכל בני משפחתו היקרה, יתענגו על רב טוב, לאורך ימים טובים.

אחדשה"ט[8] באהבה נאמנה, ידידי, גבירי. מאז אשר נתכבדתי בבקורו הנעלה, בהיותו עמנו בקודש, ובתוך יתר הדברים הנוגעים לעניני הכלל, במעמד התורה והיהדות באה"ק[9], נגענו ברעיון החזקת הישיבה אשר החילותי בע"ה[10] להניח אבן פינתה, [הישיבה הקטנה שייסד הרב קוק ביפו] לפי רוחי ותקותי, מצאתי את כבוד ידידי למבין הגיגי ותמים דעים עמדי בדבר המטרה הראשית של ישיבה כזאת, בתכונתה המיוחדת לה, ביחוד לצורך הישוב החדש, ולמצב זמננו על אדמת הקודש בכלל.

כעת הגיע הזמן, שהנני מוצא לנכון לשוב ולהעיר את כבודו, לקחת חבל הגון, כברכת ד' עליו, ביסוד הדבר וכלכלתו. יודע הוא, ידידי, את ישעי וחפצי, לחנך באה"ק צעירים, בעלי כשרון, בחינוך של מעלה הגונה בעומקה של הלכה, ובהגיון דעה והשכל באור ד' וחכמת האמונה, אשר רק מקיבוץ שני אלה יחדו יצאו לנו בדורנו ת"ח[11] מובהקים, שיהיו ראויים להועיל למעמד האומה והיהדות הנאמנה, ולבצר את מעמדם באה"ק, וממנה תוצאות לטובה לחו"ל[12] בדרך סיבובי. הנסיון הראני, ב"ה, עד כמה נכונה היא מסילתי זאת במעשה, כמו שהיא יפה בעיון. הצעירים, מתי המספר, מקשיבי לקחי, הולכים ב"ה ועולים במעלות הקודש, בשני המקצועות היסודיים שבתורה המעשית והעיונית, ועם זה הולכים הם ונעשים אנשים משוכללים, מופלגי תורה ודעת ויראת ד'. הכרח הוא לי כעת להרחיב אפילו את הכמות של בני הישיבה, וק"ו[13] שהאיכות צריכה עוד להתרחב, כדי לתפוס את המקום והמעמד הראויים להתפקיד שלה באה"ק. כבודו אשר הצהיר את פניו למטרתי הקדושה בכלל, ואשר במעט הזמן אשר הספיק לנו לדבר ע"ד[14] הפעולה הזאת, הספיק לרוחו הבהיר לעמוד על אפיה של כונתי ולהכיר את ערכה, אין לי ספק שיבא כעת בסעדו הנכון לפי צורך הענין, להחזיק את המעמד בהוה,

ולהגדילו בעתיד, ועם זה אקוה כי לא רק עושה יהיה מצדו, אלא גם מעשה לדבר לטובת הענין עם סיעת גבירי עמנו, יראי ד' וחושבי שמו, רעיו ומיודעיו, המסוגלים לתפס את הצד הנעלה שיש במטרה זו של ישיבה ברוחה המיוחד לה, המתאימה לאין קץ למצב השעה באה"ק, והעלולה לפתח מקור חיים לאור תורה ויראת ד' טהורה, בתוכיות בנין אה"ק[15], וצמיחת ישועת האומה בתוכה.

איני מטפל כעת לדבר בפרטים, וגם לא בהגדרת הישיבה בכללה, כי חושב אנכי נאמנה שלב מבין של כבוד הדרת ידידי, כבר קלט בסקירתו הישרה, את הדרוש לחפץ ההסכמה, וההתעוררות לפעול ולעבוד לטובתה.

בבטחוני לשימת לבבו לדברי אלה, בע"ה, הנני חותם בברכה מקודש, כנפשו הגדולה ונפש ידידו עז, דורש שלומו וטובו כה"י[16],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ק - בארץ הקודש
10. בע"ה - בעזרת השם
11. ת"ח - תלמידי חכמים
12. לחו"ל - לחוץ לארץ
13. וק"ו - וקל וחומר
14. ע"ד - על דבר
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"א - יפו **נמען:** הרב מנחם מנדל היילפרין

הרב קוק שולח קול קורא להצלת ישיבת 'תורת חיים' בירושלים, שמשמשת מבצר לתורה ובה מאות תלמידי חכמים. בגלל צוק העתים היא על סף משבר, ותלמידיה רעבים. הרב קוק קורא לרבנים ולנדיבים להצילה.

עיקרי הדברים

- קול קורא להצלת ישיבת 'תורת חיים'.
- מצוקת תלמידי החכמים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אדר תרע"א[4].

שלו'[5] וברכה באה"ר[6] לכבוד ידיד לבבי ונפשי הרב המאוה"ג[7] חכם.

הרזים, אוצר אור יקרותו מו"ה[8] מנחם מענכין היילפרין שליט"א[9].

אחדשה"ט[10] באה"ר וידידות אמת.

הנני שולח בזה לכבוד רב רחים ליבאי, [לכבוד רבי, אהוב לבי (ארמית)] את הקול-קורא. ואפריון אמטי [ואני נותן שבח (ארמית)] לכת"ר[11] ידי"נ[12] שי'[13] שהודיעני תוכן הענין, כי מה לא אדע בפרטיות ממצבם של יתר המוסדות, וביחוד מאשר נתכונן המעמד בישיבה על להבא בסדר נכון.

יתן השי"ת[14] ויתקבלו ברצון דברי ודברי כל המדברים טובה ותהילה על הישיבה הקדושה ומחזיקי ידיה, ומאופל וממחשך יציץ לנו ציץ ופרח, לברכה ותפארת לאור ד' והדרת תורת חיים. והי'[15] ז"ש[16] וברכה כנה"ר[17] ונפש ידי"ע[18] דוש"ת[19] באה"ר, מצפה לתשועת ד' על עמו עירו ונחלתו במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

קול קורא

להציל מחורבן אחד ממקדשי התורה אשר בירושלם עיר הקודש ת"ו היא הישיבה הגדולה, הנאדרה בקודש, "תורת חיים", [ישיבת "תורת חיים" ברובע המוסלמי בעיר העתיקה בירושלים, מן הישיבות הגדולות של היישוב הישן] אלקים יכוננה.

לכבוד אחינו היקרים בארץ ובחוצה לארץ, להוד מעלת הרבנים הגאונים יושבי על מדין, והגבירים הנדיבים, רבי הפעלים, וכל עם ד' הגוי כולו, הקרובים והרחוקים, שלו' וברכה מקודש.

אחים יקרים ואהובים, אלופי ורבותי, לא לספר באזניכם את אשר לא תדעו באתי כעת בדברי אלה המעטים, כי-אם לעורר את רוחכם הטהור על דבר אשר מבלעדי ידעתם. בכל תפוצות ישראל בגולה,

וקל-וחומר במלא רוחב ארץ ישראל, נודעה למשגב הישיבה הגדולה "תורת חיים". הכל יודעים את שמה הגדול, את פעולתה הנפלאה, לרוממות קרן התורה, להגדלתה והאדרתה, בעיר בית חיינו, בירושלים. הישיבה הגדולה והקדושה הזאת מתנוססת היא זה תקופת-שנים נכבדה, כאבן נזר, במרום הר ציון, אין די באר גודל ערכה יפעתה והדרת פעלה. מבצר משגב ומעוז היא הישיבה הרבתי הזאת, לתורה ולתעודה, ליראת ד' טהורה ומקלט לאהב דת קודש, בהר הקודש. בביתה וחומותיה יחסיון תלמידי-חכמים רבים למאות, גדולי תורה ויראה, ומהם אריות שבחבורה, ["ארי שבחבורה" (גיטין כט)] הראויים לאות ולמופת בישראל.

והנה על-ידי צוק העתים, וריבוי ההוצאה המוכרחת, באה הישיבה הגדולה הזאת עד משבר, ולעת-עתה אין לשער כמה מר ואיום הוא גורלה. בני ציון היקרים, תלמידי חכמים מצויינים, גדולי תורה, יראה ודעת, שמקור מחיתם הוא קופת הישיבה, מתמוגגים הם ומשפחותיהם בעוצר רעה ויגון, [תהלים קז, לט] ברעב וחוסר כל, והבית הגדול הזה שמגדילין בו תורה, ומקדשין בו שם שמים בכינוס לצדיקים הנאה להם ונאה לעולם, [סנהדרין עא] עומד הוא ח"ו[20] לפול בנופלים, והאור הגדול הזה, אשר זרח בהדרת כבודו על ציון ובניה בוניה, עומד הוא, חלילה, להיות כבה. אוי, מה נורא הוא הרעיון, אם חלילה אור-יקרות זה יכבה.

בטוחים אנו בחסד ששומר אמת לעולם, האומר לציון תוסד, [ישעיהו מד, כח] ולמקראיה ומוסדות קדשיה שיכוננו, כי לא יטוש את עמו ונחלתו, ולא יתן למוט את רגלי כסא כבוד תורתו בהר קדשו. נדיבי עם אלקי אברהם", [תהלים מז, י] מקורב ומרחק, יכירו וידעו מה היא ישיבת תורת חיים בירושלים לישראל. ובאמת ב"ה כי האיר המזרח, ואור ישועה הנה החל לזרח.

ועתה עיני כל אוהבי תורה, מוקירי תורת חיים, נשואות אל כבוד יקירי עם ד', שיקומו לעזרת ד ' בגבורים", [שופטים ה, כג] לרומם בכבוד הראוי את הבית הגדול הזה, לתן יד בכבוד והדר, בחבת קודש ואמונת אומן, לכלכלתו וסיפוקו, למען לא ייבש המעין המפכה מים קדושים מי התורה והיראה, על מכון הר ציון, ולא יקצץ האילן, העושה פרי קודש הילולים בנוה צדק הר הקודש. [ירמיהו לא, כב] חושו נדיבי עם נדיב, קומו על נדיבות, חזקו והתחזקו למען עיר אלקינו כבודה וגדלה, למען אור תורתה, פארה והדרה, שאו ידיכם קודש לד', להוסיף אומץ בחיזוק ואימוץ, לטובת הישיבה הגדולה והקדושה הזאת, מקור חיים כבוד וברכת עולמים לירושלים עיר הקודש, ולכל עם ד' הגוי כולו, אשר עיניו ולבו לציון עיר חמדתו. עורו והתעוררו, עושים ומעשים, החלש יאמר גבור אני, [יואל ד, י] עת היא עת הזאת לנו לעשות לד', להרים על גפי מרומי קרת עיר עז לנו, את כבוד התורה ומכונה מכון שבתה בהר הקודש בירושלים, בישיבה הנהדרה והקדושה תורת חיים, שכבודה מלא עולם.

חזקה היא תקותי, שהדברים היוצאים מן הלב יכנסו בלבות עם קדוש והיו לברכה, ויעשו פרי ישוה להם, והדרת כבוד הרבנים גאוני ישראל, בכל עיר ועיר ובכל פלך ופלך, בכל ארצות פזורי עדר ד' הנפוץ, וכל הנדיבים טהורי לב אוהבי תורה ודורשי שלו' ירושלים וחפצים בשלומה וכבודה, וכל אשר רוח ד' ואהבת עמו, ארץ חמדתו ועיר קדשו, תפעמהו, כולם יחד יקומו על נדיבות לעדור בלא לב ולב, להשגיא פעלים ולהפרות ישע, וצמח צדקה, אשר החל בחסדי צור ישראל ב"ה לצמח לתשועת הישיבה הגדולה

הזאת, יגדל ויצמיח, יעשה שורש למטה ופרי למעלה, לתפארת ציון וירושלים, ותפארת כל בית ישראל, אשר בכבודה יתימרו. ואור ד' יאר לנו ולכל הנותנים יד לקומם את הבית הגדול לתורה ולתעודה בתוככי ירושלים, ויזכו לראות בבנין שלם ובשוב ד' את שיבת ציון, בבא גאולים לתוכה ברנה ושמחת עולמים, מלכם לפניהם וד' בראשם, כנפשם היקרה ונפש המדבר בצדקה לכבוד עיר האלקים ומכון קודש תורתה תורת חיים, חותם בברכה מקודש, בצפיית ישועה לעם ד' לעירו ונחלתו, במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעה"ק[21] יפו והמושבות ת"ו[22]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. באה"ר - באהבה רבה
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. לכת"ר - לכבוד תורתו
12. ידי"נ - ידיד נפשי
13. שי' - שיחיה
14. השי"ת - השם יתברך
15. והי' - והיה
16. ז"ש - זה שלום
17. כנה"ר - כנפשו הרמה
18. ידי"ע - ידידו עוז
19. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
20. ח"ו - חס ושלום
21. פעה"ק - פה עיר הקודש
22. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח אדר תרע"א - יפו **נמען:** מחותנו, הגביר אלעזר משה סלוצקין

הרב קוק מבקש מסלוצקין להציל את בית היתומים שייסד ר' יהושע לייב דיסקין בירושלים, בראשות ר' יצחק ירוחם. בגלל המשבר הוא עומד ליפול, ושלוש מאות יתומים עלולים ליפול בידי המיסיון. בירושלים נאספו 600 נפוליאונים, וחסרים 300. במקום לפזר את נדבותיו לשמחת בר המצווה וחנוכת הבית, שירכז אותן כאן.

עיקרי הדברים

- הצלת בית היתומים של ר' יהושע לייב דיסקין.
- סכנת המיסיון.
- ריכוז הנדבות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח אדר תרע"א[4]

לכבוד ידיד לבי ונפשי, מחו' הרב הגביר האדיר צדיק ונשגב מוהר"ר[5] אלעזר משה סלוצקין שליט"א[6], שלו'[7] וברכה באהבת עולמים.

אדוני יקירי,

כנטל החול קשה לי [קשה לי כמשא החול (על פי משלי כז, ג)] לבא לפני כבודו בהצעות בעניני צדקות. כי אין לי כל חשבון לעורר רוח מלא נדבות ושש לעשות צדק שכמותו. על איזה דבר-צדקה, כי הלא ת"ל[8] ידו ולבו יחד פתוחים הם תמיד לכל טוב, ביד ברכת ד' ויראת ד' יחד הטובות עליו.

אבל אין למדין מן הכללות, [אבל אין ללמוד מן הכלל (עירובין כז)] והשעה הזאת למצב ירושלים יוצאת היא מן הכלל, ובגללה אני מוכרח לצאת מגדרי ולכתוב לכבוד הדרתו בקצרה, וברוח צדק ויושר אשר בלבבו ישפט, ויהי ד' עמו.

אחד מהמוסדים, שאין לפקפק בגודל התועלת שהם מביאים, בירושלים, הוא בית היתומים מיסוד גאון ישראל ריל"ד[9] ז"ל[10]. [בית היתומים "דיסקין" בירושלים, שייסד הרב יהושע לייב דיסקין] נוסף לגודל ערכו עומד בראשו איש נקי הדעת במדה עליונה מאד הגאון ר' יצחק ירוחם[11] [הרב יצחק ירוחם דיסקין, בנו של מייסד בית היתומים] שי'[12]. עתה, מפני המשבר, נודע לי, שאם לא יחושו נדיבים מצויינים לעזרתו מהרה, עומד הוא בסכנת נפילה ח"ו[13]. כמה נוראה ואיומה היא הצרה, אם ח"ו בית זה יתמוטט, אין לתאר ולשער. אם שלש מאות היתומים ויותר יתפזרו לכל רוח, חלילה, מאין משען ומאין הדרכה, והמיסיון כחתף תארוב לצודד [והמיסיון הנוצרי אורב כשודד (על פי משלי כג, כח) לצוד] לה נפשות מאפרוחינו אלה, אוי ואללי [אוי ואבוי] כמה גדול הכאב ונורא השבר. ומכבוד הגאון הנ"ל[14] איש האמת נשיא הבית נודע לי, שהפחד הזה לא פחד שוא הוא. לרגלי המשברים נלחץ גם הבית הזה, האמנה נפסקה והנוגשים נוגשים, [האשראי נפסק והנושים לוחצים] ודי' יודע מה יהי'[15] אחרית דבר.

אבל לאשרנו לא נטבע המוסד הזה בחובות כ"כ[16] מרובים, עד שלא תוכל ההצלה לבא בסיוע ממוצע. ובהשתדלות יודעי יקרת ערך הבית, נאסף בירושלים עצמה לערך סך שש מאות נאפ', נדבות והלואות. אמנם חסר עדיין עוד סכום שלש מאות נאפ', להעמיד את המצב על בסיס נכון. מוכרח אני שלא להתעלם ולקרא את כבודו להיות בעת כזאת מראשי המצילים.

איני יכול לקצב איזה חלק וכמה יקח כבודו בזה, אבל אחת אומר בבטחה, כי כל אשר נדבה רוחו הטהורה, לכבוד שמחות לבבו ליום הבר-מצוה של הבן היקר שי' לאיו"ט[17], וחנוכת הבית לשמחה וברכה ואריכות ימים ושנים, אל נא יפזרם אדוני בעת-צרה כזאת לירושלים לפרורים קטנים. יקבץ נא את כל אלה והיו בידו לאגודה אחת פועלת צדקה רבה, אשר תעמיד על עמדה בית נכון ונשא בישראל.

חושב אני שדברי המעטים יספיקו ללב מלא צדקת ד', כהדרת כבוד חביבי. והנני חותם בכל רגשי כבוד וברכת אהבה נאמנה וצפית ישועה קרובה על ציון ועל מקראיה, [ישעיהו ד, ה] כנפשו הרוממה ונפש מחותנו קשור באהבתו בכל לב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. ת"ל - תודה לא-ל
9. ריל"ד - רבי יהושע לייב דיסקין
10. ז"ל - זכרונו לברכה
11. ר' - רבי
12. שי' - שיחיה
13. ח"ו - חס ושלום
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. יהי' - יהיה
16. כ"כ - כל כך
17. לאיו"ט - לאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ניסן תרע"א - יפו **נמען:** י' אייזיק בן־טובים

מכתב עידוד לבן־טובים, שהשקיע מכוחו בבית מושב הזקנים בירושלים, שנקלע למשבר. הרב קוק מבטיח שכל מה שעשה בארץ ישראל ייזכר לעד, ומאחל לו נחמה.

עיקרי הדברים

- עידוד לנאמן בית מושב הזקנים.
- משבר המוסדות בירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ניסן תרע"א[4]

שלו'[5] רב לכבוד ידידי חביבי הרב הנכבד, דורש טוב והוגה משרים מר י. אייזיק בן-טובים [מעסקני הציבור בירושלים, ממנהלי בית מושב הזקנים] נ"י[6].

אהובי הנעלה.

קשר האהבה הרוחנית אשר תמיד מעת הכרתי את נפשך היקרה הנני ---מרגישה בלבבי פנימה, ללבב הנאמן ולרוחך הטהור, וחפצך הטוב באמת לעשות טוב לישראל ולארץ ישראל ביחוד, עד מקום שידך מגעת, - רוח זה יניעני כעת, דוקא כעת, בעת אשר על ידי המשבר הנמרץ אשר פגע במוסד הנהדר והמקודש, בית מושב הזקנים, אשר בו שמת מעינך, יצקת עליו מרוחך ולשרת אותו בכל כח כשרונך הנעלה, לתכסיס והנהגה, ואשר נאמנה ידעתי כי בכחך אשר שחדת לו תמיד, בצר לו עד כה מעמד כ"כ[7] יפה נהדר ומקודש, אשר היה באמת לעטרת תפארת שיבה לעיר קדשנו, בעת כזאת ידעתי, יקירי, את מכאוב רוחך אשר יעשה רושם של צער עמוק גם על נפשי היודעת ערכך הנעלה, דוקא בעת כזאת יניעני רוחי לדבר אליך דברי אמץ ונחומים. אל נא יפול רוחך, אהובי. כל הגדולות אשר עשית בארץ ישראל, מעת היותך בה, ישארו עדי עד לזכרון בהיכל ד' וארץ חמדתו, גם כל הגדל אשר נתת להבית הזה, נקוה לד' חסדו, כי לא ימחה ולא ינתץ. והבוחר בירושלים ב"ה יפרוס מהרה סוכת שלומו וברכתו על ציון ומקראיה, ובשמש צדקה ומרפא [על פי מלאכי ג, כ] יחבש לכל שבורי לב, אשר נשברו בשבר בת ציון, ועם אורות מאופל, אשר מהרה יזרחו על מרומי הר קודש אלקינו, יזרח אור ששון, חדות ד' ועז ישועתו, לכבוד חביבי, ידידי היקר, ונזכה לחדות בחדות ישועת עם ד' על נחלתו, ביום חבש ד' את שבר עמו וירפא מחץ מכתו, [ישעיהו ל, כו] בשיר ישע וטל חיים עדי עד.

ברגשי כבוד וידידות נאמנה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש

3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. נ"י - נרו יאיר
7. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח אייר תרע"א - יפו **נמען:** דודו, ר' יהודה לייב פלמן

יש להתעלם מסופר שזלזל במצוות תמיכת ישוב הארץ. דווקא עכשיו, כשהמוסדות נחלשים, צריך לתמוך בהם יותר. ביפו הסדרים שבו על מכונם, והיחיד שעמד נגד הציבור חזר בו.

עיקרי הדברים

- חובת תמיכת המוסדות בארץ.
- שלום ביפו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו, א' דר"ח[3] אייר, תרע"א[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד דודי יקירי הישיש המופלג בתו"י[6] וו"ח[7] מו"ה[8] יהודא ליב פעלמאנן נ"י[9], ולכל אשר לו, ברכת ד' וכט"ס[10] מאדון הטובה והברכה, החיים והשלו'[11].

מכתביו היקרים הגיעונו, ושמחתי בשלומו הטוב. תל"י[12] על החוה"ש[13] אשר עמנו כולנו, ועם הורי היקרים ואחי שי'[14] וכל אשר להם.

ע"ד[15] הסופר אשר הקר את מצות תמיכת ישוב אה"ק[16], ראוי לכל יראי ד' וחושבי שמו ית'[17] שלא לשום לב לדברים כאלה. ואדרבא עתה החובה יותר גדולה להחזיק בידי המוסדות, אשר מפני ריבוי ההוצאות מטו לפול, כי רבו מאד העניים והזקנים הנדרשים לתמיכה. ובודאי נוכל לקוות, שיוטב המצב להבא בעה"י[18], ולא יטוש ד' את נחלתו' גם פעה"ק[19] ב"ה שבו הסדרים על מכונם, וגם היחיד, שעמד נגד הציבור ברובו, נחם ממחשבתו. ונקוה בע"ה[20] שילך מהלך העיר בדרך ישרה לכבוד שם ד' ית' הנקרא על ארצו ונחלתו. והי'[21] בזה שלו' וברכה מקודש, כנה"י[22] ונפש ב"א דושו"ט[23] באה"ר[24],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. דר"ח - דראש חודש
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. שלו' - שלום
6. בתו"י - בתורה ויראה
7. וו"ח - ותיק וחסיד
8. מו"ה - מורנו הרב
9. נ"י - נרו יאיר
10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. והשלו' - והשלום
12. תל"י - תודה לא-ל יתברך
13. החוה"ש - החיים והשלום

14. שי' - שיחיה
15. ע"ד - על דבר
16. אה"ק - ארץ הקודש
17. ית' - יתברך
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. פעה"ק - פה עיר הקודש
20. בע"ה - בעזרת השם
21. והי' - והיה
22. כנה"י - כנפשו היקרה
23. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
24. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שעו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז מנחם אב תרע"א **נמען:** יצחק ניסנבוים

המוסד 'שערי תורה' ביפו סובל מהמשבר במוסדות ירושלים: הוא בחובות והאמון בו נפגע. זהו המוסד היחיד ביפו שבו התורה היא העיקר. הרב קוק מבקש מניסנבוים לכתוב לטובתו ב'הצפירה'.

עיקרי הדברים

- משבר 'שערי תורה'.
- בקשה לכתוב ב'הצפירה'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ז מנ"א[2] תרע"א[3].

מארץ חמדה, אומר שלו[4] לאיש חמודות, ידיד אהוב ונכבד, הרב הגדול בתורה, יראה, חכמה, ויושר לבב, מר יצחק ניסנבוים [הרב יצחק ניסנבוים מוורשה, ממנהיגי "המזרחי" ומטיף נודע] נ"י[5].

אמצא לי לעונג להשתמש במאורע שבא לידי, לקחת דברים עם כבוד חביבי, אשר מאז נפגשנו זה פעמים, אחת בחול ואחת בקודש, נחקק זכרון אהבתו וכבודו כחותם על לבבי.

המאורע הוא בלתי לגמרי נעים. מסבת המשברים שבאו על איזה מהמוסדות הירושלמיים, סובל גם המוסד "שערי תורה" ביפו מאד. [תלמוד התורה "שערי תורה" ביפו] ככל המוסדות הארצישראליים, הוא ג"כ[6] עמוס בחובות, והאמנה נפחתה. גם ההכנסה נתמעטה הרבה, לרגלי תלונות הקהל שנתרבו מסבת ההריסה המשברית הנ"ל[7]. אבל יקר הוא המוסד הנ"ל וחביב מאד, והוא המכון היחידי ביפו, המרכזית לישובנו, שהתורה, וחינוך רצוי לשלמי אמונים, בו הוא העיקר והיסוד, חזות הכל, וחלילה לנו לעזוב מוסד עתיק רב-ערך כזה, אשר הרבה אנו צריכים להודות לו בעד תקומת היהדות הנאמנה בעה"ק[8] יפו והמושבות בעבר, והרבה יש לקוות ממנו לעתיד, בע"ה[9].

אבקשך אדוני, היה נא מעירך לעזור. הקדש נא דברים נמרצים, בעטך הנאמן, לטובת המוסד היקר הנ"ל, בבמת "הצפירה", [העיתון העברי "הצפירה" בוורשה] ועל חסדך זה אודך בכל לב, וזכות הרבים יהיה תלוי בך, ידידי הנאמן.

בתקוה טובה שתמלא את בקשתי לטובת ארץ חמדתנו ומקראיה, ותעשה ברכה עם המוסד הק'[10] הנ"ל וסעיפיו הנכבדים, הנני חותם בברכת ד' מציון ומקודש, כנפשך הטהורה ונפש ידידך היודע לכבד יקרת ערכך,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)

4. שלו' – שלום
5. נ"י – נרו יאיר
6. ג"כ – גם כן
7. הנ"ל – הנזכר לעיל
8. בעה"ק – בעיר הקודש
9. בע"ה – בעזרת השם
10. הק' – הקטן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו מרחשוון תרע"ב - יפו **נמען:** ועד 'בית רחל' (הרבנים שאול חיים הורוביץ ויהושע צרבינסקי)

גילוי דעת על קניית מגרש מול קבר רחל: חשוב שתהיה נחלה לישראל ליד הקבר, ובה מוסד של תלמידי חכמים ומקום ישוב לעובדי אדמה. את הרעיון התחיל ר' צבי הירש קלישר. הכספים יופקדו בבנק אפ"ק. הערעורים נבעו מהגזמה בתוכניות, אבל גם התחלה קטנה ראויה. 'יש תקוה לאחריתך'.

עיקרי הדברים

- קניית מגרש מול קבר רחל.
- מוסד תורה וישוב.
- נגד הגזמה, ובעד התחלה קטנה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו מ"ח תרע"ב[4].

(אל ועד "בית רחל", [ועד שהוקם לרכישת קרקע מול קבר רחל] הרב הגאון ר'[5] שאול חיים הורוויץ [הרב שאול חיים הורוויץ, מגדולי ירושלים] ז"ל[6] והרב ר' יהושע צרווינסקי ז"ל)

גילוי דעת ע"ד[7] קנין המגרש שממול קבר רחל.

עצם הדבר נכבד מאד שתהיה נחלה לישראל סמוך להקבר הקדוש והחביב הנ"ל[8], וביחוד אם יעלה הדבר לבנות שמה איזה מוסדות-קודש הראויים למקום זה, כמו קיבוץ ת"ח[9] צדיקים עוסקים בתורה ובתפילה. מובן הדבר שנחוץ עם זה, שיהיה שם ג"כ[10] מקום ישוב של אנשים העוסקים בדרך ארץ, לזרע ולנטע ולהחיות את הארץ.

המחשבה הזאת עתיקה היא, וכבר התחיל בהתגשמותה הגאון ראש לחובבי ציון, ר' צבי הירש קאלישר [הרב צבי הירש קלישר, ממבשרי הציונות הדתית, שקרא להתיישבות בארץ ישראל] ז"ל, זה כשלשים שנה.

כשישולחו כל הכספים אל הבנק אנגלו-פלשתינא, [בנק אנגלו-פלשתינה (אפ"ק), הבנק של התנועה הציונית] באופן שיהיו שמורים שמה עד אשר יעלה הדבר ביד הועד, המתעסק ברכישת האדמה הנ"ל, לקנות חבלי אדמה במקום ההוא, כפי מדת היכולת הכספית, הדבר בטוח באופן זה שהנותנים קולעים הם בנדבותיהם אל מטרת הקודש הנ"ל, בלא שום פקפוק, בעה"י[11].

המטרה הנ"ל יש בה דרכים שונים. יש שתשאף לגדולות, כמו להקים מוסד גדול ומושבה חשובה, שעל זה צריך באמת סכומים גדולים, שהם לפי צוק העתים כעת רחוקים להיות נקבצים במשך זמן קרוב. אבל גם לקטנות אל נבוז, [על פי זכריה ד, י] ושיעלה בידינו לקנות שמה חבל אדמה של איזה אלפי אמות, ולקבע שמה מוסד קדוש והגון המתאים לתעודת המקום, זהו דבר קרוב מאד ב"ה. וגם ע"ז[12] ראוי שישמח לב כל איש ישראל, ובכל רגשי לבבנו נכסוף לראות גם את החזיון היפה, הנאדר בקודש הזה,

שממול קבר רחל אמנו, שהוא עד כה כולו מנוכר לנו, ישמע קולו של יעקב [בראשית כז, כב] בתורה ובתפילה, ויראו אותות חיים לישראל בבנין ועבודת הארץ, בשיבת בנים לגבולם.

הערעורים שיצאו על הענין הנ"ל באו לדעתי, מפני שנמצאו כאלה אשר הגזימו את הענין וציירו ללכת בגדולות, ביסוד מוסדות רבים ומושבה גדולה, וכיוצא בזה דברים שהרצון עומד בהם חוץ מגבול היכולת כעת, וההגזמה מביאה, כמובן, יאוש תמיד. ע"כ[13] בצדק מחו אנשים חשובים נגד הפרסום של הענין בציור מגוזם זה בהוה, אבל הענין החביב הזה בעצמו איננו צריך לסיוע של גוזמאות, וכפי מעמד הדבר, קרוב מאד שיצא אל הפועל בע"ה[14], ע"י[15] השתדלותם הנאמנה של אנשי הלב בארץ ובחו"ל[16], בצורה הגונה ומכובדת. ומראשית המצער הזה נוכל לשית אחרית שגיא מאד, בעזרת צור ישראל ומושיעו, האומר לאם המבכה על בניה "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה [ירמיהו לא, טו-טז] כי יש שכר לפעולתך נאם ד' ושבו מארץ אויב, ויש תקוה לאחריתך נאם ד' ושבו בנים לגבולם"

את אשר יהגה לבי בזה באמת, הנני מביע בזה נגדה נא לכל עמי, [תהלים קטז, יד] אסירי התקוה, התאבים לשוב לבצרון, בצמיחת קרן ישועה, בימין ד' רוממה

בעה"ח[17], יום ט"ו מרחשון תרע"ב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

אב"ד דפה עה"ק יפו והמושבות ת"ו

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. ר' - רבי
6. ז"ל - זכרונו לברכה
7. ע"ד - על דבר
8. הנ"ל - הנזכר לעיל
9. ת"ח - תלמידי חכמים
10. ג"כ - גם כן
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. ע"ז - על זה
13. ע"כ - על כן
14. בע"ה - בעזרת השם
15. ע"י - על ידי
16. ובחו"ל - ובחוץ לארץ
17. בעה"ח - באתי על החתום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' אייר תרע"ב - יפו **נמען:** י' האוזר (גראץ)

הקרן הקיימת עוסקת ברצינות בשיפור מצב הפועלים, אבל אין די אמצעים, ורבים עוזבים בגלל חוסר פרנסה. מצווה להרחיב את יכולתה.

עיקרי הדברים

- הקרן הקיימת ומצב הפועלים.
- ירידה מהארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' אייר תרע"ב[4].

אדון נעלה מר י. האוזיר (גראץ),

שלו'[5].

בתשובה על מכתבו הנכבד מחודש העבר ע"ד[6] מצב הפועלים באה"ק[7], ואודות יחוסה של הקרן קיימת הלאומית אליהם, אתכבד להודיע לכבודו, כי הקופה עוסקת ברצינות בשכלול מצב הפועלים, והדברים בכלל הולכים בענין זה ומתפתחים, לשמחת לב כל אוהבי עמם וארצם שבאחב"י[8]. אבל אחרי כל אלה אין הקומץ מספיק, [אין המעט משביע (על פי ברכות ג)] ורבים הם היוצאים מהארץ בשביל חסרון פרנסה, ומהם לדאבון לבבנו גם כחות כאלה הראויים לעבודה. ובודאי חוב קדוש הוא לכל מי שיש בידו יכולת לעבוד בענין זה, להרחיב את היכולת של הקופה הלאומית באופן שתוכל להגדיל את פעולתה הנכבדה, בכמות ובאיכות.

ברגשי כבוד ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק, הכהן קוק.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. באה"ק - בארץ הקודש
8. שבאחב"י - שבאחינו בני ישראל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הרב שמואל צבי מרגליות, אב בית דין פירנצה

הרב קוק חילק תרומה של 500 פרנק: מאה לבית החולים לעיוורים, מאה לעניים הגונים, ומאתיים לקופה של תלמידי ישיבתו (במקום 'רמב"ן', שבדרך כלל פירושו כלל עניי הארץ). לגבי מורה לבית הספר של הפלאשים (יהודי אתיופיה), הרב קוק מבקש פרטים: אילו ידיעות נדרשות, מה השכר ומה התנאים.

עיקרי הדברים

- חלוקת תרומה.
- מורה לפלאשים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' סיון תרע"ב[4].

לכבוד הרב הגדול בתורה וחכמה, נודע למשגב בישראל ובאדם, מו"ה[5] שמואל צבי מרגליות [הרב שמואל צבי מרגליות, רבה של פירנצה ומנהל בית המדרש לרבנים שם] שליט"א[6]. אב"ד[7] ור"מ דעי"ת[8] ק' פירינצי יצ"ו[9], שלו'[10] רב וברכה מקודש.

יקרת מכתב כתה"ר[11] קבלתי בצירוף הטשיק בן חמש מאות פרנק, ומסרתי לשלח לתעודת החלוקה ע"פ[12] מכתבו דמר שי'[13], מאה פרנק בעד ביה"ח[14] לעיורים מאה פרנק ומאה פרנק לחלק לעניים הגונים נצרכים, ומאתים פרנק לקופת חלקה אע"פ[15] שמסופקני אם כונת הנודר ע"ז[16], שנראה לי שהשם רמבעה"נ[17] הרגיל ["רבי מאיר בעל הנס", שם כללי לקופת עניי ארץ ישראל] הכונה היא תמיד על כללות הקופה של עניי א"י[18], שרגילים רבים לקרא לה בשם זה. מ"מ[19] כדי לקיים מאי דנפיק מפומי' דמר במכתבו צויתי לשלח לישיבה הנ"ל[20] מאה פרנק, ומאה פרנק לחלק לעניים הגונים נצרכים, ומאתים פרנק לקופת הישיבה של תלמידים מקשיבים לקולי, לתמכם בהם. אקוה שתישר חלוקתי זאת בעיני כתר"ה[21] שליט"א.

וע"ד[22] מורה לביה"ס[23] שלבני הפלשים, [בית ספר לילדי יהודי אתיופיה ("פלאשים"); הרב מרגליות היה מתומכי המאמץ לחזקם ביהדות] חושב אני שאפשר להשיג מורה באי"י[24] בצביון הנדרש, אבל לפני הצעת הדברים למעשה כמובן צריכים לדעת בפרטיות, מה הן הידיעות שהמורה צריך להיות בקי בהן. כי כת"ר[25] סתם הדברים, בלשונו הזהב, באמרו "מלומד קצת בחכמות חיצוניות", אבל כמות הקצת הזאת, ופרטי החכמות החיצוניות ההן, לא נתבארו, וכמובן לא ירצה שום איש לנסוע לכתחילה על משמרת עבודה בטרם שיוכל להחליט בדעתו, שבידו למלא את רצון דורשיו במילוי. נוסף לזה נדרש לדעת את תקציב השכירות ופרטי המצב שמורה כזה נתון בו, למשל חיי הסביבה שביה"ס[26] הנ"ל הוא בתוכה, וכיו"ב[27].

כאשר יכבדני כת"ר במכתבו הנכבד לברר לי שאלות הללו, הנני בכל חפצי להיות נטפל לעושי מצוה ולעמוד לימינו בכל דרישותיו בכלל, לטובתם הנצחית של אחינו הנדחים הללו, אשר הואיל צור ישראל בחסדו להעיר את לבב השרידים, טהורי הנשמה שבדור, להתעסק בתקנתם ובהצלתם משחת הכליון.

אקוה לד', שמכתבינו אלה, הראשונים לפגישתנו הרוחנית, יפתחו לנו פתח לקרבת הדעות, והחפץ הטוב לעבוד בכרם בית ישראל בלב נכון ובחפץ כפים, הדורש את תפקידו, מוצא מסילותיו בנפשות הקרובות, אשר בגויות הרחוקות.

והנני בזה חותם בכל רחשי אהבה וכבוד וברכת הרגל, יום הבכורים, ויום מתן תורתנו, ההוא יומא דקא גרים, [על פי פסחים סח: "אי לאו האי יומא דקא גרים", יום מתן תורה] לשרידי סגולה קרן להרים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אב"ד - אב בית דין
8. דעי"ת - דעיר תהילה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. שלו' - שלום
11. כתה"ר - כבוד תורתו הרמה
12. ע"פ - על פי
13. שי' - שיחיה
14. ביה"ח - בית החולים
15. אע"פ - אף על פי
16. ע"ז - על זה
17. רמבעה"נ - רבי מאיר בעל הנס
18. א"י - ארץ ישראל
19. מ"מ - מכל מקום
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
22. וע"ד - ועל דבר
23. לביה"ס - לבית הספר
24. באי"י - בארץ ישראל
25. כת"ר - כבוד תורתו
26. שביה"ס - שבית הספר
27. וכיו"ב - וכיוצא בזה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד סיון תרע"ב - יפו **נמען:** החכם באשי ביפו, הרב בן ציון חי עוזיאל

בעניין עזרה ליהודי מרוקו: יש להדפיס קול קורא ולבחור נכבדים שיעמדו על הבמה בעת העליות לתורה. כדאי לדחות לשבת הבאה.

עיקרי הדברים

- עזרה ליהודי מרוקו.
- קול קורא ומגבית בבית הכנסת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד סיון תרע"ב[4].

כ'[5] ידי"נ[6] הרה"ג[7] מוהר"ב[8] חי עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, הרב הספרדי של יפו, ולימים הראשון לציון] שליט"א[9], ח"ב[10] בפעה"ק[11] ואנפי [חכם באשי, רב העדה, בעיר הקודש יפו וסביבותיה] ת"ו שוי"ר[12]

ע"ד[13] יהודי מרוקו, [יהודי מרוקו שסבלו מפרעות באותה שנה (פרעות פאס, תרע"ב)] שגם מאז נתעוררתי לצאת לעזרתם, הנני חושב שראוי להדפיס קול קורא בהתעוררות רבה, ולבחור אנשים נכבדים שיעמדו על הבימה בעת העליות. וזה א"א[14] להוציא על ש"ק[15] דנא אל הפועל, ואולי יותר טוב לדחות עד ש"ק הבעל"ט[16] אי"ה[17].

יודיעני נא כת"ר[18] דעתו הטובה.

בכבוד וברכה, ידי"ע[19],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. מוהר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. ח"ב - חכם באשי
11. בפעה"ק - בפה עיר הקודש
12. שוי"ר - שלום וישע רב
13. ע"ד - על דבר
14. א"א - אי אפשר
15. ש"ק - שבת קודש
16. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

17. אי"ה - אם ירצה השם
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הגביר חיים כהן

הרב קוק מבקש תמיכה בישיבה לישוב החדש, שתכלול לימוד שיטתי של 'חכמת הדת הרוחנית', שתאיר את כל מהלך הלימודים ותמלא את הריקנות שטובי האומה חוששים ממנה. הרב קוק מצרף את התוכנית הכללית.

עיקרי הדברים

- הישיבה לישוב החדש.
- לימוד חכמת הדת הרוחנית.
- בקשת תמיכה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"א סיון תרע"ב[4].

שלו'[5] רב לכבוד ידידי הרב הגביר הנכבד, הוגה דעות, נדיב לב ודורש טוב, מו"ה[6] חיים כהן [ר' חיים כהן, נדבן] נ"י[7], וכא"ל[8] יתברכו בכל טוב,

אלופי וחביבי,

מאז אשר הזמין ד' לידינו להפגש בארץ חמדתנו ותכנתי את רוח כבודו בתור אחד מהמצויינים אשר עדינות רוחם ואצילות נפשם תעודדם לבקש אופקים רחבים למעשה הטוב, ביחוד על שדמות ישראל, אז הסכמתי לגלות לפני הדרתו את מחשבתי, אשר שנים רבות אצורה היתה עמדי, שהנני מוצא את ההכרח גדול מאד, להחל בישובנו החדש בארץ ישראל, ביסוד ישיבה שתהיה מתאמת לתוכן החיים שהישוב המתרקם לעינינו צריך לשאוף אליו. והיסוד החדש, שאנו חייבים להכניס בתוכן הלמודים של הישיבה, הוא התרגולת ללמודי חכמת הדת הרוחנית, [לימודי האמונה והמחשבה] שתחל מיסודותיה התחתיים עד שתלך הלוך והתרחב, הלך ועלה. ונקודת-אורה זו, מוכרחת היא שתאיר ג"כ[9] את המהלך כולו, של הסדרים והלמודים, עד שנוכל לקוות על ידה למילוי חשוב של הריקניות הנוראה, שטובי האומה נפחדים ממנה. במחזה החיים של ישובנו ביחוסו לעצמו, וביותר ביחוסו להאומה כולה ובסיס תקות דורים שלה.

אנכי עם כל עניי הרוחני, מצאתי לעצמי חוב קדוש שלא להתיאש ממחשבת הגשמת רעיון זה. ובע"ה[10] החילותי לנטוע את ראשית המטע, ואני צריך כעת לבקש לי תומכי יד, באופן שאוכל להרחיב את הצעדים, לשכלל את הענין, בהרבות תלמידים, ובהגדלת ערכם של כל הסניפים המתיחסים להוציא אל הפועל מחשבה רבה זו, בצורה חשובה.

הנני מוצא, שכבודו יהיה אחד מראשי העוזרים על ידי לעבוד בקודש, והנני שולח לוטה בזה פתקת הפרוגרמה הכללית והמקוצרת, שהיא מבארת את מגמת פני, ושהיא עלולה להתרחב ולהיות כלי

חמדה לישראל, לפי ערך העזרה שישפיעו לזה לבבות נאמנים לעם ד' ודגלו.

והנני בזה חותם בברכה נאמנה ורגשי כבוד נעלים מאד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. ג"כ - גם כן
10. ובע"ה - ובעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הגביר אברהם נחמיה למפרט

הרב קוק מזכיר ללמפרט את הבטחתו לתמוך בישיבה באלף פרנק לשנה לפחות, ומצרף את תוכנית הישיבה. הרב קוק מבקש גם את הספרים שהבטיח, מאביו הגאון.

עיקרי הדברים

- תזכורת להבטחת תמיכה.
- תוכנית הישיבה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ב סיון תרע"ב[4].

שלו'[5] וברכה מקודש לכ'[6] ידידי הרב הגביר הנכבד, אוצר תו"ר[7] נדיב נדיבות יעץ, מו"ה[8] אברהם נחמיה למפרט [ראו גם (כרך ב', אגרת תמ)] שליט"א[9].

ידידי ואלופי היקר,

מאז התענגתי בחברת כבודו, בעת היותו על אדמת הקודש, גליתי לפני הדרתו, אשר הכרתיו בתור אחד המצויינים שבין גבירי עמנו, המסורים בכל לב לתקומת התורה והיהדות, ולהרמת ערכו של ישובנו בקודש, בצורה המתאימה באמת למטרת הקודש, דרך ד' שבו יעברו גאולים, את מחשבת לבבי על דבר נחיצות יסוד ישיבה מיוחדת בעד הישוב החדש, [הישיבה שייסד הרב קוק ביפו] כפי אשר תכנתיה ברוחי בעה"י[10], ע"פ[11] נסיונותי ועמק ידיעתי בעבודת הישוב, אשר מאת ד' היתה זאת לי להיות לעבד לעם ד' אלה, שרידי פזורים ההולכים ומתלקטים לבנות בקודש. והנה ב"ה המחשבה הולכת ומתגלמת בפועל. והנני מקוה שיחידי סגולת עם ד' ימלאו את ידי, לצאת לעזרתי בע"ה[12], להרחיב ולהגדיל את מפעלי בקודש, למען אוכל להרבות תלמידים, ולשכלל את כל עניני הישיבה באיכותה וכמותה, כראוי למשאת נפשנו בעה"י.

הנני מליט בזה לכבודו פתקת הפרוגרמה הקצרה, המבלטת את תוי התכנית הראשיים של ישיבתנו, ואת מגמת פניה. אקוה שמלא ימלא הדר"כ[13] את הבטחתו, להיות עושה ומעשה בכל לב. וכאשר הבטיח שלא יפחות מעזרה של אלף פרנק לשנה, בטח יעזרהו השי"ת[14] לקיים ולהוסיף עוד בתוספת ברכה.

מרוב עבודתי וטרדותי, ומבטחוני בטהרת רוחו הנעלה, שיעשה כל אשר תשיג ידו, לטובת ענינו הקדוש אחתום בברכה מקודש כנה"ר[15] ונפש ידי"ע[16] מוקירו ומכבדו בכל לב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

כהד"ר[17] הבטיחני להמציא לי ספריו היקרים ועל כ'[18] מר אביו הגאון זצ"ל[19],

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. תוי"ר - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. ע"פ - על פי
12. בע"ה - בעזרת השם
13. הדר"כ - הדרת כבודו
14. השי"ת - השם יתברך
15. כנה"ר - כנפשו הרמה
16. ידי"ע - ידידו עוז
17. כהד"ר - כהדוקטור
18. כ' - כבוד
19. זצ"ל - זכר צדיק לברכה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תלט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הרב ד"ר אליעזר משה אייזנשטדט, רב בפטרבורג

הרב קוק הוגה שנים ברעיון ישיבה מרכזית לישוב החדש, שתנאיו שונים מהישוב הישן. הרב קוק החל בבסיס מעשי, ומבקש תמיכה חומרית ורוחנית.

עיקרי הדברים

- ישיבה מרכזית לישוב החדש.
- בקשת תמיכה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד סיון תרע"ב[4].

ישאו הרי קודש ברכה לכבוד ידידי הרב הגדול בתורה וחכמה, נודע למשגב ולשם תפארת מו"ה[5] אליעזר משה ד"ר[6] אייזנשטאט [הרב ד"ר משה אליעזר אייזנשטדט, רבה של פטרבורג] שליט"א[7], רב לעדת ישורון בקמ"ר[8] פטרבורג יצ"ו[9].

אדוני החביב,

זה לי שנים רבות מאז עליתי אל הקודש שהנני הוגה ברעיון של יסוד ישיבה מרכזית בשביל הישוב החדש, [הרב קוק ייסד ביפו ישיבה קטנה, ושאף להרחיבה לישיבה מרכזית] שתנאיו שונים מתנאי הישוב הישן במהלך החיים הרוחניים שלו, ושהוא צריך אימוץ של קודש, זה הוא למעלה מכל ספק.

בכחי הדל החילותי לבנות יסוד מעשי למטרתי, ובצור ישראל אשען שיאמצני לחזק את הענין בהדרגה שילך הלך וקרוב לשאיפה הראויה מכל ישרי לב, שלומי אמונים והוגי דעת, הקשורים בכל לב לתחיית עמנו בארץ אבות.

הנני שולח בזה להדרת כבודו את הפתקא הקצרה, הכוללת את הקוים היסודיים של מגמת פני. אקוה שכבודו יהיה מהעוזרים הראשיים על ידי בתמיכה חמרית ורוחנית, בדבר הגדול והקדוש הזה, אשר איני מוצא שום צורך להאריך בערכו של הרצון כלל לפני חכם לב ואיש רוח ככת"ר[10]. וע"ד[11] היכולת והשכלול מובן הדבר שהם כפי המדה שאנשי לב ואנשי מעשה יואילו לתן לי יד לעבוד במפעל קודש זה.

בתקותי לתשובתו הנכבדה ושימת לבבו לדברי אחתום בברכה כנה"ר[12] ונפש דוש"ת[13] באה"ר[14] והדרת כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)

5. מו"ה - מורנו הרב
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בקמ"ר - בקרית מלך רב (כינוי לעיר בירה)
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. ככת"ר - ככבוד תורתו
11. וע"ד - ועל דבר
12. כנה"ר - כנפשו הרמה
13. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
14. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד סיון תרע"ב - יפו **נמען:** הגביר שמואל עוזרמן

הרב קוק מבקש מעוזרמן לתמוך בישיבה המרכזית לישוב החדש, שכבר החלה. גודלה העתידי תלוי בתמיכה. כשרוח חיים מפעם בבניין החומרי, צריך שיפעם גם בחיי התורה ודעת ה'. הרב קוק מצרף את התוכנית.

עיקרי הדברים

- בקשת תמיכה בישיבה.
- בניין רוחני לצד הבניין החומרי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ד סיון תרע"ב[4]. [כ"ד בסיוון תרע"ב (1912)]

שלו'[5] וברכה מקודש לכבוד ידידי הרב הגביר הנכבד ונעלה, בתורה ויראה, בנדיבות לב וכל מדה יקרה, מו"ה[6] שמואל עוזרמן שליט"א[7]. יעזרהו ד' בכל אשר יפנה, ובכל דרכיו ישכיל ויצליח [על פי שמואל א יח, יד ויהושע א, ח] בכט"ס[8].

אלופי וידידי,

מעת אשר התענגתי בחברתו הנעימה, בהופיעו בצל קורתי על אדמת קדשנו, הגיתי את רחשי לבבי, ע"ד אבן פינת יקרת, [על פי ישעיהו כח, טז] הנחוצה לנו ליסד בציון, ישיבה מרכזית לישוב החדש, [הישיבה שייסד הרב קוק ביפו] שתהיה מתאמת אליו, ושתוכל להשפיע מרוחה עליו. אף הודעתיו שכבר החילותי בע"ה[9] במוסדי הבנין הנעלה הזה, שעינינו תלויות בע"ה לגדולות של עתידותיו, שהן תלויות באותה המדה של תמיכת היסוד, אשר יאבו לתת נדיבי עם ד', אוהבי תורה, וחפצים ביקרה באמת, בשאיפת קודש לרומם קרנה בבנין ארץ חמדה.

הנני שולח בזה לכבוד ידידי פתקת הפרוגרמה המקוצרת, שהיא מכילה רק את מגמת פניה של הישיבה, ולפי רוב הטובה של העזרה הרוחנית כן תוכל להרחיב את חוגה, להרבות תלמידים, ולהגדיל ולהאדיר את כל שכלוליה הפנימיים והחיצוניים.

הבה אקוה, שבעת כזאת, אשר רוח חיים הולך ומפעם לבנות את חיינו הכללים על אדמת הקודש, במובן החמרי וכל מכשיריו, יפעם הרוח הזה בעצמו גם כן בלב שרידים אשר ד' קורא, [על פי יואל ג, ה] להחיות את חיי הקודש, חיי התורה ודעת ד', בחניכי ישובנו, בצורה מפוארה וממולאה עז וחיים. בתקותי שכבוד הדרתו, ברוחו הטובה, ובברכת ד' עליו יהיה מראשי העושים והמעשים לשכלול מוסד חמדתנו זה, הנני חותם בברכה, כנה"ר[10] ונפש ידידו, מוקירו ומכבדו כיקר ערכו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בכט"ס - בכל טוב סלה
9. בע"ה - בעזרת השם
10. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' אלול תרע"ב **נמען:** הרב נ' ירוזלימסקי, אב בית דין ליובאן

עשרת הרובלים שנשלחו לפועלים כשרים מונחים עם סכום נוסף, ונועדו לבניית בית למשפחת פועלים תימנים יראי שמים. בית כזה עולה אלף פרנק.

עיקרי הדברים

- בית לפועלים תימנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ה' אלול, תרע"ב[2].

שלו'[3] רב וכוה"ט[4] לכבוד הרב הגאון מוהר"נ[5] יערוזאלימסק נ"י[6] האבד"ק[7] ליובאן יצ"ו[8].

ע"ד[9] הסך עשרה רו"כ[10] שלטובת הפועלים הכשרים, הנם מונחים עדיין ת"י עם איזה סכום, שנשלח לי למטרה זו. ואקוה לקבץ על-יד עד כדי בניית. בית למשפחה של יהודים תימנים, שבאים כעת לעה"ק[11], [בשנים תרע"א-תרע"ב עלו יהודים רבים מתימן, בעקבות שליחותו של שמואל יבנאלי, ועבדו כפועלים במושבות] להיות פועלים במושבות, והם יהודים כשרים וירי"א[12], ומהדרים במצות, ומצוה רבה לעזור לישובם באה"ק[13].

והנני בזה חותם בברכה, כנה"ר[14] ונפש ידידו דוש"ת[15],

הק' אברהם יצחק ה"ק

לבית בעד משפחה של פועל תימני, נדרש אלף פרנק. הנ"ל[16]

---

1. ב"ה – ברוך השם
2. תרע"ב – השנה תרע"ב (1911/1912)
3. שלו' – שלום
4. וכוה"ט – וכתיבה וחתימה טובה
5. מוהר"נ – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. נ"י – נרו יאיר
7. האבד"ק – האב בית דין קהילת
8. יצ"ו – ישמרה צורה ויחייה
9. ע"ד – על דבר
10. רו"כ – רובל כסף
11. לעה"ק – לעיר הקודש
12. וירי"א – וירא אלקים
13. באה"ק – בארץ הקודש
14. כנה"ר – כנפשו הרמה
15. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
16. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה תשרי תרע"ג - יפו **נמען:** הגביר יקותיאל מנקביץ

מנהל הבנק סירב לתוכנית של מנקביץ, אבל אפשר להקים את המוסד גם בלי הבנק. קופת גמילות חסדים עדיפה בהרבה על הצעת המנהל להלוות בריבית בהיתר עסקה, כי גמילות חסדים היא מצווה קבועה לדורות.

עיקרי הדברים

- קופת גמילות חסדים.
- עדיפות על הלוואות בריבית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה תשרי תרע"ג[4].

לכ"[5] ידי"נ[6] הרב הגביר המרומם, רודף צדקה וחסד, ביראת ד' ואהבת התורה וחבת אה"ק[7] בכל לבבו ונפשו, מו"ה[8] יקותיאל מאנקעוויטש שליט"א[9] שלו'[10] וברכה,

הנני בזה ממלא את הדברים אשר צויתי להסופר שלנו לכתוב לכבוד חביבי בחוה"מ[11] העבר, שלא ירך לבבו כלל, ממיאונו של מנהל הבנק, כי בע"ה[12] גם מבלעדי תמיכתם נוכל לסדר את הענין באופן בטוח ובסיס נכון כחפץ כבודו. ואל ישים כבודו לבו כלל לעצם דבר הביטול אשר בטל המנהל את כללות הענין. כי לא כן הדבר, וכיתרון האור מן החושך, הוא יתרון מוסד קדוש, שבחפץ כבודו ליסדו, על יסוד החסד האמיתי, שהיא מצות גמ"ח[13] הקדושה, הגדולה יותר מן הצדקה, [סוכה מט: "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה"] מן הרעיון שהציע הוא לפני כבודו, להוסיף בכספו, המקודש לדבר מצוה רבה זו, עוד הלוואות בריבית, אשר גם אם בקושי נמצאו ע"ז[14] דרכי היתר ע"פ[15] עיסקא, ["היתר עסקא": הלוואה במתכונת של שותפות בעסק, המתירה למלווה רווח בלי איסור ריבית] מ"מ[16] כמה רחוק הדבר מלהיות קדוש, ונחשב לזכות ולמצוה קבועה לדורות. ואקוה שיקבל כבודו הנעלה את דברי אלה, ומהסכמתו הקדושה והטובה לא יסור, ויהי'[17] מהזריזין המקדימין כדרכו הטוב תמיד. והשי"ת[18] ישא לו שפעת ברכתו ושלומו בכל אשר יפנה, ויצליח ברוחניות ובחומריות, ברב עוז וחדוה, בנפשו היקרה ונפש ידידו קשור באהבתו ודושו"ט[19] כה"י[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. אה"ק - ארץ הקודש
8. מו"ה - מורנו הרב

9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. בחוה"מ - בחול המועד
12. בע"ה - בעזרת השם
13. גמ"ח - גמילות חסדים
14. ע"ז - על זה
15. ע"פ - על פי
16. מ"מ - מכל מקום
17. ויהי' - ויהיה
18. והשי"ת - והשם יתברך
19. ודושו"ט - ודורש שלומו וטובו
20. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר פויכטוונגר וועד 'תחכמוני' בפרנקפורט

הרב קוק חוזר על דרישותיו לגבי השגחתו על 'תחכמוני', ודורש לפתור את החוב לחברי הוועד המקומי, ובעיקר לא"א כהנא, שנשא בעול ועלול ליפול. (סוף המכתב חסר.)

עיקרי הדברים

- דרישות ההשגחה.
- חוב לחברי הוועד המקומי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט טבת תרע"ג[4]

שלו'[5] רב לכבוד הרה"ח[6] הנעלה מאד מר ד"ר[7] י. פייכטוואנגר [הרב ד"ר פייכטוונגר, ממנהיגי "המזרחי" בגרמניה] וכל החברים הנכבדים אשר לועד התחכמני [הוועד בפרנקפורט שתמך בבית הספר "תחכמוני" ביפו] נ"י[8].

אלופי החביבים,

עברו ימים ושבועות מאז נתכבדתי במכתבם הנכבד, אשר בו הואילו להודיעני, שכבוד הרה"ג[9] ד"ר נוביל [הרב ד"ר נחמיה נובל מפרנקפורט] נ"י, יכתוב לי בפרוטרוט [בפירוט] בדבר התחכמני והשאלות התלויות במצבו. ואנכי חכיתי עד כה למכתב ההוא, וכאשר ראיתי כעת שהדבר מתאחר, והענין החביב דוחק אותנו להעמידו על בסיס נכון כראוי, הנני מוצא לי לחובה קדושה להודיע לכבוד הדרתם עוד הפעם, ע"ד[10] הדרישות אשר כתבתי במכתבי העבר, שאני מוצא להכרח שכולן תמלאנה דוקא מצד החלטת כבודם. ואז נוכל לקוות בע"ה[11] להרמת קרן מוסדנו, להתקרב תמיד להמטרה הנשאה שכולנו עורגים אליה, לרומם ע"י[12] המוסד הקדוש והחביב הזה, את יסוד החינוך המקודש לתורה ואמונת אמן, מאוזר [חגור, מצויד] בתרבות אנושית מכובדת, עם כל הטוב הנמצא בתכסיסי הלאומיות [בדרכי הלאומיות] הישראלית וחפץ תחייתה באה"ק[13].

ועם זה הנני מוצא לי לחובה להעיר את כבודם לשים קץ לשאלת הכספים, בדבר החוב שחברי הועד דפה תובעים מהמוסד. בשום אופן אי אפשר לסבול שיהיו שלוחי מצוה [שליחים שעוסקים במצווה] כאלה, שמסרו נפשם להקים את יסוד מוסדנו היקר, ניזוקים, באופן כ"כ[14] נורא. לא עשירים הם האנשים הנכבדים הללו, ומניעת הסדר בדבר החוב תוכל להביא במצבם הפרטי תוצאות נוראות, וביחוד נצטבר כל העול ברובו על שכם איש אחד מר א. א. כהנא, ואין בכחו בשום אופן לסבול זה. ומה מר הוא הדבר, אם חסרון הסידור בעניני כספים יביא איזה איש נכבד, שעסק במצוה בחרף נפש, [במסירות נפש] למצב מסופק המלא אחריות.

אקוה שיזדרזו כבוד הדרתם לפתור בכי טוב [בדרך טובה] את השאלה הסבוכה הזאת. בדבר החוב, ואין הענין סובל דחיה כלל, כי אי אפשר לתן מקום לאנשים יקרים, שעסקו בענין חשוב כזה שיפלו בנופלים

[שייכשלו ויפלו] חי"ו[15], ע"י המניעות אשר נפגשו בסדרי הועד, וראוי להדרת כבודם להקדים בדבר מצוה, והכספים הראויים להיות נתנים למטרת החוב ינתנו בלא איחור מצדם, בעין יפה, [בנדיבות] ומה שישאר עוד לפרעון יסודר הדבר שלא ימשך עוד.

(חסר הסוף)

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. הרה"ח - הרב החסיד
7. ד"ר - דוקטור
8. נ"י - נרו יאיר
9. הרה"ג - הרב הגאון
10. ע"ד - על דבר
11. בע"ה - בעזרת השם
12. ע"י - על ידי
13. באה"ק - בארץ הקודש
14. כ"כ - כל כך
15. ח"ו - חס ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' שבט תרע"ג - יפו **נמען:** הגביר לזר פוליאקוב ורעייתו רוזליה

בקשה דחופה לעזרה לבית החולים הכללי בירושלים (ביקור חולים). אחרי המשברים שפקדו מוסדות בירושלים, המצב של בית החולים 'נורא ומחריד', ו'באו מים עד נפש'. הרב קוק פונה אל גדולי הנדיבים להושיע.

עיקרי הדברים

- משבר מוסדות ירושלים.
- בקשת עזרה לבית החולים הכללי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3] ב' שבט תרע"ג[4].

הדרת כבוד הגביר האדיר, גדול בישראל ובאדם, מר לאזר פאליאקוב [לזר פוליאקוב, בנקאי ונדבן יהודי ממוסקבה] נ"י[5], ועזרתו בקודש בנדבת לב וחסד ורחמים, הגבירה הגדולה, מרת ראזאליה תחי'[6], וכל אשר להם יתברכו מקודש, ויתענגו על רב טוב לדור דורים.

הדרת אלופינו היקרים,

אחרי אשר הציק הזמן את מעמד המוסדות הקדושים בעיר הקודש ירושלים ת"ו, ובאו אחדים מהם עד משבר, אשר לקול נפלם רעשו עמודי הישוב הקדוש, וההרס אשר השאיר הרושם במצב העיר הקדושה, ברוחניות ובחומריות, הוא גדול המכאיב, הננו מוצאים את עצמנו מחויבים לעמוד על המשמר לנצור את הנשאר לנו, ובפרט המוסד הנחוץ והנכבד, האדיר בפעולותיו, בית החולים הכללי האספיטאל, [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] הנושא עליו משאם של חולים ונדכאים רבים מאד, והמעמד כעת נורא ומחריד, ותשועה מהירה מוכרחת לבא. על כן התאמצתי להפתיע את הוד מעלתכם בבקשה הדעפעשית, [בבקשה במברק] ודעו נא, גדולי נדיבי עם אלהי אברהם, כי באו מים עד נפש, [תהלים סט, ב] ומי בכל עם ד' הקרוא לעזרת קודש כזאת, אם לא גדולי אדיריו, אשר לבם ער לחסד ד' ולרחמים על נדכאי עמו, יושבי עיר קדשנו.

בתקוה שדברי יעשו את תפקידם ויפרו ישע, ותשועת ד' להמוסד הקדוש הנ"ל[7] תבא על ידי הדרתכם, כפי עז מעלת נדבת לבבכם הגדולה והעמוקה, הנני חותם בהוד רגשי כבוד וברכות מרובבות מקודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. נ"י - נרו יאיר

6. תחי' – תחיה
7. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' שבט תרע"ג – יפו **נמען:** הגביר הרב זליג פרטיץ

הרב קוק מבאר את בקשתו הטלגרפית: בית החולים הכללי בירושלים בסכנה. שערי ההלוואות נעולים, ההוצאה היומית גדולה, והבניין חייב להיגמר. חיי מאות נפשות תלויים בו, והרב קוק מבקש עזרה מהירה.

עיקרי הדברים

- מצוקת בית החולים.
- בקשת תרומה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' שבט תרע"ג[4].

עתרת שלו'[5] לכבוד חביבי הגביר האדיר, נדיב ושוע, הרב הגדול בתו"י[6] מו"ה[7] זעליג פערטיץ [ראו גם (כרך ב', אגרת שנ)] שליט"א[8], וכא"ל[9] שלו' וברכה נאמנה מקודש.

המצב המסוכן שבו עומד כעת המוסד הגדול, בית החולים האספיטאל הכללי שבעיקו"ת[10] ירושת"ו[11] [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] הביאני להפתיע את הדרת כבודו בבקשתי הטלגרפית. משער אני, שמעצמו יבין הדרת אדוני עד כמה הגיע הלחץ עד שהננו מוכרחים להפגין לעזרה נמרצה ונחוצה,. כמה שחיי מאות נפשות תלויות בהבית הגדול הזה, כמדומני שהדרת כבודו יודע הוא מאז היותו בירושלים, וכעת ששערי הלואות נעולים, מהרושם של המשברים שעברו, נורא הדבר, איך עומד מצב הבית הזה, שמצד אחד הוצאת כלכלתו דורשת מדי יום ביומו שפעת הוצאה גדולה, ועם זה הבנין עומד ודוחק, ומוכרח הוא להגמר.

הנחיצות הגדולה למהר עזר למוסד הקדוש והמכובד הזה היא ברורה כ"כ[12]. עד שאיני מוצא שום צורך לבא באריכות ובהתעוררות דברים לפני הוד מעלתו. ותקותי חזקה שתתגלגל זכות ע"י[13] זכאי מר שליט"א שיזכה במצוה רבה זו, ויושיט ידו הנדיבה להמוסד הגדול הזה ולכל התלויים בעמדתו, נדכאי רוח, בריחי דמערבא, [בני ארץ ישראל (ארמית)] המצפים לתשועת ד'.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באהבה רבה וברגשי כבוד אדירים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. עה"ק – עיר הקודש
3. ת"ו – תבנה ותכונן
4. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' – שלום
6. בתו"י – בתורה ויראה

7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שבעיקו"ת - שבעיר קודשנו ותפארתנו
11. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
12. כ"כ - כל כך
13. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרע"ג - יפו **נמען:** ד"ר ד' מגנוס

הרב קוק מסביר את הבקשה הטלגרפית: בגלל המשברים ומלחמת הבלקן נסגרו ההלוואות, ובית החולים הכללי בירושלים בסכנה. הרב קוק מבקש שישפיע על הנדיבים להציל את הבית.

עיקרי הדברים

- בית החולים בסכנה.
- בקשת השתדלות אצל נדיבים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ב שבט תרע"ג[4].

הדרת כבוד הרב החכם הנעלה מרבבה דגול ומעולה מר ד"ר מגנוס [ככל הנראה ד"ר יהודה לייב מגנס, ולימים נשיא האוניברסיטה העברית] נ"י[5], שלו'[6] רב מקודש,

הנני בזה מתכבד לבאר להדרת כבוד אדוני את המצב הנורא של בית החולים הכללי ["בית החולים "ביקור חולים בירושלים; ראו (כרך ב', אגרת תפו)] שבעיר קדשנו ירושלים ת"ו, שהכריח אותי להפתיע את הוד כבודו בבקשה הטלגרפית, מסבת המשברים שעברו על אחדים מהמוסדות בשנה שעברה, ומרעש המלחמה בשנה זו [מלחמות הבלקן (תרע"ג), שבהן השתתפה האימפריה העות'מאנית] נגעלו שערי ההלואות ומעמד המוסד הגדול שמאות נפשות תלויות בו בהצלת חייהם, עומד הוא בסכנה גדולה. נורא מאד הוא הרעיון אם יבא חלילה גם המוסד הגדול הזה לידי משבר, אנחנו הקרובים קרבת מקום מצאנו את עצמנו מחוייבים להפגין ולקרא לעזרה, אל כבוד היחידים השרידים, אשר ד' קורא, מיקרי הסגולות, שיש כח בידם בחסד עליון לקום ולהושיע, ותקותי חזקה שהדרת כבודו יושיט את ידו בהשפעתו הטובה על אדירי אחינו להצלת הבית הגדול הזה, ולהמשכת קיומו, והנני בזה חותם בברכה נאמנה והוקרה והערצה כיפעת ערכו הנעלה

הק' אברהם יצחק ה"ק

הנ"ל

1. ב"ה – ברוך השם
2. עה"ק – עיר הקודש
3. ת"ו – תבנה ותכונן
4. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
5. נ"י – נרו יאיר
6. שלו' – שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט שבט תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

הרב קוק שואל כמה כסף נשלח מעדת הספרדים ביפו לטבריה, והאם לפי הערכתו הנדיבים הספרדים יסכימו שהנדבה תחולק לנצרכים ספרדים ואשכנזים בלי הבדל.

עיקרי הדברים

- חלוקת נדבות טבריה בין עדות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ט שבט תרע"ג[4],

כ' ידי"נ[5] הרה"ג[6] החה"ש[7] מו"ה[8] בן ציון חי עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, החכם באשי של יפו] נ"י[9], ח"ב[10] פעה"ק[11] ואגפי ת"ו,

יטיב נא כ' להודיעני בטובו כמה הוא הסכום, שנשלח מיד כ"ת[12] ומעדת הספרדים בכלל לטבריה מפעה"ק[13] ת"ו.

גם אם נאות הדבר מצד המנדבים הספרדים, ע"פ[14] השערתו, שנדבתם תחולק באין הבדל בין הנצרכים ספרדים ואשכנזים ביחד.

מטובו להשיבני ע"י[15] מוכ"ז[16], בכבוד וחבה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. החה"ש - החיים והשלום
9. מו"ה - מורנו הרב
10. נ"י - נרו יאיר
11. ח"ב - חכם באשי
12. פעה"ק - פה עיר הקודש
13. כ"ת - כבוד תורתו
14. מפעה"ק - מפה עיר הקודש
15. ע"פ - על פי
16. ע"י - על ידי
17. מוכ"ז - מוסר כתב זה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרע"ג – יפו **נמען:** ועד תל אביב

הנדיב נתן הרניק נדב עשרת אלפים פרנק לבניית מקווה מהודר בתל אביב. הרב קוק מבקש תשובה מהירה על אופן הביצוע, כדי לא להחמיץ את עונת הגשמים הדרושה לכשרות המקווה. (החתימה חסרה.)

עיקרי הדברים

- נדבה למקווה בתל אביב.
- זריזות לפני עונת הגשמים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' שבט תרע"ג[4]

לכבוד הועד הנכבד בתל-אביב, [ועד השכונה תל אביב, שנוסדה בתרס"ט כפרבר של יפו] שלו'[5].

אתכבד בזה להודיע לכבודם, שהגביר הנדיב מר נתן הרניק, [ראו גם (כרך ב', אגרת תקב)] החליט לפני לנדב סך עשרת אלפים פרנק לבנות בית-טבילה [מקוה] מהודרת וכשרה כדת בפרברם הנכבד תל-אביב, ובהסכמתו נמנה ועד-הבנין שיבא בדברים עם כבוד הועד התל-אביבי, להוציא את הענין הנכבד הזה אל הפועל בזמן היותר מוקדם, ובאופנים היותר מכובדים. לזאת אבקש בזה מכבוד הועד הנכבד, שהדבר נוגע בפרטיות להעדה, שעניניה הכלליים נחתכים על ידו, שיואיל להשיבני תשובה ברורה, במוקדם היותר אפשרי, ע"ד[6] האופנים שהדבר החשוב הנ"ל[7] יוכל להתגשם במעשה בצירוף הזריזות הדרושה לזה, ביחוד כדי שלא נאחר את זמן הגשמים, [מקוה כשר צריך להתמלא במי גשמים] הנדרשים לנו למטרת הכשרות של בית הטבילה.

בתקותי שכבוד הועד וכללות העדה יקבלו בקורת רוח את התיקון הנכבד הנ"ל, ומכחם עוד יוסיפו אומץ ושכלול כיד ד' הטובה עליהם.

הנני חותם בידידות עמוקה וברגשי כבוד נעלים,

(החתימה נחסרה בהעתק כי"ק)

---

1. ב"ה – ברוך השם
2. עה"ק – עיר הקודש
3. ת"ו – תבנה ותכונן
4. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' – שלום
6. ע"ד – על דבר
7. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תק

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' שבט תרע"ג - יפו **נמען:** הרב משה קליערס ורבני הספרדים בטבריה

בעניין חלוקת הנדבות מיפו לנצרכי טבריה: אם הספרדים מסכימים, גם האשכנזים מסכימים שהכול יחולק שווה בשווה, בלי הבדל עדות. 'האחווה והשלום... גדולה מכל הקפידות של דקדוקי כספים'. בהערה לרב זריהן: אינו מכיר ספר 'חוכמתא רבתא דשמואל'.

עיקרי הדברים

- חלוקה שווה בין ספרדים לאשכנזים.
- אחווה מעל דקדוקי כספים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' שבט תרע"ג[4]

לכבוד ידי"נ[5] הרבנים הגאונים, מאורי אור בתורה וביראת ד' טהורה.

כקש"ת[6] מוהר"ר[7] משה קליערס [הרב משה קליערס, רבה של טבריה] שליט"א[8], הגאב"ד[9] דכללות אשכנזים דעה"ק[10] טבריא ת"ו, וחו"ר[11] כללות הספרדים [וחכמי ורבני העדה הספרדית] יצ"ו[12], לכולם עתרת ברכה ושלו'[13], ולמאן דחזי לי, [ולמי שראה אותי (ארמית)]

ביחוד, מיודעי ומכירי הרב הגאון מוהר"י[14] זריהן [הרב יעקב זריהן, מרבני טבריה הספרדים] שליט"א, ברכה מיוחדת באה"ר[15].

אחדשה"ט[16] באה"ר,

בדבר שני כתובים הבאים כאחד מכתבי קדשם ע"ד[17] חילוק הנדבות דפעה"ק[18] ת"ו בין הנצרכים שבקהילות הספרדים והאשכנזים. דעתי העני' מסכמת, שאם מצד הספרדים אין מניעה שכל המקובץ יחולק שוה בשוה, לפי הסכמת נבררים משני הצדדים, ובלא קפידא על הכרעת המנדבים בריבויים, בלא הפרש בין אשכנזים לספרדים, גם דעתנו מסכמת לזה, שמצד כללות האשכנזים לא תהי'[19] בזה שום קפידא. והאחוה והשלו'[20] הכללי, וההוראה המעשית שהננו כולנו אחים בני אב אחד אבינו שבשמים ב"ה היא גדולה מכל הקפידות של דקדוקי כספים ודומיהן, והשי"ת[21] ישפת שלו'[22] רב על עמו ועל יראיו וחושבי שמו, ויאושרו כולם בארץ חמדה לאורך ימים טובים, ונזכה מהרה לאור גאולה ותשועת עולמים, כנה"ר[23] ונפש קשור באהבתם ודוש"ת[24] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

לכ'[25] ההי"ג[26] ר"י זריהן נ"י[27],

ס' "חוכמתא רבתא דשמואל" לא ראיתי, ואולי כונתו ע"ס[28] "חוכמתא רבתא דשלמה" או על "ברייתא דשמואל הקטן". ["ברייתא דשמואל", חיבור קדום באסטרונומיה] ויברר נא כת"ר[29] דבריו בטובו.

ידי"ע הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
10. דעה"ק - דעיר הקודש
11. וחו"ר - וחכמים ורבנים
12. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13. ושלו' - ושלום
14. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. באה"ר - באהבה רבה
16. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
17. ע"ד - על דבר
18. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
19. תהי' - תהיה
20. והשלו' - והשלום
21. והשי"ת - והשם יתברך
22. שלו' - שלום
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ודוש"ת - ודורש שלומו ותורתו
25. לכ' - לכבוד
26. ההי"ג - הרב הגאון
27. נ"י - נרו יאיר
28. ע"ס - על ספר
29. כת"ר - כבוד תורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח שבט תרע"ג - יפו **נמען:** מנהלי תלמוד התורה וישיבת 'עץ חיים' בירושלים

בצוואת מרת הינדין לא נזכר המוסד, והאפוטרופסים אינם רשאים לשנות. לגבי צוואת ר' יעקב אייזנר: השנה נשאר מעט אחרי אלף רובל כסף לאחי האלמנה. הרב קוק סבור שראוי להתפשר בבית דין, כי המנוח חזר בו מהחלוקה הישנה והחליט לבנות בית לעשרה בחורים תלמידי חכמים. הרב קוק מבקש קבלה על הספרים שהתקבלו. (הסיום חסר.)

עיקרי הדברים

- צוואת מרת הינדין.
- צוואת ר' יעקב אייזנר.
- הצעת פשרה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ח שבט תרע"ג[4]

שלו[5] וברכה לכו[6] ידי"נ[7] הרבנים הגדולים בתו"י[8] מנהלי הת"ת[9] וישיבת ע"ח [ישיבת "עץ חיים" בירושלים] בעיקו"ת[10] ירושת"ו[11], אחדשה"ט[12] באה"ר[13], את הצעתם לחקור ע"ד[14] צואת מרת הינדין ז"ל[15] קיימתי, וגוף הצואה הובא לפני ע"י[16] אחד האפוטרופוסים שמנתה בחיי'. ולמורת רוחי והשתוממות נפשי בפליאה לא נזכר בה שום דבר ע"ד המוסד הקי'[17] המתנהל ע"י כת"ר[18]. הסיבה לזה לא אוכל לדעת, אם מפני מחלתה גברה עליה השכחה, וע"פ[19] איזה מקרה נשמט הדבר מזכרונה, או שהיתה כאן איזה יד באמצע. אבל איך אפשר לתקן כעת עיוות זה, אחרי שהאפוטרופוסים טוענים בצדק שאין להם רשות לגרע או להוסיף מהאמור בצואה, והשי"ת[20] ימלא חסרון המוסד הקדוש בכפלי כפלים, באופנים מכובדים הראויים לרוממות ערכו.

וע"ד[21] צואת ר"י אייזנר ז"ל, הלא כתבתי מכתב בארוכה בצירוף טופס אחד מהצואה, ששלחתי אשתקד ליד ידידנו הרימ"ט[22] נ"י[23] וע"ד שנה זו אין מה לדון כ"כ[24] מפני שע"פ[25] הצואה צריכים לשלח קודם כל אלף רו"כ[26] לאחיה של האלמנה, וכבר קיימה זה, ולא נשאר מהכנסת שנה זו, או אולי נשאר איזה סכום מועט לפי הערך לכל מוסד. ועל הסדר הקבוע בע"ה[27] כבר העירותי שראוי הדבר להתפשר ע"י ב"ד[28] ממוצע, כי כולנו פה יודעים, שהצואה לא נמסרה ליד אחר בחייו, באופן של גמר קנין, ושחזר בו לגמרי מהפיזור שפיזר לפרוטרוט, לכל המוסדים, ערך מאה או חמישים פרנק לכ"א, והחליט בהסכמה גמורה לבנות בית פה, שמהכנסתו יתפרנסו עשרה בחורים ת"ח[29], שילמדו ע"פ[30] הסדר שדברתי עמו ז"ל, נבדל לחיים טו"א[31], ועם רצון זה נשאר עד יומו האחרון. ובעוה"ר[32] נטרפה השעה שלא היה יכול להוציא אל הפועל את מחשבתו, ואני הייתי מוכרח לעזור לאשר את הצואה מפני החלק של האלמנה שע"ז[33] באמת לא היתה שום חזרה ממנה ואומדנא ברורה היא לנו שלא היה חוזר מזה כלל ואולי עוד

היה מוסיף. והצדדים שיש לדון שאין חזרה מועלת, בלא היתר נדרים עכ"פ[34], הנם גלויים וידועים, מה שיש לצדד בהם וקשה להכריע, לפע"ד[35],

מדי דברי אבקשם נא למסור לידי או ליד העו"ד[36] מר פריד קבלה על הספרים שנתקבלו ע"פ הצואה. (שע"ז לא נשמע ממנו ז"ל חזרה, וגם לא נתפזרו כ"א[37] עומדים במקומם הראוי שיתקיים בהם וצדקתו עו"ל[38]).

(חסר הסיום בהעתק כי"ק)

נ"ב[39]. נזכרתי שהמכתב עם הצואה שלחתי אז להגרח"ב[40] [הרב חיים ברלין] ז"ל. הנ"ל[41]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. בתו"י - בתורה ויראה
9. הת"ת - התלמוד תורה
10. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
11. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. באה"ר - באהבה רבה
14. ע"ד - על דבר
15. ז"ל - זכרונו לברכה
16. ע"י - על ידי
17. הק' - הקטן
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. וע"פ - ועל פי
20. והשי"ת - והשם יתברך
21. וע"ד - ועל דבר
22. הרימ"ט - הרב יום טוב? - שם אדם
23. נ"י - נרו יאיר
24. כ"כ - כל כך
25. שע"פ - שעל פי
26. רו"כ - רובל כסף
27. בע"ה - בעזרת השם
28. ב"ד - בית דין
29. ת"ח - תלמידי חכמים
30. ע"פ - על פי
31. טו"א - טובים וארוכים
32. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
33. שע"ז - שעל זה
34. עכ"פ - על כל פנים
35. לפע"ד - לפי עניות דעתי

36. העו"ד – העורך דין
37. כ"א – כי אם
38. עו"ל – עומדת לעד
39. נ"ב – נכתב בצד (תוספת למכתב)
40. להגרח"ב – להגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ח, ב (למשל: חיים + בנימין) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
41. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב משה זבולון מרגליות (רמ"ז), ניו יורק

הרב קוק שולח קבלות ממוסדות ירושלים על כספים שהעביר. בהערה: ישיבת 'תורת חיים' זקוקה לחיזוק רב כדי שלא תיהרס. יש לזכור גם את 'עץ חיים', את בית החולים הכללי ואת 'שערי תורה' ביפו עם בית התבשיל ובית המלאכה.

עיקרי הדברים

- קבלות מהמוסדות.
- חיזוק 'תורת חיים'.
- 'שערי תורה' ביפו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ד אד"ר[4] תרע"ג[5]

כ'[6] הרב הגאון המפורסם אוצר תו"י[7] רב פעלים מו"ה[8] משה זבולון מרגליות [הרב משה זבולון מרגליות (הרמ"ז), מגדולי הרבנים בניו יורק] שליט"א[9].

שלו'[10] וברכה באה"ר[11],

יקבל הדר"ג[12] בזה את הקבלות מהמוסדות של ירושלים עה"ק ת"ו, מהנשלח אלי מיד כתר"ה[13]. והשי"ת[14] ישלם להם כפעלם הטוב בזכרם מרחוק את עיר קדשנו ומוסדותי', ויזכו לראות בטוב ד' בארץ חיים, בבנין עיר על תילה, ואפריון על מכונו, ומלך ביפיו.

והי'[15] זה שלו' וברכה כנה"ר[16] ונפש ידי"ע[17] דוש"ת[18] מקודש באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

בכלל צריכה ישיבת "תורת חיים" אימוץ מרובה, [ראו (כרך ב', אגרת תצה)] שלא תהרס ח"ו[19] מתגרת יד המשברים שחלו עליה. אבל צריך לזכור ג"כ[20] את ישיבת "עץ חיים" והת"ת[21] דתשב"ר[22] שלה, ויתר המוסדים הכלליים, כמו הבקו"ח[23] הכללי, וכיו"ב[24]. וראוי מאד לשים לב לתמוך בידי המוסד הנכבד "שערי תורה", אשר פעה"ק[25] יפו ת"ו, עם סניפיו הנכבדים, בית-התבשיל, ובית-המלאכה, שהוא יסוד הגון ונכבד בישוב אה"ק[26], ע"פ[27] השפעת שלמי אמונים יצ"ו[28].

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. כ' - כבוד
7. תו"י - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב

9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שלו' - שלום
11. באה"ר - באהבה רבה
12. הדר"ג - הדרת גאונו
13. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
14. והשי"ת - והשם יתברך
15. והי' - והיה
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
19. ח"ו - חס ושלום
20. ג"כ - גם כן
21. והת"ת - והתלמוד תורה
22. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
23. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
24. וכיו"ב - וכיוצא בזה
25. פעה"ק - פה עיר הקודש
26. אה"ק - ארץ הקודש
27. ע"פ - על פי
28. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב משה זבולון מרגליות, ניו יורק, ורבני ונדיבי אמריקה

קריאה נרגשת לרגל משבר החלוקה בירושלים: 'מחשבה עדינה' של תיקון, שלא כוונה לזמן ולמקום, עלולה להפוך לתקלה. הישוב הישן והחדש קשורים קשר אורגני של נשמה וגוף. הישוב הישן בקדושתו משפיע אור על כל הישוב, ובכללו על החדש. הרב קוק מבקש לא לשנות את סדרי הצדקה הקדומים שייסדו גאוני יעקב ולא לחלל את הקודש גם בשם תיקון.

עיקרי הדברים

- משבר בתיקון החלוקה.
- הישן והחדש - נשמה וגוף.
- ערך הישוב הישן.
- אין לשנות את מוסדות הקודש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ה אד"ר[4] תרע"ג[5]

מארץ חיים, יתן מחיה חיים, עושר וכבוד, אושר וחיים, לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם, בתורתו ויראת ד' חתולתו דגול במעשים טובים ומוכתר בנימוסין, מו"ה[6] משה זבולון מרגליות [הרב משה זבולון מרגליות (הרמ"ז), מגדולי הרבנים בניו יורק] שליט"א[7], רב בעי"ת[8] נוייארק ויו"ר[9] בועד צדקות א"י[10] בקה"ק[11] הנ"ל[12] יצ"ו[13].

אחדשה"ט[14] באה"ר[15] ויקרא סגי,

אנכי העני, הרובץ בין המשפטים, בארצנו הקדושה, הנצב על התחום שהישובים הקדושים הישן והחדש מתאחדים על ידו ומתנגשים בו, הנני מוצא לי לחובה לבא בדברי אלה, אל הדר"ג[16], ולכבוד כל הרבנים הגאונים חביריו וכל נדיבי לב יראי ד' וחושבי שמו, אשר יזכרו מרחוק את ד' וירושלים תעלה על לבבם, וגם לרבות לכל אחינו היקרים, אנשי העולם והמעשה, החושבים טוב על ציון ועל מקראיה, מכל צד ופינה שבלבו הטוב של כל אחד ואחד, לפום דרגיה.

הננו עומדים כולנו כעת לפני שעה קשה מאד. עיר הקודש והמחוזות, הישוב הישן והחדש גם יחד, וכבודו והדר אצילותו, עומדים כעת לקראת משבר קשה מאד, [ככל הנראה תכנית של עסקנים באמריקה לשנות את סדרי חלוקת כספי הצדקה למוסדות הישוב הישן בירושלים] שקשיו גדול מאד, בהיותו יוצא מתוך מחשבה עדינה ונאצלת, אשר לאסונינו לא כיונה את הערכים ההגונים, ולא את הזמן והמקום, והיא עלולה להתהפך חלילה לרועץ לחרפה ולתקלה, במקום אשר קותה לאמץ, לכבד ולתקן. והמשבר הזה, הכולל בתוכו אסונים רוחניים וגשמיים יחד, לא רק על הישוב הכללי הארצי-ישראלי הוא מתפשט, אלא הולך הוא וסוער על הכלל כולו.

אבאר מעט את דברי, אשר לבארם כליל לא אעצר כה, מפני המון רגשותי, המתגרים בקרבי, לנוכח החזיון המעציב והמחריד אשר לפנינו היום

כמדומה אני שרבים הם אנשי דעה ולב, ביחוד בין השרידים אשר ד' קורא, אשר נשמת ד' מאור ישראל ותורתו תחיה אותם כל היום, היודעים מה היא ארץ ישראל לנו, ומה הוא הערך והתפקיד של הישוב הקדוש והחביב שבהר קודש, לכל הגוי כולו כמה אומץ רוחני, כמה אור אמונה, וחיי קודש ותקוה, הוא משפיע בחום קדשו על הכלל כולו, ארץ חמדה וכל מקראיה גם כשהם שוממים הם בקדושתן. ביחוד אין ביד כל אדם לשער כמה גדול הוא המסעד של אור האמונה התורה והיהדות, וקשר האומה כולה בחייה הרוחניים, המקושרים בכמה קשרים לחייה המעשיים, גם בימי ירידה ודלדול רוחניים וחמריים, כימינו, שכנסת ישראל כולה מקבלת היא מזיו ארץ ישראל, משד תנחומיה וזיו כבודה ותקותיה, שכל אלה הנם הולכים ונעשים במסבות המתהלכות מקורא הדורות מראש ב"ה, הנותן זמן לכל חפץ, אשר שלח דברו, להרחיב את חוגי הישוב הקדוש בכלל, ולהרגיל את רגל ישראל על אדמת קדשו, ולהרבות התעוררות של קישור לבבות למקום בית חיינו, ע"י[17] החיים המתרבים, שהולכים ומתגדלים בחסדי ד', אל למושעות ב"ה. החודר בעין פקוחה יוכל גם מרחוק לראות, ואנו העומדים ת"ל[18] במקום האורה, בתחום הרת עולם של מעשי ד.

ההולכים ומתהוים בהר קודש אלקינו ב"ה, הננו יכולים ביתר בטחה ובירור להודיע לכל אחינו הקרובים והרחוקים, בכל השדרות והמפלגות, איך החיים היחושיים של שני הישובים הללו בקודש, הישן והחדש, מקושרים הם זה בזה, קשירה חיה אורגנית, כקשר של נשמה וגויה, ודוקא שניהם יחד, במילואם והודם, הם הם שבוראים את סוללת החיים, את אוצר הכח המריק עז ותעצומות לעם, להאיר מתוך מאפליה.

הישוב הישן בהוד קדושתו ואצילות הדרת שיבתו, בעומק קשר פליאות אמונת אומן וחיי נשמות פנימיים הגנוזים בו, משפיע הוא המון קרני הוד וקשרי לב ונשמה, לכללות הישוב הקדוש, המהנה באורו את הישוב החדש וכל אגפיו, הכולל בהקיפו הרוחני את כל הדגלים השונים, בהופיע עליהם בסתרי סתרים, מחבת הקודש, וידידת נחלת עולמים, שרק בקודש קדשים תמצא את עזה וחסנה, אשר עם זה עומד הישוב החדש, בטל ילדותו, ובהתעוררות חיי נעורים שלו, להרנין לב, ולחזק ידים, שהן כבר נשואות קודש. ומשילוב קודש זה לב ישראל יונק, וחפץ ד' הולך וצולח, ודגל ישראל מתנוסס בהדרו, להאיר אופל שה פזורה והישוב הישן הזה, אשר עשה לנו חיל גדול ונפלא, אשר העמיד מוסדות רבים וגדולים, לתורה ולאמונה, לחסד ולצדקה, לחמלה ולרחמים, בהיותו נכון על הבסיס הראוי לו, על בסיס הקדושה, והדרת שיבת אמונים, חן קודש לו, ויפעת טהרה ואצילות נשמה, המעוררים בכחם לאלקים נפשות ממרחקים, לדרוש את ארץ ד', ואת ישראל עמו. ודרישת קודש זו מחיה היא את דרישת ציון לכל חלקיה, עורק דם חיים של קדשי ד' הוא הנותן חיים בחשאי ברז צניעות חבתו, לו ולכל אגפיו, בכל מלא רוחב ארצנו הקדושה, ומעודד ומקשר מחזק ומחיה ברוחניותו, את כללות הישוב החדש, וכל סניפיו ההולכים ומתפתחים.

ואני הנני היודע ועד, מאזין ומקשיב אני תמיד לקול אלה הצינורות, שהמים העליונים והמים התחתונים של תחיית גוי קדוש על חבל נחלתו, איך תהומא אמר לחבריה אבע מימך, [תענית כה: התהום העליונה אומרת לתחתונה "הנבע מימיך"] למענך ולמעני. ומזה אני יודע להזהר ולהזהיר בע"ה[19] בקול גדול ואדיר: השמרו נא מגעת בעורק חיי הקודש, השמרו מלקלקל, מלהמעיט, מלשנות את ערך הקודש והדרת הקדשים של ראשית מקור חיי הישוב המקודש לכל כללותו, השמרו מלשנות בידים מלאכותיות את תכונות שבילי חיים מלאים סוד שיח קדוש עליון, למען חיי הישוב בכללו, ולמען שטפי האורה הרוחניים הרבים של נשמת ישראל האחוזים בהם.

מוסדי הישוב הישן, וראש וראשון לכולם בעיר עז לנו בקרית-משושנו, ועיר קדשנו ותפארתנו עדי עד ירושלים עיר הקודש תובב"א[20], הם חיים על יסוד התוכן והמסורת של קדושת הדרת שלמי אמונים, משפיעים הם רב טוב יותר ממה שהם מקבלים, חיי לבבות מחיים הם בקבלתם, שהיא מעולפת ספירי קודש. כל פרוטה ופרוטה הניתנת, יש עמה רציפת אהבה ורחשי קודש, אמונה ותמימות, היקרים מכל אלפי זהב כסף, מכל העולם הטכני והמסחרי כולו. ומקדשי אל אלה, בעיר ואם בישראל, [שמואל ב כ, יט] בכל הגודל ובכל המילוי של אמרת קודש זו, הם נתונים בעקרם, בירושלים, בעיר זו שאינה צריכה תוארים לפאר הדר קדשה, בעיר שהיא עצמה כה שם קדוש לה, בעיר ד' שמה. [על פי יחזקאל מח, לה] אל תגעו בידים עסקניות אומניות ומסחריות בזרם אור חיים זה, באוצר קודש מקדשי צור ישראל, חוסו נא על החיים הטמירים העליונים, הגדולים ויקרים, עשירים ונכבדים, מכל עושר ומכל חיים, מכל שכלול שיוכל לב בשר גם להעלות על לב. צדיקים יסודי עולם, אנשי קודש ואדירי אמונים, הרואים באמונתם יסדו יסוד קודש, אל נא תערבו לב לחללו גם בתיקון, של ראות עיני חולין, שיכולות רק למשש בצהרים, [על פי דברים כח, כט] ולא לראות פאר נגוהות גנוזות באוצר חיים.

כל החרפה והבוז, אשר מכל עברים ישטפו על מכון מקדש וקודש, ממנו והלאה הוא, באברת חסדו ישא את נושאיו, ויחון חיים וחסד בשפעת גדלו וקדשו, גם למכעיסיו ובוזיו מקוצר רוח וסמיות עינים.

אחלי רבותי החביבים מחמדי רוחי ונפשי, שרידי עם קודש, שרוח ד' ברגשי אמונים ונעימות ידידות משכני עליון תעודדם, תשגבם ותנחמם, אל תתנו לשנות את סדרי צדקת ד, במוסדי הקודש העתיקים, הוסיפו אומץ בכל אשר תשיג ידכם, בשמירת היסוד, אשר מאז עשוהו ויכוננוהו רוזני קודש, גאוני יעקב, קדושי עליון, ובזה יהיה שמכם הטוב לברכת עולמים, לכבוד ולתפארת לעד, ולזכרון נצח בהיכל ד', בהופיע פתאום בהיכלו [על פי מלאכי ג, א] מלך ביפיו, בשנת שילומים לריב ציון, [ישעיהו לד, ח] ובאור יקרות לכל מכבדיה, המתעטרים בידידות חבת קדשה מעולם ועד עולם. כנה"י[21] ונפש דורש אשרם והדרת כבודם מקודש, המצפה לתשועה ואור גאולה על ציון ועל מקראיה, ועל כל המחזיקים בשוליה, בהבקע למו אור שחריה ב"ב[22].

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן

4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בעי"ת - בעיר תהילה
9. ויו"ר - ויושב ראש
10. א"י - ארץ ישראל
11. בקה"ק - בקהילה קדושה
12. הנ"ל - הנזכר לעיל
13. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. באה"ר - באהבה רבה
16. הדר"ג - הדרת גאונו
17. ע"י - על ידי
18. ת"ל - תודה לא-ל
19. בע"ה - בעזרת השם
20. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. ב"ב - בני ביתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' ניסן תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

הרב קוק מתנצל על סגנון המכתבים, ודוחה את התיקון לאחר החג. לתיקון תרומות ומעשרות צריך מקור מימון להשגחה, נסיעות והדפסות. 'אגודת ישראל' הבטיחה, אבל זה יתעכב, ולכן הרב קוק מבקש מהורוויץ לממן בינתיים. אין טעם במאמרים פומביים; העיקר הוא שמירת השווקים, והרב ב' ידלר מתאים לכך. הרב קוק מבקש להשמיט מהמכתב משפט שעלול להחליש את הצורך בתעודות.

עיקרי הדברים

- מימון השגחת תרומות ומעשרות.
- שמירת השווקים.
- הרב ידלר כמשגיח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] עה"ק[2] יפו ת"ר[3], ד' ניסן תרע"ג[4].

כבוד חביבי ורחימי הרב המאוה"ג[5] אוצר הטוב והתושיה רב פעלים מו"ה[6] יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ שליט"א[7], שלו'[8] וברכה באה"ר[9]

מכתבי כת"ר[10] הנעלים והאחרון בצירוף הקבלות הגיעוני. ועל הראשון תחילה, יסלח לי ידי"נ[11] מר שליט"א ע"ד[12] הסגנון של המכתבים שהיה שלא כתכסיס הראוי, וחושב אני שהדבר מוכרח להתאחר עד אחר הרגל הק'[13] הבעל"ט[14], ובמשך הזמן נתישב בדבר לתקן הכל באופן היותר נאות, גם לפי כבוד חביבי כת"ר שי'[15] כמו כן אקוה לקחת דברים בבירור הענין של חנוך הפועלים עם מר אייזנברג, [אהרן אייזנברג, ממייסדי רחובות] ולסמן את הדבר בביאור הראוי בעה"י[16].

וע"ד[17] תיקון תרומ"ע[18], עיקר הדבר הוא למצא מקור להוצאת ההשגחה הנסיעות וההדפסות הנדרשות לזה. חשבתי שד"ר[19] אוירבך ימצא איזה נדיב יר"א[20] באשכנז שיקבל זה עליו, ולא עלה הדבר, רק חושב ש"אגדת ישראל" תעשה זאת, וכן הבטיח ר"י ראזנהיים [יעקב רוזנהיים, ממייסדי "אגודת ישראל"] נ"י[21]. אבל לדעתי יארך הזמן עד שיצא הדבר אל הפועל, ומה טוב הי'[22] אם יוכל כת"ר לקבל זה לפי שעה על חשבון לשכתו הנכבדה. למאמרים פומביים בענין זה איני רואה שום מטרה. עיקר הדרך לכבוש מצוה זו אינו כ"א[23] שמירת השוקים כאשר הונהג עד כה ב"ה פה, וביותר בירושת"ו[24], וזה אי אפשר בלא השגחה תדירית, והרב ר"ב ידלר [המגיד הירושלמי; ראו (כרך ב', אגרת תנב)] נ"י מוכשר לזה מאד, וראוי הדבר לבקש עבורו מקור לשכירותו כדי שלא יהי'[25] תלוי בדעת אחרים כ"כ[26], ויוכל לעבוד בשקידה כראוי במקצע דנא.

ממכתבי אפשר להשמיט את הפיסקא [ראו (כרך ב', אגרת תקכא)] "ואינם יכולים כלל לעכב את בירור הכשרות הנדון ע"פ[27] רובא ורובא דרובא", כדי שלא להחליש את צורך התעודות.

מרוב הטרדא והעבודה הנני מוכרח לקצר, ואומר שלו' ושמחת הרגל ויתרון הכשרו, כנה"י[28] ונפש ידי"ע[29] דוש"ת[30] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. ידי"נ - ידיד נפשי
12. ע"ד - על דבר
13. הק' - הקטן
14. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
15. שי' - שיחיה
16. בעה"י - בעזרת השם יתברך
17. וע"ד - ועל דבר
18. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
19. שד"ר - שדוקטור
20. ירי"א - ירא אלקים
21. נ"י - נרו יאיר
22. הי' - היה
23. כי"א - כי אם
24. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
25. יהי' - יהיה
26. כ"כ - כל כך
27. ע"פ - על פי
28. כנה"י - כנפשו היקרה
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י אייר תרע"ג - יפו **נמען:** גבאי 'אמון ילדות ישראל' בירושלים

ברכה נלהבת על הקמת מוסד שמציל בנות ישראל מהמיסיון, שכבר חוסות בו כמאה ושמונים בנות. המיסיון הוא 'ארס הנחש... המהול בנטפי נופת של חסד לאומים חטאת'. הרב קוק קורא לנדיבים לתמוך.

עיקרי הדברים

- הצלת בנות מהמיסיון.
- ברכה ועידוד.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] אייר תרע"ג[5].

לכבוד הרבנים הנכבדים, גודרי גדר ביה...., רבי פעלים, גבאי המוסד הקדוש והנשגב מאד "אמון ילדות ישראל" בעיקו"ת[6] ירושלים תובב"א[7], שלו'[8] רב.

אלופי היקרים,

שמחתם את לבי משנה שמחה, בבשורה טובה, כי מחשבתכם הגדולה, בדבר הצלת נפשות בנות עם ד' מרשת השחת של המסיון הארורה, [המיסיון הנוצרי פתח בירושלים מוסדות חינוך ורווחה בחינם, כדי למשוך אליהם ילדים יהודים מבתים עניים] קמה ונהיתה בעה"י[9], והמוסד אשר הריתם והגיתם אותו ברוחכם הכביר זה עדן ועדנים, יצא מן הכח אל הפועל, והנהו חי ועומד לפנינו בכליל תפארתו, וכבר חוסות בצלו הנחמד כמאה ושמונים מבנות עם קדוש. אשריכם גבורי כח, אשריכם, טהורי לב וגדולי פעלים. אין די מילים בפי להגיד את גודל פעולתכם בזמן הזה, בעת אשר כקטב ישוד [על פי תהלים צא, ו] שד נפשות תמימות, הצפעוני הזה, בארס הנחש אשר לו, המהול בנטפי נופת, של חסד לאומים חטאת, [משלי יד, לד] ועתה קמתם עדת צדיקים, להושיע את בנות ישראל, למלטן משחיתות.

ברוכים תהיו לד' אלקי ישראל ולעם קדשו, ותקותי חזקה, כי מרחוק ומקרוב יתנו לכם יד לעזרה, כל נדיבי עם אלקי אברהם, למען תוסיפו אומץ בפעלכם הנעלה, ותשיג ידכם להרחיבו ולשכללו, להיות לצור מעון לבא שמה מפני עקת אויב ומתנקם, [על פי תהלים נה, ד; ח, ג] ואני תפילה כי יהי ד' עמכם ויפארכם בתשועתו, וירומם את דגל מפעלם הנכבד למעלה למעלה, לתפארת ציון וירושלים, כנפשכם הטהורה ונפש מוקיר ערככם ויקרת פעלכם, חותם בכל חותמי ברכות,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)

5. תרע"ג – השנה תרע"ג (1912/1913)
6. בעיקו"ת – בעיר קודשנו ותפארתנו
7. תובב"א – תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
8. שלו' – שלום
9. בעה"י – בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' סיון תרע"ג - יפו **נמען:** הוועד הזמני של 'אגודת ישראל'

שאלת הפועלים הדתיים היא דרך ישרה להרים את ערך האגודה בארץ. הרב קוק מצרף מכתב מהצעירים הדתיים בפתח תקווה, ומציע להקים חוות פועלים דתית. עם 'אגודת נטעים' אפשר לתת עבודה לחמש מאות פועלים צעירים, אם האגודה תממן את הצד הרוחני: מורה, בית מדרש וספרים. יש התעוררות להקים פרבר דתי כעין תל אביב.

עיקרי הדברים

- חוות פועלים דתית.
- חמש מאות פועלים צעירים.
- פרבר דתי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' סיון תרע"ג[4].

לכבוד הועד הזמני ל"אגדת ישראל", [הוועד הזמני של "אגודת ישראל" בארץ ישראל] שלו'[5] רב.

אני מוצא חובה לנפשי להעיר את הדרת כת"ר[6], ע"ד[7] שאלת פועלים יהודים נאמנים, שהנני רואה בה אחד הדרכים היותר ישרים להרים את הערך של אגדתנו באי"י[8], למען תהי'[9] תפארתה מתפשטת בהרחבה גם בכל פזורי ישראל, והנני מליט בזה מכתב שקבלתי מהצעירים שלמי אמונים שבפתח-תקוה, שראויים הם לשים לב לדרישתם. אם תמצא לנו בקרוב חות-פועלים [חווה חקלאית של פועלים שומרי מצוות] אחת שהיהדות הנאמנה מושלת בקרבה, יש לקוות הרבה מהשפעתה על מהלך הפועלים בכלל, ועל חיי ישובנו החדש בהקפו הכללי.

חוץ ממילוי שאלה זו, יש לנו להקים מוסד של חינוך פועלים צעירים, נוצרי תורה, וזה יעלה בידינו בנקל אם נרצה להשתתף בזה עם החי' "אגדת נטעים" [עם חברת "אגודת נטעים", שהקימה מטעים בארץ ישראל] וכבר לקחתי דברים בזה עם העומד בראשה באי"י, וע"פ[10] ההבטחה, נוכל לתן עבודה לחמש מאות פועלים צעירים, מגיל של חמש עשרה שנה בערך, אם רק נקח עלינו את העול של ההוצאות הרוחניות, כמורה ומנהל, ביהמ"ד[11], ספרים. אם תואיל אגודתנו הקדושה להכנס בענין זה, ראוי להקדים את הדבר בזריזות, ובמכתב הבא, אי"ה[12], אחר תשובתם, יבורר הדבר בביאור הגון.

גם זאת אמצא לנכון להעיר. ההתעוררות פה גדולה בין חברי האגודה, ע"ד יסוד פרור מיוחד, כעין תל-אביב, [ייסוד שכונה מיוחדת, כמו תל אביב, לשומרי מצוות] בכל הידורו ויפיו, שתהיה היהדות הנאמנה שוררת בו בכבוד. אני מוצא גם את המגמה הזאת נכבדה לנו. ידעתי כמה מצומצמים הם הכחות כעת, בכל זאת ראוי לנו לסגל לעצמנו כח כספי על הענינים שהם מצד עצמם בטוחים, גם מחוץ לחוג ההכנסה של אגודתנו.

כל הפרטים שבמכתב דנא דרושים לאריכות מרובה, לבירור פרטי של פרטיהם, וכעת אין השעה מוכשרת לפני לזה. נקוה שלימים הבעל"ט[13], וחילוף מכתבים בינינו בענינים המעשיים, החמריים והרוחניים של אה"ק[14] יהיו מצויים בינינו, נוכל לדבר על כל שאלה בפרטיותה, בעה"י[15].

והנני בזה חותם ברגשי כבוד נעלים וכבירים, ובברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. כת"ר - כבוד תורתו
7. ע"ד - על דבר
8. באי"י - בארץ ישראל
9. תהי' - תהיה
10. וע"פ - ועל פי
11. ביהמ"ד - בית המדרש
12. אי"ה - אם ירצה השם
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
14. אה"ק - ארץ הקודש
15. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א סיון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יעקב בר"י לווינזון ורבני שיקגו

הרב קוק שמח בהתעוררות רבני שיקגו לבניין הארץ, ומציע כמה תחומים. אפשר להושיב כעשר משפחות של תלמידי חכמים על הקרקע בפתח תקווה, בתמיכה או בהלוואה לעשר שנים. אפשר לממן את הצד הרוחני של חמש מאות פועלים צעירים דרך 'אגודת נטעים'. ואפשר לממן מקוואות, תלמודי תורה, שוחטים ונסיעות לחיזוק הדת במושבות. העלייה מכל הצדדים היא 'אתחלתא דגאולה'.

עיקרי הדברים

- תלמידי חכמים על הקרקע.
- חינוך פועלים צעירים.
- חיזוק הדת במושבות.
- 'אתחלתא דגאולה'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עיה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"א סיון תרע"ג[4].

שלו'[5] וברכת מקודש לכבוד הרב הגאון, אוצר תוי"ר[6] טהורה, מו"ה[7] יעקב בר"י לעווינזאהן [הרב יעקב לוינזון, רב בשיקגו] שליט"א[8], רב בק' שיקאגא יצ"ו[9], וכל חבורתא קדישתא, [וכל החבורה הקדושה (ארמית)] הרבנים דעי"ת[10] הנ"ל[11], עתרת שלו' וברכה.

יקרת מכתבו הגיעה לידי. ואשמח מאד על ההתעוררות הקדושה לבנין אה"ק[12] והחזקת ישובה, אשר נתעוררה במחנה קדשם. והנה להציע פרטי עבודות צריכים ע"ז[13] אריכות רבה, ואין הזמן גרמא לי כעת לזה. ואקוה לד' ית'[14], כאשר נבא בכתובים לימים הבעל"ט[15], כשיתקרבו הענינים, שהדרת כת"ר[16] עוסקים בהכנתם. לידי מעשה, אבאר את הדברים בבירור יותר פרטי, אבל כעת אסתפק ברישום קצר.

הרעיון להושיב ת"ח[17] על הקרקע הוא נשגב מאד. והנה כבר נוסדה במושבה פתח-תקוה, אגודה להפרחת הישוב, מבני תורה יראים ושלמים. ואם רצון כת"ר לזה, יוכלו להחל בפעולה מיד לישב בערך עשר משפחות ויותר ת"ח הגונים, שיעסקו בעבודת האדמה, ויקבעו ג"כ[18] עתים לתורה, ויהיו מצויינים למופת בדרכיהם הישרים בע"ה[19]. ויוכלו לכונן את תמיכתם בשני אופנים: או דרך תמיכה, לקנות בעד כל אחד בית, וחבל אדמה של איזה דונמים קרקע, עם מכשירי עבודה, באופן שיוכל לעבוד את האדמה בלא הוצאה מרובה, כי"א[20] ע"פ[21] השיטה של החקלאות הזעירה, [בשיטה של משק חקלאי קטן] - או בדרך הלואה, בתשלומין של עשר שנים בערך, ואח"כ[22] יוכל הסכום לחזור לקופת חברתכם, ולהגדיל בו עוד את הישוב בעה"י[23].

ויש עוד מכון, שאפשר להתחיל בו, ברוח של שכלול הישוב, בקישור עם קדושת התורה. שאלת הפועלים היא גדולה באה"ק[24]. הפועלים הצעירים, הרבה מהם רחוקים מעניני הדת, בעוה"ר[25], ואין דרך לעשות בזה דבר רצוי, כי"א שנחנך לכתחילה פועלים ישרי דרך, ברוח אמונה ויראת שמים. ולמטרה זו

באתי בדברים עם חברת "אגודת נטעים", [חברה שהקימה מטעים בארץ ישראל] והם הבטיחו לי, שיתנו עבודה לפועלים משלנו, אפילו עד מספר חמש מאות, כעת בהתחלה. ויש תקוה שהמספר יגדל הרבה בימים העתידים בע"ה. רק שעלינו ליסד מכון כזה, שיקבל עליו את הטיפול וההוצאה של כל הענינים הרוחניים של הפועלים הצעירים הללו, דהיינו: בנין ביהמ"ד[26], ספרים, מנהל, מלמד וכיו"ב[27]. ואז יש תקוה שבמשך זמן לא כביר [בזמן לא רב] יהיו לנו פועלים מחונכים בתוי"ר[28], ומוכשרים להעבודות היותר חשובות שבעבודת הישוב.

ואם רצונם לעסוק בעניני הישוב הרוחני, שהוא דבר גדול, אציע לפני הדרת כת"ר, איך שכל הישוב בכלל, היהודי והגלילי, [של יהודה ושל הגליל] הולך הוא ומתרחב, ובעוה"ר[29] אין במושבות, ביחוד הרחוקות, סדרי חיים מתוקנים בכל הפרטים הנדרשים לקדושת ישראל, ועל כל אלה צריכים סכומים. יש מושבות שצריכים לבנות בהן בתי טבילה, וישנן כאלה שצריכים ליסד בהן בתי ת"ת[30], וישנן ג"כ מחוסרות שובי"ם[31], ובתי כנסיות, ובמד"ר[32] וספרים וכו'[33], וביחוד צריכים לנסוע בתדירות נסיעות הקפיות [נסיעות סביב כל המושבות] על כל הישוב, כדי לעורר את רוח החיים האמיתיים בכללות הישוב, ובמקומותיו הפרטיים, לחזק את היהדות בכלל ואת המצות התלויות בארץ בפרט. ות"ל[34] הרבה עזרנו השי"ת[35] להועיל בזה, אבל הוא כלא נחשב לגבי מה שיש לעשות. וצריכים עכ"ז[36] הוצאות גדולות. מה רבה תהי'[37] המצוה, אם אגודתם הנכבדה תקבל עליה הוצאה כזו, כולה או חלקים ממנה. הלא אז תהי' היא המיסדת באמת את בנין הארץ בעה"י.

ישנם עוד ענינים גדולים ונכבדים להציע, והעת עת לעשות היא בעה"י, כי פקד ד' את עמו, וממזרח וממערב ומצפון ומים באים אחינו הנדחים, ציונה ישאלו, דרך הנה פניהם. [ירמיהו נ, ה] ואין ספק שהתנועה הגדולה הזאת היא אתחלתא דגאולה שתבא בב"א[38], ואנו חייבים להתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלהינו ככל האומץ האפשרי, וד' יעזר לנו לרומם קרן בקדושה, בשכלול אה"ק, הנשמה ומחכה להבנות ע"י[39] בניה, אשר יקבצו לה מכל קצות הארץ. והנני בזה ידי"ע[40], דוש"ת[41] באה"ר[42], מצפה תשובתם והצלחת פעלם לטובה ולברכה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום
6. תוי"ר - תורה ויראה
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. דעי"ת - דעיר תהילה
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. אה"ק - ארץ הקודש
13. ע"ז - על זה

14. יתי – יתברך
15. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
16. כת"ר – כבוד תורתו
17. ת"ח – תלמידי חכמים
18. ג"כ – גם כן
19. בע"ה – בעזרת השם
20. כ"א – כי אם
21. ע"פ – על פי
22. ואח"כ – ואחר כך
23. בעה"י – בעזרת השם יתברך
24. באה"ק – בארץ הקודש
25. בעוה"ר – בעוונותינו הרבים
26. ביהמ"ד – בית המדרש
27. וכיו"ב – וכיוצא בזה
28. בתוי"ר – בתורה ויראה
29. ובעוה"ר – ובעוונותינו הרבים
30. ת"ת – תלמוד תורה
31. שובי"ם – שוחטים ובודקים
32. ובמד"ר – ובמדרש רבה
33. וכו' – וכולי (וכן הלאה)
34. ות"ל – ותודה לא-ל
35. השי"ת – השם יתברך
36. עכ"ז – עם כל זה
37. תהי' – תהיה
38. בב"א – במהרה בימינו אמן
39. ע"י – על ידי
40. ידי"ע – ידידו עוז
41. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
42. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג סיון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ, אמסטרדם

הרב קוק מבקש מימון לנסיעה כללית במושבות, ובעיקר בגליל, שהן 'עזובות בכלי'. הנסיעה צריכה להיות במשלחת מכובדת. הרב קוק אינו יכול לבקש מהיקב, בגלל דין תורה שמתנהל בין הכורמים ליקב, מחשש שוחד או מראית עין. לכן הרב קוק מציע שכל המצווה תיקרא על שם הורוויץ וקהילת פקידי ואמרכלי אמסטרדם.

עיקרי הדברים

- נסיעה למושבות הגליל.
- חשש שוחד מהיקב.
- בקשת מימון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ג סיון תרע"ג[4].

ידיד יקר מפנינים, הרב המאוה"ג[5], אוצר תורה. יראה וחכמת לב, רב פעלים מוהר"ר[6] יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ [מרבני פרנקפורט, מראשי "אגודת אחינו היראים" שתמכה במוסדות התורה בארץ] שליט"א[7], שלו'[8] וברכה באה"ר[9].

קשה לי לדבר בעניני כספים, בענין שנראה כאילו אני מעורב בזה, ובכל זאת גודל הענין מוציא אותי מגדרי. כבר ידוע למר ידידי שסבות רבות גורמות כעת נחיצות גדולה שנסע נסיעה כללית לקרייתא דא"י[10], ["מסע הרבנים" למושבות יהודה והגליל בתרע"ד, שבו נסע הרב קוק עם הרב יוסף חיים זוננפלד ועוד רבנים] היהודיות, וביותר הגליליות, שאלה האחרונות הנן עזובות בכל, ואי אפשר לדחות. ונסיעה זו מוכרחה להיות בחבורה כבודה ונעלה, ובהדרת הכבוד הראוי, למטע קודש זה, של נטיעת עץ חיים של הקדושה ועדות ד' באה"ק[11], והשאלה של מוצא לכסף רק היא האחת המעכבת. והנה חשבתי מראש לדרוש מהיקב חלק הוצאה זו, ונזדמן הדבר שחל כעת דין-תורה כללי, בין הכורמים והיקב, שהוא מונע אותי מלדרוש מהיקב דבר שהוא לי נחת-רוח, מחשש שוחד, עכ"פ[12] למראית עין,

ע"כ[13] אני חושב אולי מאת ד' היתה זאת שכל המצוה כולה תקרא ע"ש[14] כת"ר[15], וקהילת קודש יראי ד' וחרדים אל דברו פקוא"מ[16] [פרנקפורט דמיין] שליט"א, ואולי כדאי הדבר להתאמץ שלא יעוכב דבר גדול זה בשביל מניעת ההוצאה, גם באין עוזר מן הצד.

ברב בטחוני שהדרת כת"ר מכיר את גדולת הענין, וערך תקותיו בע"ה[17], הנני מקצר ואו"ש[18] וברכה שלמה ממעמקי לבב, כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20] מצפה לאור ד' וישועתו על עם קדשו וארץ ירושתו, להרים קרן לתורה ולתעודה, דוש"ת[21] ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. דא"י - דארץ ישראל
11. באה"ק - בארץ הקודש
12. עכ"פ - על כל פנים
13. ע"כ - על כן
14. ע"ש - עיין שם
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. פקוא"מ - פקידי ואמרכלי
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ואו"ש - ואומר שלום
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג סיון תרע"ג - יפו **נמען:** הוועד הזמני של 'אגודת ישראל'

הרב קוק מבקש שהאגודה תממן את כל ההוצאה לביסוס המצוות התלויות בארץ: תרומות ומעשרות, ערלה, כלאיים ושמיטה. צריך לשם כך השגחה, נסיעות, שליחים והדפסות. ישוב ארץ ישראל באמת קשור במצוות התלויות בה.

עיקרי הדברים

- מימון המצוות התלויות בארץ.
- ישוב הארץ ומצוותיה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ג סיון תרע"ג[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד הרבנים הגדולים חברי ועד הזמני ל"אגדת ישראל", [ראו (כרך ב', אגרת תכז)] יצ"ו[6].

רבותי ואלופי הגדולים בישראל, הנני מוצא לי לחובה קדושה להוסיף מצדי ג"כ[7] דברים על דבר הענין הגדול, אשר כבר הוצע ע"י[8] גדולי אה"ק[9] בכלל וגדולי ירושלים עה"ק בפרט, שתקבל עלי'[10] אגודתנו הקדושה את כל ההוצאה החסרה לכל יסוד הקמת היהדות בכלל, והמצות התלויות בארץ בפרט, בכל רוחב אה"ק, וביחוד בישובנו החדש, ב"ה. שמירת הקודש של מניעת אכילת טבלים [פירות שלא הופרשו מהם תרומות ומעשרות] ויסוד מצות תרומ"ע[11], זהירות מערלה כלאי הכרם וכלאים בכלל, תורת השמיטה ע"פ[12] דרכי הוראה כדת תוה"ק[13], וכיוצא באלה, להעמידם על ערכם הראוי בבטחון ובשימור הגון, צריך עבודה רבה והוצאה גדולה תדירית, נסיעות תכופות ושליחות שליחים, מפקחים ומזהירים, הדפסות וכתיבות. וכפי התרבות הישוב ב"ה הדבר הולך ומתגדל. והעבודה מתרבה, ותל"י[14] עד כה עזרנו ה', ות"ל[15] עולה הוא מדי שנה בשנה של חיבוב מצות, ולהעמיד הדבר על בסיס צריכים אנו למשען גדול וחשוב תדירי. ישוב א"י[16] באמתתו בעדת ה' קשור הוא במצות התלויות בארץ. שתואיל האגודה הנכבדה בשמחה לשא עלי' עטרת תפארת זאת של קיום ישוב ארץ ישראל באמתת קיומה ותקציב את קצבת ההוצאה הנדרשה למלאות ולהרחיב את גבול הקודש בענין המקודש הזה.

בתקוה גדולה שהצעתנו תתקבל ברצון, ושתצא אל הפועל במוקדם היותר אפשרי בעה"י[17], הנני חותם בברכה נאמנה מקודש, ובתקות ישועת חומות וחיל בהר הקודש באור ד' ותורתה

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. שלו' - שלום

6. יצ"ו – ישמרה צורה ויחייה
7. ג"כ – גם כן
8. ע"י – על ידי
9. אה"ק – ארץ הקודש
10. עלי' – עליה
11. תרומ"ע – תרומות ומעשרות
12. ע"פ – על פי
13. תוה"ק – תורתנו הקדושה
14. ותל"י – ותודה לא-ל יתברך
15. ות"ל – ותודה לא-ל
16. א"י – ארץ ישראל
17. בעה"י – בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' אלול תרע"ג **נמען:** פקידי ואמרכלי אמסטרדם

תיקון תרומות ומעשרות הולך ומשתבח, אבל צריך מימון: להחזקת ת"ח שיפקח על שווקי ירושלים ויסייר במושבות צריך לפחות שמונה מאות פרנק לשנה. 'אגודת ישראל' קיבלה על עצמה מחצית, והרב קוק מבקש מהם את המחצית השנייה.

עיקרי הדברים

- מימון משגיח לתרומות ומעשרות.
- חלוקה עם 'אגודת ישראל'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ב' אלול תרע"ג[2]

ישאו הרי קודש, שלו'[3] וברכה להדרת כבוד הרבנים הגדולים בתו"י[4], פקוא"מ[5] עי"ת[6] אמשטרדם [פקידים ואמרכלים של עיר תהילה אמסטרדם: ועד "הפקידים והאמרכלים" באמסטרדם, שחילק את כספי ההקדש ליישוב בארץ ישראל] יצ"ו[7], שלו' וברכת השנים.

אלופי היקרים,

הנני מוצא לי לחובה קדושה להעיר את רוחם הטהור ע"ד[8] תיקון גדול-הערך, לדת תוה"ק[9] בישובנו החדש, ובאה"ק[10] בכלל. והוא דבר תיקון תרומ"ע[11], [תיקון הפרשת תרומות ומעשרות בשווקים] אשר ת"ל[12] רבות עמלים בו גדולי אה"ק[13] להעמידו על כנו, ותלי"ת[14] מעת באתי אל הקודש עד כה עזרני השי"ת[15] והענין הולך ומשתבח, אבל הדבר צריך חיזוק והוצאה. ובשביל החזקת איש מיוחד ת"ח[16], בקי ונאמן, לפקח על שוקי עיה"ק[17] ירושת"ו[18], ולתור בכל פעם בערים ובמושבות, צריכים אנחנו לפחות שמונה מאות פרנק [פרנק צרפתי] לשנה, חוץ משארי הוצאות, וע"ז[19] קבלה "אגדת ישראל" לתן המחצה סך ארבע מאות פרנק, וחסרה לנו המחצה השני', ע"כ[20] אציע בזה לפני הדרת כבודם, יואילו נא להיות המחזיקים במצוה רבה זו, שזכות הרבים, של הצלה ממכשול אכילת טבלים, והתעלות קיום המצות התלויות באה"ק[21] תלוי בזה, ויתנו מקופתם בקודש, את המחצית השני', ג"כ[22] סך ארבע מאות פרנק לשנה.

אקוה שבשמחה יואילו כת"ר[23] למלא הצעתי, והשי"ת[24] יזכנו לכונן חוקי השי"ת ומשפטיו על אדמת קדשו, ויראנו בישועתו, ובבנין בית מקדשו בבא לציון גואל בב"א[25], כנה"ר[26] ונפש ידידם דוש"ת[27] מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
3. שלו' - שלום
4. בתו"י - בתורה ויראה

5. פקוא"מ - פקידי ואמרכלי
6. עי"ת - עיר תהילה (או: עיר ואם בישראל)
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. ע"ד - על דבר
9. תוה"ק - תורתנו הקדושה
10. ובאה"ק - ובארץ הקודש
11. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
12. ת"ל - תודה לא-ל
13. אה"ק - ארץ הקודש
14. ותלי"ת - ותודה לא-ל יתברך
15. השי"ת - השם יתברך
16. ת"ח - תלמידי חכמים
17. עיה"ק - עיר הקודש
18. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
19. וע"ז - ועל זה
20. ע"כ - על כן
21. באה"ק - בארץ הקודש
22. ג"כ - גם כן
23. כת"ר - כבוד תורתו
24. והשי"ת - והשם יתברך
25. בב"א - במהרה בימינו אמן
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אלול תרע"ג - יפו **נמען:** הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל

שוחט אינו יכול לשלם את חובו לזיתוני. אין עיקול על כסף צדקה שניתן לו בלבד 'ולא לבעל חוב'. הרב קוק פשר: עשרה פרנק לחודש ושני נפוליון במזומן. עיקול על כסף מחיה הוא 'חובל אוכל נפש' (חתם סופר אבן העזר רד).

עיקרי הדברים

- אין עיקול על צדקה.
- פשרה בתשלום.
- 'חובל אוכל נפש'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו אלול תרע"ג[4]

כ ידי"נ[5] הרה"ג[6] ר"ב מאיר חי עוזיאל [הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, החכם באשי של יפו] נ"י[7], ח"ב[8] פעה"ק[9] ואגפי ת"ו שלו'[10],

המוכ"ז[11] ר"מ[12] שו"ב[13], קובל שאין בידו לשלם החוב למר זיתוני בפ"א, ומן הדין אין עקול נוהג על כסף צדקה, כהענקה זו שהיתה רק מצד רחמים, ו"לו ולא לבע"ח", [כלומר: הכסף ניתן לו עצמו ולא לבעלי חובותיו] פשרתי ביניהם שיתרצה מר זיתוני בעשרה פרנק לחודש וב' נאפי מזומנים.

אבקש את כ'[14] שיצוה על זיתוני לקבל הדבר, ולבטחון הנותר תשתעבד חלוקתו של ר"מ הנ"ל[15], כי בלא"ה[16] יש חשש על העיקול, משום איסור חובל אוכל נפשה, [על פי דברים כד, ו] כמבואר בתי' חת"ס[17] א"ה[18] סי'[19] ר"ד, [שו"ת חתם סופר] אמנם נהגו לותר בעיקולים יותר מהדין, אבל לא בסך כזה, שניתן לכתחילה על דעתי וממש בשביל חיי נפש.

בכבוד וברכת השנים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ג - הרב הגאון
7. נ"י - נרו יאיר
8. ח"ב - חכם באשי
9. פעה"ק - פה עיר הקודש
10. שלו' - שלום
11. המוכ"ז - המוסר כתב זה

12. ר"מ - ראש מתיבתא
13. שו"ב - שוחט ובודק
14. כ' - כבוד
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. בלא"ה - בלאו הכי (בלאו הכי, ממילא)
17. חת"ס - חתם סופר
18. א"ה - אבן העזר (בציון מקור)
19. סי' - סימן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש השנה תרע"ד - יפו **נמען:** הוועד הכללי ביפו

הוועד חייב לממן מכספי הגבלה (מס הבשר) את משמרת הכשרות. ועד הכשרות שיפר מאוד את המצב, וצריך לפחות חמישה נפוליון לחודש למשגיחים. לפי חוזה משנת תרע"א, הוועד הכללי התחייב לספק את הצרכים הדתיים.

עיקרי הדברים

- מימון הכשרות מהגבלה.
- הצלחת ועד הכשרות.
- חוזה תרע"א.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ערב ראש שנת ת"רע"ד

לכבוד הועד הכללי פעה"ק[4] ת"ו, שלו'[5] וברכת השנים.

אתכבד בזה להעיר את כבוד הועד ע"ד[6] חובתו הקדושה, לתן מכסף הגבי"ה[7]. [מכספי ה"גבילה", מס על הבשר הכשר] ההוצאה המוכרחת למשמרת הכשרות בעירנו. אחרי אשר רב עמל וצער היה, מסדרי הכשרות, שרבו עליהם לזות שפתים, [דיבורי שקר (משלי ד, כד)] ונתרבו בהם ג"כ[8] איזה קלקולים, שאין אנו רשאים לעמוד מנגד לבלי לתקנם, מצאתי חובה גמורה לבצר את יסוד הכשרות בעירנו, שיסודה הוא הציבור הקדוש של שלומי אמוני ישראל, שהכשרות ביחוד בעניני הבשר, הוא להם בצדק הצורך הציבורי היותר חשוב. וביצור זה עלה בידינו בע"ה[9] ע"י[10] החיזוק של ועד הכשרות, העוסק באמונה במצוה זו, לעמד ע"י הרבנים ולעזור להם בפיקוח עניני הכשרות, בכל ענין הנדרש עבודה מעשית. וב"ה[11] הדבר עלה כהוגן, ומצב הכשרות כעת עומד הוא באופן הרבה יותר מרוצה מכפי מה שעמד מזמן העבר, טרם נגש ועד הכשרות לפעולתו. וכבוד הועד הכללי, החפץ בסיפוק כל עניני הצבור, ראוי שישמח על יסוד מוסד רוחני זה.

כעת עומדת השאלה של סיפוק ההוצאה. דרושה הוצאה למשגיחים, על עניני הניקור והשו"ב[12], [על ניקור הבשר מחלב ומגיד, ועל השוחטים] לא פחות מחמשה נאפ' לחודש. והנני תומך בכל לב את דרישה צודקת זו, ביחוד עומד ועד הכשרות במקום הועד הדתי, ששמש בעירנו זה מכבר, והוא זוכה בזכויותיו, וכבר ישנה תעודה של חוזה משנת תרע"א[13], שהועד הכללי מתחייב לספק את הענינים הדתיים כראוי. ומבלעדי כל חוזה הוא דבר המובן מאליה שראש לכל הוצאה, מוכרחת הגבילה, הבאה מהכנסה של בשר כשר, לספק את עניני הכשרות. ואקוה שכבוד הועד ימלא ברצון את הדרישה הנ"ל[14]. והנני בזה חותם ברגשי כבוד ובברכת השנים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. פעה"ק - פה עיר הקודש
5. שלו' - שלום
6. ע"ד - על דבר
7. הגבילי"ה - הגבילה (מס על הבשר), לא ראשי תיבות
8. ג"כ - גם כן
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ע"י - על ידי
11. וב"ה - וברוך השם
12. והשו"ב - והשוחט ובודק
13. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
14. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב יום הכיפורים תרע"ד - יפו **נמען:** הרב שמואל חיים הלוי הורוויץ

הרב קוק שמח על ההשתדלות למען שומרי שביעית, ויעזור, בתנאי שיצורפו לוועד גדולי ירושלים ויסודר שמירת הכספים. על קבר רחל יכתוב לד"ר לוי אחרי החג.

עיקרי הדברים

- תמיכה בשומרי שביעית.
- שמירת הכספים.
- קבר רחל.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], עיו"כ[4] תרעד"לת

שלו'[5] וברכת השנים לכ'[6] ידי"נ[7] הרב הגאון המפורסם מוהר"ש[8] חיים הלוי הורוויץ שליט"א[9].

אחדשה"ט[10] באה"ר[11],

יקרתו הגיעה לידי, ואשמח על ההשתדלות בשביל שומרי שביעית [תמיכה באיכרים שישמרו את שנת השמיטה תרע"ה] בעה"י[12], והנני בל"נ[13] לעזור בזה בכל האפשרות. רק צריכים לאחד בועד עוד מגדולי ירושת"ו[14], ולסדר איך יהיו משומרים הכספים בלא שום חשש ח"ו[15].

ע"ד[16] קבר רחל [ראו (כרך ד', אגרת אשמא)] אקוה לכתוב לד"ר[17] לוי אחר יום הק'[18] הבעל"ט[19] בל"נ, והנני-בזה דור"ש[20] ידי"נ הרב ריי"צ[21] שי'[22].

והי'[23] ז"ש[24] וברכת השנים כנה"ר[25],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. עיו"כ - ערב יום כיפור
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. מוהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. בל"נ - בלי נדר

14. ירושת"ו – ירושלים תבנה ותכונן
15. ח"ו – חס ושלום
16. ע"ד – על דבר
17. לד"ר – לדוקטור
18. הק' – הקטן
19. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
20. דור"ש – דורש שלום
21. ר"צ – רבי יצחק / רבי יוסף צבי – שם אדם
22. שי' – שיחיה
23. והי' – והיה
24. ז"ש – זה שלום
25. כנה"ר – כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג תשרי תרע"ד - יפו **נמען:** הרב יהודה לייב זלצר

צער על פטירת הרידב"ז ועל מצבה הכלכלי הדחוק של משפחתו; הרב קוק יכתוב ל'אגודת ישראל'. אין הרב קוק חושש לכבודו, אלא למטרה: לעורר את ת"ח לפנימיות התורה, ש'דא קני מה חסר'. מלבדו ומלבד הרב פנחס הכהן לינטופ, אין מי שמקנא לה בספרות, ואין להתנפל על כך בכלליות. 'רחמנות' של מניעת צרימה מאוזן לא רגילה היא 'אכזריות גמורה'.

עיקרי הדברים

- אבל על הרידב"ז ועזרה למשפחתו.
- חשיבות נשמת התורה.
- 'למול את האוזן הערלה'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ג תשרי תרע"ד[4]

כ'[5] ידי"נ[6] הרב הגאון החו"ב[7] סוע"ה[8] איש האשכולות מוהר"ר[9] יהודה ליב זעלצער [הרב יהודה לייב זלצר, מרבני ירושלים] שליט"א[10].

שלו'[11] וברכה, ישועה ונחמה, וכט"ס[12].

עוד לא הוגלד הפצע הגדול, [עוד לא העלה הפצע הגדול קרום] של יגון ישראל בהלקח עטרת תפארת פאר הדור הגאון רידב"ז[13] [הרב יעקב דוד וילובסקי, הרידב"ז, רב צפת, שנפטר בתרע"ד] זצ"ל[14]. בכבדות הבלגתי עלי יגון לשמח בשמחת יו"ט[15] הקדוש העבר. יגדור השי"ת[16] פרצותינו ופרצות עמו ברחמיו. והנה נוסף לי מכאוב בהודעי שמצב ביתו של הגאון המנוח הידיד היותר נאמן, נבדל לחיי"ט[17] וארוכים, וזי"ע[18] ועכ"י[19], מדולדל הוא בעוה"ר[20], במעמד הגשמי. הה מי יכול להעלות זאת על דעתו. ד' ירומם פליטת סופריו. והנני מוכן לכתוב בלא איחור לאגו"י[21].

וע"ד[22] כת"ר[23], יאמין ידידי, לא לכבודי אני חש, כי"א[24] למטרת הענין הנשגב של שימת לבם של המצוינים של ת"ח[25], בעניני הרוח הפנימיים, בנשמתא דאורייתא, ביסוד הדעת, דדא קני מה חסר, ודדא חסר מה קני. ["דא קני מה חסר, דא חסר מה קני": מי שקנה את הדעת – מה חסר לו? ומי שחסר לו הדעת – מה קנה? (נדרים מא)] שאם מוצאים על כל התעוררות קדושה עוררין, ונוהגין עוד מנהג חולין וזלזול בת"ח[26], כמה הפרת תורה יש בזה. ד' יודע כמה גדול הוא הקלקול. וביחוד לא אדע מי הוא מבני תורה המקנאים קנאתה של פנימיותה של תוה"ק[27], בכח הספרות, חוץ מהרב ר"פ לינטוף [הרב פנחס הכהן לינטופ, רבה של בירז' בליטא, ממפיצי ספרי קבלה וחסידות] נ"י[28] מבירז וממני, ואיך שייך להתנפל ע"ז[29] בדרך כללות. להיפוך על רב כשרון ות"ח[30] מובהק שכמותו מוטלת חובת הסיוע לענינים העומדים ברומו של עולם, ולמיהדר אזכותא [ולחפש זכות (ארמית)] גם בדברים שהם צורמים את האוזן הבלתי-רגילה לשמע דא"ח[31] [דברי אלוהים חיים] ממקור טהור וקדוש בדעות ואמונות. כי הננו חייבים למול את האוזן הערלה, ורחמנות כזאת של

מניעת צרימה אכזריות גמורה היא. ומלאכת ד' היא זו ברום מעלתה. והי'[32] ז"ש[33] וברכת אהבה רבה, כנה"ר[34] ונפש ידי"ע[35] דוש"ת[36] מצפה לחסדי השי"ת אורו וישעו לעם ד' הגוי כולו.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. כ' - כבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. החו"ב - החריף ובקי
8. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
9. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. שלו' - שלום
12. וכט"ס - וכל טוב סלה
13. רידב"ז - רבי יעקב דוד בן זאב
14. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
15. יו"ט - יום טוב
16. השי"ת - השם יתברך
17. לחיי"ט - לחיים טובים
18. וזי"ע - וזכותו יגן עלינו
19. ועכ"י - ועל כל ישראל
20. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
21. לאגו"י - לאגודת ישראל
22. וע"ד - ועל דבר
23. כת"ר - כבוד תורתו
24. כ"א - כי אם
25. ת"ח - תלמידי חכמים
26. בת"ח - בתלמידי חכמים
27. תוה"ק - תורתנו הקדושה
28. נ"י - נרו יאיר
29. ע"ז - על זה
30. ות"ח - ותלמידי חכמים
31. דא"ח - דברי אלקים חיים
32. והי' - והיה
33. ז"ש - זה שלום
34. כנה"ר - כנפשו הרמה
35. ידי"ע - ידידו עוז
36. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תריד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' מרחשוון תרע"ד - יפו **נמען:** הוועד הכללי ביפו

הרב קוק דורש שוב את מימון השגחת הכשרות בלי דיחוי. בלעדיה אי אפשר להיות ערבים לכשרות הבשר, ויסוד הכשרות קודם לכל' מהכנסות הגבלה. הרב קוק מבקש לפחות עשרה נפוליון על חשבון העבר.

עיקרי הדברים

- דרישה חוזרת למימון.
- הכשרות קודמת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ' מ"ח תרע"ד[4]

לכבוד הועד הכללי פעה"ק[5] ת"ו, שלו'[6].

ועד נכבד,

ע"פ[7] מכתבו האחרון אלי, מח"י[8] תשרי העבר, חשבתי שדרישתי בדבר ההוצאה הדרושה להחזקת השגחת הכשרות תתמלא כעת. ונפלא הדבר בעיני שלא קבלתי מכבוד הועד שום ידיעה מזה. והנני מתכבד להודיעו, שהענין אינו סובל דחיה כלל, ובכל יום ויום מתברר לי יותר ויותר שהשגחת הכשרות והוצאתה הוא דבר מוכרח, ושבחסרונו לא נוכל להיות ערבים כלל על הבשר הנאכל בעיר אם הוא כשר. על כן אני דורש שימלא כבוד הועד את הדרישה הנ"ל[9] בלא איחור, גם אם יהיה ההכרח מביא לקמץ מענינים אחרים לפי ערך ההוצאה, כי יסוד הכשרות הוא קודם לכל מהכנסת הגבילה. [מהכנסות מס הבשר]

בתקותי שיעשה כבוד הועד את חובתו, בלא עיכוב, וישלח לידי לכה"פ[10] החלק היותר נדרש של ההוצאה הנ"ל, שהיא כעת לא פחות מעשרה נאפ' על חשבון העבר, שאז יוכל הדבר להמשך הלאה, בדרך שקט.

והנני מצפה לתשובתו של כבוד הועד הנכבד, במילוי דרישתי הנחוצה בלא שום עיכוב כלל.

ברגשי כבוד מרובים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. פעה"ק - פה עיר הקודש
6. שלו' - שלום
7. ע"פ - על פי
8. מח"י - מי"ח (18)

9. הנ"ל – הנזכר לעיל
10. לכה"פ – לכל הפחות

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' טבת תרע"ד - יפו **נמען:** יראי ה' בקהילת הורודוק

הרב קוק מחזק את תמיכתם בישיבת 'אור תורה' בטבריה, שבהנהגת הרב משה קליערס וגבאים נאמנים, ומבקש לא לשים לב למכתבי פלסתר. בחודש שעבר ביקר בה עם רבני ירושלים והתענג על אור התורה של התלמידים.

עיקרי הדברים

- תמיכה ביאור תורה'.
- כתבי פלסתר.
- ביקור בישיבה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' טבת תרע"ד[4]

כ'[5] היקרים יראי ד' וחושבי שמו בק' האראדאק [הורודוק] יצ"ו[6], שלו'[7] וברכה מקודש

הגיעני מכתבם ע"ד[8] ישיבת "אור תורה" בטבריא [ראו (כרך ב', אגרת תקצז)] ת"ו. והנני לחזק את ידם לעבוד עבוה"ק[9] לטובת הישיבה הקדושה ההיא, מתנהלת בהשגחת הרב הגאב"ד[10] דעה"ק[11] הנ"ל[12] מוהר"ר[13] משה קליערס [הרב משה קליערס, רבה של טבריה] שי'[14], שהוא ת"ח[15] גדול בתורה ויראה ומדות יקרות, וע"י[16] גבאים נאמנים יראי ד' ות"ח[17]. ולא יתנו שום ערך לכתבי פלסתר שמפיצים דברי כזב. והשי"ת[18] יטהר לבב כל שאר עמו לתת כבוד לשמו ולתוה"ק[19]. והי'[20] זה שלו' וברכה מאדמת הקודש כנה"ר[21],

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. בחודש העבר זיכני השי"ת[22] להיות בעה"ק[23] הנ"ל, והיינו ג"כ[24] עם סיעת קודש של רבנים מגדולי ירושת"ו[25], בישיבה הקדושה הנ"ל והתענגנו על אור התורה והיראה של ת"ח המצויינים אברכים ובחורים מצויינים מגודלים בקדושה ביראת ד' ושקידת התורה, יראו ישרים וישמחו. הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. כ' - כבוד
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. שלו' - שלום
8. ע"ד - על דבר
9. עבוה"ק - עבודת הקודש
10. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
11. דעה"ק - דעיר הקודש
12. הנ"ל - הנזכר לעיל

13. מוהר"ר – מורנו הרב רבי
14. שי' – שיחיה
15. ת"ח – תלמידי חכמים
16. וע"י – ועל ידי
17. ות"ח – ותלמידי חכמים
18. והשי"ת – והשם יתברך
19. ולתוה"ק – ולתורתנו הקדושה
20. והי' – והיה
21. כנה"ר – כנפשו הרמה
22. השי"ת – השם יתברך
23. בעה"ק – בעיר הקודש
24. ג"כ – גם כן
25. ירושת"ו – ירושלים תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז טבת תרע"ד - יפו **נמען:** הוועד הזמני של 'אגודת ישראל'

הרב קוק משבח את הרעיון של גדולי ירושלים להקים 'קרן שמיטה' לתמיכה בשומרי מצוות במושבות, שמשתמשים בהיתר המכירה רק מדוחק. כך תתקיים המצווה 'כמאמרה'. הקרן צריכה לכלול גם תמיכה בפועלים שומרי תורה שעבודתם נפסקת.

עיקרי הדברים

- קרן שמיטה.
- יציאה מהיתר המכירה.
- תמיכה בפועלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז טבת תרע"ד[4]

שלו'[5] וברכה מקודש לכבוד הועד הזמני, לאגדת ישראל. [ראו (כרך ב', אגרת תקנא)]

אין די מלין עמדי לפאר את יקרת ערכה של המחשבה הגדולה, אשר הגו גדולי עיר עז לנו ירושלים עיה"ק[6] תובב"א[7], שאגודת ישראל תיסד פונד-שמיטה, [קרן לתמיכה בחקלאים השומרים שמיטה כהלכתה, לקראת שנת השמיטה תרע"ה] שמטרתו תהיה לסעד את ידי יראי ד' וחושבי שמו שלמי אמוני ישראל, הרבים ב"ה במושבותינו, כן ירבו, שרק מתגרת יד הלחץ והדחק הנם מוכרחים להשתמש בהיתר ההפקעה שע"י[8] מכירה, ["היתר המכירה": מכירת הקרקע לנכרי לשנת השמיטה] שהונהגה מדוחק, ע"י[9] הוראת איזה מגדולי הדורות בתור הוראת שעה, אבל כאשר אך תשיג ידם ישמחו לזכות בקיום המצוה כמאמרה, בלא שום תחבולה והפקעה. וברור הדבר שע"י פונד מסודר יעלה הדבר בידינו בע"ה[10] להעמיד חלק גדול מהמצוה הזאת, שנתנה בברית קדושת הארץ, וע"י[11] זה יתפתח הדבר עד שנוכל לקוות במשך הזמנים הקרובים לזכות לקיום מצות שביעית כמאמרה וכהלכתה על אדמת הקודש, להרנין לבב צדיקים השמחים במצות השי"ת[12] בכל לבם ונפשם, ולהרים דגל הקדושה ופתיחת פתח ישועה וגאולה קרובה, ע"י אסירי התקוה השבים לבצרון, לעסוק בבנין הארץ וישובה.

אבטח בע"ה שהאגדה הנכבדה תחיש מעשיה, להקדים את העבודה הקדושה הזאת, הדורשת תכונה רבה וסדר הגון ומזורז, וצור ישראל שוכן ציון ב"ה הבוחר בארץ חמדה, אשר שמו נקרא עליה, יופיע על עצתנו ומעשה ידינו יכונן, למען קדושת תורתו ואדמת קדשו וישועת עם קרובו במהרה בימינו. והנני בזה חותם ברגשי כבוד ותקות ישועה ורחמים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. פשוט הוא שהפונד מוכרח הוא לכלול בתוכו קופת תמיכה מספקת לפועלים שומרי תורה, שעבודתם נפסקת בהרבה חלקים רשומים ע"י שמירת קדושת השמיטה כמאמרה.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. עיה"ק - עיר הקודש
7. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
8. שע"י - שעל ידי
9. ע"י - על ידי
10. בע"ה - בעזרת השם
11. וע"י - ועל ידי
12. השי"ת - השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרמ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט טבת תרע"ד - יפו **נמען:** הרב גדליה והרב חיים דוב (כנראה ממושבה בגליל)

הרב קוק מצרף מאה פרנק מכולל סובאלק לר' א', אף שביקש יותר. הרב קוק שמח שהסירו את 'חרפת הגויים' - הבימה (כנראה בבית הכנסת). הרב קוק מצרף מכתב לוועד בעניין שכר הממונה ר' פ' סוקולוביץ.

עיקרי הדברים

- תמיכה מכולל סובאלק.
- הבימה.
- שכר הממונה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט טבת תרע"ד[4]

שלו'[5] וברכה לידידי האהובים הרבנים היקרים ונכבדים מו"ה[6] גדלי' ומו"ה[7] חיים דוב שליט"א[8], וכל אשר להם ברכת ד' עליהם.

יקבלו כת"ר[9] בזה רצוף סך מאה פרנק, שהגיעני מכולל סובאלק [כולל יוצאי סובלק (סובאלקי שבפולין) בירושלים] בעד ר"א. אם כי מאד אני מצטער על אשר בקשתנו עשתה רק מחצה, וכדאי הוא האיש הנכבד הנ"ל[10] למלא את מבוקשו בשלמות, אבל הם התנצלו שדוחק הקופה גדול הוא מאד, ועוד דברי התנצלות. ואני תפלה ירים ד' קרן עמו, להרחיב צעדם במשלח ידם ועבודתם, והיו לתהילה בארץ על אדמת הקודש.

ישר חילם על בשורה טובה בדבר הבימה. ב"ה אשר נתן בלב יראי ד' וחושבי שמו להסיר את חרפה הגויים הזאת ממושבה חשובה באי"י[11], ובזכות זה ישלח ד' להם את ברכתו מציון ומקודש, לאמץ חילם ולברך את כל מעשי ידיהם.

ע"ד[12] הממונה רפ' סאקאלאוויטש, הנני רוצף בזה מכתב להועד בבקשה שיקימו דבריהם לשלם לו בעד עבודתו. אם יועילו הדברים, ובכל אופן, יטיבו נא חביבי היקרים להודיעני.

ספרי כ"ת[13] הר"ג[14] נ"י[15] אשלח אי"ה[16] ע"י[17] הזדמנות, רק אם הם נחוצים לו יודיעני נא ואשלח ע"י פאצט אי"ה.

והנני בזה ידי"ע[18] דוש"ת[19] באה"ר[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)

5. שלו' - שלום
6. מו"ה - מורנו הרב
7. ומו"ה - ומורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. כת"ר - כבוד תורתו
10. הנ"ל - הנזכר לעיל
11. בא"י - בארץ ישראל
12. ע"ד - על דבר
13. כ"ת - כבוד תורתו
14. הר"ג - הרב רבי שם שמתחיל באות ג (כגון גרשון / גדליה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. נ"י - נרו יאיר
16. אי"ה - אם ירצה השם
17. ע"י - על ידי
18. ידי"ע - ידידו עוז
19. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
20. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תרע"ד - יפו **נמען:** הברון אדמונד דה רוטשילד

בשליחות קהילת קייב והרב אהרונסון, הרב קוק מבקש מהברון לבסס את מצבו של מנדל ביליס, 'קרבן בעד האומה', שעלה לארץ באמצעים מועטים אחרי שנאלץ לעזוב את קייב מחשש 'המאה השחורה'. ביליס ישר ואוהב עבודה.

עיקרי הדברים

- בקשה לביליס.
- 'קרבן בעד האומה'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז שבט תרע"ד[4]

הדרת הוד אדוננו הברון עדמונד רותשילד [הברון אדמונד דה רוטשילד, "הנדיב הידוע", תומך המושבות בארץ ישראל] נ"י[5],

ברכה וכבוד בלי די.

אדוננו הנשא והמרומם,

הנני מוכרח לפנות אל הדרת כבודך בבקשה, אשר נשלחתי מאת העדה הידועה בישראל, קיוב, ע"פ[6] תלגרם של הרב אהרנזון [הרב שלמה אהרנזון, רבה של קייב, ולימים רבה הראשי של תל אביב] משם. זאת העיר אשר סבלה הרבה מהעלילה הידועה, אשר שונאי ישראל ברוסיה עוללוה על עמנו, ולקרבן נפל האיש הידוע בשמו מנדיל ביליס, [מנחם מנדל ביליס, יהודי מקייב שהואשם בעלילת דם וזוכה במשפטו בחשוון תרע"ד] זה האומלל אשר נענה זמן רב במאסר קשה, ואחרי אשר יצא חפשי, וצדקו, יחד עם הצדק של אומתנו, נתגלה, הנה הוא עדיין במצב של סכנה מפני בעלי "המאה השחורה" [ארגונים לאומניים אנטישמיים ברוסיה הצארית] שונאינו בנפש, ועל כן הוכרח לעזוב את עיר מגורו קיוב, ואת משרתו אשר ממנה התפרנס בעמלו בכבוד, ובא לארץ ישראל באמצעים פעוטים. וכאשר האומלל, מר ביליס הנזכר, נפל לקרבן בעד האומה כולה, ורדיפות שונאי עמנו בכלל הם, הם אשר מררו את חייו והרסו את מצבה מציעים אנשים הגונים, וביניהם הרב אהרנזון הנזכר מקיוב, שנבקש מחסד הוד מעלת הברון שיחיה, שיפנה ברב חסדו אל העלוב הזה, ויצוה בטובו לכונן את מצב משפחתו, בשבתו בארץ ישראל, והאיש ישר הוא ואוהב עבודה ורוצה לעבוד.

נקוה שחסד הוד הברון יסמכהו, לצוות לפקידיו לבסס את המצב של האומלל הלאומי שלנו, למען לא יהיה מוכרח לעזוב את ארץ ישראל, אחרי אשר בא לקבוע מושבו בה, ע"י[7] קולוניזציון. זאת היא, אדוננו הברון, הצעת שליחותי, שאני מוסרה לפני הוד כבודו, בשם שולחי, והנני בזה משתחוה מרחוק בהודאה ליפעת כבודו וחותם בברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם

2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. נ"י - נרו יאיר
6. ע"פ - על פי
7. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תרע"ד - יפו **נמען:** מר פרנק, ראש פקידות יק"א

הרב קוק מצרף את המכתב לברון על ביליס, ומבקש לקרוא אותו לפניו ולהודיע את תשובתו.

עיקרי הדברים

- העברת מכתב לברון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז שבט תרע"ד[4]

אדון יקר ומרומם מר פרנק, ראש פקידות יק"א[5], שלו'[6].

אדוני הנעלה,

הנני רוצף בזה מכתב להדרת כבוד הברון שיחיה, בענין הנחוץ והכללי, אשר נדרשתי מעיר קיוב, [עניינו של מנדל בייליס; המכתב לברון הוא (כרך ב', אגרת תרסד)] ע"פ[7] טלגרמה, למסור להוד כבוד הברון. ומחסד כבודו אבקש לקרא בטובו את המכתב לפני הדרת אדוננו הברון, ולהודיעני בחסדו את התשובה של כבוד הברון, יאריך ד' ימיו ושנותיו.

בתודה למפרע, הנני חותם ברגשי כבוד נעלים,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. יק"א - יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
6. שלו' - שלום
7. ע"פ - על פי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש אדר תרע"ד - יפו **נמען:** הרב שלמה אהרונסון, רב קייב

אי אפשר לסמוך רק על הברון; העסקנים צריכים לבסס את מצבו של ביליס, שאינו בריא לעבודה. ביליס הצטער שנאלץ לבקש שהכסף למגרש שקנה בתל אביב יועבר לבנק אפי"ק, וחשש שהנדיבים ייעלבו. הרב קוק מבקש לזרז את הטיפול.

עיקרי הדברים

- ביסוס מצב ביליס.
- מגרש בתל אביב.
- זירוז.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ראש חדש אדר תרע"ד[4]

שלו'[5] וברכה מקודש לכ'[6] ידידי הרב הגאון הגדול עטרת תפארת מוהר"ר[7] שלמה אהרנזאהן [הרב שלמה אהרנזון, רבה של קייב, ולימים רבה הראשי של תל אביב] שליט"א[8], הגאב"ד[9] דעי"ת[10] קיוב יצ"ו[11].

אחדשה"ט[12] באה"ר[13],

הנני מוצא לנכון להודיע בזה לכ"ג שי'[14], ע"ד[15] מצבו של מנדל ביליס [מנחם מנדל ביליס, שזוכה בתרע"ד מעלילת הדם בקייב ועלה לארץ; ראו גם (כרך ב', אגרת תרסד)] נ"י[16], שאמנם יש לקוות שיראה הברון איזה שכלול בעדו, אבל לבטח ע"ז[17] לבד אי אפשר, וחלה על מעלת העסקנים החובה להשתדל שיהיה מצבו מבוסס בע"ה[18], לפחות לפי ההכרח. כי לעבודה כפי הנראה אין כבר כחו ראוי, ואם תבא מצד הברון שיחי'[19] הרוחה למצבו בדרך יתרון, ודאי שהוא ראוי והגון לפי ענותו הגדולה גם לזה.

הוא הביע לפני את צערו על אשר ע"פ[20] דחיקת הענין לשלם בעד מגרש שקנה, בתל-אביב, ברחוב גרוזנברג, [הרחוב נקרא על שם אוסקר גרוזנברג, סנגורו של ביליס] החדשה, נצרך לדרש את הסכום המוכרח לו שימסר לבנק אפי"ק[21] פה. ["אנגלו-פלשתינה בנק"] חושש הוא שלא ירגישו חלילה הנכבדים, אשר הוא אסיר תודה להם על מסירותם הגדולה לטובתו, איזה צד עלוב כבודם בזה, והבטחתיו שאודיע להדר"ג[22] שאין בזה עליו שום אשם כל-דהו, כי רק מפני ההכרח, וע"פ[23] עצת ידידים נכבדים מפה, נדרש לו לעשות צעד זה.

והנני מוצא עוד להעיר את הדר"ג[24] וכבוד העוסקים הנכבדים למצבו, שראוי להזדרז לבצרו כמה דאפשר. הוא חלוש בבריאותו, וכן ב"ב[25] שי', ומרוב היועצים והמשתדלים לא נעשה עדיין דבר ברור.

בטח יכבדני הדר"ג נ"י בתשובתו, איך עומד המצב וכמה הוא הסכום המוכן עבורה ויהי ד' עמנו לכונן מעמדו, לפי כבוד האומה.

והנני בזה ידי"ע[26] דוש"ת[27] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. לכ' - לכבוד
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
10. דעי"ת - דעיר תהילה
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. באה"ר - באהבה רבה
14. שי' - שיחיה
15. ע"ד - על דבר
16. נ"י - נרו יאיר
17. ע"ז - על זה
18. בע"ה - בעזרת השם
19. שיחי' - שיחיו
20. ע"פ - על פי
21. אפ"ק - אנגלו-פלשתינה קומפני (בנק אפ"ק)
22. להדר"ג - להדרת גאונו
23. וע"פ - ועל פי
24. הדר"ג - הדרת גאונו
25. ב"ב - בני ביתו
26. ידי"ע - ידידו עוז
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** נדיב או עסקן באמריקה

מצב הארץ איום: רעב ומחסור. היראים ומוסדותיהם בצרה כפולה, כי הכסף עובר דרך המודרניים, שחסים על מוסדותיהם. יש לקרוא לעזרה כללית ולמוסדות היראים. עוד: יש להתכונן לוועידת השלום אחרי המלחמה, ולדבר עם המדינאים באמריקה על גורל העם והארץ.

עיקרי הדברים

- רעב בארץ.
- מוסדות היראים בצרה.
- הכנה לוועידת השלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], סט-גאללן, כ"א שבט העת"ר[2]

אדוני הנכבד,

מאת ד' היתה זאת, שע"י[3] נסיעתי למטרת אספת "אגודת ישראל" בקיץ העבר [הרב קוק יצא לכנס "אגודת ישראל" בגרמניה בקיץ תרע"ד, ונתקע באירופה כשפרצה מלחמת העולם] נתעכבתי ע"י[4] רעש המלחמה בחו"ל[5], ובחרתי למושב-עכובי את המדינה החפשית הניטרלית שויץ. והנה אזני קשבת רב-קשב ממעמד אחינו בארץ-הצבי, שהוא מורה מאד, איום ונורא מאד, ד' ירחם. אמנם ידעתי, שנדיבי אמריקה, וכבוד ידידי רב-הפעלים, הרבו לעשות לטובת א"י[6], אבל הדברים יגעים, ולהגן נגד הצרה הגדולה, זלעפות רעב [תהלים יא, ו] ומחסור נורא, צריכים אנחנו לעבודה בלתי-פוסקת. נוסף לזה, אחינו היראים בא"י[7] ומוסדיהם הנם נתונים בצרה כפולה, כי שפע-הכסף הולך על ידי אחינו המודרניים, וכמובן הם חסים ביותר על מוסדיהם העשויים לפי רוחם. על-כן ראוי מאד לקרא עצרה [יואל א, יד] ולפרסם קולות-קוראים לכל אחינו היראים ולכל נדיב-לב, להוסיף בעבודה כללית לטובת אחינו באי"י וביחוד לטובת מוסדות היראים. אקוה שכבודו ישים אל לבו את דברי היוצאים ממקור-לבי ויוסיף את עבודתו בקודש לטובת ארה"ק[8] בכלל וביחוד לטובת המפעלים המתנהגים ע"פ[9] הדרך של מורשת אבות. ודי יעזרהו על דבר אמת ויראנו בישועתו.

מדי דברי אעורר עוד על הדבר הכללי הנוגע ברום עולם הישראלי. הנה בתוך העבודה הציונית הלא העבודה הפוליטית לוקחת היא את מקומה, ובטח כבר יודע כבודו ואולי כבר בא בדברים עם העובדים הפוליטיים, היודעים את גדולת ערכה של השעה הזאת זמן הרת עולם, איך אנו צריכים להיות מוכנים ליום שידובר בו בין איתני-עולם [בין המעצמות] ע"ד[10] השלום הכללי של אירופא ואזיא, לקחת דברים דפלומטיים רציניים ע"ד גורל אומתנו ויחוסנו לתרבות העולמית בכלל ולחבל נחלתנו הלאומית לארץ-ישראל בפרט. והנה כבר מדברים ברזי-עולם הללו אחינו הדפלומטיים, אבל כמה נכבד הדבר שמצד שלומי-אמוני-ישראל אחינו שומרי מורשה תצא תעמולה לעזרת התנועה רבת-הערך הזאת.

אעורר בזה את כבודו, שיקח דברים בזהירות הראויה עם הגדולים שבעולם הפוליטי שבאמריקא, ביחוד עם גדולי אחינו שם, וייטיב נא להודיעני מה עלתה בידו והנני מצדי מוכן בע"ה[11] לעמוד על המשמר ולעבוד בלב שלם לטובת עמנו וארצנו ולטובת שלום האנושיות כולה האחוזים זה בזה.

והנני בזה חותם בברכה ורגשי כבוד וצפית-ישועה, ידידו-עז,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שע"י - שעל ידי
4. ע"י - על ידי
5. בחו"ל - בחוץ לארץ
6. א"י - ארץ ישראל
7. בא"י - בארץ ישראל
8. ארה"ק - ארץ הקודש
9. ע"פ - על פי
10. ע"ד - על דבר
11. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב פרופ' שמואל צבי מרגליות, פירנצה

תודה על הפרטים על הפלאשים. בקשה לעורר עזרה לבני הארץ, שמצבם חמור מכל, כי רבים חיו מצדקה וכעת נסתמו הצינורות. מצבם של התי"ח ושל מוסדות היראים קשה במיוחד. בהערה: האם לא כדאי להכין אנשים לוועידת השלום, שיעלו את שאלת הארץ? אי־ניצול שעת הכושר הוא 'עוון פלילי', כמו התרשלות בהצלת נפשות.

עיקרי הדברים

- הפלאשים.
- עזרה לארץ.
- הכנה לוועידת השלום.
- חובת ניצול שעת הכושר.

נוסח האגרת עם ביאור

(להרב ר' שמואל צבי פרופ' מרגליות [הרב שמואל צבי מרגליות, רבה של פירנצה וראש בית המדרש לרבנים שבה] *זי"ל, פירינצי)*

בעוהי"ת[1], סט-גאללן, כ"ח שבט העת"ר[2] [סנט גאלן שבשווייץ, כ"ח בשבט תרע"ה (1915)]

היום הגיעני מכתבו הגלוי, ותשואות חן חן לאדוני על פרטי-הדברים אשר הודיעני ע"ד[3] הפלשים. [יהודי אתיופיה] יואל ד' ובתוך קבוץ נדחי עם-ד' אסופי הצולעה והנדחה [על פי מיכה ד, ו: "אספה הצלעה והנדחה אקבצה"] יאספו גם פזורים אלה ונבנו בתוך עם-ד', לשם ד' ותוה"ק[4], וינון שם כת"ר[5] בין מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. [על פי דניאל יב, ג]

והנה, אדוני הרב החביב, חשבתי זה ימים לכתוב לכת"ר[6] ע"ד צעקת אחינו בני ארץ-ישראל העולה השמימה, וזה מקרוב קבלתי מכתבים מרעישי-לבב ממצבם שם, והדברים הם דברי-אמת, כפי מה שאנו יכולים גם בעצמנו לצייר ולדון מהמצב התמידי של רבים מאחינו היושבים בקודש, הזקוקים לרחמי-נדיבים גם בשנים כסדרן, וכעת כאשר כל-כך רבתה המהומה בעולם, ואבות אל בנים מרפיון-ידים לא יפנו, [על פי ירמיהו מז, ג] הלא נסתמו הצנורות המשפיעים, ואותם המעטים שבאמריקה, ועוד, ממש כטפה נחשבת פעולתם לגבי ים המחסור הגדול, וקול דמי אחינו צועקים אלינו, [על פי בראשית ד, י] ממש יש לדאוג להחזקת-חייהם, שלא יגועו חלילה לאלפיהם ברעב בימים האיומים הללו וכמה שקשה מאד הגורל הכללי, עוד כפול ומכופל הוא צערם של תלמידי-חכמים עובדי-ד' הצדיקים הצנועים היושבים על אדמת-הקודש, אשר ידעתי ערכם הנעלה וצער חייהם הנורא תמיד ולבי הומה, הוי מי ינוד להם, מי ירחמם, והמוסדות, ביחוד אותם שהם בידי היראים, הם חלושים וכושלים במצב החמרי, מי יתמוך בהם בתלמידיהם ומוריהם, ד' ירחם! על-כן הנני פונה בזה לכבוד הדרת מר שיחי'[7]: יקום נא כעל נדיבות בכח השפעתו הגדולה, יעיר ויעורר לצאת לעזרת אחינו יושבי ארץ-הצבי, [ארץ ישראל; על פי דניאל יא,

[טז] שמצבם איום ונורא עוד יותר ויותר מכל המון אחינו האומללים שבשאר ארצות, שסוף-כל-סוף חיים הם בין אנשים שמעמדם הגשמי היה תמיד מבוסס מעצמו, אבל מעמד אחינו היושבים בקודש, שחלק גדול כל-כך נזקק ללחם יום-יום לנדיבת לב נדיבים, אשר כעת אין מה לחשוב על זה, כי כל אחד פונה להציל חייו ונפשו, ונוסף לזה צרת המשבר שמצד המלחמה, שמדלדל את כח היחידים העומדים על רגלי עצמם, האמידים לפי-הערך, - אין לשער כמה נורא הוא.

אנא יתעורר נא אדוני ויעורר את שומעי-דברו, לעשות ולפעול עד כמה שהיד מגעת ולא להרפות ידים בעת צרה נוראה כזאת מאחינו בשרנו יושבי אדמת-הקודש. בטוח אני בעה"י[8], שישים כת"ר את דברי אל לבו הטהור, ובקנאת-צדקות ועז יקום לעזרת ד' בגבורים. [על פי שופטים ה, כג] ואף שאני משער שכבר פעל ועשה בכלל לטובת אחינו הנאנחים מתגרת יד הזמן הקשה ולטובת אה"ק[9] בפרט, אבל מה נעשה שעד שירחם ד' על הארץ הננו מחוייבים ועומדים לעורר ולחזור ולעורר, כי כל יום דורש לחם-חקו [על פי משלי ל, ח: "הטריפני לחם חקי"] עד ירא ד' בעני עמו ועולמו והשקט ישוב בארץ, וכל איש יבא על דגלו ועבודתו התדירית.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[10] כנפשו הרוממה ונפש ידידו דוש"ת[11] המצפה לחסדי השי"ת[12] ורחמיו לשוב לשלו'[13] אל הקודש ולראות בתשועת ד' על עמו ועל נחלתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ"ב[14]: נתעוררתי לקחת דברים עם כבוד הדרתו: מה יחשוב ע"ד איזו פעולה ביחש לעתיד של עם ד' ביחושו לארץ-ישראל, אשר הדברים נשמעים גם בין טובי עמים. אולי עת לדבר הגיעה, שנהיה מוכנים בע"ה[15] ביום הרת-עולם [ביום שייקבע בו גורל העולם; הלשון מתפילת ראש השנה ("היום הרת עולם")] ורוזני-ארץ ישבו לאספה ע"ד ארחות-השלום [ועידת השלום שתתכנס בסוף המלחמה. הרב קוק מציע להכין כבר עתה אנשים שיעלו בה את שאלת ארץ ישראל] באירופא ואזיא, וביניהם יפקד גורל אה"ק. היתכן להיות שלא נכין מצדנו אנשים יודעי עת ומשפט-עמים, שיעלו על השלחן הגבוה אז את שאלתנו הגדולה ויחוסנו לאה"ק[16]? חושב אני, כי כל מצעדי עלילות גבר, הכלליים והפרטיים, כל אלה מפעלות נורא-עלילה [על פי תהלים סו, ה: "לכו וראו מפעלות אלהים, נורא עלילה על בני אדם"] הם באמת, והדעה הישרה נותנת שאין אנו רשאים לעזוב כל מאורע גדול מבלי להשתמש בו לטובת עם-ד' המפוזר והעלוב, עד מקום שהיד מגעת. את החדלון מלהשתמש בשעת-הכושר ושפלות-הידים הנני חושב לעון פלילי, ככל בטול מצוה חמורה וככל התרשלות של הצלת-נפשות, שהדין נוהג גם ביחידים וכפול ומכופל הוא בדין צבור ורבים. יודיעני נא אדוני בטובו את דעתו הנכבדה, אם יש את לבבו ואת יכלת-השפעתו לעשות בנדון זה איזה דבר רשום. וצור ישראל יקום בעזרת ישראל, ומהרה יאיר לנו מתוך המחשכים באור ישעו ויתן מציון ישועה לישראל תפארתו.

---

1. בעוהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. ע"ד - על דבר
4. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
5. כת"ר - כבוד תורתו
6. לכת"ר - לכבוד תורתו

7. שיחי' - שיחיו
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. ואה"ר - ואהבה רבה
11. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
12. השי"ת - השם יתברך
13. לשלו' - לשלום
14. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
15. בע"ה - בעזרת השם
16. לאה"ק - לארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר תרע"ה **נמען:** הרב רפאל אהרן בן שמעון, רב קהיר

הרב קוק מעוכב בגולה. מוסדות היראים בארץ מקבלים מעט מאוד, כי המודרניים דואגים למוסדותיהם. במיוחד 'שערי תורה' ביפו במצב מבהיל. הרב קוק מבקש לעורר את הנדיבים בני קטאווי ביי, ומוכן להעביר בעצמו את הכסף.

עיקרי הדברים

- מוסדות היראים בצרה.
- 'שערי תורה' ביפו.
- פנייה לנדיבי קהיר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ג' אדר העת"ר[2]

לכבוד ידי"נ[3] הרב הגאון המובהק אוצר תו"י[4] מרבה המשרה מו"ה[5] רפאל ן' שמעון [הרב רפאל אהרן בן שמעון, רבה הראשי של קהיר] שליט"א[6], הגאב"ד[7] וח"ב[8] בעי"ת[9] קיירה ואגפי יצ"ו[10],

שלו'[11] רב להדרת ידידי וחביבי הדר"ג[12] נ"י[13].

מן הגולה אני מריץ את דברי לכתר"ה[14] ידי"ע[15] שליט"א. מאת ד' היתה זאת כי נדדתי מאה"ק[16] למטרת אסיפת אגו"י[17] בקיץ העבר, ובתוך כך פרצה המלחמה האיומה, והנני מוכרח להתעכב פה בארץ נוד עד ירחם השי"ת[18] וישיבנו לאה"ק[19] ברב חסדיו, ובתוך כך קול כחולה שמעתי שועת בת ציון קורע כל לב, המגערת והמחסור אשר באו כתומם על יושבי אדמת הקודש נורא ואיום הוא. בטח ידע זה הדר"ג וחושב אני שכבר עשה ברב טובו עשי' לטובה בשביל אחינו באה"ק[20] בכלל, אבל ע"פ[21] הידיעות שבאו אלי מתמן רואה אני כי המוסדות שבקודש יסודן, המיוחדים לאמונת אומן ויראת ד' טהורה, הם הם שמעטה מאד ההשפעה לעזרתם. אחינו המודרניים שהם ע"פ רוב העסקנים בזמננו עינם ולבם על מוסדותיהם, ומצב מוסדי הקודש כישיבות ובתי ת"ת[22] נורא מאד.

מיפו ביחוד הגיעני מכתב ע"ד[23] מצב הת"ת[24] שם, והדברים מבהילים מאד, ואבקש בזה מהדר"ג[25] ידי"נ אולי יוכל להיות מעירו לעזור להם בעת צרה כזאת, ואם קשה השילוח שמה אוכל אנכי מפה בל"נ[26] למלא הפקודה בעה"י[27] ולשלח להם מה שאקבל.

אקצר בבטחוני, שכבוד ידי"נ יעשה כל שבידו הטובה להצלת נפשות יקרות עמוסי תורה ויראת ד', ויהי ד' בעזרנו ויראנו בישועתו וישמחנו בקרוב בנאות ארצו באור ישועה ורחמים, כנה"ר[28] ונפש ידי"ע דוש"ת[29] באה"ר[30],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ, ב. ביחוד ראוי לעורר את הנדיבים השרים קאטאבי ביי [משפחת קטאווי, ממנהיגי יהדות מצרים] ודומיהם, שהם המחזיקים התמידיים של המוסד הקדוש שע"ת[31] הנ"ל[32], [תלמוד התורה "שערי תורה" ביפו; ראו (כרך ב', אגרת תשכג)] לבל ימנעו חסדם בעת צרה זו, ועוד יוסיפו אומץ בתוספת מרובה, לפי הצורך הגדול וסתימת צנורי ההשפעה מעוצר צרת העולם הגדול, ודי יתן הטוב להעושה והמעשה ברב חסדיו הנ"ל

באה"ר אדר"ש[33] ידי"נ הרב הגאון ר'[34] מנדל הכהן נ"י, ואבקשו לעשות גם הוא כמה שתעלה בידו הטהורה לטובת אחינו באה"ק, ביחוד ת"ת ומוסדי הקודש, ובפרט מוסד שע"ת הנ"ל. ובבטחוני שהדרת כתר"ה[35] יחרץ לעשות הטוב בכל חשק לב, בפרט במקום הצלת נפשות כמעמד היום, י, אקצר ואו"ש[36] וברכת אה"ר[37], כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת מצפה לחסדי השי"ת ותשועתו

הק' אברהם יצחק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. תו"י - תורה ויראה
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
8. וח"ב - וחכם באשי
9. בעי"ת - בעיר תהילה
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. שלו' - שלום
12. הדר"ג - הדרת גאונו
13. נ"י - נרו יאיר
14. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
15. ידי"ע - ידידו עוז
16. מאה"ק - מארץ הקודש
17. אגו"י - אגודת ישראל
18. השי"ת - השם יתברך
19. לאה"ק - לארץ הקודש
20. באה"ק - בארץ הקודש
21. ע"פ - על פי
22. ת"ת - תלמוד תורה
23. ע"ד - על דבר
24. התי"ת - התלמוד תורה
25. מהדר"ג - מהדרת גאונו
26. בל"נ - בלי נדר
27. בעה"י - בעזרת השם יתברך
28. כנה"ר - כנפשו הרמה
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
30. באה"ר - באהבה רבה
31. שע"ת - שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
32. הנ"ל - הנזכר לעיל
33. אדר"ש - אחר דרישת שלום

34. ר' - רבי
35. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
36. ואו"ש - ואומר שלום
37. אה"ר - אהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר תרע"ה **נמען:** ד"ר יהודה מגנס

תודה לנדיבי אמריקה, אבל העזרה 'טיפה' מול ים הצורך. 'שערי תורה' ביפו קיבל מהקופה האמריקאית רק מאות פרנקים, והוא צפוי לרעב. 'להצלה מרעבון אין חילוק בין סגנוני דעות'. דרישת שלום וגם בקשה לברנדייס ולי' ז' לוין־אפשטיין.

עיקרי הדברים

- עזרה מעטה.
- 'שערי תורה' בסכנה.
- אין הבדל דעות בהצלה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ג' אדר העת"ר[2]

ברכה ועתרת שלו'[3] לכבוד הדרת גדול המעשה הרב הגדול בישראל ובאדם, נודע למשגב מר ד"ר[4] מגנוס [יהודה לייב מאגנס, ממנהיגי יהדות ארצות הברית ומראשי "הג'וינט"] שליט"א[5], אחדשה"ט[6],

אדוני הנעלה.

מארץ הגולה אני מריץ את מכתבי לכבוד הדרתו. מאת ד' היתה הנסבה שנסעתי בקיץ העבר במחשבה ע"ד[7] אסיפת אגודת ישראל, שהתעתדה להיות ושחשבנו אדותה נכבדות ע"ד מצב אה"ק[8], והנה פרצה המלחמה וא"א[9] לי כעת לעשות את דרכי אל הקודש עד יחנן ד' וישים נתיבות בטוחות ודרך ישרה וירחם על עמו ועולמו ויאמר לחרב המשחית הרף. והנה קול אנחת בת ציון באה אלי, מצב אחינו היושבים באה"ק[10] המורה ואיום מאד. אמנם הגדילו לעשות נדיבי אחינו באמריקה, ולעד יזכר לטובה ולברכה הדרת כבודו המנצח על המעשים הגדולים הללו, שפקוח אלפי נפשות תלויים בהם, אבל הישועה עדנה רחוקה ולמול ים הצורך המוכרח לטיפה נחשבת העזרה השלוחה מכבר, וחובת הזירוז תוקפת אותנו מבלי הרף לזרז ולחזור ולזרז למזורזים.

ביחוד הגיעה אלי ידיעה מיפו ע"ד המוסד הנכבד, הכולל מפעלים נכבדים, "שערי תורה" ובית התבשיל ובית המלאכה, [תלמוד התורה "שערי תורה" ביפו ומוסדותיו; ראו גם (כרך ב', אגרת תקע)] שראוי הוא מאד להיות נתמך באהבה בכל עת ובפרט לעת כזאת. והנה עזרתו שקבל מהקופה האמריקאית כלא נחשבה, מאות פרנקים אחדים, והמוסד הנ"ל[11] וכל אגפיו, מוריו, תלמידיו וכל התלויים במעמדו הנם צפויים לחרפת רעב ולסכנת משבר כללי, וכמה הלב דואג על צערם של יקרים הללו ועל המוסד היקר הזה, המאחד תורה אמונת-אומן ודרך-ארץ ויגיע כפים על אדמת הקודש, שלא יפול בנופלים. וע"כ[12] תכון בזה עתירתי קדם הדרת כת"ר, יזדרז נא ברב כח נדיבות רוחו הנעלה, לצאת לעזרת המפעל הנעלה הזה, ותהיה נא ברכתו ועזרתו מוקדמת לבא כי כשל כח הסבל לחכות, ביחוד מר מאד גורל המוסדים ההולכים בדרך אבותינו העתיק שאין להם תומכים, ובמעמד נורא כזה ראוי בודאי לשים לב, כי להצלה

מרעבון אין חלוק בין סגנוני דעות ומהלכי חיים וחובת העזרה המהירה צריכה להופיע במועד היותר מוקדם להציל נפשות רבות.

אקוה שכת"ר[13] ישים לבו הטהור לדברי, היוצאים מקרב לבי הנשבר על שבר בת עמנו וממולא בצפית ישועה ורחמים לאור פדות ורוממות קרן, אשר יזריח ד' מתוך האופל לבת יעקב הנהלאה אסירת התקוה מאז ועד עולם לשגבה ישע ולתן מציון ישועה.

והי'[14] זה שלו' וברכת עולמים, כנפשו הרוממה ונפש ידי"ע[15] דוש"ת[16] ברב אהבה ורחשי כבוד ויקר

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

בהדרת כבוד הנני מביע בזה את ברכת שלומי לכבוד האדון המרומם העסקן הנעלה מר ברנדיס [לואיס ברנדייס, מנהיג הציונות בארצות הברית] ולכבוד ידידי רב המפעל והמעשה מר זאב הלוי לוין-אפשטיין [זאב לוין-אפשטיין, מעסקני היישוב ואחד ממייסדי רחובות] שי'[17]. תהי'[18] ידם נא נטויה לטובה להרבות עוד פעולה וצדקה לעניי ציון עד ירחם ד' וישים שלו' בארץ, ובת ציון תשובב ישע ופדות, וגם אליהם עתירתי לרחם על המוסד היקר הנ"ל "שערי תורה" ביפו ולפקדו במוקדם בתמיכה הגונה, כראוי לו מאד מאד מרב דחקו ולחצו, ונכבדה היא המטרה להחזקת מעמדו בקודש.

בבטחוני שישימו לבם הטהור לדברי, הנני חותם בברכתי ישאו ברכה מאת ד' ונזכה לבשר ולהתבשר תמיד אך טוב וחסד מעם ד' ונחלתו. ולראות בציון ישועת ישראל בקרוב, כנפשם היקרה ונפש ידידם דו"ש[19] וטובם באהבה ורחשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. ע"ד - על דבר
8. אה"ק - ארץ הקודש
9. וא"א - ואי אפשר
10. באה"ק - בארץ הקודש
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. וע"כ - ועל כן
13. שכת"ר - שכבוד תורתו
14. והי' - והיה
15. ידי"ע - ידידו עוז
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
17. שי' - שיחיה
18. תהי' - תהיה
19. דו"ש - דורש שלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' אדר תרע"ה **נמען:** הרב רפאל אהרן בן שמעון, רב קהיר

חזרה על הבקשה לעזור לישערי תורה ביפו דרך נדיבי קטאווי ביי.

עיקרי הדברים

- עזרה לישערי תורה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד' אדר העת"ר[2]

שלו'[3] רב לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הגאון המובהק רב חסד אוצר תו"י[6] מו"ה[7] רפאל אהרן נ' שמעון [הרב רפאל אהרן בן שמעון, רבה הראשי של קהיר; ראו (כרך ב', אגרת תשכב)] שליט"א[8], האבד"ק[9] קהירה יצ"ו[10].

אחדשה"ט[11] באה"ר[12],

בשבתי בגולה נעצר מאז נסעתי בקיץ העבר למטרת אסיפת אג"י[13] עד אשר ירחם ד' להשיבני לאה"ק[14] שמעתי קול נאקת אחינו יושבי אה"ק[15] נורא מאד, ד' ירחם וביחוד באה אלי צעקת המוסד הקדוש "שערי תורה" ואגפיו ביפו, [ראו (כרך ב', אגרת תשכג)] והנה מחריד מאד צפויים הם ח"ו[16] לחרפת רעב ומשבר, ד' ירחם. ע"כ[17] באתי לעורר בזה מדת טובו דמר ידי"נ שליט"א לעשות כל אשר תשיג ידו הנדיבה למסעד המפעל הק'[18] הנ"ל[19], ביחוד אצל הנדיבים השרים קטאבי ביי נ"י[20] שתמיד היו מתומכי המוסד הנ"ל, ובעת צרה כזאת אקוה שיוסיפו אומץ להחיש ישועה והצלה קרובה בעזה"י[21], ואם קשה השילוח ישר מפני החירום הנני אני העני מפה מוכן בל"נ[22] להמציא לידם כל האפשר דימטי לידי ממר בעה"י[23], ואקוה שכתר"ה[24] שי'[25] יזדרז לדבר מצוה רבה זו וברכת אובדים אחים רעבים מיחלים להושע עליו תבא, והנני בזה חותם בברכה וצפיית ישועה קרובה כנה"ר[26],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

באה"ר אדר"ש[27] ידי"נ הרב הגאון ר'[28] מנדל הכהן שליט"א ואבקשו ג"כ[29] להיות מזורז בדבר העזרה המהירה הדרושה כעת לאה"ק בכלל ולמוסד הק' הנ"ל בפרט ויהיו נא מטובם לכבדני במכתב קדשם שיהי'[30] לי למשיב נפש בשבתי בגלותי' והי'[31] זה שלו' וברכה נאמנה כנה"ר ונפש דוש"ת[32] באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. העת"ר – השנה תרע"ה (1914/1915) – בצירוף אותיות
3. שלו' – שלום
4. לכ' – לכבוד
5. ידי"נ – ידיד נפשי
6. תו"י – תורה ויראה

7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. האבד"ק - האב בית דין קהילת
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. אג"י - אגודת ישראל
14. לאה"ק - לארץ הקודש
15. אה"ק - ארץ הקודש
16. ח"ו - חס ושלום
17. ע"כ - על כן
18. הק' - הקטן
19. הנ"ל - הנזכר לעיל
20. נ"י - נרו יאיר
21. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
22. בל"נ - בלי נדר
23. בעה"י - בעזרת השם יתברך
24. שכתר"ה - שכבוד תורתו רום הדרתו
25. שי' - שיחיה
26. כנה"ר - כנפשו הרמה
27. אדר"ש - אחר דרישת שלום
28. ר' - רבי
29. ג"כ - גם כן
30. שיהי' - שיהיה
31. והי' - והיה
32. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' אדר תרע"ה **נמען:** ד"ר יהודה מגנס ולואיס ברנדייס

בקשה קצרה לעזור לישערי תורה', לבית התבשיל ולבית המלאכה ביפו, שקיבלו עזרה פעוטה. הבקשה מופנית גם ללוין־אפשטיין.

עיקרי הדברים

- עזרה לישערי תורה'.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד' אדר העת"ר[2]

לכבוד הרב החכם המפורסם רב פעלים מר ד"ר[3] מגנוס [יהודה לייב מאגנס; ראו (כרך ב', אגרת תשכג)] נ"י[4] וכ'[5] האדון הנעלה מר ברנדיס [לואיס ברנדייס, מנהיג הציונות בארצות הברית] נ"י שלו'[6] רב.

בהיותי יושב בגולה ומקשיב לקול צעקת אחינו באה"ק[7] הבאה ע"י[8] הידיעות הבאות מהתם, הגיעה לי ידיעה ע"ד[9] מצב המוסד הנכבד "ישערי תורה" ביפו ובית התבשיל ובית המלאכה שעמו כי נורא ואיום הוא, ומקופת התמיכה האמריקאית השיגו רק עזרה פעוטה מאד. ע"כ[10] אבקש בזה מכבוד הדרתם שישימו נא לבם למצב המוסד הנכבד הנ"ל[11] ואגפיו מוריו ותלמידיו ויחושו נא לעזרתו בעת צרה כזאת אשר באו מים עד נפש.

בבטחוני שיואילו בטובם לשים לב לדברי הנני חותם בברכה ורגשי כבוד כנפשם היפה ונפש המצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

הנני באה"ר[12] דו"ש[13] כ'[14] ידידי האדון הנכבד רב הפעלים מר אלי' זאב הלוי לוין-אפשטין נ"י, ויהיו נא דברי הקצרים האמורים בזה היוצאים מקרב לב עמוק נשבר מאד לדאגת המעמד הנורא של אחינו באה"ק בכלל ולמצב המוסד היקר שע"ת[15] ואגפיו בפרט ערוכים גם להדרת כבודו, ובטוב לבבו וחכמתו יעשה ויוכל בע"ה[16] להחיש תשועה לנדכאים יושבי ארץ אבותינו הק'[17], והנני בזה ידידו מוקירו ודוש"ת[18] ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. ד"ר - דוקטור
4. נ"י - נרו יאיר
5. וכ' - וכבוד
6. שלו' - שלום
7. באה"ק - בארץ הקודש

8. ע"י – על ידי
9. ע"ד – על דבר
10. ע"כ – על כן
11. הנ"ל – הנזכר לעיל
12. באה"ר – באהבה רבה
13. דו"ש – דורש שלום
14. כ' – כבוד
15. שע"ת – שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
16. בע"ה – בעזרת השם
17. הק' – הקטן
18. ודוש"ת – ודורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב יונתן בנימין הלוי הורוויץ

תיקון תרומות ומעשרות צריך חיזוק, ובזמן המלחמה רוב התבואה נאכלת בארץ, כך שהתקלה חמורה יותר. הכוללים ויאגודת ישראל' אינם יכולים לממן, וצריך מאה ועשרים פרנק לחודש. הרב קוק מבקש את עזרתו, וגם עזרה ל'שערי תורה' ביפו, שהוא 'עזוב מכל צד'.

עיקרי הדברים

- מימון העישור בזמן המלחמה.
- 'שערי תורה' עזוב.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ס"ט גאללין, כ"ג אייר העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידידי היקר הרב המאוה"ג[5] אוצר תורה יראה וחכמה, כליל חמודות, רב פעלים לצדקת ד' בישראל מו"ה[6] יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ [ראו (כרך ב', אגרת תקפד)] שליט"א[7],

אחדשה"ט[8] באה"ר[9],

מטרדת צוק העתים עברו ימים רבים, ימים של צער ונדודים, ולא פקדתי את כ'[10] ידידי כתר"ה[11] כראוי במכתבי ידידות. אקוה שיבין איך נבוכו מחשבותינו מעוצם סערת הזמן ומכל אשר עבר על אה"ק[12] ובניה ומצער ריחוק מבית מאויינו ארץ חמדתנו ת"ו[13]. יזכנו השי"ת[14] לשוב לשוש במשוש הררי ציון להתענג בנועם זיו קדשם וחיי נשמות מתק אוירם.

אקוה שלא ימוד לי, ידידי כתר"ה, כמדתי וימהר להשיבני ולכבדני במכתביו האהובים.

ועל של עתה באתי ע"ד[15] אשר עוררוני מירושלים ת"ו בענין תיקון תרומ"ע[16], [ראו (כרך ב', אגרת תשכט), (כרך ב', אגרת תשלא)] אשר רבות עמלנו בו וביחוד בנסיעתנו אשתקד, וכעת הדבר צריך חיזוק מרובה, ובקשו ממני מכתב לועדי המושבות ביהודה ובגליל, שהנני ממהר בעזה"י[17] לשלח כראוי בחזוק ואמוץ, ויותר שהדבר דורש התחזקות מצד דוחק המצב וסערת הזמן החמור, נתכפל באשר כל התבואות והפירות כמעט נאכלים באי"י[18] עצמה, שתקלת הטבלים, חלילה, חמורה הרבה יותר מבזמנים הרגילים של הוצאתם לחו"ל[19] כידוע. והנה החלק של ההוצאה, שהיתה נתנת מירושלים מהכוללים, אין כעת מה לחשוב ע"ז[20], כי הכל דלל וחרב עד ירחם ד', ומה גם החלק הנועד מאז להנתן מאגודת ישראל, סכום ההוצאה הדרושה כעת לפי מכתבם עולה מאה ועשרים פרנק לחודש, ע"כ[21] אבקש בזה מכתר"ה[22], יתאמץ נא למען קדושת זכות הרבים וקיום פליטת קדושת ארץ חמדתנו וזכות קיום המצות התלויות בה, שאליהם עינינו ולבנו, להוציא אל הפועל את דבר עזרת ההוצאה הדרושה עד כמה שתשיג ידו הטובה, ונחזיק בזה ידים רפות ויתאמצו העוסקים בעבוה"ק[23], שליחינו הנכבדים בערי יהודה והגליל, במושבות ובחוות, ולא יבוטל יסוד הקודש אשר נתבסס בעזה"י במכונו באה"ק[24].

בבטחוני שישים כתר"ה, בכל חום אהבת התורה והמצוה וחבת הקודש, קדושת הארץ ומצותיה, אשר בלבבו הטהור, את לבבו לדברי, ועשה יעשה וחפץ ד' בידו יצלח להרים את התרומה הדרושה למטרת הקודש, הנני בזה מקצר ואומר שלו' וברכה באה"ר, כנה"ה[25] ונפש ידי"ע[26] דוש"ת[27] מצפה תשובתו במוקדם, ברגשי כבוד וידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ודאי קבל כתר"ה את הנדפס מחוברת המסען שנשלח על האדרסה של הרב ד"ר[28] נובל [נחמיה נובל מפרנקפורט] נ"י[29]. הנ"ל[30].

מדי דברי אעיר את לב כתר"ה ידי"נ[31] שליט"א, אולי יוכל לעשות איזה טובה למוסד "שערי תורה" ביפו. [ראו (כרך ב', אגרת תשכג)] לבי הומה עליו ועל גורל המלמדים, ת"ח[32] יקרים, ובני העניים הנזקקים לבית התבשיל של העובדים בו, גם לרבות בית המלאכה שהוא ג"כ[33] חטיבה יפה, וטוב הדבר שדגלו מסור בידי שלומי אמונים. בצוק העתים הללו הוא נעזב יותר משארי המוסדות. ירושלים סוף כל סוף נפקדת תל"י[34] ברבת בני עם ד', והמוסדות אשר לרוח הזמן הלא ישנם רבים תומכים ומחזיקים בהם, אמנם זה המכון לתורה ולתעודה ללמוד גפ"ת[35] והדרכה נאמנה ביראת ד' כימי עולם, ובהיותו עומד ביפו, הרי הוא עזוב מכל צד, חושב אני למצוה רבה להתאמץ להחזיק בו. ואקוה שיעשה כתר"ה כחכמתו ונדבת רוחו להמציא לו עזרה, והנני בזה כופל את תודתי למפרע על המחשבה ועל המעשה, על ההשתדלות ועל הפעולה, אשר אקוה שתעלה בידי מר חביבי שליט"א בעזה"י. הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כ' - כבוד
11. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
12. אה"ק - ארץ הקודש
13. ת"ו - תבנה ותכונן
14. השי"ת - השם יתברך
15. ע"ד - על דבר
16. תרומ"ע - תרומות ומעשרות
17. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
18. בא"י - בארץ ישראל
19. לחו"ל - לחוץ לארץ
20. ע"ז - על זה
21. ע"כ - על כן
22. מכתר"ה - מכבוד תורתו רום הדרתו
23. בעבוה"ק - בעבודת הקודש

24. באה"ק - בארץ הקודש
25. כנה"ה - כנפשו הטהורה
26. ידי"ע - ידידו עוז
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
28. ד"ר - דוקטור
29. נ"י - נרו יאיר
30. הנ"ל - הנזכר לעיל
31. ידי"נ - ידיד נפשי
32. ת"ח - תלמידי חכמים
33. ג"כ - גם כן
34. תל"י - תודה לא-ל יתברך
35. גפ"ת - גליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מנחם אב תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** כנראה אליהו זאב לוין־אפשטיין, ניו יורק

גבאי מוסדות הקודש מתלוננים שהם מקופחים בתמיכה. 'בפיקוח נפש אין מקום להפלות בין אחים', וזה מעליב את שומרי המצוות. הרב קוק מבקש לדעת על מצב המושבות אחרי המלחמה והארבה, על מצבם הפוליטי, ועל פעולות יהודי אמריקה לעתיד.

עיקרי הדברים

- קיפוח מוסדות הקודש.
- אין הפליה בפיקוח נפש.
- בקשה לידיעות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], סט-גאללן, י"ט מנ"א[2] העתר [סנקט גאלן שבשווייץ, י"ט במנחם אב תרע"ה (1915)] *

חביבי המרומם, באתי במכתבי זה לכבודו להעיר לבו הטהור, כאשר נכאבתי מאד כי קבלתי מכתב מגבאי המוסדות שהם אנשים נכבדים ונאמנים, שקובלים שהמוסדות נעזבים ונהדפים מאד ביחש לתמיכה, ושאין מכירים את זכותם בתור מוסדים נכבדים העומדים ברום העולם החנוכי בישראל ובארץ ישראל. אבקש בזה מכבוד ידידי: יקח נא דברים בזה עם סיעת אנשי-המעלה הפועלים הנאמנים בתמיכת ארץ-ישראל, וכולם יחד יעמדו בפרץ הזה. כי בכלל אין מקום בפקוח-נפש, כפי מטרת התמיכה בעת-המצוקה הזאת, להפלות בין אחים, ועוד הדבר מדאיב ומעליב מאד את לב כל שלומי אמונים בישראל, אשר תגיע לאזניהם השמועה שמוסדי-הקודש, הנאמנים לדגל התורה והמצוה וקדושת דת-קודש בתמותה, הנם בגלל זה נרדפים מאת ראשי העובדים לטובת פקוח הצדקה באי"י[3]. בטוח אני שדברי אלה המעטים יקלעו אל מטרתם, ובזריזותו המצוינה וטוב לבבו הישר ימהר ויחיש מעשהו לתקן המצב ביחש המוסדות הק'[4] כראוי.

אף גם זאת אבקש מכבוד חביבי להודיעני ממצב הענינים בארצנו הקדושה, אשר אקוה שכבודו יודע אותם על בורים. פה הנני רחוק מכל מרכז, ומעטים ודלים הם הדברים הבאים משם בחוג ידיעתי. מצב המושבות כעת, אחרי המשברים הגדולים, הפרטיים והכלליים, מכח המלחמה וגורמיה ומכת הארבה ותוצאותיו, [מכת הארבה הקשה שפקדה את הארץ באביב תרע"ה] כמו-כן המצב הפוליטי של אחינו שם כעת, ויחשה האמתי של הממשלה אליהם. כמה הומה לבי על משאת-נפשנו אשר ירדה במעלות רבות אחרי אשר התקדמה כבר תכונת ישוב * חסרה התחלת המכתב בהעתק. כמדומה שהוא אל מר אליהו זאב לוין עפשטיין [זאב לוין-אפשטיין; ראו (כרך ב', אגרת תשכג)] בניויורק ארץ-ישראל בכלל.

אמנם בטח לבי בצור ישראל ב"ה, כי כל אלה המאורעות הקשים אינן כי-אם נסיונות לנו לחזק ולאמץ את רוחנו אל העבודה הדורית הלאומית ולכוין ביחוד את לבבנו לאבינו שבשמים, מקור הנצח והגבורה, ליסד את מוסדותינו הלאומיים ושאיפותינו כולן ע"פ[5] רוח ישראל סבא, [ישראל הזקן – כנסת

ישראל] רוח ד' אשר על עמו, שבאמת רק רוח קודש עליון זה הוא היסוד העיקרי הרודה בחיי התנועה הלאומית באמתתה. אבטח בידידותו, שייטיב לשמח לבבי בדבריו הנכבדים ולהעמידני על האמת בכל עניני אה"ק[6] מחמד לבבנו עדי עד, והנני מגיש לו תודתי הנלבבה מראש.

ומה הם מעשיהם של טובי אחינו באמריקא כעת ע"ד[7] המצב הכללי של עמנו הנתון בצרה איומה בהוה, ומה היא השיטה היסודית שלהם ע"ד אחיזת אמצעים בשביל המצב השוטף לימים הבאים, המתגברים הם אותם אשר כח בהם שלא להתרפות בעת-צרה ולחדור בעינים פקוחות מתוך האפלה הזמנית אל תקות אורים העתידים לבא והמצפים מאד, להתגשמותם בחיים ובפועל, לעומק-הרצון ולזירוז כח-הפועל אשר בקרבנו? הרבו אנשים המכירים, שמשפט-האחיזה אשר לחיי-שעה וחיי-עולם זה בזה לא ישתנה בשום זמן ועדן כלל, וגם - ואולי דוקא - בעומק חשכה השעה מוכשרה היא לנשיאת-עין להקפים רחוקים ולשאלות רבות-ערך בחיי האומה כולה, ועם זה שלא לעזוב גם לרגע את צרך-השעה ואת הצלת החיים הזמניים של רבבות אלפי אחים בגולה ובארץ-אבות, לחזקם ולאמצם להושיט ידי-עזרה לכל ולדבר דברי אמוץ וחזוק לכל נכשלים, יחד עם העזרה החמרית המושטה להם -? חזקו אל תיראה ותשועת-ד' בא תבא, [על פי ישעיהו לה, ד וחבקוק ב, ג] כי לא אלמן ישראל מאלהיו. [ירמיהו נא, ה]

והנני חותם בכל רגשי-כבוד וחזוק-ידים, בצפית ישועת-ד' לעמו וארץ-חמדתו ולכל יצוריו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. באי"י - בארץ ישראל
4. הק' - הקטן
5. ע"פ - על פי
6. אה"ק - ארץ הקודש
7. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת נוספות ז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' תשרי תרע"א - יפו **נמען:** קול קורא לטובת 'תחכמוני'

גדולי אשכנז מחזיקים ב'תחכמוני', שמטרתו חינוך ביראת ה' יחד עם מדעים לחיים המעשיים. הרב קוק קורא לתמוך בשליח, יעקב יואל ברוין.

עיקרי הדברים

- תמיכה ב'תחכמוני'.
- המלצה על השליח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ג' תשרי תרע"א[4]

נכבד לי מאד להודיע בקהל עם ד', את הטוב והחסד אשר החלו לעשות לתקומת התורה והיהדות הנאמנה על אדמת הקודש, שלמי אמוני עמנו, הרדים עם אל, אשר באשכנז, בהחזיקם בידי ה"תחכמוני" [בית הספר "תחכמוני" ביפו, שתמכו בו יהודי גרמניה האורתודוקסים] אשר נוסד זה איזה שנים פעה"ק[5] ת"ו, שמטרתו אמונה לתן מקום לחינוך מלא דעת ויראת ד', בשכלול ומלוי של המדעים ביחוד הנדרשים להכשרת החיים המעשיים, ההולכים ומשתכללים בחסדי צור ישראל ב"ה בארצנו הקדושה, למען יהיה למעוז לבנים אשר אבותיהם דואגים לבסס את מצבם בחיים בתכונה של דרך ארץ הגונה ומכובדת, שיהיו מגודלים במבצר עז של אמונה טהורה ביראת ד' ואהבת תורתו ומצותיו, כראוי לתמימי דרך בעם ד' ובפרט בארץ חמדתנו.

תל"י[6] שהנסיון אשר עבר הוכיח לנו את יקרת פעולת צדיקים זאת, ובצדק נקוה שכל אוהבי שם ד' וארץ חמדתו, הרוצים בהקמת קרן דת קודש בכבוד והדר באה"ק[7] ההולכת ומחדשת את נעוריה ע"י[8] שבי גולה הנוהרים אליה, יתנו יד בכל רגשי קודש באהבה וכבוד, לציר אמונים, החכם הנכבד מר יעקב יואל ברוין נ"י[9] העודר בלא לב ולב להמטרה הקדושה הנ"ל[10].

הנני חותם בברכה מקודש לכל משליכי חבל בגורל בקהל ד', לרומם קרן התורה והאמונה, ביפעת תפארה על אדמת הקודש. יזכו כולם לראות בשמחת גויינו באור גאולה וישועה, כנה"י[11] ונפש חותם בברכה מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
5. פעה"ק - פה עיר הקודש
6. תל"י - תודה לא-ל יתברך

7. באה"ק – בארץ הקודש
8. ע"י – על ידי
9. נ"י – נרו יאיר
10. הנ"ל – הנזכר לעיל
11. כנה"י – כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר לי ליטמן, צירידך

התקבל מברק מראשי ירושלים שבית החולים הכללי 'ביקור חולים' ייסגר אם לא תגיע עזרה מיידית. הרב קוק מציע לפרסם קול קורא בעיתונו, ברשות רבני שווייץ, כדי להחזיק את הבית עד שתגיע עזרה מאמריקה.

עיקרי הדברים

- סכנת סגירת בית החולים.
- קול קורא בשווייץ.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ב מ"ח[2] עתר"ו[3].

לכבוד הרב הגדול החכם המפורסם מר לי ד"ר[4] ליטמן [הרב ד"ר ליטמן, רבה של צירידך] נ"י[5] רב דעיר צירידך יצ"ו[6].

שלו'[7] וברכה, הנני פונה בזה אל כ'[8] הדרתו בדבר הנוגע לחיי מאות נפשות, בעיר קדשנו, ירושלים ת"ו[9].

תמול ביום ש"ק[10] הגיעה לידי דעפעשע מאת ראשי נכבדי ירושלים, אנשים נדיבים ונכבדים מאד, וועד ההנהלה של בית החולים הגדול ביקור-חולים הוספיטל הכללי בירושת"ו[11], ["בית החולים "ביקור חולים בירושלים; ראו גם (כרך ג', אגרת תשמג)] כי אם לא תשולח להם עזרה מהירה טלגרפית, מוכרח הבית להסגר.

אנכי, בתור אדם פנימי, היודע את מצב עיר הקודש והמחוזות, רעד עבר בכל יצורי לשמע הבשורה המדאיבה הזאת. כי בית-החולים הזה הוא המקלט היסודי לרובי החולים האומללים של העיר וסביבותיה. מובן הדבר שאי אפשר שמשווייץ תבא עזרה גדולה להמשיך את הקיום של הבית לזמן מרובה, אבל לא רחוק הדבר להמציא עזרה ע"י[12] השתדלות הגונה, של סכום כזה שיוכל להאריך את ימי פתיחתו עד שתבא עזרה ממקומות שאוכלוסי אחינו רבים שם, באמריקה ועוד. ע"כ[13] הנני מבקש בזה את כבודו, שיואיל לעסוק בזריזות הראוי' לאיש רב פעלים כמוהו בענין נשגב זה. חושב אני שראוי לפרסם קול-קורא בעתונו, וכבוד מעלתו ויתר רבני המדינה יחזקו את הדבר ויקבעו מקום או מקומות לאסיפת הנדבות. הקו"ק[14] יוכל להיות שנכון שביסודו יבא ממני, ורבני המדינה יצ"ו יחזקו ידי וימלאו את הדברים, כדי שיהיו נשמעים, וחוץ מזה חובתנו קדושה היא לעשות לטובת הבית הגדול הזה, שחיי מאות נפשות בעיה"ק[15] תלויים בו, עד כמה שידינו משגת.

והנני חושב שיספיקו דברי הקצרים ללבבו הטהור והער לפעולת צדק, ועשה יעשה ויפעל בעה"י.

יכבדני נא בתשובתו הנכבדה ועצתו הנאמנה, והנני חותם בברכת שלו' ורגשי כבוד כנה"ר[16],

הק' אברהם יצחק ה"ק

הנני דו"ש[17] ידידי הרה"ח[18] המרומם מר ד"ר שטרויס נ"י, ברגשי כבוד וידידות, ואבקש את כ' מעלתו להשתתף בעבוה"ק[19] הזאת של הצלת חיי נפשות רבות בהר הקודש, כיד כשרונו הטוב וישרת לבבו

הטהור בעה"י.

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ד"ר - דוקטור
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. שלו' - שלום
8. כ' - כבוד
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ש"ק - שבת קודש
11. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
12. ע"י - על ידי
13. ע"כ - על כן
14. הקו"ק - הקהילה קדושה
15. בעיה"ק - בעיר הקודש
16. כנה"ר - כנפשו הרמה
17. דו"ש - דורש שלום
18. הרה"ח - הרב החסיד
19. בעבוה"ק - בעבודת הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז כסלו תרע"ו – סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר וולף, שאדעפאן (?)

בקשה לגייס תרומות לבית החולים הכללי בירושלים, שעומד להיסגר. כבר פורסם קול קורא בעיתון של ד"ר ליטמן, ונענו רבים.

עיקרי הדברים

- גיוס לבית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה, ס"ט גאללן, ט"ז כסלו עתר"ו[1]. [סנקט גאלן שבשווייץ, ט"ז בכסלו תרע"ו (1915)]

לכבוד הרב הנכבד והמרומם מר ד"ר[2] וואלף נ"י[3] רב בעיר שאדעפאן [ככל הנראה רב קהילת לה-שו-דה-פון (La Chaux-de-Fonds) שבשווייץ] יצ"ו[4]. שלו'[5] רב.

הנני נשען על נדבת רוחו, להציע לפני כבודו, שיטיב נא להיות תומך ועוזר לדבר מצוה של פקוח נפשות, של רבים מאחינו בעיר הקדש ירושלים. כאשר הגיעה לידי ידיעה טלגרפית מועד בית החולים הגדול הכללי שם, [ככל הנראה בית החולים "ביקור חולים" בירושלים; ראו (כרך ג', אגרת תשנד)] וחתום עוד גם מאנשים גדולים ונאמנים מאד, מגדולי עיר הקודש זולתם, שאם לא ישולח להם עזר במהרה, יסגר הבית. ואני יודע כמה גדולה היא הצרה שמה אם חלילה יסגר זה הבית הגדול, שמוצאים בו מרפא והצלה מאות חולים מאחינו, עניים ומדוכאים. והנה כבר יצאתי בקול קורא לעזרה בעתון השבועון היוצא ע"י[6] הרב ד"ר ליטמן בציריך [הרב ד"ר ל' ליטמן, רב בציריך ועורך שבועון יהודי] ובה התעוררו נכבדים וישרי לב לקול הקריאה, והמכתבים ששלחתי למעלת הרבנים הסמוכים עשו פירות, והכירו כולם את גדולת המצוה והחובה המוסרית, הרובצת עלינו כעת לצאת לעזרת אחינו הנתונים במצוקה בעיר הקודש.

והנני מקוה, שגם כבוד מעלתו, הנודע לרב פעלים ושש לעשות צדק, יתמוך בכל כחו בדבר הגדול הזה, ויעשה בקהילתו ובחוג מכיריו ומוקיריו הרבים פעולה לטובה ולהצלה הנחוצה לבא במוקדם היותר אפשרי, ויעמיד גם בעירו איש נכבד אשר יקבל עליו את פעולת המצוה הרבה הזאת, ויודיעני בטובו את שמו, או שבעצמו ובכבודו יעסוק במצוה גדולה זו של פקוח נפש, כראוי לנפש עדינה היודעת לרחם על אחים מדוכאים הנתונים במצר. ובפרט ששמעתי שמעלת כבודו רגיל הוא לעשות פעלים לטובה לצדקה של ארצנו הקדושה, וחבת הקודש קשורה בנפשו הנדיבה.

הנני מחכה לקבלת תשובתו הנכבדה ופעולתו הטובה ושכרו כפול מן השמים.

ברגשי כבוד,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. עתר"ו – השנה תרע"ו (1915/1916) – בצירוף אותיות

2. ד"ר - דוקטור
3. נ"י - נרו יאיר
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. שלו' - שלום
6. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' חנוכה תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מאיר צבי יונג, לונדון

תודה על ברכתו. הרב קוק מבקש לברר בעניין מחאת הרב שוורץ: האם יש חשש הסגת גבול, והאם יש מחלוקת. עוד: הגיע מברק על מצב 'שערי תורה' ביפו, והרב קוק מבקש לעזור, וגם מהרב שיינפלד ומ'אגודת מגיני ארץ'.

עיקרי הדברים

- בירור על הרב שוורץ.
- 'שערי תורה' בסכנה.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ו' חנוכה עתר"ו[2], ס"ג. [כ"ט כסלו תרע"ו (1915), בסנקט גאלן שבשווייץ, שבה שהה הרב קוק מפרוץ מלחמת העולם הראשונה]

הנה ברך לקחתי [במדבר כג, כ] ואשיב באהבה רבה שלו'[3] שלו' בכפילא להדרת כבוד הרב המאוה"ג[4], הנודע למשגב לתורה ולתעודה, מוהר"מ[5] צבי ד"ר[6] יונג [הרב ד"ר מאיר צבי יונג, רבה של "הפדרציה של בתי הכנסת" בלונדון] שליט"א[7], שלו' רב להדרת כת"ר[8] ולכל הנלוים אליו ולקהילות הקודש ליראי ד' וחושבי שמו המסתופפים על דגלו דגל הקודש. אחדשה"ט[9] באה"ר[10].

על ברכתו הכפולה בדילוג-רב אהבה ובכתיבה נעימה אשר הגיעתני הנני משיב לרו"מ[11] כתר"ה[12] תודה כפולה ממעמקי לבבי. יתן השי"ת[13] ויהי'[14] הזמן אשר רצון השי"ת יהי'[15] לשבתי בעדת קודש מחז"ה[16], [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שהזמינה את הרב קוק לכהן כרבה בשנות המלחמה; הרב קוק הגיע ללונדון באייר תרע"ו] [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] עד אשר יפליא ד' חסדו ויפתחו שערים ויעלנו אל ארץ חמדתנו, מקום משוש לבבנו, אשר בה כל מעיני, להצלחה ולברכה לרוממות קרן התורה, היראה והדעת את ד' בשכל טוב ואמונת אומן, לחזק ידים ולטהורי לבב אומץ להוסיף, למצות ד' ולמעשים טובים, למרבה השלו'[17] וכל טוב לישראל ולכל המיחלים לחסדי אדון כל המעשים ב"ה[18].

על ידידותנו הכמוסה, שהיא מתחילה בעזה"י[19] להגלות מתוך מסתורי', ע"י[20] עלילות המסיבות ממכין מצעדי גבר [על פי תהלים לז, כג ומשלי כ, כד] ב"ה, אשען לבקש מכבוד הדרתו להודיעני פשר דבר של החדה הנעלמה אצלי מענין טלגרמה ומכתב שקבלתי מחתום אחד בתאר "מרדכי צבי שווארץ, רב למחזיקי הדת ולקה"י[21] באי"ו[22] בלונדון [הרב מרדכי צבי שוורץ, רב בלונדון, שטען שהוא רבה הרשמי של "מחזיקי הדת"; לימים נעשה מידידי הרב קוק ומזכיר "דגל ירושלים" בלונדון; ראו (כרך ג', אגרת תשצג)] יצי"ו", ותכנם הוא מחאה נגד התקבלותי, מפני שלדבריו הוא הרב הרשמי של הקהילה הנ"ל[23] זה שלש שנים.

ואם כי אחרי ההערה שכתבתי להנכבד מר דייכובסקי, [ר' בנימין אריה לייב דייכובסקי, פרנס קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון] שכל קבלתי את המשרה הארעית היא דוקא אם אין בה שמץ מחלוקת וק"ו[24] חשש הס"ג [הסגת גבול – כניסה למשרה של רב אחר] ח"ו[25], וביחוד ברכותיו דמר שיחי'[26] וברכת כבוד ידידנו הרה"ג[27] ד"ר שיינפלד [הרב

ד"ר אביגדור שנפלד, רב קהילת "עדת ישראל" בלונדון] נ"י[28], אין לי מקום לחוש על אמתת התיאור הנ"ל. אבל מ"מ[29] הדבר אצלי חדה סתומה, ואבקש בזה מטוב כת"ר להודיעני ברור שתי נקודות עקריות: א', האין בזה ח"ו שום חשש הסגת גבול, לפי ידיעתו הברורה בפנימיות הענין, ב' אם אין כאן מקום לפרודי דעות ולחששת מחלוקת ח"ו. והנה לה' דייכובסקי ולחברי הועד ולעדה בכללה כתבתי, שרצוני הוא שיפייסו את החתום הנ"ל, והמובן הוא אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין.

אמנם דברים כאלה צריכים פלס ומשקל קודש פנימי בידיעת טיב המצב. יודיעני נא כתר"ה בטובו את כל הנדרש לדעת בזה, ותודתי העמוקה נתונה לו למפרע והשי"ת[30] ישלם לו ע"פ[31] פעלו בכט"ס[32].

מדי דברי לא אוכל להמנע מהודיע צערי ע"ד[33] המצב הנורא של מקום חמדת לבבנו בכלל. זה איזה שבועות הגיעני תלגרם מבהיל ממצב ביה"ח[34] הכללי של עה"ק[35] ירושת"ו[36], ויצאתי פה בקול קורא לעזרה, וב"ה[37] שאיזה עזר מעט יצא מזה, אף שאין הקומץ משביע ["אין הקומץ משביע את הארי" (ברכות ג)] כו'[38], וכעת הפתיע עוד תלגרם ממצב בית הת"ת[39] בית התבשיל ובית המלאכה אשר בעדת הקודש שלי שמה, [מוסדות "שערי תורה" ביפו, שבראשם עמד הרב קוק: תלמוד התורה, בית התבשיל לעניים ובית המלאכה] ועוד ידי עסוקות במפעל הראשון. יוכל כתר"ה לשער כמה קשה הדבר לפעול בתכיפות, אבל מעבר מזה איום ונורא הוא המצב, ד' ירחם. הנני מעורר בזה את לב כת"ר הנדיב, אולי יוכל בחוג פעולתו הרחבה לעשות להצלת חיי למודי ד' האמונים על התורה והיראה בחבל נחלתנו סלה. אקוה שלא ימנע טובו, והנני בזה חותם בברכה ותודה למר כתר"ה ולמעלת כבוד ידידנו הרב הג'[40] המפואר להלל מוהר"א[41] ד"ר שיינפלד שי'[42], שהואיל לכבדני גם הוא בברכתו הטלגרפית. יחננו השי"ת לראות רב נחת, אושר וברכה, בעבודת הקודש איש על דגלו, ובכל ענין אשר הכינוס לצדיקים יצא לפעלו. יהי נועם ד' עלינו לכונן את מעשי ידינו למען שמו הגדול ב"ה, כנה"ר[43] ונפש דוש"ת[44] מצפה לתשועת ד', מוקירו ומכבדו ביקרת ערכו הנעלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ב"ה. מפני שאיני יודע את האדריסה המיוחדה של ידידנו הרב הג' מוהר"א שיינפלד נ"י איחד הדבור גם אל כבוד הדרתו בזה להעיר את רוחו הטהור לקום ג"כ[45] לעזרת ד' בגבורים להצלת המוסד הקדוש דתשב"ר[46] במכון הקודש הנ"ל, ויקח נא אמרים עם מעלת האדון המרומם מר מיכאל לוי שי', גזבר ראשי דאגודת מגיני ארץ, ["מגיני ארץ" – אגודה בלונדון לתמיכה במוסדות התורה בארץ ישראל] ולטכס עצה איך להחיש עזר בצרתה להם, ד' ירחמם. אקוה שאמרי יהיו לרצון וישאו פרי תנובה לאמץ קול יעקב [על פי בראשית כז, כב] בנחלת ד' גאון יעקב [תהלים מז, ה] ויתברכו בכ"ט[47] מציון ומקודש.

ידי"ע הנ"ל

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. המאוה"ג - המאור הגדול

5. מוהר"מ – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. ד"ר – דוקטור
7. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. כת"ר – כבוד תורתו
9. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר – באהבה רבה
11. לרו"מ – לרום מעלתו
12. כתר"ה – כבוד תורתו רום הדרתו
13. השי"ת – השם יתברך
14. ויהי' – ויהיה
15. יהי' – יהיה
16. מחז"ה – מחזיקי הדת
17. השלו' – השלום
18. ב"ה – ברוך השם
19. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
20. ע"י – על ידי
21. ולקה"י – ולקהילת י... – שם מקום
22. בא"ו – באות ו' / באופן – לפי ההקשר
23. הנ"ל – הנזכר לעיל
24. וק"ו – וקל וחומר
25. ח"ו – חס ושלום
26. שיחי' – שיחיו
27. הרה"ג – הרב הגאון
28. נ"י – נרו יאיר
29. מ"מ – מכל מקום
30. והשי"ת – והשם יתברך
31. ע"פ – על פי
32. בכט"ס – בכל טוב סלה
33. ע"ד – על דבר
34. ביה"ח – בית החולים
35. עה"ק – עיר הקודש
36. ירושת"ו – ירושלים תבנה ותכונן
37. וב"ה – וברוך השם
38. כו' – וכולי (וכן הלאה)
39. התי"ת – התלמוד תורה
40. הג' – הגאון
41. מוהר"א – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
42. שי' – שיחיה
43. כנה"ר – כנפשו הרמה
44. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
45. ג"כ – גם כן
46. דתשב"ר – דתינוקות של בית רבן
47. בכ"ט – בכל טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** קול קורא לנדיבי ארצות אפריקה

המוסדות שהם 'עמודי התווך' של ירושלים - תלמוד התורה, ישיבת 'עץ חיים' ובית החולים 'ביקור חולים' - במצב מסוכן. גדולי ירושלים מינו את הרב אברהם יעקב הכהן באלכסנדריה כסוכן, והשד"ר יעקב וולפרט נשלח לאסוף. הרב קוק קורא לתרום.

עיקרי הדברים

- מוסדות ירושלים בסכנה.
- סוכן ושד"ר.
- קריאה לתרום.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], ה' טבת עתר"ו[2].

לכבוד אחינו היקרים נדיבים טהורי לב, המזכירים את ד' וירושלים תעלה על לבבם, יושבי גלילות אפריקא, [יהודי דרום אפריקה] יברכם ד' וירומם בכבוד קרנם ויזכו לראות בבא לציון גואל ופדויי ד' ישובון בשמחת עולמים.

אחים נכבדים, המעמד הנורא והאיום, אשר נתונים המה בו אחינו יושבי חבל נחלת הקודש, בזמן המצוקה הנוראה הזאת, [מלחמת העולם הראשונה, שבה ניתקה ארץ ישראל מתמיכת יהודי העולם, והיישוב סבל מרעב] אשר לחצה את העולם כולו כמעט, ויותר מכל עם שמה מועקה על עם ד' ברובי מקומות פזוריהם, ומכל אלה יחד סובל הוא קבוצנו המיוחד בהר הקודש, והמקודש מחברו שמם יותר מחברו, והמוסדות היותר נאדרים בקודש, עמודי ישוב קדשנו וראשי תומכיו ומחזקיו הם הם הסובלים יותר מכל. והנה עמודי התוך, אשר עמדת עיר בית חיינו עליהם נשענה הם, הם המפעלים הקדושים תלמוד תורה דתשב"ר[3] הכללית וישיבת "עץ חיים" הגדולה, [תלמוד התורה וישיבת "עץ חיים" בירושלים, מן המוסדות הגדולים של היישוב הישן] מכון הקודש לתורה ולתעודה, לשפעת חיי קודש של חמדת ישראל, ועמוד החסד והרחמים בית החולים בקור-חולים הכללי, [בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] המקלט להמון רב חולים נדכאים אומללים המוצאים בו רוח והצלה. ומה אומר ואדבר על רוממות יקרת ערכם הנשגב של שני אלה המרומם גם יחד, שני צנתרות זהב [זכריה ד, יב] המה המריקים חיים להר הקודש ויושביו, ומה תשתוחח נפש כל איש יהודי בזכרו כי מתגרת המצב הנורא הבתים הגדולים הללו הנם עומדים במצב נלחץ מסוכן מאד. דהנה גדולי עה"ק[4] בחרו להם איש נבון וחכם, נאמן ויקר רוח, הרב הנכבד מו"ה[5] אברהם יעקב הכהן נ"י[6], והוא יושב כעת באלכסנדריא במצרים להיות המתוך והבא בדברים [להיות המתווך, הבא בדברים] עם כל אשר לבם וידם נתונים לעזרת הקודש, ולהעיר את רוח נדיבי עם בגלילותיהם הנה שלוח הוא השד"ר[7] [שליח דרבנן: שליח שיצא לאסוף כספים לטובת מוסדות ארץ ישראל] המופלג בתו"י[8] נלבב ויקר מו"ה יעקב וולפרט נ"י, ועל ידו

הרימו נא נדבותיכם אשר ימציאם למעלת הרב ר' אברהם יעקב הכהן הנ"ל[9], סוכן הכללי של מוסדי הקודש הנ"ל.

ותושיעו בזה את המוסדות הקדושים בעת צרתם, וצדקתכם תעמד לעד לזכרון לפני ד' תמיד.

והנני בזה חותם בברכה, מצפה לגאולה וישועה לאור ד' אשר יופיע מציון מכלל יופי להגיהה כל מחשכים ובאורו נראה אור. [תהלים לו, י]

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש בעה"ק[10] יפו והמושבות ת"ו[11],

מתגורר כעת פה ס"ג במדינת שווייץ [סנקט גאלן שבשווייץ, שבה נתקע הרב קוק בזמן המלחמה]

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
4. עה"ק - עיר הקודש
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. השד"ר - השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
8. בתו"י - בתורה ויראה
9. הנ"ל - הנזכר לעיל
10. בעה"ק - בעיר הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו טבת תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב משה זאב רם

ברכה לבנו אברהם יצחק על הסמכתו לרופא. מכתב הרב הופמן לא נגע בעיקר: הרב רם הוחזק בשחיטה גם אחרי בוא ד"ר לבנשטיין, ואין להשוות למנהג קהילות אשכנז. על לונדון: הרב קוק מברר שאין מחלוקת. נשלחו כאלף וחמש מאות פרנק, ועוד מבזל ופרנקפורט, לבית החולים בירושלים.

עיקרי הדברים

- ברכה לבן הרופא.
- חזקת השוחט.
- בירור בלונדון.
- כסף לבית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ו טבת עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה באה"ר[4] לכבוד ידידי וחביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד' אוצרו, אהוב ונחמד, מוהר"ר[5] משה זאב ראם [ראו (כרך ב', אגרת תשח)] שליט"א[6] ומשפחתו היקרה וכא"ל[7] לטובה ולברכה. יקרת כת"ר[8] הגיעתני. והנה אנכי הוא הנדרש לבקש את סליחתו של כבוד חביבי, על אשר אחרתי מהגיש את ברכתי מז"ט[9] להכתרת בנו ידידי היקר והנחמד מר אברהם יצחק שי'[10] בתור דוקטור מדציני. יתן השי"ת[11] להצלחה ולברכה ויהי'[12] חלקו בין גדולי עם ד' הצדיקים שהיו דגולים בחכמת הרפואה, ואשר בא מפורש בדחז"ל[13] והפוסקים שמם הטוב ופעולתם לטובה ולתפארת בישראל ובאדם. והנני נותן בזה לכבוד אהובי ולמשפחתו ולמעלת הבן היקר הד"ר[14] הנכבד שי' את ברכתי ברכת מז"ט ממעמקי לבבי, ויקבלו נא ברצון את ברכת אוהבם הנאמן, אשר אחרתי עד כה מפני טרדות שונות בקודש ובחול.

וע"ד[15] מכתבו של הרה"ג[16] ר"ד ד"ר[17] הופמן [הרב ד"ר דוד צבי הופמן; ראו (כרך ג', אגרת תשמה)] שי', לא נגע ביסוד הענין, שהוא מה שכת"ר[18] הוחזק מאז בעבודותיו, וגם מעת אשר בא הד"ר ל, למחנם, וידע שהנמשכים אחריו משתמשים בשחיטת כת"ר, ולא עלה על לבו כלל להנדז בזה, א"כ[19] הוחזק בדבר, ובאיזה כח וזכות יש לו לשנות את החזקה, ומה זה דמיון מקהילות האורתודוכסיות באשכנז ששם נוהגים כך מעולם. אבל אם יחזיקו איש אחד בהימנותא מאיזה טעם שהוא, וק"ו[20] מצד יתרון ערכו בתורה וביראה כנ"ד אצל כת"ר, היעלה חלילה על לבם להוריד בקודש ולהעליב צורבא דרבנן, אפי'[21] ברמיזה בעלמא. ולדעתי ראוי שכת"ר יוסיף את דבר החזקה בפרטיות, והעלבון שיש מהשנוי ממה שהי'[22] נהוג עד כה, במכתב לד"ר[23] האי"מ[24] הנ"ל[25], למען באר לו את החילוק בין מה שנהוג בקהילות האשכנזיות ובין הנוגע לעובדא שבצ'.

ע"ד[26] לונדון, [הזמנת הרב קוק לכהן כרב קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שאליה עבר בשבט תרע"ו] נתעכבו קצת הדברים מפני איזה חקירות ודרישות שעשיתי לדעת בפרטיות ע"ד מצב השלו'[27] שם, ובקשתי מהם ענינים מבררים

בזה, כדי לסור מכל חשש של שמץ מחלוקת וערעורים, שאפשר לחול בעניני רבנות ובמקום שהעדות מרובות ביחוד, ורבנים רבים חונים איש על דגלו בכרך גדול זה. וכפי הנראה בעה"י שאין שום חשש בעה"י, ועוד אקוה שיתברר לי ביותר בירור ע"י[28] מכתב אחד, שהבטיח לי הפרנס משם להמציא לידי בקרוב בכל הפרטים אשר דרשתי מהם, וכפי הנראה קשורים הם ב"ה[29] בידידות וכבוד הראוי. יחננו השי"ת ומהרה יפתחו שערי ישועה ונוכל לשוב בחסדי השי"ת המרובים לאה"ק[30] מחמד לבבנו, אשר עינינו ולבנו שם כה"י[31], קרוב הדבר שתהי'[32] נסיעתנו בע"ה[33] דרך צוריך. יזכנו השי"ת להתראות בשמחה ואהבת תורה ויראת שמים.

ע"ד עניני צדקת אה"ק[34], הנה מסרנו כבר לשלח ערך קרוב לחמש עשרה מאות פרנקין אשר נתקבץ ע"י השתדלותנו, ועוד חמש מאות פרנק נשלחו למטרה זו מבזל ג"כ[35] לטובת הבקו"ח[36], ומוסדות א"י[37], ותהי'[38] הצלה פורתא. ונודע לי שגם מפפד"מ[39] [פרנקפורט דמיין] שלחו שלשת אלפים פרנק להם, ויוכלו בזה בעה"י להמשיך פתיחת הבית עד שיבא העזר מהמקורים היותר נאמנים של הארצות הגדולות, שכעת העיקרית שבהן היא אמריקה.

יודיעני נא כת"ר משלומו הטוב וממצב בריאותו ביחוד, ואל ישים אל לבו לכל עניני הסכסוך שלו, כי השי"ת לא יעזבהו וירומם בכבוד קרנו בעה"י, וגם אויביו ישלים אתו ברב חסדו וטובו אי"ה[40]. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. מז"ט - מזל טוב
10. שי' - שיחיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. ויהי' - ויהיה
13. בדחז"ל - בדברי חכמינו זכרונם לברכה
14. הד"ר - הדוקטור
15. וע"ד - ועל דבר
16. הרה"ג - הרב הגאון
17. ד"ר - דוקטור
18. שכת"ר - שכבוד תורתו
19. א"כ - אם כן
20. וק"ו - וקל וחומר
21. אפי' - אפילו
22. שהי' - שהיה
23. לד"ר - לדוקטור

24. האי"מ - ראשי תיבות של שם
25. הני"ל - הנזכר לעיל
26. ע"ד - על דבר
27. השלו' - השלום
28. ע"י - על ידי
29. ב"ה - ברוך השם
30. לאה"ק - לארץ הקודש
31. כה"י - כנפשו היפה
32. שתהי' - שתהיה
33. בע"ה - בעזרת השם
34. אה"ק - ארץ הקודש
35. ג"כ - גם כן
36. הבקו"ח - הביקור חולים (בית החולים)
37. אי"י - ארץ ישראל
38. ותהי' - ותהיה
39. מפפד"מ - מפרנקפורט דמיין
40. אי"ה - אם ירצה השם

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב ד"ר אשר מיכאל כהן, רב בזל

ביליס במצב לחוץ: מכל הרעש קובצו רק שלושים אלף רובל כסף, שהופקדו בבנק בקייב ולא נמסרו לידיו. הוא התנהג בעדינות רוח ולא רצה שיציגו אותו לפני הברון. במאסרו לא נכנע להודאת שקר, אף שעמד לאבד את עצמו, מפני הצלת כלל ישראל - 'ראוי להיחשב בין הקדושים המעונים'. הרב קוק מבקש שהגביר דרייפוס ברודסקי יתמוך בו בכבוד, ובלי פרסום.

עיקרי הדברים

- מצב ביליס.
- גבורתו במאסר.
- תמיכה בכבוד.
- בלי פרסום.

נוסח האגרת עם ביאור

(אל הרב ר'[1] אשר מיכאל ד"ר[2] כהן זצ"ל[3], רבה של באזל) ב"ה[4] מוש"ק[5], ח"י[6] שבט עתר"ו[7] ס"ג.

שלו'[8] ועטרת ברכה.

כבר כתבתי כרטיס לכת"ר[9] ע"ד[10] הענין של ביליס, [מנחם מנדל ביליס, שזוכה בתרע"ד מעלילת הדם בקייב ועלה לארץ ישראל] והנני חוזר לכתוב אחרי ששמתי אל לבי אולי יתאחר הכרטיס בדרכו והענין נחוץ מאד. יואיל נא כבוד מר חביבי שי'[11] להודיע למעלת הגביר הנדיב מר דרייפוס ברודסקי, [ז'ול דרייפוס-ברודסקי, נדבן ממנהיגי יהודי שווייץ] שאני יודע היטב את כל מצבו של ביליס. ואמת הדבר שעשו עבורו רעש גדול בעולם, והכל חשבו שיעטרוהו בזהובים ויעשירוהו עושר גדול, אבל מכל הגוזמות לא נעשה דבר, רק שלשים אלף רוכס"ף[12] [רובל כסף] נתקבץ עבורו, והונחו בבנק בקיוב, וגם זה לא נתנו בידו, רק צוו עליו שיסע לא"י[13] והם ידאגו עבורו, והיה מתפרנס בדוחק בימי היותי באי"י[14] ממעט הכסף שלקח עמו, וממה שהי'[15] ממציא ע"י[16] דרישותיו מהכסף מקיוב, ובכ"ז[17] התנהג בעדינות-רוח גדולה, ולא רצה אפילו שיציגוהו לפני הברון רוטשילד, שהי' אז בא"י כדי שלא יהי'[18] נראה כדורש עזרה.

ועתה כאשר הציקה לו העת, שהוכרח לשלח לי טלגרמה, אין ספק בדבר שהוא במצב נלחץ מאד, אף ע"פ[19] שאיני יודע מה נעשה עם הסך שלשים אלף רו"כ[20] הנ"ל[21], ולמה הם מעוכבים שם, וכמה חסר מהם כבר, אבל זהו דבר ברור שכעת לשעה שכלתה אצלו פרוטה, ואם נתנהג עם זה האיש, שראוי הוא להחשב בין הקדושים המעונים בישראל, כעם שאר אחד השנוררים, להשפילו ולחשדו, הרי זה עלבון גדול לעצמנו. וראוי הדבר שגדולי הגבירים שלנו ידעו את חובתם לעמם להתיחס אל זה האיש, שנפל קרבן בחבלי עוני וברזל בעד הכלל כולו מתגרת יד רשעים הוגי שקר וחמס, והתנהג בכל הזמן של מאסרו, עד אשר הגיה ד' בחסדו את המחשכים והוציא לאור צדקו, במנהג כ"כ[22] מפואר, באומן לב ביראת ד' ואומץ רוח, לא נפתה לדברי המסיתים רשעי ארץ, אשר חשבו לדחות פעמי הכלל כולו ע"י

הודאת שקר מצדו, שכאשר נסו למרר את חייו אולי היה מאבד את עצמו לדעת, וזה הי'[23] ג"כ[24] נח לתעודתם, ומצדו הי' כבר מוכן לצעד זה, כי כשל כחו לסבול ענוייו, אבל חדל מזה וישם כארץ גוו [על פי ישעיהו נא, כג] רק בשביל הצלת כלל ישראל, כמה כבוד ויקר ראוי הוא איש זה אשר נתעטר בעטרת הקדושים, - אלא ביחש של אמון וכבוד, ואם הוא בא למדה זו לדרוש עזרה בטח שנצרך הוא לזה מאד.

ומה נכבד הדבר אם יזכה הגביר המרומם מר דרייפוס ברודסקי לתמוך בידי זה האיש שכבודו הוא שתהיה תמיכתו דוקא ע"י אנשים גדולים בעמנו. יטיב נא כת"ר[25] להודיעני בתלגרף אם עשו הדברים פרי, ואם יש איזה תועלת אם אבא בשביל זה לבזיל. אף שמאוד קשה לי טורח המסע, כי בשבוע העבר הוכרחתי לנסע לברן, [לקראת מעברו לכהן ברבנות בלונדון] בשביל אישור תעודותי אצל הקונסולים הרוסי והאנגלי, וביום ג' הבע"ל[26] בעה"י[27] מקוים אנחנו לנסוע ללונדון בעה"י, בכ"ז[28] מפני חבת הקודש של טובת ביליס לא אמנע בל"נ[29] ואסע מחר אי"ה[30] ע"פ ידיעת כתר"ה[31]. בכל אופן הייתי חפץ מאד להתראות עם כת"ר ידי"נ[32] שי', לפני נסיעתי, מחק הידידות, ואם לא אהי'[33] בבזיל יודיעני נא כת"ר באיזה אופן יחשוב להוציא אל הפועל את התראותנו דרך מסענו.

והנני באה"ר[34] דורש"ת[35] ושלו'[36] משפחתו היקרה, כולם יתברכו בכט"ס[37], כנה"ר[38] ונפש מכבדם ברגשי ידידות,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ביחוד אדר"ש[39] מעלת הבן היקר ד"ר מרדכי הכהן [ככל הנראה בנו של הרב כהן, ד"ר מרקוס (מרדכי) כהן] שליט"א[40] באה"ר. נ. ב. וידעתי ברור את תכונתו העדינה של האיש היקר הזה, עד כמה התרחק מכל ענין שיש בו איזה צד של שפלות הנפש, אף שהי' יכול לאצור עי"ז[41] הון רב מאד, ואיך אפשר לחשדו חלילה שכעת יבקש עזרה בעת שאינו מוכרח לזה. אולי ימצא כת"ר לנכון שלא להתחיל לדבר עם מר דרייפוס ברודסקי בענין זה עד באי, אם ימצא שהיותי בבזל דרושה לכך, ועל בינת לבבו הרחבה הנני סומך בזה.

הכבוד האישי של מר ביליס דורש מאתנו, שלא לפרסם הדבר כ"א[42] במקום נצרך מאד.

הנ"ל

---

1. ר' - רבי
2. ד"ר - דוקטור
3. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
4. ב"ה - ברוך השם
5. מוש"ק - מוצאי שבת קודש
6. ח"י - שמונה עשרה (18)
7. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
8. שלו' - שלום
9. לכת"ר - לכבוד תורתו
10. ע"ד - על דבר
11. שי' - שיחיה
12. רוכס"ף - רובל כסף
13. לא"י - לארץ ישראל

14. באי"י - בארץ ישראל
15. שהי' - שהיה
16. ע"י - על ידי
17. ובכ"ז - ובכל זאת
18. יהי' - יהיה
19. ע"פ - על פי
20. רו"כ - רובל כסף
21. הנ"ל - הנזכר לעיל
22. כ"כ - כל כך
23. הי' - היה
24. ג"כ - גם כן
25. כת"ר - כבוד תורתו
26. הבע"ל - הבא עלינו
27. בעה"י - בעזרת השם יתברך
28. בכ"ז - בכל זאת
29. בל"נ - בלי נדר
30. אי"ה - אם ירצה השם
31. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
32. ידי"נ - ידיד נפשי
33. אהי' - אהיה
34. באה"ר - באהבה רבה
35. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
36. ושלו' - ושלום
37. בכט"ס - בכל טוב סלה
38. כנה"ר - כנפשו הרמה
39. אדר"ש - אחר דרישת שלום
40. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
41. עי"ז - על ידי זה
42. כ"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א סיון תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הם קמצו מעיסתם כדי לשלוח כסף למשפחה בארץ. הרב קוק שואל על בר־טוביה (בנימין מנשה לוין), שעיתוני לונדון אינם מוכנים להגיגיו המוסריים 'שהכול הומה ברעש לחם'.

עיקרי הדברים

- כסף למשפחה.
- ענייני בר־טוביה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"א סיון תרע"ו[2], לונדון.

בני חביבי [הרצי"ה, שנשאר בשווייץ כשהרב קוק עבר ללונדון] שליט"א[3], שמחת אותנו במכתבך הגלוי, אשר אמנם הרבה חכינו על דבריך שיבאו בארוכה ובפרטיות מכל אשר עמדך. תמהים אנו מאד על אשר אתה מקמץ במכתבים, הלא הם המה שעשועינו בגלותנו.

תל"י[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו. קמצנו מעיסתנו למען שלח איזה סכום לבני משפחתנו שיחיו. בטח הם צריכים לתמיכה. באיזה אופן שישתמשו בקומץ הזה א"א[6] לנו לבאר. הם בעצמם יעריכו כהוגן.

עבר עלינו תלי"ת[7] החג הקדוש כראוי, לפי הערך הגלותי ב"ה. ע"י[8] ה' קמחי קבלנו ד"ש[9] מאתך. הבא אתה אתו בכתובים, דרש נא בשלומו ביניינו.

ההיו לך מכתבים מבר-טובי'? אני צריך להשיבו על מכתב אחד ומאמר, שכתב בעד איזה מהעתונים פה בעברית, אשר כפי הנראה אין מקום להם בעד הגיונותיו המוסריים כעת, שהכל הומה ברעש לחם. [בעיצומה של מלחמת העולם הראשונה]

כתוב נא מפרטיות למודיך בקודש ובחול, ובאה"ר[10] דר"ש[11] ידידינו האהובים הרבנים החכמים שליט"א ומשפחותיהם. והי'[12] זה שלו'[13] רב וברכה וכ"ט[14], כנה"י[15] ונפש אביך מצפה לתשועה ורוממות קרן ישראל ועתרת שלו' לכל היקום ממקור השלו'[16] והברכה, חי העולמים ב"ה,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תל"י - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. א"א - אי אפשר
7. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
8. ע"י - על ידי

9. ד"ש - דרישת שלום
10. ובאה"ר - ובאהבה רבה
11. דר"ש - דורש שלום
12. והי' - והיה
13. שלו' - שלום
14. וכ"ט - וכל טוב
15. כנה"י - כנפשו היקרה
16. השלו' - השלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשעז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט תמוז תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

נשלח סכום לבן כדי שיעביר לארץ לפי חלוקה מצורפת, כי מלונדון יש מעצורים בשליחה.

עיקרי הדברים

- העברת כסף לארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], י"ט תמוז תרע"ו[2].

מבין המצרים, יזרחו אורים, במחנה העברים, ולארץ ולדרים, ולכל אוהבי צדק ומשרים, בני יקירי וחביבי שליט"א[3], תלי"ת[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו. ישר כחך ששמחת אותנו בדבריך האהובים. כה תוסיף בעזה"י[6] לשמחנו לעתים תכופות באמריך היקרים, מכל פרטיותך בקודש ובחול.

הנה נשלחו אליך מפה איזה סכום לשלח לתמן [כסף לבני המשפחה בארץ ישראל, שהקשר עמם נותק בימי המלחמה; מלונדון, שהייתה במלחמה עם תורכיה, לא ניתן היה לשלוח ישירות] ע"פ[7] החלוקה שתרשם בזה. אין צורך לזרזך ע"ד[8] הקדמת השילוח. פה המעצורים גדולים בעניני השילוח להתם מצדי צדדים. ד' ירחם ויעודד ויחזקני נא ברחמיו לעשות פעולות ניכרות לטובה בענין זה בעזה"י, אשר לעת עתה לא מצאתי בעניי לזה כשרון. אין פה המקום לדבר ע"ד מחשבות ורעיונות, וכן ע"ד אומד של ציורים ומפעלים שהרוח הוגה. יהי ד' עמנו ויכשירנו להוציא אל הפועל כל דבר טוב ומחשבה טובה על ישראל. והנני חותם בברכה וצפיית ישועה, אביך דושה"ט[9] ושלו'[10] כל אוהביך באה"ר[11],

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
7. ע"פ - על פי
8. ע"ד - על דבר
9. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
10. ושלו' - ושלום
11. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' מנחם אב תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

אין אפשרות לשלוח עזרה לארץ מלבד מה שיקמצו. אחרי תשעה באב ייסעו להרוגייט לרפואה, באישור רופא יהודי ירא שמיים. על טיול: מדוע לא, אם הוא מועיל לבריאות.

עיקרי הדברים

- נסיעה להרוגייט.
- היתר טיול לבריאות.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], יום ועש"ק[2], ה' מנ"א[3] תרע"ו[4], לונדון.

בני מחמדי שליט"א[5], תל"י[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו. תודה לך, יקירי על מכתבך האהוב ועל מכתבו של הישי"ר[8] שי'[9]. לצערי איני רואה לע"ע[10] איזה אפשרות להמציא עזרה לשם זולת ממה שנוכל לקמץ מעיסתנו [ממה שנוכל לחסוך מפרנסתנו] בע"ה[11], ואולי עוד יזמין ד' בחסדו. הננו מקוים אחרי עבור ט"ב[12], יהפכהו השי"ת[13] לנו ולכי"ש[14] לשול"ש[15] ב"ב[16] בקרוב, לנסע למקום-מרפא ידוע בשם האראגייט [הרוגייט (Harrogate), עיר מרפא בצפון אנגליה, הידועה במעיינות המינרליים שלה] פה במדינה. ייתן ד' יתי'[17] לרפואה והצלחה. היום הייתי אצל ד"ר[18] אחד מפורסם יהודי וירי"א[19], והסכים ע"ז[20] בתקוה טובה בע"ה להטבת הבריאות ע"י[21] מי המעינות והמרחצאות' שמה.

כתוב למע"ה[22] מכל פרטיותך. וע"ד[23] הטיול, אם הוא מועיל לבריאות כפי השערתי, מדוע תמנע מזה, אם רק אין בזה מגרעות רוחניות מכריעות.

הייתי מוטרד באלו הימים הרבה בענינים שונים, ומהם כלליים, וגם כעת הנני מוקף מאיזה טרדות. והננו מצפים לתשועת ד' מתוך שבר רוח של צרת העולם ודכאות עם ד' אלה, הנמוגים מיגון חורבן הקודש והגאון וכל עז ד' מימי קדם, ועל חרבות האומה ומקדשי קדשיה בהוה. והננו נושאים עין למקור כל אור וחיים לחזק מעמדנו ולאמץ חילינו ולהצמיח לנו ישע ופדות ועזרה מקודש בקרוב. והנני בזה אביך דו"ש[24] ואשרך בכל טוב לאוי"ט[25], מצפה לחסד עליון ורחמיו,

אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. מנ"א - מנחם אב
4. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. תל"י - תודה לא-ל יתברך
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. הישי"ר - הישר

9. שי' - שיחיה
10. לע"ע - לעת עתה
11. בע"ה - בעזרת השם
12. ט"ב - תשעה באב
13. השי"ת - השם יתברך
14. ולכי"ש - ולכל ישראל
15. לשול"ש - לששון ולשמחה
16. ב"ב - בני ביתו
17. ית' - יתברך
18. ד"ר - דוקטור
19. וירא"א - וירא אלקים
20. ע"ז - על זה
21. ע"י - על ידי
22. למע"ה - למעלה
23. וע"ד - ועל דבר
24. דו"ש - דורש שלום
25. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תרע"ז) - לונדון **נמען:** קול קורא ביידיש

באלכסנדריה ישבו כשמונים משפחות של ת"ח מירושלים, שייסדו 'ישיבת ארץ ישראל' ומצבם עגום. הישוב החומרי בארץ קשור בישוב הרוחני של ת"ח. 'עזרו את ישיבת ארץ ישראל באלכסנדריה'.

עיקרי הדברים

- ת"ח גולים באלכסנדריה.
- ישוב חומרי ורוחני.
- קריאה לעזרה.

נוסח האגרת עם ביאור

טהייערע ברידער, [אחים יקרים] זייער אגרויסע אונד אהיליגע מצוה שטייט אונז יעצט פאר. אמצוה וואס ענטהאלט אין זיך, פקוח נפשות, חיזוק עמוד התורה, און ישוב ארץ ישראל צוזאמען.

אין אלכסנדריא, אין עגיפטען, דמנבען זיך, צווישען אלע אונזערע ארויס-געטריבענע ברידער, פון ארץ ישראל, און די ערשטע צייט פון דיא מלחמה, באזעצט אגעוויסער צאהל פון תלמידי-חכמים פון ירושלים, א ערך אכציג פאמיליען רבנים גרויסע תלמידי-חכמים. דיא אדעלע אידען [יהודים אצילים] האבען אין אונזער עיר הקודש אין ירושלים זייער לעבען פארבראכט אף תורה ועבודה. יעצט אז זיי זיינען פארוואגעלט גיווארען אין גלות מצרים, זייען זייערע הערצער און זייערע אייגען געוואנדט צוריק צו אונזער הייליגע היים צו ירושלים. דערווייל קענען זיי זייער לעבענסארט ניט ענדערען, דיא תורה איז זייער לעבען און זייער שטענדיגליכע בעשעפטיגונג. אלזא איז א ישיבה מיט דעם נאמען "ישיבת ארץ ישראל" [הישיבה שייסדו המגורשים מארץ ישראל באלכסנדריה בימי מלחמת העולם הראשונה] געגרינדעט גיווארען, דיא אויבענדערמאנטע צאהל רבנים זיצען דארטען און זיינען עוסק בתורה, וויא זייער געוואנהייט איז גיווען אין ירושלים. און עס ווערט געזוכט וויא זייא דורכצופירען דיא נויטוונדיקייט פון דעם לעבען עס איז מיר אבער א בעריכט געקומען פון זייער פראמינענטע לייט, אז דיא לאגע פון דיא תלמידי חכמים איז יעצט זייער טרויעריג, שטיצע איז זייער געגייטיגט.

איך געפין זיך אלעס מחוייב אייך צו ערקלערען, ליעבע ברידער, אז אונזער ישוב ארץ ישראל דער מאטעריעלער איז זייער פיעל געבונדען מיט דעם ישוב הרוחני פון ארץ ישראל, מיט דעם ישוב פון דיא תלמידי חכמים, וואס זיינען עוסק בהתמדה אין תורה ועבודה. מיר מוזען אוף-האלטען דיא בני ציון היקרים, ביז וואנען מיר וועלין זוכה זיין מיט זייא צוזאמען אין ציון צו קומען, און א אור חדש פון ציון וועט אף אלע ספערען פון לעבען אוף-געהען.

העלפט ליעבע ברידער העלפט דיא תלמידי חכמים פון ישיבת ארץ ישראל אין אלכסנדריא. [הרב קוק ישב אז בלונדון, ופנה ליהודי אנגליה]

בכבוד וברכת הגאולה

תרגום [המכתב נכתב ביידיש, וזה תרגומו]

אחים יקרים, מצוה גדולה וקדושה עומדת לפנינו, עתה, מצוה שכוללת בתוכה ביחד פקוח נפשות, חיזוק עמוד התורה, וישוב ארץ ישראל.

באלכסנדריא, מצרים, התישבו בין כל אחינו המגורשים מארץ ישראל, [בתחילת מלחמת העולם הראשונה גירש השלטון העות'מאני מארץ ישראל אלפי נתינים זרים, ורבים מהם הגיעו לאלכסנדריה] בראשית זמן המלחמה, מספר מסוים של תלמידי-חכמים מירושלים, בערך שמונים משפחות, רבנים תלמידי-חכמים גדולים. היהודים האצילים האלה המשיכו את חייהם, בעיר קדשנו ירושלים, בתורה ועבודה. עתה כאשר הם נתגלגלו אל גלות מצרים, לבותיהם ועיניהם פונים חזרה אל בית-חיינו הקדוש, אל ירושלים. בינתיים אינם יכולים לשנות את דרך חייהם, התורה היא חייהם ועסוקם התמידי. בכן נתיסדה ישיבה בשם "ישיבת ארץ ישראל", מספר הרבנים הנזכרים למעלה יושבים שם ועוסקים בתורה, כמו שהיה הרגלם בירושלים, ומתבקשים אמצעים כדי להמציא להם ההכרחיות למחיה.

אמנם הגיעה לי ידיעה, מאת אנשים חשובים מאד, כי מצבם של תלמידי חכמים אלה הוא עתה עגום מאד, תמיכה היא נחוצה מאד. אני מוצא עצמי מחוייב להצהיר לכם, אחים אהובים, כי ישוב ארץ-ישראל החמרי שלנו הוא קשור מאד מאד בישוב הרוחני של ארץ-ישראל, בישוב של תלמידי-חכמים העוסקים בהתמדה בתורה ועבודה, אנחנו מוכרחים להחזיק את בני ציון היקרים, עד שנזכה יחד אתם לבוא לציון, ואור חדש מציון יופיע על כל מערכות חיינו.

עזרו, אחים אהובים, עזרו את תלמידי-החכמים של ישיבת ארץ ישראל באלכסנדריא.

בכבוד וברכת הגאולה.

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ל"ד בעומר תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק שואל היכן הרצי"ה קבע את מושבו. על הנעשה בארץ - יש לחפש דרך לשלוח תמיכה מיידית למשפחה.

עיקרי הדברים

- מקום הרצי"ה.
- תמיכה למשפחה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ל"ד למב"י[2], [ל"ד למספר בני ישראל, כלומר: ל"ד לספירת העומר] עזר"ת[3].

בני מחמדי שליט"א[4], ת"ל[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו. כמה אנחנו צמאים לקבל מאתך מכתב מפורט מכל אשר אתך באר היטב. ב"ה שקבלנו את כרטיסך, אבל לא הרוה צמאוננו לדעת בפרטיות, איפה נשאר מקום מושבך בקביעות. ודרך אגב אם לא בס"ג [בסנקט גאלן] מאיזה טעם נתבטל הרעיון דשם. איך שיהי'[7] ודאי הכל הוא לטובה.

והנה מהנעשה באה"ק[8] [בפסח תרע"ז גירשו העות'מאנים את יהודי יפו ותל אביב מבתיהם] בטח ידעת מכבר. הננו מחזקים ומאמצים את מעמד רוחנו, ביחול ותקוה לד' שישמור את עמו ונחלתו, ובתוכם ג"כ[9] את יקירינו שליט"א. אמנם הכרח לחפש דרכים איך לשלח להם תמיכה מידית. בטח קבלת את הט"ג[10], [ככל הנראה: הטלגרמה] ומסתמא כבר שלחתו. אולי יחנינו ד' ברחמיו, ונזכה לשמע מהם בשו"ט[11]. פה עוסקים קצת איך לשלח איזה עזר, אולי ירחם ד' ויהי'[12] זה באפשרות. הנני עומד ומצפה לאור חסדי עליון ב"ה הטוב לכל ורחמיו על כל בריותיו, שיאיר לנו באור ישועתו, ויזכנו להתבשר בשורות טובות משלו'[13] אחינו ומשלו'[14] כל יקירינו באה"ק. חזק ואמץ בני יקירי, ודי' יעזרנו ע"ד[15] כבוד שמו, ויגונן ויציל וירחם וינטל וינשא בעזרתו, במהרה בקרוב, את כל חוכי פדות וישועה קרובה. כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה לרחמי שמים, ועזרו מקודש,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. למב"י - למניין בני ישראל (בספירת העומר)
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ת"ל - תודה לא-ל
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. שיהי' - שיהיה
8. באה"ק - בארץ הקודש
9. ג"כ - גם כן
10. הט"ג - הטלגרמה

11. בשו"ט - בשלום וטוב
12. ויהי - ויהיה
13. משלו - משלום
14. ומשלו - ומשלום
15. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' סיון תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הוראות לשליחת כסף לבתו בארץ דרך הרב הורוויץ, ד"ר לוין או ד"ר אוירבך. ברכה לשבועות. ברכת מזל טוב על שחרורו של ד"ר הרץ.

עיקרי הדברים

- דרכי העברת כסף.
- ברכה לשבועות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ג, סיון עזר"ת[2].

בני מחמדי שליט"א[3], הננו מתחזקים בשם ד' עושה נפלאות, שומר הברית והחסד, שיפליא חסדיו עמנו, ועם כל יקירי נפשנו, ועם כל עמו בית ישראל, ויגונן ויציל אותם מכל פגע ומכל אסון ונזק בזמן הנורא הזה, ברב חסדו.

כשתקבל הכסף תשלח ע"פ[4] אדרעססא היותר בטוחה, אולי כדאי לשלח להרב הורוויץ, או לד"ר[5] לוין או לד"ר אויערבאך, [ראו (כרך ב', אגרת תקפד), (כרך ב', אגרת תריח)] שהם ימסרו את הכסף לבתי' תחי'[6], [בתו של הרב קוק, שנשארה בארץ; ראו (כרך ב', אגרת תשלד)] והיא תתנהג בהם כפי הדרוש. אם יזכנו השי"ת[7] לקבל מהם קבלה, נקוה להתאמץ לשלח סכומים יותר חשובים ולפעמים יותר תדירים.

מרוב טרדא נפשית קשה לכתוב הרבה. הננו עומדים הכן לקבל בהדרת קודש את החג הקדוש, יום זמן מתן תורתנו הבע"ל[8], ואור תורת חיים, ואהבת חסד, יאיר צור עולמים על כל אפסי עולם, ומהרה ישמע קול שמחה, קול פדות וגאולה, רוח והצלה, לשאר עם ד', ולחבל נחלתו, ויראו עינינו וישמח לבנו בישועתו באמת.

והי'[9] זה שלו'[10] וברכה ושמחת הרגל וכט"ס[11] כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[12],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ברכת מז"ט[13] בהודות לד' על פדותו של אהובנו היקר הרב ד"ר[14] הערץ שי'[15], ודר"ש[16] באה"ר[17] לו ולכ' ידידנו הרה"ג[18] הנעלה ד"ר א' שליט"א, וכל בני ביתו היקרים ישאו ברכה מאת ד', ושמחת יו"ט[19] וכט"ס.

ידי"ע הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"פ - על פי

5. לד"ר - לדוקטור
6. תחי' - תחיה
7. השי"ת - השם יתברך
8. הבע"ל - הבא עלינו
9. והי' - והיה
10. שלו' - שלום
11. וכט"ס - וכל טוב סלה
12. כה"י - כנפשו היפה
13. מז"ט - מזל טוב
14. ד"ר - דוקטור
15. שי' - שיחיה
16. ודר"ש - ודורש שלום
17. באה"ר - באהבה רבה
18. הרה"ג - הרב הגאון
19. יו"ט - יום טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב שבת, ב' בימי ההגבלה, תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

שלוש מאות פרנק נשלחים לארץ דרך הרב הורוויץ להוריו, ולבנותיו. הממשלה התירה לשלוח כסף, והם מקווים לקבץ סכומים הגונים.

עיקרי הדברים

- שליחת כסף.
- היתר הממשלה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עש"ק[2] ב' להגבלה, עזר"ת[3].

בני מחמדי ויקירי שליט"א[4], ת"ח[5] לך על הכרטיס אשר שלחת מהטיול. אמנם לא השביע את צמאוני לדעת מכל הפרטים אשר אתך. נקוה שתיטיב לרוות נפשנו השוקקה לדעת משלומך בכל מכל בדבריך היקרים. הננו שולחים שלש מאות פרנק לתמן. תשלחם אולי ע"ש[6] הרב הורביץ לירושת"ו[7], [ראו (כרך ג', אגרת תתכז)] והוא ימסור להורינו שליט"א, והם בטח ימסרו גם לבתי' ואסתר [בנותיו של הרב קוק; ראו (כרך ב', אגרת תשלד)] כפי ההכרח. כאשר נדע שהכספים באים כהוגן נקוה לשלח עוד בקרוב. ב"ה שהממשלה הרשתה פה לשלח, ונקוה שיתקבצו סכומים הגונים, בע"ה[8].

הנני חותם בכל חותמי ברכות, יאיר עלינו ד' ית"ש[9] בחסדו, מאור קדושת תורתו וזוהר חיי ישועה ופדות, אומץ וברכה טוהר לב וחדות קודש, כנה"י[10] ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[11],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עש"ק - ערב שבת קודש
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ת"ח - תלמידי חכמים
6. ע"ש - עיין שם
7. לירושת"ו - לירושלים תבנה ותכונן
8. בע"ה - בעזרת השם
9. ית"ש - יתברך שמו
10. כנה"י - כנפשו היקרה
11. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג סיון תרע"ז – לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה; ומצורפת הודעה ביידיש

הכספים מתחלקים בכלליות, אבל הרב קוק ישתדל שיוקצב סכום ל'שערי תורה'. ביום כ' בסיון קבעו יום תשובה ותענית, והוא עשה רושם גדול. כמה מראשי הקהל הרחוקים הודיעו באופן רשמי על הכחדת 'השם האומי' של ישראל, והרב קוק ערך מחאה בשם ועד הרבנים. ההודעה: אין לחלק את השלמות היהודית ל'לאומיות' ו'דתיות'; 'אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד'. דורשים את הכול – את הארץ, הזכויות והכבוד – 'בלי פשרות ובלי חנופות'. הפיצול הוא 'בגידה' לא רק ביהודים אלא באנושות.

עיקרי הדברים

- יום תשובה ותענית.
- מחאה נגד מכחישי הלאומיות.
- שלמות – לא לאומיות ודתיות בנפרד.
- תביעה שלמה לארץ.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"ג סיון עזר"ית[2]. [כ"ג בסיוון תרע"ז (1917). הרב קוק ישב אז בלונדון]

בני מחמדי [בנו, הרצי"ה, שנשאר בימי המלחמה בשווייץ] שליט"א[3], ישמחך ד' בכל טוב, כי שמחתנו והשיבות את נפשנו הכמהה בהדעפעשים השנים [בשני המברקים] אשר הריצות לנו. והננו מקוים לאור דבריך היקרים. והנה ע"ד[4] שע"ת[5] [ככל הנראה מוסד "שערי תורה" ביפו] לעשות בפרטיות בעדם קשה מאד, כי הקיבוץ הולך בכללות לטובת אה"ק[6] וישולח להועד ושמה יחלקו לפ"ע[7] לכל יחיד ולמוסדים. ומ"מ[8] אקוה להשתדל בל"נ[9] שירשמו סכום קצוב בשלוחם לטובת שע"ת ביחוד. ואחשוב שיקבלו את דברי בעה"י.

פה קבענו יום כ' חדש זה [כ' בסיון, יום תענית מימי גזירות ת"ח ות"ט] העבר ליום התעוררות לתשובה ותו"צ[10], וגם תענית לבריאים, ובעה"י[11] עשה הענין רושם גדול לטובה ברוחניות ובחמריות. בטח שמעת את דבר הנבלה שעשו פה אחדים מראשי הקהל, [ראשי "הוועד המשותף" של יהודי בריטניה פרסמו בעיתון "טיימס" הודעה נגד הציונות, שלפיה היהודים הם עדה דתית בלבד ולא אומה] הרחוקים, שהודיעו בדרך רשמי להכחיד את השם האומי של ישראל. וההתעוררות רבתה ע"י[12] זה, ומצדי ערכתי מחאה נגדם בשם ועד הרבנים שנתועדו אצלנו וב"ה[13] גם זה עשה רושם הגון בכמה ספירות. ובפנות היום כ' דנא דרשתי מענין זה לפני קהל גדול שנאספו בבית הכנסת מחזיקי הדת, [קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון, שהרב קוק כיהן כרבה] והתחזק הרושם לטובה בעה"י. וכל זה הוא ממפלאות תמים דעים לבצר רוח ד' על עמו, לכוננו לאור ישע ופדות, אשר יופיע בחסדו בקרוב מתוך כל המאפליות. נתחזק ונתאמץ לקבל שפעת אור קודש גבורת ישע ימין ד' רוממה, בנעימת עדניה והוד רעם גבורתה המעודד ומחיה.

והנני בזה אביך מצפה אשרך מיחל לתשועת אל חי העולמים ב"ב[14] בקרוב,

אברהם יצחק ה"ק

ערקלערונג וועגען דעם נאציאנאלען פערראטה ["הצהרה בדבר הבגידה הלאומית" (יידיש); תרגומה העברי מובא בהמשך]

פון הרב קוק בשם ועד הרבנים מיר פראטעסטירען גאנץ עפענטליך געגען אלע אידישע נשמה-שניידערס, געגען אלע וועלכע ווילען דאס וונדערליכע גאנצקייט פון אידען און אידענטום אויף שטיקלעך צושפאלטען. נאר פון גאנצע אידישקייט ווייסען מיר! איין ביטערער שפאס איז דער גאנצער ויכוח, אויב אונזער נאציאנאלער אדער רעליגיעזער פערמעגען בעשטעטיגט אונזער אינהאלט. די גאנצהייט פון "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" [מתפילת מנחה של שבת, על פי דברי הימים א יז, כא] וועט זיך נימאלם שפאלטען אדער טיילען. מיט דעם הייליגען קראפט פון די אידישע גאנצהייט, פראטעסטירען מיר געגען אלע פערריסטער, מוסרים און פוסט-שפרעכער פון אלע מינים. מיט דעם הייליגען קראפט פון די גאנצהייט פון אונזער גאנצער אומה מיט איהר גוף און מיט איהר נשמה, פאדערען מיר אונזערע גאנצע פאדערונגען פון אלע אונזערע ברידערליכע מיטגלידער און פון דער גאנצער ציווילייזירטע מענשהייט.

אונזער גזילה פאדערען מיר אינגאנצען... די הימעלשרייענדע עולה מוז גענצליך פערריכט ווערען... אונזער הייליגע טהייערע, וונדער-פראכטפולע לאנד, אונזער שטאלץ, אויך אונזער מענשען-רעכט און מענשען-ווירדע, ביר-גערליכע און נאציאנאלע רעכטע אין אלע לענדער מוז צוריקגעשאפט ווערען געגנצליך - אנע פשרות - אנע חניפות... אינגאנצען גאנץ!... עס איז די צייט געקומען, דאס אלע וואס האבען צושטערט, אדער וואס זייערע עלטערען האבען אנטייל גענומען אין די צושטערונג פון אונזער פאלק און פון אונזער לאנד וועלען מוזען זיך אומקעהרען צוריק פון זייער שרעקליכען וועג, און אלס א פעריכטונג פון זייער געוואלדיגען פעהלער, וועלען זיי מוזען מיט אלע קרעפטען אלע בעקוועמליכקייט אונז געבען אויפצובויען צוריק דעם צושטערטען יעקבן און עס אויפצוריכטען מיט די פולע גלענצענהייט זיין פער-ווייסטען וואהנונג.

ביי דער יעצטיגער וונדערליכער צייט, אין וועלכע די עפענטליכע געטליכע האנד בעווייזט זיך אזוי וונדערבאר אין דער וועלטגעשיכטע און אין אונזער פאלקם-געשיכטע, איז צום בעוונדערען אז עס זאלען זיך געפינען מענשען מיט אזוינע פערשטומפטע מוחות און פערשטופטע הערצער, וועלכע זאלען האבען די פרעכהייט אויסצודריקען זיך צו פערקלענערען און צו צוברעקלען די גרויסע אידישע אוריגינעלע גאנצהייט, אין דעם מאמענט וועו איר בעווסטהייט איז אזוי פיל נויטיג צו אונזער גאנצער געשיכטליכע קאריערע. מיר מוזען ערקלערען די גאנצע קריגערישע מענשהייט אירע פליכטען געגען אונז... מיר האבען די מענשהייט פיעלעס געגעבען... מיר האבען אין דעם מענשליכען מאראל איין לעבענסקראפט אריינגעבלאזען... אין דעם עקסטראקט פון די גאנצע ציוויליזירטע רעליגיעזיטעט לעבט אונזער גייסטליכער פערמעגען, מיר האבען גערעטעט די געזאמעלטע מענשהייט, אין איין זייט, פון די שקלא-פערישע, פינסטערע געצענדינעריי, און פון דער אנדערער זייט, פון די שוואכע בלוט-לאזיגע טויטע גאטלאזיגקייט. אונזער וונדערבארע ריין-געטליכע געשיכטע איז געוועו און וועט פארבלייבען ד ע ר בסיס פון דעם ריינסטען מענשליכען גייסט, וואס די גאנצע מענשליכע איידעלקייט וועלט פון איר ענטוויקעלט...

און די פעלקער האבען אונז ענטגעגען געצאהלט זעהר העפליך, מיט בערויבען אונזער לאנד און אונז פון איר פארטרייבען, מיט פערבערנען און צושטערען אינזערע וונדערבארע הייליגטימליכקייטען, מיט שחיטות, מיט אכזריות, מיט שמאלענען און ברענען אויף די פלאמען פון די "אויטא-דע-פעס", [אוטו-דה-פה: שריפת יהודים בידי האינקוויזיציה] מיט געלע לאטעם, [בטלאי הצהוב] מיט נאכשרייען "העפ-העפ" אין די גאסען, [קריאות "הפ-הפ" – פרעות ביהודי גרמניה בשנת 1819] מיט שלאגען טשוועקעס אין אונזערע מוחות און מיט זייער נאך פיל מעשים טובים, אין די פארם אומגעפער, און מיט אלע פאלשע און אונמענשליכע בלבולים און אינ-טריגעס, אין דער זעלבער צייט וואס זיי דערקוויקען אלע זייערע גייסטער פון אונזער לעבעדיגען, הייליגען, לעבענס-קוואל, און גענייסען מיטען פולען מויל פון אונזערע גלענצענדע טעטיגקייטען.

און יעצט אז מען האלט שוין אין פלוג ביי דער ענדע, אז די שרעקליכע פעלקער-אונגערעכטיגקייט האט רואינירט אלעס גוטעס, און אלעס פרידליכעס, אין דער צייט וואס די ערד ציטערט און וואקעלט זיך דורך איהרע שווערע זינד, אין דער צייט וואס פעלקער-אידען און מלכים-טראנען צושמעטערען זיך... אין דער צייט, וועו די מענשהייט האפט געהאלפען צו ווערען איין ישועת עולם דורך דעם בלוט פון דער יעצטיגער פירכטליכער מלחמה, אין דער צייט וואס די גרויזאמע מענשליכע שמערצען, האבען ערוועקט איין הייליגען פונק אין די הערצער, און עס טרוימט זיך אז דער צוקונפט נאך דער מלחמה וועט אין-אלגעמיין ברענגען א נייעם און א פיל שענערען לעבען ווי עס איז פ-יהער געווען; א לעבען פון ערליכקייט און גערעכטיגקייט, וואם ער וועט אין זיין מוסטערהאפטען אופן זיין ווערטה די אלע טייכען בלוט וואס עס איז צוליב אים פערגאסען געווארען.

איז דען ניט אין דער גרויזמאער און וונדער-הייליגער צייט פרוכטבאר גרויס אונזער חיוב מודיע צוזיין גאנצע מענשהייט, איבערהויפט די ציווילויזירטע קריגעריש פעלקער, אז אויב די עולה פון די עולות זאל פערבלייבען אויף זייער קארג, וועו זיי זאלען זיך ניט אבוואשען פון די רציחה, פון די גזילה וואס זיי האבען פערפירט, געגען אונז, מאכען זיי זיך אומגליקליך נאך מער ווי זיי שאפען אונז אומגליקען.

זיי שטעלען אריין אין קאן די גאנצע וועלט-אויסבעסערונגען, וועלכע עס ווערט געהאפט פון דער יעצטיגער פעלקער-מארד, און זיי מאכען דערמיט די גאנצע בלוט-פערגיסונג פאר איין פרוכטלאזע מערדעריי. דער הימעל-געשריי פון אונזער בערויבונג מוז אלעס איגנארירען און אין זייער לעבען ארויסרופען פון זיך זעלבסט די ערגסטע רעוועלירונגען.

אבער אין געגענטייל, וועו דער רעזולטאט פון דער מלחמה וועט ברענגען צוזאמען מיט אלע רעכטס-פערבעסערונגען אויך אונזער צוריקשטלונג, וועו די פעלקער וועלען דעם שרעקליכען פערברעכען פערריכטען, און אונז העלפען איינארדענען זיך מיט אונזער פולען לעבען און אונז אבגעבען אונזער לאנד, אונז לאזען און העלפען אונז שאפען אונזער מלוכה, לאזען אונז רוהיג בענייען און אויפבליהען אונזער אור-אלטען, רוהיגען, העלדישען, פרידליכען' מאטעריאלען און גייסטיגען, הייליגען און פראפאנען לעבען, דאן וועט די וועלט-שאנדע ארונ-טערגעהן פון מענשליכע געזעלשאפט, און וועט אין דער וועלט-דיפלאמאטיע געהערט ווערען מיט-זינגענדיק מיט זיינע זיסע הימעלשע טענער דער "קול קול יעקב", [על פי בראשית כז, כב] מיט זיין אמת מיט זיין יושר וואם שטראמט ארויס פון די הייליגסטע

קוועלען. דאן וועט ערשט די וועלט צוזאמען מיט אונז דערקענען וואס דאס איז א ערליכער פעלקער לעבען, - דאן וועט ערשט די פולע צופרידענהייט אויפ'ן מענשען קומען, אלס די פרוכט פון די צרות פון דיזען פירכטעליכען קריג.

מיר פון אונזער זייט קענען 'מקבל זיין דעם צוקונפטיגען גליק נור מיט אונזער גאנצקייט; מיט דער גאנצקייט פון אונזער אריגינעלער נשמה, וועלכע לאזט זיך ניט אויף קיין שום אופן צוטיילען אויף אזעלכע שטיקלעך ווי נאציאנאליטעט און רעליגיעזיטעט. ערהאבענער פון די שפליטערען, איז די גרויסע שטארקייט פון דעם אלטען אייביגען, פעלזען-שטארקען ישראל סבא. [ישראל הזקן – כנסת ישראל]

ניט נור א פארריעטונג פון אידען איז די שמאל-הערציקייט פון די וואס ווילען צושפאלטען די גאנצקייט פון אונזער גלענצענדען לעבענסקראפט אויף שטיקלעך און אברייסען פון אים א חלק אהין אדער אהער, נור עס איז א פערריעטונג פון דער גאנצער מענשהייט, מיט די גרויסע האפנונג, אז אונזער הייליגע גערעכטיג-קייט וועט גוט פערשטאנען ווערען פון אלע פרעמדע און אייגינע מענשען, און די נארישע חלומות פון שפאלטען אונזערע כוחות וועלען אין גאנצען פערשוונדען ווערען און א קראפט פון גאנצקייט וועט אנפאנגען מיטען פולען מוט אונז צושטארקען, און מיר אלע צוזאמען, אלע נדחי ישראל מיטען פולען זין וועלען מיר טעטיג און קרעפטיג פאדערען אונזער גאנצע פאדערונג, און אונזער שטימע וועט געהערט ווערען אין אלע קרייזען צו דעם כבוד און גליק פון אלע פעלקער, און צו אונזער ערהאבעהייט און גליקליכקייט, און צו די גיכסטע אויפבויאונג פון אונזער הייליגע לאנד, אונזער פאלק, און אונזער ערהאבענעם הייליגען גייסט.

מיר בעטען די פרעזידענטען און גבאים מיטצוהעלפען דאס די ערקלערונג זאל פארגעלעזען ווערען פאר דעם עולם ש"ק[15] בהעל, ותך נאך קריאת התורה אין די שולען.

תרגום

גילוי דעת ע"ד הבגידה הלאומית מיתים אנחנו גלוי נגד כל קורעי הנשמה היהודית, נגד כל הרוצים לפורר את השלמות הנפלאה של היהודים והיהדות. רק יהדות שלמה אנחנו יודעים! לעג מר הוא כל הויכוח הזה אם קנינו הלאומי או הדתי הוא המקיים את תוכן חיינו. השלמות של "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" לא תיפרד ולא תיחלק לעולם.

בכוח הקדוש של שלמות היהדות אנחנו מוחים נגד כל הבוגדים, המוסרים ודוברי ריק מכל המינים. בכוח הקדוש של שלמות כל אומתנו, בגופה ובנשמתה, תובעים אנחנו את תביעותינו השלמות מאת כל חברינו אחינו ומאת כל האנושיות התרבותית.

את גזלתנו אנחנו תובעים בשלמות. העולה, הצועקת שמים, מוכרחת להתקן כלה. ארצנו הקדושה, היקרה, מלאת ההדר והפלאות, גאותנו, זכות-אדם וערך-אדם שלנו, זכויותינו האזרחיות והלאומיות בכל הארצות, מוכרחות להחזר אלינו לגמרי, בלא פשרות בלא חניפות, - לגמרי בשלמות!

באה העת, שכל אלה שהרסו או שאבותיהם השתתפו בהריסת עמנו וארצנו יהיו מוכרחים לשוב מדרכם האיומה, ובתור תיקון למעוותם הנורא יהיו מוכרחים לתת לנו, בכל האפשרויות, את כל הנוחיות כדי לשוב ולבנות את בית יעקב הנהרס ולכונן במלוא ההדר את נוהו השומם.

ומה תמוה הוא, שבעת הנפלאה הזאת, שיד ד' מתראית בה באופן כל כך נפלא בדברי ימי העולם ובדברי ימי עמנו, ימצאו אנשים בעלי מוחות מטומטמים ולבבות ערלים כאלה, שתהיה להם החוצפה להביע דברים בכדי להקטין ולפרר את השלמות היהודית הגדולה המקורית, - בשעה שידיעתה כל כך נחוצה לכל מעמדנו ההסטורי.

אנחנו מחויבים ומוכרחים לבאר לכל האנושיות הלוחמת את חובותיה אלינו. אנחנו נתנו הרבה לאנושיות, הפחנו במוסר האנושי כח חיים, בתמציתה של כל הדתיות התרבותית חי רכושנו הרוחני, אנחנו הצלנו ומצילים את כל האנושיות, מצד אחד מהאליליות החשוכה העבדותית, ומצד אחר משכחת-אלהים החלשה, חסרת-הדם המתה. דברי ימינו הנפלאים, האלהיים לגמרי, הנם ויהיו תמיד הבסיס של הרוח האנושי היותר טהור שכל העדינות האנושית מתוכם היא מתפתחת. והעמים השיבו לנו כגמולנו יפה מאד: בגזול את אדמתנו, בגרש אותנו ממנה ובשריפת מקדשינו והריסתם, בשחיטות באכזריות, בחרוך להבות האוטו-דה-פה, בטלאים הצהובים, בקריאות "הפ, הפ" ברחובות, בהכאות מסמרות במוחותינו ועוד הרבה מאד מעשים טובים כאלה, ובכל מיני עלילות שוא ותואנות לא אנושיות, - באותה שעה שהם משיבים את כל רוחותיהם ממעין החיים החי הקדוש שלנו ונהנים במלוא הפה מפעולותינו הנהדרות.

ועתה, כאשר כבר עומדים כנראה בסוף המלחמה, כאשר רשעת העמים הנוראה החריבה כל טוב וכל שלום, בעת שהאדמה מזדעזעת ומתנודדת בחטאיה הכבדים, בעת שרעיונות עמים וכסאות מלכים מתפוצצים, בעת שהאנושיות מקוה להושע ישועת עולמים בדם המלחמה האיומה הזאת, בעת שהמכאובים האכזרים של האנושיות האירו ניצוץ קדוש בלבבות, והנן כחולמים שהעתיד של אחרי המלחמה יביא בכלל חיים חדשים הרבה יותר יפים מאשר היו מקודם, חיים של יושר וצדק, אשר במופתיותם יהיו שוים את כל נהרי הדם שנשפכו למענם, - האם אין עלינו, בשעה הנוראה הנפלאה והקדושה הזאת, חובה גדולה ונוראה להודיע לכל האנושיות, ביחוד לעמים התרבותיים הלוחמים, כי אם עולת העולות תשאר על קדקדם, אם לא יתרחצו מהרצח ומהגזל שעוללו לנו, הם עושים את עצמם אומללים עוד יותר ממה שהם ממיטים אסונות עלינו.

כי הם מעמידים אז בסכנה את כל תיקון העולם, המקווה מרציחת העמים הנוכחית, והם עושים בזה את כל שפיכות הדמים הזאת לרצחנות גסה חסרת כל תוצאות. צעקת חמסינו העולה השמימה מוכרחה לבטל את כל השאיפות האנושיות וממילא לחולל בחייהם את המהפכות היותר רעות.

אבל לעומת זה כאשר תוצאות המלחמה יביאו, יחד עם כל תיקוני הצדק, גם את שובנו והתכוננותנו אנו, כאשר העמים יתקנו את הפשע הנורא ויסייעו לנו להסתדר במלא חיינו וישיבו לנו את ארצנו ויתנו ויסייעו לנו לכונן את מלכותנו, יתנו לנו לחדש ולהפריח בשלוה את חיינו העתיקים, המקוריים,

השלוים, חיי הקודש והחול, חיי הרוח והחומר, חיי הגבורה והשלום, אז תסור חרפת העולם מהחברה האנושית. וכאשר במקהלת המדיניות העולמית ישמע "קולו של יעקב" בצליליו הנעימים השמימיים, באמיתו וביושרו הנובעים מהמקורות היותר קדושים, אך אז יכיר העולם, יחד אתנו, מהותם של חיי עמים ישרים, אך אז תבוא לאדם שביעת הרצון הגמורה בתור פרי צרותיה של המלחמה הנוראה הזאת.

מצדנו הננו יכולים לקבל את האושר העתיד רק בשלמותנו; בשלמותה של נשמתנו המקורית, שאינה ניתנת בשום אופן להחלק לנתחים כמו "לאומיות" ו"דתיות". נעלה מכל החלקים האלה הוא העוז האלהי הגדול של ישראל סבא, העתיק, הנצחי, החזק כחלמיש-צור.

צרות-הלב של אלה הרוצים לפורר לחלקים את שלמותו של כח חיינו המזהיר ולנתק ממנו חלק הנה וחלק הנה, - בגידה היא לא רק ליהודים כי אם לכל האנושיות. אמנם תקותנו גדולה, כי צדקתנו הקדושה תוכר היטב מכל אדם, בני-ברית ושאינם בני-ברית, וחלומות-ההבל של הפרדת כוחותינו יחלפו כליל וכח של שלמות יחל לעודדנו במלוא האומץ, וכולנו יחד, כל נדחי ישראל במלוא המובן, נתבע בפועל ובעוז את תביעתנו השלמה וקולנו ישמע בכל החוגים, לכבודם ולאשרם של כל העמים ולעילוינו ולאושרנו ולבנייתם המהירה של ארצנו הקדושה, עמנו ורוחנו הקדוש הנשא, העומד להיות לאור גויים ולישועת אפסי ארץ. אנו מבקשים מאת ראשי הקהלות והגבאים לסיע שגילוי הדעת הזה יקרא בקהל בבתי הכנסיות בש"ק[16] פ' בהעלותך אחרי קריאת התורה.

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עז"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"ד - על דבר
5. שע"ת - שערי תורה (שם מוסד חינוך ביפו)
6. אה"ק - ארץ הקודש
7. לפ"ע - לפי ערך
8. ומ"מ - ומכל מקום
9. בל"נ - בלי נדר
10. ותו"צ - ותפילה וצדקה
11. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
12. ע"י - על ידי
13. וב"ה - וברוך השם
14. ב"ב - בני ביתו
15. ש"ק - שבת קודש
16. בש"ק - בשבת קודש

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתנג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' חנוכה תרע"ח - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ככל שהמצב החדש מתרגל, 'החשבון הצלול' מראה יותר את הודו. הרב קוק מסכים שהרצי"ה יעבור מקום (לסנט גאלן), ומקווה שהשפעת ביקורם שם נשארה. על החובות לקמחי ולוויסבורד: הכסף הולך כעת לפיקוח נפש של המשפחה בארץ. שיתמיד בשחיטה.

עיקרי הדברים

- הצהרת בלפור - רושם מתמשך.
- מעבר הרצי"ה.
- חובות ופיקוח נפש.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ד דחנוכה, תרע"ח[2] לונדון.

בני מחמדי [הרצי"ה, שנשאר בשווייץ] שליט"א[3], תל"י[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו פה, והננו מחכים ומיחלים בצפי' גדולה לחסדי צור מעוזנו ב"ה, שימהר להשמיענו שמחות וגיל מכל עם ד' ומכל מחמדי נפשנו. אקוה שקבלת כבר את מכתבי, שהעירותי בו קצת ע"ד[6] הרושם שעשו על הנפשות המרגישות רגשי קודש הספונים בנפלאות ההווה הנוכחי [כיבוש ירושלים בידי הבריטים, ערב חנוכה תרע"ח] - מפלאות תמים דעים ב"ה בהתחלת התנוצצות קוי אורה וישועה, שהיא ראשית צמיחת הצדקה של בעל המלחמות, יתעלה שם כבודו לעדי עד. וכל שעה ושעה וכל יום ויום שהולך, והמצב המחודש נעשה יותר טבעי ויותר מורגל, החשבון הצלול מראה לנו יותר את הודו והדרו ואת החוסן והיקר העצור בגניזת טובו. ועינינו נשואות לאבינו שבשמים, שיסך באברתו [על פי תהלים צא, ד] על גוי קדוש היושב על אדמת הקודש כעת ועל יקירנו האהובים בתוכם וימלטם מכל רעה, ונזכה להתבשר מהם בקרוב בשורות טובות, ורגלי מבשר טוב משמיע ישועה [על פי ישעיהו נב, ז] ידלגו כאילות לבוא ולהופיע. אנא ד' הושיעה נא. הסכמתי נוטה לגמר דעתך ע"ד חילוף המקום. ותכתוב כל הפרטים מהנהגתך. אקוה שבמשך שבתך בק' זו שהיינו שרויים בתוכה [סנקט גאלן שבשווייץ, שבה שהה הרב קוק בשנה הראשונה למלחמה] פרק הגון של ימי גלותנו, שבכל אופן אחשוב שאיזה רשימה מהשפעת הידידות שלנו עם מספר מצויין מבני העדה, נשארה עכ"פ[7], שתוסיף ותמשיך ברוחך הטובה, לפחת את גחלת הקודש של אור ד' הגנוז בלבות בני אל חי, גם בהיותם נדחים בארצות שבים, ומלוכדים במלכודת הגלות המרה, בכ"ז[8] לבם ער ורוח ד' מפעם בקרבם, העלול להתעורר לטובה בכל עת ושעה מוכשרת.

מאהובנו הר"א[9] קמחי שי'[10] קבלתי זה כמה מכתב, ומתוך המון רב של טרדות עדיין הנני מעוכב מהשיבו עד כה. ואקוה בקרוב לקחת מועד לכתב לו בפרטיות. לעת עתה דרש נא בשלומו הטוב, ושלו'[11] צאצאיו היקרים, הקרובים כ"כ[12] לרוחי ולבי, יברכם ד' ויעודדם בכל טוב, ושילומים לטובה ישלם להם לשגבם ולחזקם לאוי"ט[13]. כמו כן תדר"ש[14] ידידנו הר"מ[15] ויסבורד, ותעירהו על הפלא שלא קבלתי

ממנו מכתב תשובה על מכתב ברכתי לכניסת השנה שהקדמתי. אולי הדבר נוגע לעיכוב הפרעון של חובו. בע"ה[16] שנוכל להחל עכ"פ את הפרעון ברצות ד'. וכיו"ב[17] חשבתי ג"כ[18] ע"ד חובו הגדול של ידידנו הרא"ק[19] נ"י[20].

אמנם מתוך מכתבו, שבו בקשנו שנבא על הוצאותיו, אם נמצא שישיבתנו פה אינה מקובלת, הבנתי שלפי עדינות רוחו ומצבו בע"ה הדבר רחוק מקפידא. ועד כמה שנוכל לקמץ הלא הדבר נוגע לפקו"נ[21] של מחמדינו שמה, בכל העת הכושר שיהיה אפשר לשלח שמה. ע"כ[22] הננו מעכבים לע"ע[23], ובצפיתנו נצפה שיחנינו השי"ת[24] לשלם לכל בעלי חובותינו ברחמיו.

תדרו"ש[25] כל אהובינו ודורשי שלומנו, מר קמחי הצעיר, הר' פאסוויג, מר לעוין, ואצ"ל[26] הר"מ קאליר, והצעיר ראזענשטיין, אביו הוא ת"ח[27] ויקר, ומבאי ביתנו בכל ש"ק[28] לסעודה שלישית.

אקוה שלא תעזוב את התלמדותך בהשחיטה, ותשתמש בה כראוי בע"ה, וד' יאמץ אותך בבריות גופא וכט"ס[29], בנהורא מעליא ורוממות קרן בכבוד. בטח תחליף מכתבים עם אהובינו שבניישאטל. תד"ש[30] באה"ר[31] בשמנו. וגם אני אקוה לכתוב להם בל"נ[32] ולהודותם על כל הטובה הכבוד והאהבה, אשר הראו לך כל משך ימי שבתך שמה.

את הכרטיס של ב"ט[33] קבלתי, ואקוה להשיב לו אי"ה[34]. איך הוא מצבו כעת, צר לי שהתקוה ע"ד עבודה ע"י[35] ד"ר[36] זלקינד עלתה בתוהו, כי נבלו עליו סמוך לצמיחתם.

בתקוה לקבל ממך בקרוב מכתב מפורט מכל וכל ממעמדך החדש, במקום מגורך כעת.

הנני חותם בברכת אה"ר[37] וצפית ישועת חומות וחיל, לראות בשמחת גויינו במהרה בימינו באור ישועה ההולך ואור עד נכון היום, אביך,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תל"י - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. ע"ד - על דבר
7. עכ"פ - על כל פנים
8. בכ"ז - בכל זאת
9. הר"א - הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שי' - שיחיה
11. ושלו' - ושלום
12. כ"כ - כל כך
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. תדר"ש - תדרוש שלום
15. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. בע"ה - בעזרת השם
17. וכיו"ב - וכיוצא בזה

18. ג"כ - גם כן
19. הרא"ק - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ק (למשל: אברהם + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. נ"י - נרו יאיר
21. לפקו"נ - לפיקוח נפש
22. ע"כ - על כן
23. לע"ע - לעת עתה
24. השי"ת - השם יתברך
25. תדרו"ש - תדרוש שלום
26. ואצ"ל - ואין צריך לומר
27. ת"ח - תלמידי חכמים
28. ש"ק - שבת קודש
29. וכט"ס - וכל טוב סלה
30. תד"ש - תדרוש שלום
31. באה"ר - באהבה רבה
32. בל"נ - בלי נדר
33. ב"ט - בשורות טובות
34. אי"ה - אם ירצה השם
35. ע"י - על ידי
36. ד"ר - דוקטור
37. אה"ר - אהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט אדר תרע"ח - לונדון **נמען:** הרב שלום יצחק לויטן, רב כריסטיאניה

הרב קוק מצטער שההשתדלות למצות לא הועילה. 'דגל ירושלים': עיקר העבודה עכשיו היא ההתארגנות. בתחילה - עיתון. המגמות: תמיכה בת"ח, ישיבות, מושבות על פי תקנות היהדות, וספרים לחיים החדשים. סניפים: 'בנות ירושלים' לנשים, 'צעירי ירושלים' ו'פועלי ירושלים'.

עיקרי הדברים

- מצות.
- מגמות 'דגל ירושלים'.
- סניפים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] כ"ט אדר תרע"ח[2].

שלו'[3] וברכה באה"ר[4] לכ'[5] ידי"נ[6] הרב הגאון המפורסם אוצר תו"י[7] מו"ה[8] שלו' יצחק לעוויטאן [הרב שלום יצחק לויטן, רבה של כריסטיאניה (אוסלו)] שליט"א[9], האבד"ק[10] כריסטיניא, יצ"ו[11], וכא"ל[12] שוי"ר[13]. אחדשה"ט[14] באה"ר.

יקרת מכתביו עם הטשיקים לצדקה הגיעו לידי. וע"ד[15] המצות צר לי מאד שהשתדלותנו לא פעלו, ומי יוכל לדון וגו'[16]. ודי' ישלח להם מקודש עזרם, ובודאי לא יעזבם ד' אשר לא יעזוב את חסידיו, ואחד המרבה וכו'[17], [ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים; ברכות יז] ואחר כונת הלב הם הדברים. ובודאי נתן כת"ר[18] איזה עצה טובה לעדת קדשו איך להתנהג בשעה"ד[19] כזאת. ודי' ירחיב צעדינו ללכת בהרחבה בדרישת פקודיו לשמור ולקיים כל מצותיו באהבה, ובהידור ולישרי לב שמחה.

וע"ד "דגל ירושלים" [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] עיקר העבודה כעת היא ההתארגנות, של כל יראי ד', לעבודת הקודש, של גאולת הארץ ובנינה. וע"י[20] קיבוץ הכוחות כלם נגלה את דעתנו הכללית של כל ישראל, שיסוד האומה בארצה הוא בנוי על רוח ד' וקדושת תורתו שהיא חיינו לעולמים. והפרטים רבים הם שיבאו בע"ה[21] בקרוב. וראשית המעשה יהיה קביעות עתון בשם דגל ירושלים, לברר את צדקת המחשבה של כל שלומי אמונים, ותביעתם הקדושה לדרוש את אור ד' על אדמת קדשו. וכל אשר יתרבו האגודות, וכל אשר יתגדל כח התומך, ע"י[22] נתינת שקלים של החברים, כדי שלא יהי'[23] מעצור בהפרופגנדה, כן יתקדש שם שמים, והאתחלתא דגאולה אשר התחילה להתנוצץ תהיה לאור נוגה הולך ואור עד נכון היום בע"ה. המגמות הראשיות הן: א) תמיכת ת"ח[24] וגדולי תורה ביחוד, ב) התיסדות ישיבות גדולות וקטנות ושכלולן ברוח קדושה וטהרה, ג) יסוד מושבות באישור תקנות ע"פ[25] קדושת היהדות, ד) עריכת ספרים מועילים לצרכי החיים החדשים הבאים עלינו לטובה בבנין האומה בארצה. סניפי ההתאגדות הכללית הזאת יהיו, א) בנות ירושלים בעד נשים צדקניות, שחלקן גדול מאד בזכות הגאולה, ב) צעירי ירושלים, מהדור הצעיר שלבו מסור לקדושת ישראל לדגול בשם ד', ולהחיות

בקדושה את היסוד הלאומי, ג) פועלי ירושלים, להכניס את כל הכח העובד והפועל של ההמון הישר, הנוהה אחר ד' וחפץ להחזיק במעוז היהדות האמיתית.

ועוד רבים רבים מאד הם הרעיונות העתידים להתגשם בעז"ה[26] ע"י קיבוץ הכחות, ומאד ישכילו לעשות אחינו הרחוקים במדינותיהם כשייסדו אגודות ויתקשרו בשלום שקליהם למרכזנו, ועצת ד' תופיע עלינו ברב חסדו, ובישע ימינו נושע לעולמים.

והנני בזה ידי"ע[27] דוש"ת[28] חותם בברכת חיים ושלו'[29] וזרע חייא וקיימא עם האשה אשר הוכיח ד' לו נ"ב[30] הרבנית תחי'[31] לאוי"ט[32] ברב נחת וכט"ס[33], ויחוג בדיצות את חג המצות ברב עז וחדוה, כנה"י[34] ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ"ב. יכתב נא כת"ר בטובו לגיסי הגנ"י[35], ודי"ש[36] בעדנו ויטיב נא להודיענו כשיקבל מהם תשובה בע"ה, ידי"ע הנ"ל[37]. די"ש[38] מבית לבית ברב טוב סלה,

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. תו"י - תורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האבד"ק - האב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. שוי"ר - שלום וישע רב
14. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
15. וע"ד - ועל דבר
16. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
17. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. בשעה"ד - בשעת הדחק
20. וע"י - ועל ידי
21. בע"ה - בעזרת השם
22. ע"י - על ידי
23. יהי' - יהיה
24. ת"ח - תלמידי חכמים
25. ע"פ - על פי
26. בעז"ה - בעזרת השם
27. ידי"ע - ידידו עוז

28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
29. ושלו' - ושלום
30. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
31. תחי' - תחיה
32. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
33. וכט"ס - וכל טוב סלה
34. כנה"י - כנפשו היקרה
35. הגנ"י - הגאון נרו יאיר
36. וד"ש - ודרישת שלום
37. הנ"ל - הנזכר לעיל
38. ד"ש - דרישת שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז טבת תרע"ט **נמען:** ר' אברהם קמחי (בעברית ויידיש)

הרב קוק מתעניין בהארכת מועד פירעון החוב הגדול שקמחי הלווה לו בזמן הדחוק ביותר, ומבקש לשמוע על מצבו, על הילדים ועל העסקים.

עיקרי הדברים

- החוב לקמחי.
- שאלה על שלומו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"ז טבת עטר"ת[2].

כי[3] ידידי היקר והנכבד מו"ה[4] אברהם קמחי [ממקורבי הרב קוק בסנקט גאלן, שעזר לו בכספים בימי המלחמה; ראו (כרך ג', אגרת תתמח)] שליט"א[5] וצאצאיו היקרים וכל אשר לו שלו'[6] וברכה.

מכתבו היקר קבלתי. זייער פיעל האט מיר אינטערעסירט אייער געהרטער הארוכה כל-כך של חובו הגדול, אשר הקיף לנו בכל-כך טוב-לב בזמן הדחוק ביותר שעבר עלינו. יתן השי"ת[7] להיזכר הכל בשמחה ובמצבים טובים. בבקשה, הידיד היקר ביותר, יכתוב לנו מכל מה שאפשר ממצבו, משלו'[8] הילדים האהובים שי'[9], החמרי והרוחני, ומהלך העסקים באופן טוב כתקותנו בע"ה[10]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. כי - כבוד
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. השי"ת - השם יתברך
8. משלו' - משלום
9. שי' - שיחיה
10. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקנט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אייר תרע"ט - לונדון, בין תשע לעשר בבוקר

נמען: רשימה אישית (כעין צוואה, כנראה לפני ניתוח)

תפילה לרפואה ולתשובה מאהבה, ולתיקון כל עוול בין אדם למקום ובין אדם לחברו. הרב קוק מבקש להשלים את כל חובותיו; חלק מהן רשום בפנקס קטן כרוך בד לבן (שיש בו גם שירים), ובדפים שנקרעו ממנו ונמצאים אצל בנו הרצי"ה. רוב הספרים בדירתו בלונדון, וגם רבים בביתו ביפו, שייכים לאחרים, ויש להחזירם. 'אני ודאי מוחל וסולח לכל, ואדרבה אני מחזיק טובה על כל צער ועלבון'. על שעון הזהב שקיבל במתנה משלזינגר יש לו ספק, והרב קוק מבקש לתקן כדין.

עיקרי הדברים

- תפילה לרפואה ולתשובה.
- השלמת חובות.
- החזרת ספרים.
- מחילה לכל.
- ספק בשעון הזהב.

נוסח האגרת עם ביאור

בעה"י[1], כ"א אייר עטר"ת[2], לונדון.

בין שעה ט' לי' בבוקר.

תוחלת לד' היא שירפאני רפו"ש[3] ברחמיו, [הרב קוק חלה אז בלונדון, וכתב דברים אלה כעין צוואה] בתוך שאר חולי עמו ישראל, ויזכני לשוב בפניו בתשובה מאהבה, בחסדיו המרובים, ביחוד יזכני לתקן כל אשר העויתי בין במה שבין אדם למקום ובין במה שבין אדם לחברו, ויחנני לשלם את כל חובותי.

והנה לדאבון לבי איני זוכר פרטי החובות, אבל אקוה לד' שיעוררני ויזכירני מכולם, ויעזרני לשלם את הכל. וקצת ממה שעולה על זכרוני רשמתי בפנקס הקטן, כרוך בד לבן, שיש שם קצת שירים ג"כ[4], [שירים שכתב הרב קוק] ועלים אחדים נמצאים אצל צב"י[5], שיחי'[6], [בנו, הרצי"ה] שנקרעו מפנקס זה, ועליהם ג"כ רשומים איזה חובות.

והנה הספרים שיש בדירתי פה רובם אינם שלי, יזכני ד' להשיב כולם לבעליהם, וגם בביתי ביפו ת"ו[7] נמצאים הרבה ספרים של אחרים, יזכני ד' לברר את הכל ולהעמיד הכל על נכון.

ויה"ר[8] שיתן בלב כל מי שצערתיו וחטאתי נגדו, שימחלו לי במחילה גמורה, ואני ודאי מוחל וסולח לכל, ואדרבה אני מחזיק טובה על כל צער ועלבון שנעשה לי, ויה"ר שלא יענש שום אדם על ידי, וישלם ד' לכל איש מישראל אך טוב וחסד. אנא ד' הושיעני ורפאני ברב חסדיך ושגבני בישועתך, הושיעה את עם קדשך והחיש אור ישועתך וקדש שם קדשך בכל העולמים, אמן. הנכנע ומצפה לישועה,

אברהם יצחק ה"ק

השעון של זהב שלי הוא ממתנתו של היקר שלעזינגג(ער) ז"ל[9], ויש לי קצת פקפוק על המתנה, יזכני ד' לתקן כראוי וכבירור כדת תוה"ק[10],

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. רפו"ש - רפואה שלמה
4. ג"כ - גם כן
5. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
6. שיחי' - שיחיו
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. ויה"ר - ויהי רצון
9. ז"ל - זכרונו לברכה
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תר"פ) **נמען:** ועד הסיוע ביוהנסבורג ובקייפטאון

מוסדות הקודש בירושלים, אבני היסוד לבניין, נתונים 'בלחץ ובמצור'. הרב קוק קורא לוועד לחדש מיד את התרומות, שלא הגיעו זמן רב.

עיקרי הדברים

- מצוקת המוסדות.
- קריאה לחדש תרומות.

נוסח האגרת עם ביאור

[תר"פ[1]]

לכבוד ועד הסיוע ביאהניסבורג בקייפטאון. [ועד לסיוע למוסדות ארץ ישראל בדרום אפריקה] שלו'[2] וברכה מציון ומקודש. אלופי היקרים, כאשר חנני ד' ושבתי מנדידת גלותי אל אדמת הקודש, וריכוז עבודתי נקבעה פעה"ק[3] ירושלים תובב"א[4], ובשומי לב על כל תכנית העבודה הרבה אשר למוסדי הקודש אבני היסוד לכל העזרה והבניה שלנו בתחיית עמנו ובשכלול כבודו על אדמת קדשו, על גדולת ערכם לבנין עמנו וארצנו, ועל נחיצות עמדתם לשמירת קדושת היהדות על אדמת הקודש, ועל פעולותיהם הגדולות להחיות נפשות רבות, מעם ד' יושב ציון. ולעומת זה מצאתי כמה הם נתונים בלחץ ובמצור ועד כמה הם לוחמים את מלחמת קיומם הקדושה בעמלהם וביגיעת נפש, הכרתי לי לחובה קדושה לקום לעזרתם בקודש. ולכם אחינו היקרים חברי הועד הנכבד הנני קורא בצדק קומו נא לעזרת ד' בגבורים, [שופטים ה, כג] קומו לעזרת ציון וירושלים.

הנה זה כמה אשר מוסדינו הקדושים פה עה"ק[5] לא הגיעה להם מתרומת קופתכם הנכבדה. והמצב הלא הוא כ"כ[6] לחוץ. והחיזוק צריך לבא מיד בלא איחור. נפשי מלאה בטחון ועז בע"ה[7] שתשימו את לבכם הטהור לדברי אלה, ותחושו מהרה לעזרת ציון ומקראיה, ותעניקו להמוסדות המקודשים העומדים ברום עולם היהדות הנאמנה בהר הקודש בירושלים, את העזרה הנכבדה הראויה להם, לפי גודל ערכם, ולפי הכלכלה הרבה רבת הענפים והמקצעות אשר עליה לכלכל. וצור ישראל, מושיע ציון ובונה ירושלים יכונן מעשי ידיכם לטובה ולברכה. ומהרה נזכה להתראות בשמחת עולם על אדמת הקודש בשוב גאולים לציון ברינה וחדות עולמים. ותחזינה עינינו ארמון על משפטו, [על פי ירמיהו ל, יח] מלך ביפיו, [ישעיהו לג, יז] וכהן על כסאו, וישראל שוכן לבטח באור ד' וכבודו עליו יראה לעיני כל אפסי ארץ במהרה בימינו אמן. כנפשכם הרוממה, ונפש החותם בברכה מהר הקודש מירושלים.

1. תר"פ – השנה תר"פ (1919/1920)
2. שלו' – שלום
3. פעה"ק – פה עיר הקודש
4. תובב"א – תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
5. עה"ק – עיר הקודש

6. כ"כ - כל כך
7. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט כסלו תר"פ **נמען:** הרב שאול אלחנן יפה, ניו יורק

בעקבות מברק: יש להיזהר מאוד שלא לשנות כעת את סדרי כספי הצדקה למוסדות הקודש בירושלים, כי מצבם 'נורא מאוד', ואיחוד הגבייה שמבקשים עסקנים יביא לפחת בהכנסה ולמשבר. יש להגדיל את ההכנסה, כי החיים התייקרו. באופן כללי: אין תקנה אלא בתנועה כללית - 'תנועת ירושלים' - שמטרתה 'לשחרר את הקודש מכל עול זר'. הרב קוק מבקש שהרב יפה יעמוד בראש התומכים.

עיקרי הדברים

- לא לשנות את סדרי הצדקה.
- מצב המוסדות.
- תנועת ירושלים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] י"ט כסליו תר"פ[2] [1919, בירושלים]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] מר ידידי הרב הגאון הגדול נודע למשגב בתו"י[5] רב פעלים מו"ה[6] שאול אלחנן יפה שליט"א[7] [הרב שלום (שאול) אלחנן הלוי יפה, רב בניו יורק, ממייסדי אגודת הרבנים דארצות הברית ו"עזרת תורה"]

אב"ד[8] דקי' ניוארק יצ"ו[9], אחדשה"ט[10] באה"ר[11], בטח הגיע ליד כתר"ה[12] הט"ג[13] [הטלגרמה – המברק] ששלחתי לו ע"ד[14] מצב עניני הצדקה של מוסדות הקודש דפעה"ק[15] ת"ו[16], איך שראוי להזהר הרבה שלא לעשות שום שנוי כעת, עד אשר יתבררו יפה העניינים מצד ראשי המוסדות ומנהליהם פה, כי באמת המצב של מוסדי הקודש הוא נורא מאוד כעת, ביגיעה גדולה עולה להחזיק עכשיו את המעמד של החזקת התורה ולומדיה, וכל מה שנוסד ברוח של קדושת ישראל ואמונה טהורה, ואם עוד יוגרם פחת בהכנסה ע"י[17] איזה שנוי בסידור הכספים, שעפ"י[18] רוב מוכרח איזה פחת לבוא המניעה של התביעה הפרטית על כל מוסד, שתבא ע"י ההתאחדות, שחפצים בה כעת איזה עסקנים, [איחוד המגביות באמריקה לקופה אחת, במקום התרמה נפרדת לכל מוסד] יכול פחת זה להביא חלילה את מוסדי הקודש לידי משבר.

ע"כ[19] הנני מקוה להשמע מכ"ג כל פרטי הדברים, איך הדבר עומד, ובאיזה מובן יוכל הדבר להיות בטוח, שלא יהיה שום גרעון לכל מוסד ממוסדי הקודש, ע"י השנוי שחפצים לעשות, בעת שאנו חייבים להתאמץ כעת להגדיל את [...] ולהוסיף בהכנסה, כדי להעמיד את יסוד החיים המקודשים באי"י[20] ובעיקו"ת[21] בפרט, על מצב נכון, הראוי להתקיים לפי צרכי החיים שנתרבו ונתייקרו ע"י מצבנו החדש באה"ק[22] [אחרי הכיבוש הבריטי והצהרת בלפור, שהעלו את יוקר החיים ואת צורכי המוסדות] ת"ו. והנה כל מה שדברתי עד כה הוא מה שנוגע לעניני המוסדות הק'[23] בדרך פרט, אבל לבסס את תוכן הקודש באי"י בדרך כלל, אחרי העיון היותר חודר בפרטי המצב והיקף הכללי שלה, לא מצאנו תקנה אחרת, כי"א[24] ליסד תנועה כללית, המקפת את כל חיי הקדש באי"י, והיא תנועת ירושלים, שהיא מסתדרת על גבי הסתדרות "ירושלים" שנוסדה על ידי בלונדון, [תנועת "דגל ירושלים", שהרב קוק ייסד בלונדון בשנות המלחמה] ["תנועת "דגל ירושלים",

שהרב קוק ייסד בלונדון בתרע"ח והעביר את מרכזה לירושלים עם שובו לארץ] והיא עכשיו ממרכז חיי הקודש שלנו, ומטרתה לשחרר את הקודש מכל עול זר, ולהרים את כל התוכן של קדושת ישראל באי"י, למדרגה העליונה והרצויה הראויה לעם קדוש על אדמת הקודש. אקוה שכת"ר[25] יהי'[26] עומד בראש התומכים בתנועה הגדולה והנחוצה הזאת, שהיתה ראויה לבא לעולם זה מכבר, אבל עכשיו השעה דוחקת אותנו להיות מזורזים לעבודת הקודש הזאת, למען היות אחרית ותקוה לישראל [על פי ירמיהו כט, יא] על אדמת הקודש, ברוח ד' ואור תוה"ק[27].

והי'[28] זה שלו' כנה"ר[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר מהר הקודש

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש ועובד עבודת הקודש פה עיה-ק ירושלים תובב-א נ.ב.: תודתי נתונה לכ"ג על כל מפעלותיו לטובת מוסדי הקודש פעה"ק[32] ת"ו ובאה"ק[33] בכלל, ועל אשר שלח לנו את הט"ג הנ"ל[34] המתעניין בתקון ושמירת מצב הקודש. יהי ד' עמו, ומציון ומקודש יבורך בכל טוב לאוי"ט[35] ידי"ע הנ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אב"ד - אב בית דין
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. הט"ג - הטלגרמה
14. ע"ד - על דבר
15. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
16. ת"ו - תבנה ותכונן
17. ע"י - על ידי
18. שעפ"י - שעל פי
19. ע"כ - על כן
20. באי"י - בארץ ישראל
21. ובעיקו"ת - ובעיר קודשנו ותפארתנו
22. באה"ק - בארץ הקודש
23. הק' - הקטן
24. כי"א - כי אם
25. שכת"ר - שכבוד תורתו
26. יהי' - יהיה
27. תוה"ק - תורתנו הקדושה
28. והי' - והיה

29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. פעה"ק - פה עיר הקודש
33. ובאה"ק - ובארץ הקודש
34. הנ"ל - הנזכר לעיל
35. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ה כסלו תר"פ **נמען:** הרב מ"ז מרגליות, ראש ועד הצדקות בניו יורק

בעקבות מברק הרב ש"א יפה: מוסדות הקודש בירושלים ובארץ במצב נורא, ושינוי בסדרים שיקטין את ההכנסה יסכן אותם. 'ירושלים' היא התנועה, ועליה בנויות 'הסתדרות ירושלים' - לכל יהודי המכיר בערך תחיית הקודש - ו'דגל ירושלים' - ליחידי הסגולה ושלומי האמונים. כמו ש'ציון' משמש לבוני החול, צריך שם מלא לצד הקודש. בתוספת: התנועה אינה מבטלת שום דבר, ומחזקת כל אגודה לחיזוק התורה.

עיקרי הדברים

- סכנה במוסדות.
- 'הסתדרות' ו'דגל'.
- שם 'ירושלים' מול 'ציון'.
- מחזקים כל אגודה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] כ"ה כסליו תר"פ[2] [כ"ה בכסלו תר"פ (1919)]

שלו'[3] רב לכ'[4] הרב הגאון הגדול רב פעלים אוצר תו"י[5] מוהרמ"ז[6] מרגליות [הרב משה זבולון מרגליות, רב בניו יורק וראש ועד הצדקות של ארץ ישראל שם] שליט"א[7],

ראש ועד הצדקות, מגדולי הרבנים בעי"ת[8] נויארק יצ"ו[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11], הנה זה איזה זמן שהגיע לידנו ט"ג[12] מכ' הגרש"ט[13] יפה [טלגרמה (מברק) מהרב שלום אלחנן הלוי יפה, מראשי אגודת הרבנים בארצות הברית] נ"י[14], בענין חשש שינויים במעמד של מוסדי צדקת עה"ק[15] ואה"ק[16] ת"ו[17]. והשבנו בדעפעשע [במברק] ע"ד[18] הגרשא"י[19] הנ"ל[20], וע"ש[21] כ"ג[22] שליט"א, ואמלא את הדברים במכתב דנא, כאשר כתבתי בזה גם כן להגרשא"י[23] שליט"א, כי המצב הנלחץ של מוסדי הקודש כעת, פעה"ק[24] ביחוד ובאה"ק[25] בכלל, הוא נורא מאוד וצריך חיזוק מרובה ואם ח"ו[26] ע"י[27] איזה סירור [שינוי] בהסדרים תתמעט ההכנסה, אז סכנה גדולה נשקפת לכללות המעמד המקודש בקודש, ובטוחים אנחנו בעה"י[28] שלא יתן למוט רגלי חסידיו, [על פי תהלים נה, כג ושמואל א ב, ט] "וכבר הבטיחנו שלא ימחה אות מאותות האומה" (כלי הר"מ[29] בסהמ"צ[30]) [רמב"ם, ספר המצוות, מצוות עשה קנג] ומאופל וממחשך יאיר אור [על פי ישעיהו כט, יח] על עמו ועל יראיו, על אדמת קדשו ועל עיר קדשו מכון בית חיינו עדי עד.

אבל אנו מצדנו צריכים אנו לעשות את שלנו, ולהתחזק בעד ד', לאמץ את כל מעמדות הקודש, לרומם קרן יראי ד' ועוסקי תוה"ק[31] בארץ חמדה. ואקוה שהדר"ג[32] יחד עם יתר גדולי הרבנים וטובי הכוחות שלנו המאוגדים לאה"ק[33] ולע"ק[34] ותפארתנו ולכל מקראיה, בעז הדרת קודש ד', יתאמצו ויתאמצו להרבות פעלים לעת כזאת, ולהתקשר יחד עמנו העומדים פה בקודש, ומינייהו ומינן יתקלס עילאה, [על פי סוטה מ: "מינייהו ומינן יתקלס עילאה" – מהם ומאיתנו יתפאר ה'] ויתקדש שם שמים ושם ישראל ותוה"ק[35] ברוממות

קרן בעה"י. והנה פה הננו עוסקים בהתרחבותה של תנועת הקודש "ירושלים", שעל פיה בנויים הם המוסדות "הסתדרות ירושלים" ו', דגל ירושלים", [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] שהנם הולכים ומתקדמים בעולם בעזה"י[36]. הראשונה כללית לכל בר ישראל המכיר שיש ערך לתחית הקודש בישראל, ושהיא היסוד האמיץ לצמיחת קרן ישועתינו והתחלת התגלות קרן גאולים, והשניה ליחסי הסגולה [לבעלי הסגולה המיוחדת] וכללות שלומי אמוני עם ד' הדוגלים עשה קנ"ג. בכל עז חייהם בשם ד' ותוה"ק, שהם מוכרחים להיות הפועלים והבונים העיקריים בתחית הקודש, ותחית קודש זו צריכה להתפשט על כל עניני החיים באה"ק[37], [וקווים] מידה בכל ארצות הגולה. ומוכרחים אנו שיהי'[38] תוכן ורוח שלם למהלך [הרוחני] שלנו, ושם מלא ומצויין יהי'[39] עליו, שיש בכוחו לשקול את איכותו, כמו השם "ציון" שנושאים אותו אותם הבונים את בנין שלנו, וזה אין בנמצא כי אם בשם "ירושלים", ומגמת פעולתינו צריכה להיות, לאגד את כל כוחות הקודש שלנו בא"י[40] בעה"ק[41] ביחוד, לרומם את כל מה שצריכים אנו להחזיק לטובת היהדות, וליצור את היצירות החדשות שהזמן מכריח אותנו ליצור אותם בשביל הרמת קרן ישראל ותורתו, וכל המערכות המתיחשות להגדיל ולהאדיר כבוד הקודש והשפעתו בעולם.

אקוה שכת"ר[42] ישכיל בשכלו המרומם עד כמה הדברים נוגעים, וישים עמנו את ידו הגדולה להפיץ את הרעיון ה"ירושלמי" בארצות הברית, ולהרבות חברים להסתדרותינו הקדושה, ולדגלנו הקדוש "ירושלים", וצור ישראל עזרו ומגינו ב"ה יהי' עמנו, לחזק ולאמץ את כוחנו למען שמו הגדול ולמען עמו ונחלתו.

והי'[43] זה שלו' וברכה באה"ר, כנה"י[44] ונפש ידידו דוש"ת[45] מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב.: זהו דבר פשוט ביסוד הרעיון של התנועה ירושלים שאין אנו עוסקים, ולהיפך אנו מחזקים את כל מה שהולך ונבנה לטובת ישראל וא"י[46] בכל אופן, וק"ו[47] שאנו מחזקים ומאמצים את כל אגודה וחבורה ששמה פניה לחיזוק התורה והיהדות. אבל עיקר החידוש שאנו מבליטים הוא, שאנו צריכים לתנועה של תחיה לאומית ברוח קודש ברוח ד' אשר על עמו, ועבודותיה יהיו פונים ביותר לשכלל את כל עניני הקודש באה"ק לפארם ולרוממם, ועם זה לתן הדרת קודש גם על כל עבודות החול שהתנועה הציונית עסוקה בהן הנ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. תו"י - תורה ויראה
6. מוהרמ"ז - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ז (למשל: משה + זאב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בעי"ת - בעיר תהילה
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה

12. ט"ג - טלגרמה
13. הגרש"ט - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ט (למשל: שמואל + טוביה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. נ"י - נרו יאיר
15. עה"ק - עיר הקודש
16. ואה"ק - וארץ הקודש
17. ת"ו - תבנה ותכונן
18. ע"ד - על דבר
19. הגרשא"י - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, א, י (למשל: שמואל + אברהם + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. וע"ש - ועיין שם
22. כ"ג - כבוד גאונו
23. להגרשא"י - להגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, א, י (למשל: שמואל + אברהם + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. פעה"ק - פה עיר הקודש
25. ובאה"ק - ובארץ הקודש
26. ח"ו - חס ושלום
27. ע"י - על ידי
28. בעה"י - בעזרת השם יתברך
29. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
30. בסהמ"צ - בספר המצוות
31. תוה"ק - תורתנו הקדושה
32. שהדר"ג - שהדרת גאונו
33. לאה"ק - לארץ הקודש
34. ולע"ק - ולעיר קודשנו
35. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
36. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
37. באה"ק - בארץ הקודש
38. שיהי' - שיהיה
39. יהי' - יהיה
40. באי"י - בארץ ישראל
41. בעה"ק - בעיר הקודש
42. שכת"ר - שכבוד תורתו
43. והי' - והיה
44. כנה"י - כנפשו היקרה
45. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
46. וא"י - וארץ ישראל
47. וק"ו - וקל וחומר

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' טבת תר"פ **נמען:** הרב ח"צ רובינשטיין, רב בשיקגו

תודה על הברכות ועל הכספים למוסדות. מוסד 'חינוך עוורים' נתמך כולו על ידי 'ועד הצירים' הציוני, ולכן הרב קוק מחכה לבירור דעתו בעניין 50 הדולר. מעל כל העבודות צריך עכשיו את התעוררות תנועת הקודש, 'הסתדרות ירושלים', שתבסס גם את עבודות החול. בתוספת: התנועה הלאומית לבושה צורת חול, ולכן אינה פועלת על לב העמים; 'ירושלים' מראה שקישור האומה לארץ מבוסס על הקודש.

עיקרי הדברים

- תודה על הכספים.
- חינוך עוורים.
- קודש מעל כל העבודות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ד' טבת תר"פ[2] [ד' בטבת תר"פ (1919)]

לכ' ידי"ע[3] הרה"ג[4] היקר וכו'[5] מוהרח"צ[6] רובינשטיין [הרב חיים צבי רובינשטיין, רב בשיקגו] נ"י[7]

רב דסיאטא שיקאגא. שוכ"ט[8] מקודש מציון וירושלים. תודתי הרבה נתונה בזה לכ'[9] ידידי על דברי ברכותיו הנעימים, כן יזכנו השי"ת[10] ויעודדנו לעבודת קדשו למען עמו ונחלתו ושמו הגדול, לישועה שלימה וגאולה אמתית לכל ולכלל עמנו בארץ חמדה ת"ו[11], בדבר ד' אשר נאמן, ובימינו הרוממה, ושבו בנים לגבול קדשם. [על פי ירמיהו לא, טז] כן קבלתי את הסכומים ששלח בעד המוסדות הק'[12]. תחזקנה ידי העושים והמעשים [על פי זכריה ח, ט] המחזיקים יסוד הקודש בארץ הקודש, ונמסרו לתעודתם ור"פ יקבל את הקבלות שלהם. אמנם בנוגע למוסד "חינוך עוורים" [בית החינוך לעיוורים בירושלים] עלי להודיעו כי המוסד הזה נתמך הוא כולו ומתקיים ע"ח "ועד הצירים" [ועד הצירים הציוני; ראו (כרך ג', אגרת תתפא)] של ההסתדרות הציונית, ולכן אחכה בזה לבירור דעתו, וכן נשלח לו אז כשיתחלק הקבלות ע"ס[13] חמישים דולאר ששלח לת"ח[14] בעה"ק[15].

אמנם עם זה עלי להעירו, כי יחד עם כל העבודות והפעולות המיוחדות למען כלל עמנו ולחנוך ולכוננויות התורה והיהדות בארצנו הק', ועל כולן, עלינו עתה בשעה הגדולה הזאת של התגלות הישועה מתוך עמק האפלה, [על פי ישעיהו כט, יח] בבית ישראל פנימה ולעיני כל גויים, להתאזר עז לעבודת ההתעוררות וההסתדרות הכללית של תנועת הקודש לבנין עם ד' בחבל סגולתו, אשר אך היא תכונן ותבסס, בשלום ובמישור, באמת ובצדקה, גם את כל עבודות הבנין של חיי החול אשר לתחית עמנו וארצנו, ואך היא תחזק ותאמץ ותתן בטחה וקימא אמיתית להן ולכל עבודות חיזוק התורה והיהדות בארצנו הק', בנין בית ישראל לעדי עד. ולזה באה הסתדרותינו הק' "ירושלים", שנוסדה על ידי בהיותי בלונדון, [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] שהיא מיוחדת לצד הקודש, להתעוררות שאיפת הקודש ולסידור עניני הקודש, אשר לעם ד' השב ומתכונן בבית חייו, והיא מחזקת ומחברת את כל שאר העבודות והאגודות

לעבודת עם קדשנו ובנין עמנו באה"ק[16], ומקפת את כל בית ישראל למטרה קדושה זו. ורבים וגדולים כבר נספחו אל דגלינו בהתלהבות קדושה, ובעוז מעשה, מתוך הכרה בערכה והכרחיותה של עבודת קדשינו הכללית הזאת, ועתה אנו עומדים ברכוזה ובסדורה פה עקו"ת[17] ובהכנות לפעולות חשובות בע"ה[18].

ולכן כאמור החובה על כל בעל השפעה ויכולת לחזק ולכונן את הסתדרותינו הק' "ירושלים", לשאת ברמה את דגלה הקדוש להרבות לה חברים ולהרחיב את השפעתה ותנועתה בכל הדרכים הראוים. ונעם ד' יהיה עלינו בישועת עמו מציון וירושלים ובהופעת אורו על כל אפסי ארץ ואיים רחוקים. [על פי ישעיהו נב, י וירמיהו לא, ט]

והי'[19] זה שלו'[20] וברכה באה"ר[21] ונאמנה ועמוקה כנה"ר[22] ונפש ידי"ע דוש"ת[23] מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ.ב.הענין של תנועתנו הקדושה "ירושלים" הוא קדוש ונשגב מאד, יסודה הוא במקור הקודש אשר לתשועת ד' ההולכת ומופעת לעינינו במהלכי החיים, אשר כל התנועה הלאומית היא לבושה צורה של חול, ומפני כן אינה יכולה להיות פועלת את פעולתה כראוי על לב עמים, ובחיי האומה פנימה לא תוכל לתפוש את המקום החשוב הראוי לה, והכל הוא מפני שאור הקודש חסר בעצם התנועה, ע"כ[24] באה התנועה "ירושלים" להראות את יסוד הקודש של התנועה הלאומית בעומק יסודה, ושקישור האומה לאה"ק[25] היא מבוססת על יסוד הקודש ועומק קדושת ישראל. ובהתרחבותה של תנועה קדושה זו, יתרומם כל המצב כולו בעה"י[26] בעיני העמים, ומפעולה של תחית האומה תפעול לחיזוק כל כח קדוש בישראל, ולרומם קרן הדת והיהדות. ע"כ חובה קדושה היא לכל שלמי אמונים בישראל לחזק בכל עז את יסוד התנועה הקדושה הזאת ולהרבות חברים להסתדרותינו הקדושה "ירושלים". ואקוה שכתי"ר[27] ישים לבו להיות עושה ומעשה. וברכת ד' מציון ומקודש עליו תבא..ידי"ע הנ"ל[28]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. ידי"ע - ידידו עוז
4. הרה"ג - הרב הגאון
5. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
6. מוהרח"צ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ח, צ (למשל: חיים + צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. נ"י - נרו יאיר
8. שוכ"ט - שלום וכל טוב
9. לכ' - לכבוד
10. השי"ת - השם יתברך
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. הק' - הקטן
13. ע"ס - על סך
14. לת"ח - לתלמידי חכמים
15. בעה"ק - בעיר הקודש
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. עקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו

18. בע"ה - בעזרת השם
19. והי' - והיה
20. שלו' - שלום
21. באה"ר - באהבה רבה
22. כנה"ר - כנפשו הרמה
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. ע"כ - על כן
25. לאה"ק - לארץ הקודש
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. שכת"ר - שכבוד תורתו
28. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תר"פ) **נמען:** מכתב אזהרה ליושבי ירושלים, ערי הקודש והמושבות

'המסיתים' (המיסיון) הם צרת הארץ וירושלים, ומהם יוצאים מומרים שמפיצים את 'ארס השמד'. בימים קשים יותר, כשלא היו רופאים ותרופות, ברחו אבותינו במסירות נפש מטובות המיסיון. עתה יש רופאים יהודים ותרופות, ויחידים פונים למיסיון בשביל הוזלת תרופות או דמיון על רופאיהם, ומרחיבים את הפרצה; הם ערבים לכל נפש שאבדה. 'התרחקו מכל עזרה ומכל הנאה של המסיתים'.

עיקרי הדברים

- סכנת המיסיון.
- מסירות נפש האבות.
- אין הצדקה כיום.
- התרחקות מכל הנאה.

נוסח האגרת עם ביאור

אברהם יצחק הכהן קוק מכתב מזהיר

לאחינו היקרים יושבי עה"ק[1] ירושלים ויתר ערי הקודש והמושבות באה"ק[2] תובב"א[3]. את צערי הגדול מוכרח אני להודיע לכם אחי היקרים, מצפה אני לרחמי שמים שדברי אלה היוצאים ממעמקי פצעי לבבי, יכנסו בתוך הלבבות, וכולנו, כנסת ישראל אשר בארה"ק[4], כאחד נהיה מזורזים לגדור את הפרצה הגדולה העושה בנו שמות ואוכלת כעש את נשמתנו. המסיתים, זאת היא צרת ארץ ישראל [המיסיון הנוצרי, שהפעיל בירושלים בתי חולים, מרפאות ובתי ספר בחינם כדי למשוך יהודים להמיר את דתם] בכלל וצרת ירושלים העתיקה ביחוד. ההסתה, צידת הנפשות, היא מתמדת בפעולותיה המזיקות לנו זה שנים רבות ותקופות באה"ק ובעיר הקודש, וההיזק הבא ממקום הקדוש, מא"י[5] ומירושלים, מהשפעת ההסתה, הוא דוקר ומכאיב אותנו באין ערוך, הרבה יותר ממה שמכאוב הנורא הזה יכאיב בכל מקום שהוא פוגע אותנו. ופה הנפשות הנצודות, ברשת זו טמנו להם חברת המסיתים ביחוד בארץ הקודש ובירושלים, יוצאים ביותר לדאבוננו עוכרי עמם היותר טפוסיים. מסיתים ומדיחים, ומובילים את ארס השמד למקומות רבים בין אחב"י[6] באפסי ארץ.

והנה בימים הראשונים הטובים מאלה, באמץ הרוח ורגשי החיים העצמיים של ישראל, בקדושת התורה ובגדולת האמונה הטהורה, אבל היו גם רעים מימינו במצב החיים הגשמיים, בחיי החברה, ובתיקון צרכי הכלכלה, והמרפא, אז בימי צרה ומצוקה עמדו אבותינו ורבותינו הקדושים כחומת ברזל, להציל את הנפשות החלושות העלולות להיות הולכות לטמיון ע"י[7] אמצעי ההסתה הבדוקים לבעלי מלאכה זו, ובאיסורים חמורים מאד הזהירו את העם להרחיק את דרכו מעליה ולא יקרב אל פתח ביתה, שלא יהנה מטובתה, ולא ילחם במנעמיה, הודיעו והזהירו על המות אשר לנשמה הישראלית בסיר הבשר, ולא בנזיד העדשים [על פי שמות טז, ג; בראשית כה, לד] שהם מקריבים לפני הכושלים הללו, להיות להם כדגן אשר במצודה לאחוז על ידו יונות פותות. [על פי הושע ז, יא] היו ימים אשר היה

קשה בירושלים ובא"י[8] בכלל, למצוא עזרת רופא ואמצעים של רפואה, ובמסירות נפש ברחו אבותינו בני א"י[9] מלהלכד בפח המסיתים גם כאשר הגיע הצרה עד הנפש, ובמסירות נפש אמיתית עמדו על חייהם האמיתים ועל חיי עם ה' כולו והתרחקו מהם ומטובותיהם.

והנה עתה, רבותי ואחי האהובים, העינים נחשכות מראות, כי התחילה הפרצה המגואלת הזאת להראות בירושלים, אשר אמנם יחידים המה המנבלים את עצמם עד לידי מדה זו אבל אם לא נמהר לתן על אלה חלושי הנפש בקול רעש גדול, הנה הם מרחיבים את הפרץ. על ידי מה שאחיהם לומדים ממעשיהם, ובשביל ריוח קטן של כסף נמאס, של הזלת סמי המרפא, או בשביל איזה דמיון נתעה ליחס גדולות דוקא לרופאיהם, בזמן שב"ה[10] נמצאים כעת עמנו מאחינו רופאים מומחים, [בשנות העשרים כבר פעלו בירושלים בתי חולים יהודיים, ובהם "הדסה" ו"שערי צדק"] ומציאות של סמי מרפא בתכונה טובה ומספיקה, בעבור טובה דמיונית קלת ערך זו, מרהיבים עזות היחידים הללו, ומבזים עצמם את אמונתם הקדושה. ואת עמם ומשכימים לפתחיה של ההסתה בשפלות נפש נוראה. ומאלה אשר מלאים הצטדקות כשמוכיחים אותם ומדברים עליהם על גודל עונם, וחומר חלול השם שיש במעשיהם, מתפרצת היא מחלת השמד כארס נחש, והם הם הערבים על כל נפש אבודה והולכת לטמיון, ע"י מה שהם מקררים את היורה של האסור הנורא הזה, של ההשכמה לפתח ההסתה, וההנאה מאסור הנאה האיום הזה, שהוא כרקב לבית ישראל, וערבים הם האנשים הללו בעד כל הפעולות השמדיות העלולות לצאת ע"י ההתקרבות השפלה הזאת, על ידי הנפשות השפלות שאחרי שהן נמכרות כבר להההסתה, נעשים הם שלוחים מדבר עבירה, ויוצאים בתור צידים מסיתים ומדיחים בגלוי ובסתר ובערים גם במרחקי ארץ, וכל המכשלה הארורה הזאת, וכל התוצאות המרות והרעות היוצאות לנו מהמומרים הללו, הלא הקולר תלוי גם כן בצוארם של אלו הנטפלים לדבר עבירה, שעונשם שוה לעוברי עבירה עצמם.

על כן קולי קול מר צורח, קול נפש נכאה מיוגעת מעצת מכאובים מעני עמי, ומעלבון קדושתו הנעלה והמרומם, חדלו לכם אחי מדרכי שאול הללו, תמכו אשוריכם, בדרכי רבותינו ואבותינו הקדושים, אשר הזהירונו מלכת על גחלים הבוערות הללו, אשר ארס שרץ מעופף שרוי בהם לנשמתנו הכללית והפרטית, זכרו את האסורים הנוראים והחמורים שגאוני עולם קדושי הדורות נוחי נפש ז"ל[11] זי"ע[12] הודיעו בקדושתם, אסורים היוצאים ממקור הקודש, ממעין הקדוש והטהור של קדושת נשמת ישראל ואור תוה"ק[13] והטהורה העומדת לעד, על כל הקרב ליהנות מהטובות המדומות הללו העוכרות את ישראל, ומעבירות נפשות רבות על דעתן ודעת קונן. היו זהירים ברוחכם, והזהירו ועמדו על המשמר בכל כחכם שלא ליתן מקום למחלת ההסתה הנוראה מלהתדבק בגבול הקודש התרחקו מכל עזרה ומכל הנאה של המסיתים, ושומר ישראל ישמור את עמו מכל מכשול, ואופל אלמנה יאיר בשמש צדקה ומרפא. לשוב את שבותנו כימי עולם וכשנים קדמוניות, ושב ישראל שקט ושאנן על אדמת קדשו, ברוח ה' אשר עמו, ובדברו אשר שם כפיו, אשר לא ימושו מפיו ומפי זרעו וזרע זרעו מעתה ועד עולם, ואור חדש יאר על עמו ונחלתו בתתו מציון ישועה לישראל ותפארתו.

---

1. עה"ק - עיר הקודש
2. באה"ק - בארץ הקודש

3. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
4. בארה"ק - בארץ הקודש
5. מא"י - מארץ ישראל
6. אחב"י - אחינו בני ישראל
7. ע"י - על ידי
8. ובא"י - ובארץ ישראל
9. א"י - ארץ ישראל
10. שב"ה - שברוך השם
11. ז"ל - זכרונו לברכה
12. זי"ע - זכותו יגן עלינו
13. תוה"ק - תורתנו הקדושה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אסט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' מרחשון תרפ"א **נמען:** הרב יהודה ליב לנדוי, רב יוהנסבורג

700 הלירות שנשלחו הצילו את 'נצח ישראל', יסוד החינוך הדתי במושבות, מקריסה, ונמסרו לד"ר לוין, שישלח חשבון מדויק. בלי זה אולי היה הכול נופל 'בידי השמאליים, הורסי יסוד הקודש'.

עיקרי הדברים

- 700 לירה.
- הצלת נצח ישראל.
- חשבון מד"ר לוין.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י' לח' מרחשון תרפ"א[2]

לכבוד הרב הגאון המפורסם אוצר תורה חכמה ויראת ה' טהורה מו"ה[3] יהודא ליב ד"ר[4] לנדוי [הרב ד"ר יהודה לייב לנדא, רבה הראשי של יוהנסבורג] שליט"א[5].

הרב הכולל בק"ק יאהאניסבורג יצ"ו[6], שלום וברכה מהר הקדש. אחדשה"ט[7] הנה ע"ד[8] הסכום שבע-מאות לי"ש[9] שהגיעני מהדר"ג[10] לטובת היהדות, עפ"י[11] התלגרמה שלי ושל האדון קרק נ"י[12], כבר הודעתי למר מקבלתו וממסירת הכסף לתעודתו, שהי'[13] להציל את נצח ישראל, [ראו (כרך ב', אגרת תריח)] שהוא יסוד החנוך הדתי במושבות מנפילה והתמוטטות, אשר זה המשלוח הציל את המצב, ומסרתי את הסכום ליד המנהל מר ד"ר לוין שהיה המכניס והמוציא את כל עניני המוסד וציויתיו לשלוח לכתר"ה[14] חשבון מדויק, והנני מקוה שכבר הגיע החשבון ליד כת"ר[15]. והנני בזה עוד הפעם להביא את ברכתי ורגשי תודתי לכ"ג, על אשר בזכותו באה ההצלה הזאת לחנוכנו הדתי במושבותינו היקרות, כי לולא נפל אז המצב מפני המשבר, אז מי יודע אם לא נפל הכל בידי השמאליים, הורסי יסוד הקדש אישור על קבלת כספים בישובינו, וברכת ה, תבא על הזכאים, שהזכות הגדולה הזאת נתגלגלה על ידם חברי ועד העזרה והדר"ג[16] בראשם, והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות מציון ומקדש, כנה"ר[17] ונפש ידי"ע[18] דוש"ת[19] באה"ר[20], מהר הקדש מירושלים, הק'[21] אברהם יצחק ה"ק[22]

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. מו"ה - מורנו הרב
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. ע"ד - על דבר
9. לי"ש - לירות שטרלינג
10. מהדר"ג - מהדרת גאונו

11. עפ"י – על פי
12. נ"י – נרו יאיר
13. שהי' – שהיה
14. לכתר"ה – לכבוד תורתו רום הדרתו
15. כת"ר – כבוד תורתו
16. והדר"ג – והדרת גאונו
17. כנה"ר – כנפשו הרמה
18. ידי"ע – ידידו עוז
19. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
20. באה"ר – באהבה רבה
21. הק' – הקטן
22. ה"ק – הכהן קוק

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו טבת תרפ"א - ירושלים **נמען:** הודעה בעניין כוללות ליובאוויטש ובאברויסק

המעכב באיחוד הכוללים: כולל ליובאוויטש דורש ביקורת על פנקסיו, שעוררו עליהם ערעורים, ופרסום התוצאות על ידי הצד השני. כולל באברויסק טוען שגם הוא רוצה באחדות, אבל זקוק להסכמת מייסדיו בחוץ לארץ. לכן הם נפרדים לעת עתה.

עיקרי הדברים

- סכסוך הכוללים.
- ביקורת הפנקסים.
- פרידה זמנית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום ט"ו לחדש טבת שנת תרפ"א[2]

הנני בזה להודיע, כי בדבר הסכסוך שבין כוללות לובאויץ ובברויסק, [כוללי חב"ד בירושלים: כולל ליובאוויטש וכולל בוברויסק, שהיו ביניהם מחלוקות על חלוקת הכספים] הדבר המעכב בעד התאחדות הכוללים, הוא: שכולל לובביץ תובע את בקור הפנקסאות [בדיקת ספרי החשבונות] שלהם, שהוצאו עליהם ערעורים מצד הכולל השני, ודורש שלאחרי שיבוקרו הפנקסים, כל מה שיתברר יתפרסם ע"י[3] הצד השני ג"כ[4], ובזה יוכלו הכוללים השנים להתאחד לכולל אחד, והאחוד יהי'[5] דבר של קיימא. והכולל השני טוען שגם הוא רוצה באחדות הכוללים.

ובדבר בקור הפנקסאות, זקוק הוא להסכמת מיסדי הכולל אשר בחו"ל[6], ומבלעדי זה אין להם היכולת לעשות הדבר הזה, ומצד חלופי הדעות כנ"ל[7] נפרשים הם לע"ע[8] שני הכוללות, לובביץ ובברויסק, ולראי'[9] ח"ש[10] [ולראיה חתמתי שמי] יום הנ"ל[11] פעה"ק[12] תובב"א[13].

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. ע"י - על ידי
4. ג"כ - גם כן
5. יהי' - יהיה
6. בחו"ל - בחוץ לארץ
7. כנ"ל - כנזכר לעיל
8. לע"ע - לעת עתה
9. ולראי' - ולראיה
10. ח"ש - חתמתי שמי
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. פעה"ק - פה עיר הקודש
13. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט שבט תרפ"א **נמען:** הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג

תרומת יורשי מנוח לישיבת 'תורת חיים' נמסרה, והקבלה מצורפת. בסכסוך בין ר' ש' עפשטיין לכולל סלונים: עליו לשלוח ייפוי כוח למי שידון בשמו נגד הדיירים החייבים שכר דירה, ומוטב שיבוא בעצמו. הרב קוק מזכיר את הנדיב שרצה להקדיש מאתיים לירה לפרסים למצטיינים בישיבות, ושואל אם יוסיפו על הסכום.

עיקרי הדברים

- תרומה ל'תורת חיים'.
- סכסוך שכר דירה.
- קרן פרסים לתלמידים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום י"ט לחדש שבט תרפ"א[2]

שלו'[3] וישע רב, לכבוד ידי"נ[4] הרב הגאון המפורסם, החכם השלם בתורה ויראה טהורה, מוה"ר[5] יצחק אייזק הלוי ד"ר[6] הרצג [הרב ד"ר יצחק אייזיק הלוי הרצוג, אז רבה של בלפסט ולאחר מכן הרב הראשי של אירלנד ושל ארץ ישראל] שליט"א[7],

בכט"ס[8], וכא"ל[9] שוי"ר[10]. אחדשה"ט[11] באה"ר[12] יקרתו דמר הגיעני לנכון. בצרוף נדבת הקדש של יורשי המנוח ז"ל[13] לישיבת "תורת-חיים" [ישיבה בעיר העתיקה בירושלים] בקדש, אשר נמסרה לנכון לתעודתה, ורצוף בזה, נמצא "קבלה" בעד הנדיבים הנ"ל[14]. אודות הסכסוך שבין הר"ש[15] עפשטיין ממחנ"ק[16], והכולל סלונים בפעה"ק[17]. מובן הדבר, שאם הר"ש עפשטין רוצה שיעסקו בדבר למענו, בפעה"ק אז הוא צריך לשלוח כח והרשאה כדת למי שהוא לדון למענו, עם גרי-החצר, שחייבים בעד משך השנים, שכר-דירה, ואז אראה שיזדקקון לזה, המשרד-הרבנות בפעיה"ק[18] ת"ו[19], ובכל-אופן אם הי'[20] יכול הבע"ד[21] בעצמו, לבא לארה"ק[22], הי' פועל יותר, להוציא מיד השכנים, את תביעתו, שנאכלה כבר. וראיתי בזה להזכיר לכת"ר[23], ע"ד[24] מה שהודיע לי מכבר, מנדיב א' שרוצה להקציע סכום של מאתים לי"ש[25], שהפירות יהיו מקדשים למצטינים בתלמידי הישיבות דפעה"ק[26], ואז כתבתי לכת"ר, בהיות שיוסיפו על הסכום הזה, אם שהקרן בעצמו יתחלק בתור פרסים למצטינים, תהי'[27] מזה כדי תועלת רצויה. ועל דברי ההם עוד לא קבלתי תשובה מכת"ר[28], ע"כ[29] הנני בזה להזכיר את כי[30] אדות זה.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. מוה"ר - מורנו הרב רבי

6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. בכט"ס - בכל טוב סלה
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. ז"ל - זכרונו לברכה
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. ממחנ"ק - ממחנה קודש
17. בפעה"ק - בפה עיר הקודש
18. בפעיה"ק - בפה עיר הקודש
19. ת"ו - תבנה ותכונן
20. הי' - היה
21. הבע"ד - הבעל דבר
22. לארה"ק - לארץ הקודש
23. לכת"ר - לכבוד תורתו
24. ע"ד - על דבר
25. לי"ש - לירות שטרלינג
26. דפעה"ק - דפה עיר הקודש
27. תהי' - תהיה
28. מכת"ר - מכבוד תורתו
29. ע"כ - על כן
30. כ' - כבוד

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (כ"ו) שבט תרפ"א **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

היו ימים של טרדות מרובות בגלל סכסוכים בעניין 'ועידת התמיכה' מאמריקה, שהוכנס אליה 'ולא רוחי'. העבודה בירושלים אינה מסודרת וזקוקה לבן. הם היו שמחים אילו יצא לפועל אחד השידוכים (דייכאווסקי או הרב מקאליש). מצורפת תעודה מוועד הצירים.

עיקרי הדברים

- ועידת התמיכה.
- העבודה זקוקה לבן.
- שידוכים.
- תעודה לנסיעה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום כ"ו לחדש שבט תרפ"א[2]

בני יקירי שליט"א[3] ב"ה על החוה"ש[4] אשר עמנו כרגיל, יחננו השי"ת[5] לחדות בשמחה את פניך על אדמת קדשנו ובעה"ק[6] ברב עז ושלו'[7]. ר"ש[8] גליצנשטיין היו ימים של טרדות מרובות מאד, מסכסוכי דברים בענין ועידת התמיכה מאמעריקא, [מחלוקת סביב משלחת סיוע מאמריקה, שחילקה כספים ליישוב] אשר הוכנסתי בזה ולא רוחי, [שנכנסתי לעניין שלא ברצוני] אך עתה נקוה בע"ה[9] שיבא הדבר למצב מפושר. [למצב של פשרה] ממעשיך בפרטיות עדיין אין אנחנו יודעים, כמהים אנו מאד לשובך לשלו'[10] בע"ה, העבודה פה בלתי מסודרה, וסדור ושכלול דרוש הוא מאד בכמה אופנים. ענינך הפרטיים הלא מענינים אותנו הרבה, אם יש אפשרות שיגמר איזה ענין של נכבדות [שידוך (הרצי"ה נשא אשה רק שנים רבות אחר כך)] להצלחה, מהענינים הקרובים אל הלב, כמו עם דייכאווסקי, או עם הרב מקאליש, הי'[11] זה לנו כמובן לקורת רוח, ומשיב נפש, ודי יתן הטוב. הננו מליטים לך את התעודה מועה"צ[12], כפי הנראה תספיק. אם יש חסרון נמרץ ע"ד[13] כספי ההוצאה תודיע ונחפש עצה בע"ה, ואם הדבר נחוץ תודיע טלגרפית.

והנני בזה חותם בברכה ומצפה לרחמי ד' וחסדיו עלינו ועל כל עמו בית ישראל, כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה תשועה

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. החוה"ש - החיים והשלום
5. השי"ת - השם יתברך
6. ובעה"ק - ובעיר הקודש
7. ושלו' - ושלום

8. ר"ש - רבי שמעון
9. בע"ה - בעזרת השם
10. לשלו' - לשלום
11. הי' - היה
12. מועה"צ - מוועד הצירים
13. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר ראשון תרפ"א - ירושלים **נמען:** הרב ישעיהו גלאזער, קנזס סיטי

התקבלו 300 רובל עבור 'מושב זקנים' בצפת. הרב קוק בירר אצל רב מצפת שהמוסד קיים ומפרנס זקנים בכבוד, ולכן מסר להם את הכסף. מצורפת קבלה ורשימת מוסדות הקודש של הישוב הישן.

עיקרי הדברים

- כסף למושב זקנים בצפת.
- בירור המוסד.
- רשימת מוסדות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. יום ח' לחדש אד"ר[2] תרפ"א[3]

שלו'[4] וברכה מקדש מירושלים. לכבוד. הרב המאוה"ג[5] המפורסם. לתפארת וש"ט וכו'[6]. כש"ת[7] מוה"ר[8] ישעיהו גלאזער [רב ב"איחוד הקהילות" בקנזס סיטי] שליט"א[9].

רב לאגוה"ק[10] דקענזעס סיטי יצ"ו[11]. ולכא"ל[12] במחנהו, שלו' וישע רב. אחדשה"ט[13]. הגיעני לנכון, מכתב כת"ר[14] והרצוף אליו, שטר ע"ס[15] ר"ט, אשר נאסף בעד המוש"ז[16] בעה"ק[17] צפת [מוסד "מושב זקנים" בצפת] יו"ו[18]. דרשתי על דבר המוסד הנז' וטיבו, והנה נודע לי. ע"י[19] רב א' חשוב מרבני עה"ק[20] צפת, כי אמנם כן הדבר שקים מוסד כזה לזקנים, בעה"ק צפת. והזקנים החוסים בצילו, מתכלכלים בו ומתפרנסים ממנו בכבוד. החלטתי למסור אליהם את הכסף שלש מאות ר"ט הנ"ל[21] הנאסף עבורם ע"י השד"ר[22] שלהם, ולהודיע לכת"ר[23] את מה שנודע לי מטיבו, במענה על מכתבו אלי. ורצוף פה יקבל שטר-קבלה, שהם מסרו על ידי, וג"כ[24] יקבל מהם ישר שטר-קבלה עה"ס[25] הנ"ל. ואדות מה ששאל רשימת מוסדות הקדש בהישוב הישן, הנני למלא את שאלתו ויחד עם המכתב הזה, ימצא רצוף רשימת-השמות של מוסדות-קדש, כנ"ל[26]. והבוחר בציון וירושלים יקרבהו ואת כל העוסקים לטובת הקדש והמקודש בארה"ק[27] ת"ו[28].

והי'[29] מעשה הצדקה שלו' וברכה, כנה"י[30] ונפש הדוש"ת[31] באה"ר[32] ומצפה לישועה קרובה וגאולה שלמה במהרה בימינו בקרוב

אברהם יצחק הכהן קוק

לוטה: קבלה, ורשימה.

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ר - אדר ראשון
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. שלו' - שלום
5. המאוה"ג - המאור הגדול

6. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
7. כש"ת - כבוד שם תפארתו
8. מוה"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. לאגוה"ק - לאגודת הקהילות
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. ולכא"ל - ולכל אשר לו
13. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. ע"ס - על סך
16. המוש"ז - המושב זקנים
17. בעה"ק - בעיר הקודש
18. צפת"ו - צפת תבנה ותכונן
19. ע"י - על ידי
20. עה"ק - עיר הקודש
21. הנ"ל - הנזכר לעיל
22. השד"ר - השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
23. לכת"ר - לכבוד תורתו
24. וג"כ - וגם כן
25. עה"ס - על הספר
26. כנ"ל - כנזכר לעיל
27. בארה"ק - בארץ הקודש
28. ת"ו - תבנה ותכונן
29. והי' - והיה
30. כנה"י - כנפשו היקרה
31. הדוש"ת - הדורש שלומו ותורתו
32. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' אדר שני תרפ"א **נמען:** המלצה על בית החרושת למשקה מבריא של ר' משה נתן רוטמאן, יפו

לפי התקנות שאישר בית הדין ביפו, כל הפועלים בבית החרושת יהיו לאחר שנה שותפים שווים עם הבעלים. הרב קוק מחזק את המפעל וקורא להשתמש במשקה, לפיתוח התעשייה בארץ ולפרנסת הפועלים.

עיקרי הדברים

- שותפות הפועלים.
- תמיכה בתעשייה.
- קריאה לצרכנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. יום יוד לחדש אד"ש[1] תרפ"א[2]

אחרי אשר ראיתי, את התקנות והתנאים שעל-פיהם יתנהל בית-החרושת ל"משקה-מבריא", של הר' משה נתן רוטמאן, בעה"ק[3] יפו ת"ו[4], המאושרות מטעם הרה"ג[5] הב"ד[6]-צדק דעה"ק[7] הנ"ל[8] ומועתקות בהפנקס ז ועל פיהם יש הזכות השלמה לכל הפועלים והעובדים בבית-החרושת (אחרי שנה) שוה, עם בעל ביהח"ר[9], ואחרי ידעי את האיש החשוב הנ"ל, אשר השקיע, רב-אמץ ויגיעה בהעבודה הזאת, למען טובת בניניה של הארץ, והמצאת עבודה לבני ארה"ק[10]. אמרתי, אף ידי תכון עמו, לחזקו ולאמצו במעשהו הח' הנ"ל. והנני קורא לכל אחב"י[11], להשתמש בהמשקה-המבריא הנ"ל, אשר ממנו תוצאות, בעזה"י[12], להתפתחות התעשי' בארצנו הק'[13] בכלל, וגם כן למקור-מחיה, לרבים מאחינו הפועלים, בארץ-ישראל, ויאכלו ענוים וישבעו, [תהלים כב, כז] ויתענגו על רוב שלום, [תהלים לז, יא] כנה"ר[14] ונפש המצפה לתשועה שלמה, על עם ה' הגוי כלו, באדמת-קדשו, במהרה בימינו בקרוב.

1. אד"ש - אדר שני
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. בעה"ק - בעיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. הרה"ג - הרב הגאון
6. הב"ד - הבית דין
7. דעה"ק - דעיר הקודש
8. הנ"ל - הנזכר לעיל
9. ביהח"ר - בית החרושת
10. ארה"ק - ארץ הקודש
11. אחב"י - אחינו בני ישראל
12. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
13. הק' - הקטן
14. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' ניסן תרפ"א **נמען:** מר מיוחס

רשימת המוסדות שערכה הוועדה אינה נכונה, וחסרים בה מוסדות חשובים. הרב קוק לא השתתף בגלל ביקור פתאומי של האדמו"ר מגור, ולא הודיעו לו מתי לבוא. הרב קוק אינו מסכים לרשימה ומבקש כינוס נוסף לפי רצון הנדיב.

עיקרי הדברים

- התנגדות לרשימה.
- היעדרות בגלל ביקור האדמו"ר.
- כינוס נוסף.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ז' ניסן תרפ"א[2] למר מיוחס [ככל הנראה יוסף מיוחס; ראו (כרך ב', אגרת תקמג)] פה. אנכי מוצא את הרשימה שנערכה ע"י[3] מע"כ[4] הועדה, לא; נכונה כלפי הרבה מוסדות בעלי-ערך, שלא הוכנסו בה, ובהיות כי סבת אי-השתתפותי בועדה לא היתה באשמתי, כ"א[5] לסבת בקורו הפתאומי של האדמו"ר[6] מגורא, [האדמו"ר מגור, בעל "אמרי אמת", שביקר בארץ בתרפ"א] בביתי, וג"כ[7] לא קבלתי ידיעה מתי לבא. וע"כ[8] הנני מוצא להודיע לכ'[9], שבשום אופן, א"א[10] לי להסכים להרשימה כמו שהיא. ואבקש. להתכנס עוד הפעם, להערכת הרשימה הנ"ל[11], לטובת כל מוסדות הקדש, בהתאם לרצונו של הנדיב.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
3. ע"י - על ידי
4. מע"כ - מעלת כבודם
5. כ"א - כי אם
6. האדמו"ר - האדוננו מורנו ורבנו
7. וג"כ - וגם כן
8. וע"כ - ועל כן
9. לכ' - לכבוד
10. א"א - אי אפשר
11. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (אייר תרפ"א) **נמען:** הרב צבי הירש פערבער, לונדון

צער על פטירת ר' י' ואיסט, ומכתב ניחומים מצורף למשפחה. העם 'מפוזר על החומה לעדרים שונים', ומלאכת הכינוס קשה במיוחד בהר הקודש, אבל רבים מחזקים את ידיהם. מצורפת קבלה של 'הסתדרות ירושלים' על 40 לירה.

עיקרי הדברים

- ניחומים.
- קושי האיחוד.
- 40 לירה להסתדרות.

נוסח האגרת עם ביאור

כ'[1]

ידי"נ[2] וחביבי הרב הגאון המפורסם איש חמודות רב פעלים אוצר תו"י[3] מו"ה[4] צבי הירש פעדבער [הרב צבי הירש פרבר; ראו (כרך ג', אגרת תתקע)] שליט"א[5],

האב"ד[6] דמערב עיר הבירה לונדון יצ"ו[7] יתן ד' עמו ויברך טעמו בכל טוב סלה יקרת מכתבו הגיעני, ונתבשמתי בשמחה לראות אור דבריו היקרים משיבי לב ונפש, אבל יחד עם זה נשבר לבבי, לבשורה לא טובה מפטירתו של האדם היקר והנכבד מר' י' ואיסט ז"ל[8] תנצב"ה[9], ודי יתי[10] ישלם תנחומים למשפחתו היקרה, ויטיב נא מר חביבי להמציא את מכתב התנחומין למשפחה הרצוף בזה. ודי יגדור פרצות עמו ברחמיו ולא נוסיף לדאבה עוד. מאד חפצתי להאריך בדברים עם כבוד ידי"נ שליט"א, אבל רבו הטרדות עלי בפרט בעת כזאת עת בנות. ונצוצי ישועה וגאולה הנם מתגלים, והעם עם ד' מפוזר על החומה לעדרים שונים ואין איש מבין יפה שפת רעהו, אף שבכלל כל אחד ביחוד מהישרים בלבותם מתכוין לטובה.

אבל מלאכת הכינוס ואוסף הדעות לאגודה אחת קשה מאד, והכובד היותר אמיץ מתגלה פה בהר הקודש דוקא, במקום התחיה והעלות אור הישועה המקווה. בכ"ז[11] הננו מתחזקים, ורבים גדולים וטובים מחזקים את ידינו מכל מקומות פזורי ישראל, ותקותנו תעודדנו כי בעז"ה[12] חפץ ד' יצליח, והתאגדות הכללית של עם ד' תופיע, לעבוד בקודש בכל ערכי הקודש, בעניני הדת והיהדות להעלות אור קודש יראת ד' ואמונת אומן, בכל תכסיסי תקוניהם המוגדרים בגדרי ירושלים, עיר דשמה כשמא דמלכא, מקדש מלכנו ב"ה[13], ועכ"פ[14] יעלה לרצון והצלחה כל כוונית החול המחזקים את הקודש בכללות האומה, בחפץ בנין ושכלול ציבורי, ככל החזון אשר יאמר בשם ציון. ולזה יקוו כל יראי ד' באמת ותמים המצפים לתשועה שלמה. יקבל רצו"פ[15] הקבלה של הסתדרות ירושלים [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] על הסך ארבעים לי"ש[16], ואשרי הזוכה והמזכה מר וכל מסעדוהי, ותחזקנה ידיו גם לימים

הבעל״ט[17], לחזק ידים רפות הפועלות בעד עם ד׳ תורתו ועירו ונחלתו, והי׳[18] זה שלו׳[19] כנה״י[20] ונפש ידי״ע[21] דוש״ת[22].

---

1. כ׳ – כבוד
2. ידי״נ – ידיד נפשי
3. תו״י – תורה ויראה
4. מו״ה – מורנו הרב
5. שליט״א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. האב״ד – האב בית דין
7. יצ״ו – ישמרה צורה ויחייה
8. ז״ל – זכרונו לברכה
9. תנצב״ה – תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
10. ית׳ – יתברך
11. בכ״ז – בכל זאת
12. בעז״ה – בעזרת השם
13. ב״ה – ברוך השם
14. ועכ״פ – ועל כל פנים
15. רצו״פ – רצוף / רצופה (מצורף למכתב)
16. לי״ש – לירות שטרלינג
17. הבעל״ט – הבא עלינו לטובה
18. והי׳ – והיה
19. שלו׳ – שלום
20. כנה״י – כנפשו היקרה
21. ידי״ע – ידידו עוז
22. דוש״ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראה כרך ד', אגרת אקח **נמען:** –

אגרת כפולה - ראה כרך ד', אגרת אקח.

נוסח האגרת

אגרת זו מופיעה בספר פעמיים. הנוסח שלה מובא בכרך ד', אגרת אקח: לאגרת אקח.

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אייר תרפ"א - ירושלים **נמען:** הרב נתן מאוכצקי

הכסף שנשלח לפליטים שבאו מהגולה לא יחולק בחיפזון, כי אז יבואו הנתמכים בוועדים הקיימים והתועלת תהיה קטנה. הרב קוק יחקור על יחידים ומשפחות שאינם נעזרים בתמיכות המפורסמות, כדי לתת להם בסיס למסחר או לעבודה; בינתיים הכסף בבנק. בתוספת: הפרעות היו נוראות, 'אבל... מעז יצא מתוק', וכעת שקט בירושלים וביהודה, והגליל עוד צריך רחמים.

עיקרי הדברים

- תמיכה מושכלת בפליטים.
- עזרה שתיתן בסיס.
- אחרי הפרעות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2], אייר תרפ"א[3]

ידידי הרה"ג[4] היקר מו"ה[5] נתן מאוכצקי נ"י[6]

קבלתי את מכתבו היקר ושמחתי לדעת משלומו הטוב, וע"ד[7] שלו'[8] אמו הרבנית ובנותיו חקרתי וכ"ה שלו' להן. כמו כן קבלנו את הסכום הנשלח עבור פליטי אחינו הבאים מארצות הגולה. [פליטים מן הפרעות ביהודי אוקראינה ומזרח אירופה] אבל אין אני חפץ לחלק את הכסף בחפזון. כי אם אפרסם ע"ד[9] התמיכה, יבאו הנתמכים ע"י[10] הועדים הקיימים, ותהי התועלת קטנה ואינה ניכרת. ע"כ[11] חושב אני לחקור ע"י אנשים נאמנים, על יחידים או משפחות שאינם יכולים להעזר ע"י התמיכות המפורסמות, ונשתדל שהתמיכה תהי'[12] באופן שיתן אפשרות להנתמכים להתחיל באיזה מסחר או עבודה או להתכונן לאיזה מעמד שיביאם לעמוד על איזה בסיסן. וכבר שלחתי מכתבים לדרוש את המצב של הגולים, בערי הקודש ובמושבות. פה בירושלים מעטים השנה עומדים במצב כזה.

אמנם מחכים אנחנו למהגרים חדשים, ובאין ספק שימצאו כאלה שיהי'[13] הצורך לתמוך בהם באופן צנוע. לעת עתה הנחתי את הסכום בבנק, עד אשר יחקר פה תוכן התמיכה.

והנני מברך בזה את אחינו הנדיבים על טוב לבבם ושוכן ציון ימלא לטובה כל משאלותיהם, ונזכה כולנו יחד לראות בתשועת עמנו בגאולה שלמה בשוב לציון גאולים בשמחת עולם, והי'[14] זה שלו' כנה"י[15] ונפש ידידו דוש"ת[16] באה"ר[17]

הק' אברהם יצחק ה"ק

רמב"ם[18] מתנות עניים פ"י[19] ה"ז[20]. ["שמונה מעלות יש בצדקה... מעלה גדולה שאין למעלה ממנה: זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה... או ממציא לו מלאכה, כדי לחזק את ידו"] הפרעות היו באמת נוראות, [פרעות תרפ"א (מאי 1921) ביפו ובמושבות, שבהן נרצחו עשרות יהודים, ובהם הסופר יוסף חיים ברנר] אבל חוץ ממה שדואב לבנו על קרבנות הקדושים ד'

ינקום נקמת דם עבדיו, [על פי תהלים עט, י] הנה ראינו בעינינו מפלאות תמים דעים [איוב לז, טז] צור ישראל וגואלו ב"ה, אשר מעז יצא מתוק. [שופטים יד, יד] ומתוך המחשך הגדול הזה יצאה האורה של צמח ישועתנו, שתהי'[21] הולכת ומאירה כנכון היום, [משלי ד, יח] בעז"ה[22]. עתה ב"ה השלום והשקט שורר בעה"ק[23] ובמסיבי יהודה כולם. רק הגליל עדיין צריך הוא לרחמים, ונקוה לד' שמהרה גם המה יושעו בחסדי שומר ישראל לעד.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרפ"א - השנה תרפ"א (1920/1921)
4. הרה"ג - הרב הגאון
5. מו"ה - מורנו הרב
6. נ"י - נרו יאיר
7. ועי"ד - ועל דבר
8. שלו' - שלום
9. ע"ד - על דבר
10. ע"י - על ידי
11. ע"כ - על כן
12. תהי' - תהיה
13. שיהי' - שיהיה
14. והי' - והיה
15. כנה"י - כנפשו היקרה
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
17. באה"ר - באהבה רבה
18. רמב"ם - רבי משה בן מימון
19. פ"י - פרק י'
20. ה"ז - הרי זה
21. שתהי' - שתהיה
22. בעז"ה - בעזרת השם
23. בעה"ק - בעיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב סוכות תרפ"ב - ירושלים **נמען:** ר' אברהם קמחי

הרב קוק מבקש שיודיע לו את סכום החוב, ומתפלל שיוכל לפרוע את חובותיו במוקדם.

עיקרי הדברים

- בקשה לדעת את סכום החוב.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה, ירושלם ערב סוכות תרפ"ב

ידידי היקר והנכבד מוהר"א[1] קמחי [ראו (כרך ג', אגרת תתקלג)] שליט"א[2]

וכב"ב[3] היקרים וכא"ל[4] לטובה ולברכה ולגמח"ט[5] בכטו"ס[6]. אחדשה"ט[7] באה"ר[8], מה יקר יהי'[9] לי לשמע לפעמים משלו'[10] כבודו וממצבו וכל אשר לו, יזכנו השי"ת[11] לבשר ולהתבשר אך טוב וחסד, ושמחה והצלחה, לאוי"ט[12]. למע"ה[13] אבקשה נא שיואיל כבודו להודיעני את הסכום המגיע לכי[14] והשי"ת[15] ברחמיו יזכני לפרע את חובותי במוקדם ברחמיו המרובים, וירומם אף ינשא, ברוממות קרן הצלחתו למעלה למעלה, ויראה רב נחת מצאצאיו היקרים וכל משפחתו היקרה.

כנה"י[16] ונפש ידידו קשור באהבתו כה"י[17]

אברהם יצחק ה"ק

1. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
2. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
3. וכב"ב - וכל בני ביתו
4. וכא"ל - וכל אשר לו
5. ולגמח"ט - ולגמר חתימה טובה
6. בכטו"ס - בכל טוב סלה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. יהי' - יהיה
10. משלו' - משלום
11. השי"ת - השם יתברך
12. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
13. למע"ה - למעלה
14. לכי - לכבוד
15. והשי"ת - והשם יתברך
16. כנה"י - כנפשו היקרה
17. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (אייר תרפ"ב) **נמען:** מנהלי בית הכנסת 'שער השמים' בלונדון, אמרכלי עזבון מונטיפיורי

השליחים שהעבירו את כספי העזבון לעניי העדות השאירו אצלם 150 לירה מכספי העניים האשכנזים וגם סכום מכספי הספרדים, ומסרו את השאר בפרקים. לא היה סכסוך בין העדות, אלא 'מעילה' של השליחים. הרב קוק תובע להשלים את החסר, ובעתיד לשלוח בלי שליחים.

עיקרי הדברים

- כספי עזבון מונטיפיורי.
- מעילת השליחים.
- תביעה להשלמה.
- לשלוח ישירות.

נוסח האגרת עם ביאור

[ב"ה[1]. אייר תרפ"ב[2]]

לכבוד מנהלי ביהכנ"ס[3] שער-השמים בלונדון [בית הכנסת של הקהילה הספרדית-פורטוגזית בלונדון] אמרכלי עזבון השר מונטיפיורי, [מנהלי עיזבונו של משה מונטיפיורי] יצ"ו[4].

אדונים נכבדים ומאד נעלים. אתכבד בזה, לאשר את קבלת מכתבם הנכבד מיום מרץ ש"ז, שהגיעני לפני חה"פ[5]. ומה מאד השתוממתי לדעת, כי אחרי אשר מע"כ[6], בעדינות-נפשם, השלימו מה שהוטל עליהם, ושלחו בשלמות הסך לירא בעד עניי העדה האשכנזית ובעד עניי העדה הספרדית. למרות זה ולמרות מצבם הקשה ודוחק הזמן הבלתי משוער, של עניי ארה"ק[7] ועה"ק[8], הקורא לתשומת-לב מיוחדה. לא התחשבו השלוחים שעל ידם נשלח הכסף, עם המצב, והשאירו אצלם הסכום מאה וחמשים לירה מכספי עניי העדה האשכנזית. וכן גם סכום כסף משל עניי העדה הספרדית. ולנו האשכנזים לא נמסר מידם כ"א[9] הסך לי"ש[10]. וגם זה בפרקים שונים. ולא כבת-אחת.

והנני בזה לציין, כי לא היו פה סכסוכים ביחס החלוקה, לבין האשכנזים והספרדים, אלא, שבכלל היתה מעילה בדבר, מצד השלוחים שעל ידם נשלח הכסף.ובזמנים אלה נמסרו'הסכומים האלה לידינו:ביום הסך לי"מ[11]. תמורת לי"ש. ביום לי"מ תמורת לי"ש, וביום תמורת ליייש. ס"ה בג' פרקים קבלנו לי"ש. וע"כ[12] הנני מתכבד בזה להפנות את תשומת-לבם לקראת התביעה הצודקת, היוצאה מאת מאות העניים של העדות בארה"ק[13], שעיניהם צפויות להעזרה הבאה אליהם, מכספי העזבון של השר המנוח זצ"ל[14], בצואתו הנכבדה והגדולה. והנני בטוח בישרת-לבם, שיעמדו לעזרת העניים, וימהרו להוציא לאור פתרון שאלת התביעה הצודקת הזאת, ולצוות להשיב את המותר החסר עד הסך לירה לכל עדה ועדה.

והנני המוקירם כערכם הרב והנעלה. החותם ברגשות ברכה וכבוד, מהר הקודש מירושלים. נ.ב. בתקותנו החזקה, שמע"כ[15] יתנו לב למלא את תביעתנו הצודקת בעבר. אנו מביעים בבטחה את בקשתנו

ע"ד[16] העתיד. - וקוראים בזה את תשומת לבבם הנכבד - להמשיך את המצאת כספי-העזרה הנ"ל[17]. בעתיד, כמו שהי'[18] נהוג מקודם, מבלי אמצעות ידי שלוחים. באופן שתתמלא דעת ורצון השר הצדיק המנוח זצ"ל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
3. ביהכנ"ס - בית הכנסת
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. חה"פ - חג הפסח
6. מע"כ - מעלת כבודם
7. ארה"ק - ארץ הקודש
8. ועה"ק - ועיר הקודש
9. כ"א - כי אם
10. לי"ש - לירות שטרלינג
11. לי"מ - לירות מצריות
12. וע"כ - ועל כן
13. בארה"ק - בארץ הקודש
14. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
15. שמע"כ - שמעלת כבודו
16. ע"ד - על דבר
17. הנ"ל - הנזכר לעיל
18. שהי' - שהיה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' סיון תרפ"ב - ירושלים **נמען:** קריאה ליושבי הארץ והגולה לעזרת יהודי אוקראינה

יהודי אוקראינה, אחרי הפרעות, גוועים ברעב. גם יושבי הארץ, עם כל הדחק, חייבים לעזור 'גם למעלה מכוחותינו', ובגולה 'התעמולה צריכה להתכפל'. הרב קוק מברך את הנשים בירושלים שהרימו נס ההצלה, וקורא לשלוח חבילות מזון - 'הצדקה היותר גדולה'.

עיקרי הדברים

- רעב באוקראינה.
- חובת יושבי הארץ.
- קריאה לגולה.
- חבילות מזון.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2] יום ב' סיון תרפ"ב[3]

לאחינו היקרים יושבי ארץ-ישראל ופזורי הגולה שלום וברכה, אחים אהובים! צעקת אחינו בני ישראל יושבי פלכי אוקרינא [אחרי הפרעות של מלחמת האזרחים ברוסיה פקד את אוקראינה רעב כבד (תרפ"א-תרפ"ב)] באה אלינו והיא מחרדת את לבבנו עד היסוד. אוי ואבוי על המצב הנורא והאיום שאחינו החביבים הנם נתונים בו. כל משלחת מלאכי רעים, [תהלים עח, מט] שמו בהם אותותם אותות [על פי תהלים עד, ד] לבלע ולהשחית, והדבר היותר נורא מכל, היא עתה אכזריותו של הרעב, הרעב ללחם פשוטו כמשמעו, במלא המובן, השורר שמה, ואלפי נפשות של אחינו בשרינו, הולכים יום יום למות מזלעפות רעב. חובתנו קדושה היא לעורר ולהעיר לבבות, אל נתן דמי לנו. אנחנו יושבי ארץ הקודש עם כל הלחץ והדחק השורר עמנו עדנה בארץ אבות, עם כל המון הרעבים והנדכאים שאנחנו פוגשים בכל עת פה בארצנו הקדושה לפנינו, עם כל ההכרח הגדול שעלינו להפגין בפני כל אחינו יושבי הגולה על החזקת ישובנו בקודש ומוסדותינו הגדולים לתורה ולתעודה לצדקה ולחסד, אין אנחנו פטורים מלפתת את ידינו, גם למעלה מכחותינו, לבוא גם אנו לעזרת הצלה אלפי האחים, הגועים ממש מרעב ומכפן בערבות אוקריינא וגלילותיה. נציל נא את שארית הפליטה לבית ישראל. נציל נא את שרידי החרב, את הנמלטים מסכיני המרצחים, שלא יתמו לגוע מתחלואי רעב.

וקולינו אל אחינו בשרינו בכל ארצות הגולה, כל אשר נעשה עד כה אחים אהובים אינו מספיק, הצרה נוראה היא, התעמולה צריכה להתכפל, בכפלי כפלים, פה עומד לפנינו חורבן נורא של קבוצים שלמים של אלפים ורבבות מישראל, תמותה נוראה של אנשים ונשים זקנים ונערים, עוללים ויונקי שדים. חוסו נא וחמולו בקנאת אש קודש של שלהבת הרחמים והחמלה אהבת האחים, וחסדי אבות המקננת עמוק עמוק בלב הבנים, התעוררו נא כל עסקנינו הגברים והנשים, הזקנים והצעירים, באו לעזרת ד' בגבורים, [על פי שופטים ה, כג] לעת צרה כזאת, להציל לקוחים למות. [משלי כד, יא] ברוכות תהיינה הגבירות המכובדות

נשות החיל אשר מלאה לבן אותנה, פה בעיר הקדש, להרים את נס ההצלה בשביל אחינו נגועי אוקריינא, תמכו נא בידיהן כל בעל בעמיו, כל איש חיל, וכל אשר בידו לעזור ולהושיט נרבה נא פעולות לשלח חבילות חבילות של מאכל, הדברים דמקרבא הנאתם, [שהנאתם קרובה ומיידית; על פי תענית כג] זאת הצדקה היותר גדולה, היותר מוחשית והיותר צריכה לשעתה. די עמכם גבורי החיל, כל הקם להציל ממות נפשות אחים גועים יתברכו מקודש כנפשכם היקרה, ונפש אחיכם המצר בצרת עמו ואחיו ומצפה לתשובתכם הקרובה.

החותם בנפש דואבת ובהמית רחמים רבים

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תמוז תרפ"ב - ירושלים **נמען:** הרב א"י באקשט, רב סובלק

הרב קוק מבקש מרבני סובלק ולומז'ה לחזק את הכולל של מחוזם בירושלים, שבראשו הרב יעקב משה חרל"פ, ולעורר נדבות לפי תקנות הקדמונים. דווקא עתה, כשאור הישועה מתחיל להתראות, יש לחזק את קופות רבי מאיר בעל הנס, שעליהן נבנה הישוב.

עיקרי הדברים

- חיזוק כולל סובלק.
- הרב חרל"פ.
- קופות רמבעה"נ.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ירושלם י"א תמוז תרפ"ב[2]

לכבוד הרב הגאון הג'[3] המפורסם סוע"ה[4] כקש"ת[5] מוהרא"י[6] באקשט שליט"א[7]

הגאבד"ק[8] סובלק [רבה של סובלק (סובאלקי) שבפולין] יצ"ו[9] אחדשה"ט[10] באה"ר[11] אבקש בזה מכתר"ה[12] שליט"א, ומכל אהובינו הרבנים הגאונים יושבי על מדין בגלילות סובלק ולאמזא, במדינת פולין יברכם ד' וכל יחידי הסגולה אוהבי ציון וירושלים, החפצים בכל לב בחזוק ישובנו בקודש, בארצות החיים, ובראשם בעיר עז לנו, ירושלים עה"ק[14] יכוננה עליון, ותובב"א[15], יעוררו נא את האהבה הקדושה לארץ חמדה ומקראיה, לחזק בכל האפשרות את עמודי הכולל, של מדינתם ומחוזם, [כולל סובלק ולומז'ה בירושלים; ראו (כרך ב', אגרת תרמ)] ויאמצו בזה את ידי הרבנים גדולי המעשים, מנהלי וממוני הכולל, אשר פה עה"ק ת"ו[16] אבותיהם של יתומים ואלמנות, ות"ח[17] הלומדים המופלגים העוסקים בתורה מתוך הדחק על אדמת הקודש, ובראשם כבוד רב רחימאי הגאון הצדיק המפורסם כקש"ת מו"ה[18] יעקב משה חרל"פ[19] [הרב יעקב משה חרל"פ] שליט"א האב"ד[20] דקה"ק[21] שערי חסד, אשר בעיר קדשנו ת"ו. חזקו נא גדולי עם ד' ואמצו את ישוב הקודש. וכימי עולם הוסיפו אומץ לקרא נדבות ולעורר את הלבבות לעשות כל אשר ביכולתם לחזק את עמודי הישוב הקדוש, ע"פ[22] יסוד תקנותיהם של גאוני קמאי ז"ל[23] קדושי עליון, נוחי נפש זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל, וביתר שאת וביתר עז חייבים אנחנו להתאמץ בבנין ציון וירושלים, וכל ארץ הצבי, בעת אשר אנו רואים עין בעין כי עת לחננה הגיע, ואור ישועה וראשית צמיחת רוממות קרן לבית ישראל בארץ משוש לבנו, החלה להתראות במפלאות תמים דעים פועל ישועות ב"ה, כמה מדה טובה כפולה ומכופלת עלינו, לחזק את יסודות הקודש העתיקים של ישוביו באה"ק[24], ע"י[25] חזוק קופות הרמבעה"נ[26], [קופות "רבי מאיר בעל הנס", שבהן נאספו כספי החלוקה לעניי הארץ] שהן הן יסדו את כל יסוד הבנין ובסוסו מני אז, חזקה היא תקותי שקולי הקורא לעזרת אחיכם בני מדינתכם, תופשי התורה ומחזיקיה, על אדמת הקודש יפעל את פעולתו בלבבכם הטהור, והי'[27] מעשה הצדקה

שלו'[28] וברכת ד' עליכם תופיע ממכון בית חיינו, כנפשכם היקרה, ונפש אחיכם השולח לכם את ברכתו הנאמנה מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
3. הג' - הגאון
4. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
5. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
6. מוהרא"י - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, י (למשל: אברהם + יעקב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר - באהבה רבה
12. מכתר"ה - מכבוד תורתו רום הדרתו
13. עה"ק - עיר הקודש
14. ותובב"א - ותבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
15. ת"ו - תבנה ותכונן
16. ות"ח - ותלמידי חכמים
17. מו"ה - מורנו הרב
18. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
19. האב"ד - האב בית דין
20. דקה"ק - דקהילה קדושה
21. ע"פ - על פי
22. ז"ל - זכרונו לברכה
23. באה"ק - בארץ הקודש
24. ע"י - על ידי
25. הרמבעה"נ - הרבי מאיר בעל הנס
26. והי' - והיה
27. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' אלול תרפ"ב - ירושלים **נמען:** ד"ר ב"מ לוין (בעל 'אוצר הגאונים')

עם נסיעתו לארצות הברית לקידום 'אוצר הגאונים', הרב קוק מסמיך אותו לפעול גם למען 'הסתדרות ירושלים' והישיבה המרכזית, ובמיוחד לעורר את יהודי אמריקה לגמור את בניין בית החולים הכללי בירושלים.

עיקרי הדברים

- שליחות לאמריקה.
- אוצר הגאונים.
- בניין בית החולים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ירושלם ד' אלול תרפ"ב[2] ידיד לבבי הרב הגדול, לתורה ולתעודה, צפנת פענח, מוהר"ב[3] מנשה ד"ר[4] לוין [הרב ד"ר בנימין מנשה לוין, חוקר ספרות הגאונים] שליט"א[5]

שלו'[6] רב לך יקירי, לתורתך ולחכמתך, ולשאיפותיך הגדולות. אהובי, עם מטרת מסעך לארצות הברית, בשביל הגשמת תכלית מפעלך הענקי, לתורת הגאונים, אשר באוצרך הגדול, ["אוצר הגאונים", מפעלו של לוין] בחבור יחד עם שאיפותינו הגדולות, להסתדרותינו הקדושה, ירושלים, לתנועת תחיית הקודש באה"ק[7], וליסוד הישיבה המרכזית, לעולם היהדות כולו בעיר חמדתינו, ככל הדברים והאמת, אשר נמסרו ממני ללבך הנאמן. הנני בזה למלא את ידיך חביבי, ולבקשך למען אהבת ציון וירושלים, שתשים את לבך מדי דברך עם גדולי אחינו שמה, בארץ אשר חנן ד' את אחינו את היכולת, ואת החפץ הטוב להיות ראשונים במעלה להצלת חיי אחינו שבגולה, ולבנין נשמות ארץ חמדה, שיתעוררו ברב עז לעשות גמר לבנין הנכבד, שכבודן של ישראל ושל א"י[8] תלוי בו, הוא הבנין החדש אשר לביה"ח[9] האספיטאל הכללי. [ככל הנראה בית החולים "ביקור חולים" בירושלים] פרטי הדברים בארתי במכתב הנדפס, לשם דרישת שבת של בנין, מאחינו היקרים הללו, ותקותי חזקה כי בכח לבך, ברוחך הטובה, ובאהבתך הרבה לציון ומקראיה, יעלה בידך להוציא מן הכח אל הפועל את השכלול של הבנין הנקדש והנערץ הזה, וקורא לך גודר פרץ משובב נתיבות עם ד' ועיר חמדתו.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן דוש"ת[10] באה"ר[11]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
3. מוהר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום

7. באה"ק - בארץ הקודש
8. א"י - ארץ ישראל
9. לביה"ח - לבית החולים
10. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
11. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תשרי תרפ"ג **נמען:** הרב זלמן פינס וחברי ההסתדרות בשווייץ

תודה על נאמנותו לתעמולת 'הסתדרות ירושלים'. מצורפת 'קריאת הקודש'. הרב קוק מציע שהאגודה השווייצית תיקח על עצמה אחד מסעיפי העבודה: יסוד כספי לעיתון 'דגל ירושלים'; הוצאת ספרות רעיונית; מימון נסיעות תכופות שלו ושל רבנים למושבות, לקבוצות ולחוות, 'לקרב לב הבנים הבונים את הבנין החלוני'; מכונית; מקוואות; תנורי שבת בקבוצות; מטיפים קבועים; תמיכה בתלמידים מחוץ לארץ לישיבה; ותרגום 'קריאת הקודש' לגרמנית.

עיקרי הדברים

- קריאת הקודש.
- תשעה סעיפים מעשיים.
- קירוב הקבוצות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. י"א תשרי ג,

שלו'[1] וברכת עולמים גמח"ט[2] ושמחת יו"ט[3] לכ'[4] ידי"נ[5] הרב המאוה"ג[6] חכם לבב וגדול דעה מוהר"ז[7] פינס [הרב זלמן פינס, מראשי "דגל ירושלים"] שליט-א וכא"ל[8] וכל חברינו היקרים במדינה. [בשווייץ] ברכת ד' מהר קדשו. אחדשה"ט[9]

באה"ר[10], מה יקרו לי אמרי נועמו וברכת אוהב טהר לב אשר הגיעוני. תודות מאליפות לכת"ר[11] על נאמנות רוחו לתעמולת הקודש של הסתדרות קדשנו ירושלים. ואף כי בכבדות רבה ובמניעות שונות הולכים ענינינו הקדושים, בכ"ז[12] חזקה היא תקותי שמתוך הענינים המעיבים יזרח אור לישרי לב והרעיון של תחית הקודש בתור נשמתה של התחיה הלאומית שלנו בתור השקפת עולם שלמה, והמפעלים שהם קשורים לו יתחילו להתגלות בחיים. יקבל רצו"פ[13] את קריאתי בשם קריאת הקודש. [יקבל רצוף כאן את הקריאה שפרסמתי בשם "קריאת הקודש", קול קורא לייסוד הישיבה המרכזית העולמית] נפלו אמנם שבושים קטנים בדפוס, אבל הכונה ברורה היא לכל דורש צדק. מה טוב יהיה אם האגודה השויצית שלנו תקבל עליה איזה סעיף מסעיפי עבודתנו הקדושה להוציאם מן הכח אל הפועל. למשל אחת מאלה, או, א) את העתון דגל ירושלים, להניח "יסוד פיננסי" עליו לפחות על השנה הראשונה.

ב) להו"ל[14] איזה חלקים מספרות תיאורית המבררים את הרעיון הירושלמי, אם בצורה עיונית מעומקת ע"י[15] כתבי יד משלי, או בצורה פפולרית שיוכלו להוצר.

ג) לתן לי ולסיעה של רבנים ומשפיעים שילוו עמי, אפשרות כספית לנסיעות תכופות בכל מרחבי הישוב, במושבות, בקבוצות ובחוות, כדי לקרב לב הבנים הבונים את הבנין החלוני. לתכונת הקודש, לאביהם שבשמים.

ד) לעזור לקניית אוטומוביל אחד או שנים בשביל המטרה הנ"ל[16].

ה) לעזור לבניני מקואות במקומות הישוב החדשים, במקום שישנן קבוצות משפחתיות.

ו) להקים תנורים של שבת בקבוצות, [תנורים שישמרו את האוכל חם לשבת בלי בישול בשבת] למנוע עי"ז[17] מחלול ש"ק[18] של הבשול.

ז) לעזרנו להקים מטיפים מיוחדים קבועים, יראי ד' ובעלי שכל ורגש, להיות מסבבים את כל חלקי הישוב החדשים ולבא עי"ז עמם בקשורים קבועים בדרכי אחוה ושלו'[19] להטבת מצב היהדות.

ח) בשביל הישיבה, [הישיבה המרכזית העולמית בירושלים, שנוסדה בתרפ"ד (מרכז הרב)] לקבל עזרה ליסוד איזה הספקה למספר מסוים של תלמידים שיוכלו לבא מחו"ל[20] להמשיך את למודיהם.

ט) להו"ל את "קריאת הקודש" בגרמנית ולהתענין בתעמולה הקשורה עס'זה. ישנם ודאי עוד פרטים כהנה וכהנה, לרשום. אבל הצגתי בזה מה שעלה על רעיוני כעת, שכולם הם דברים שצריכים להסמיכם למעשים. כמה שתוכל אגודתנו השויצית לקבל על עצמה תבא עליה ברכה. מרב עבודה וטרדא הנני מוכרח לקצר.

ואחתום בכל חותמי ברכות באה"ר[21] כנפשו הרוממה ונפש ידי"ע[22] קשור באהבתו, המצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו באמת

הק' אברהם יצחק ה"ק

מה שלו' חתנו יקירי מוהר"א[23] שט"ב[24] שליט"א[25] ומשפחת אביו היקרים. זה זמן גדול שלא קבלנו מהם שום מכתב, שהוא דבר המפליא אותנו. יחננו השי"ת[26] לבשר ולהתבשר כל טוב ושמחה בכלל ובפרט, ידי"ע הנ"ל

---

1. שלו' - שלום
2. גמח"ט - גמר חתימה טובה
3. יו"ט - יום טוב
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. מוהר"ז - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. לכת"ר - לכבוד תורתו
12. בכ"ז - בכל זאת
13. רצו"פ - רצוף / רצופה (מצורף למכתב)
14. להו"ל - להוציא לאור
15. ע"י - על ידי
16. הנ"ל - הנזכר לעיל
17. עי"ז - על ידי זה
18. ש"ק - שבת קודש
19. ושלו' - ושלום
20. מחו"ל - מחוץ לארץ

21. באה"ר - באהבה רבה
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
24. שט"ב - שם אדם - דורש פענוח
25. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
26. השי"ת - השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג תשרי תרפ"ג **נמען:** חברי 'הסתדרות ירושלים' בבאזל (הרב א"מ כהן ואחרים)

קריאת הקודש מצורפת; יש להוציא לאור את יסוד הקודש הגנוז בתחייה הלאומית. הצעד הראשון: הישיבה העולמית. ואותם תשעה סעיפים כמו במכתב לרב פינס: עיתון, ספרות, נסיעות להשפעה על המתיישבים, מכונית, מקוואות, תנורי שבת, מטיפים, סניף לישיבה ותרגום לגרמנית.

עיקרי הדברים

- יסוד הקודש בתחייה.
- הישיבה העולמית.
- סעיפי עבודה מעשיים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ג תשרי ג' [י"ג בתשרי תרפ"ג (1922)]

שלו'[2] וברכת עולמים לכבוד ידידינו היקרים כ'[3] הרב המאוה"ג[4] מוהרא"מ[5] ד"ר[6] כהן [הרב ד"ר אשר מיכאל (ארתור) כהן, רבה של באזל] שליט"א[7]

האבד"ק[8] בול [אב בית דין בקהילת באזל שבשווייץ] יצ"ו והרה"ג סוע"ה[9] מוהרר"ם[10] שווארץ והר' הנכבד מו"ה[11] י' ראקאווסקי נשיא הסתדרות ירושלים שם [ראו (כרך ג', אגרת תתע)] והרה"ח[12] מו"ה מרדכי ד"ר כהן שליט"א, וכל חברינו הנכבדים יתברכו בכט"ס[13] בגמח"ט[14] וכט"ס[15]. אחי ואהובי היקרים. הנני מתכבד בזה לשלח לכבודם את קול קריאתנו להתעוררות עבודת הקודש בתנועת הקודש אשר לתחיתנו הלאומית, שאנחנו הננו אסירי התקוה [על פי זכריה ט, יב] להוציא לאור עולם בע"ה[16] את יסוד הקודש הגנוז בתוכיותה של התחיה הלאומית, המתגלה כעת בערכיה החלונים ע"י[17] הציונים, וכל ערך התיקון של כלליות האומה ושל מצב היהדות ושל קדושת א"י[18] תלוי הוא בהשבת הערכים הקדושים שבתחיתנו הללו, למכון כבודם ע"י התנועה הירושלמית שלנו, המתברכת ע"י נשיאתו של דגלנו הקדוש דגל ירושלים, המתנשא ברמה ע"י הסתדרות קדשנו ההסתדרות ירושלים. ובמה שנוגע לצעדים המעשיים, הנה תהי'[19] פעולת יסוד הישיבה, העולמית המרכזית בעקו"ת[20], [הישיבה שתכנן הרב קוק בירושלים, היא ישיבת "מרכז הרב" שנוסדה בתרפ"ד] - התוכן היותר נכון עכ"פ[21] לצעדי ההתחלה, ועם זה יש ויש דברים רבים גדולים בערכם מאד, שאנו חייבים להתחיל בהם. ומה טוב יהיה אם הסתדרותנו השויצית [סניף "דגל ירושלים" בשווייץ] תקח על עצמה איזה חלק מיוחד מסעיפיה הרבים של עבודת קדשנו. למשל עלינו לעסוק בהתחלת התרחבותה של תנועתנו ע"י פעולות שונות, שמהם:

א. הוצאת העתון דגל ירושלים, אם יהי'[22] אפשר להניח יסוד פיננסי עליו. [בסיס כספי] לפחות על משך שנה. ב. להו"ל[23] חלקים של ספרות תיאורית, המאירה את האופק של תחית הקודש, אם בצורה עיונית מעומקת ע"י כת"י משלי, והעתקתם לשפות מורגלות בעמנו בשדרות ובמדינות שונות, או ע"י דברים פפולריים [עממיים] ע"פ[24] יסודות הקדושים [...] של קדושת התנועה הירושלמית, שרוח ד' נוסדה בה,

[על פי ישעיהו נט, יט] גם מעבודתם של אחים בדעה שונים. ג. לתן אפשרות, לי ולסיעה רבנית משפעת, של אמצעיים חמריים בשביל נסיעות תכופות בכל מרחבי ישובנו באי"י[25], במושבות, בקבוצות ובחוות, לקרב, לב בנים בוני הבנין בצורתו החלונית, לאור הקודש שבתחיתנו הלאומית, בנועם ד' אשר עליה, הגנוז בקרבה והעלול להתגלות לעין כל ע"י תנועת הקודש שלנו, בין בחיי הרוח בין בחיי המעשה. ד. לעזור לקניית אוטומוביל אחד או שנים בשביל המטרה הסיורית הנ"ל[26]. ה. לעזרנו לבנין מקואות במקומות הישוב המשפחתי החדש. ו. להקים תנורים לצורך שבת בהטמנה, כדי שלא יכשלו בבישול בש"ק[27] ע"י מניעה זו בקבוצות הרבות. ז. לעזרנו להקמת מטיפים קבועים בעלי שפה ורעיון ובעלי מרץ ביראת ד', המוכנים להשפיע על הישוב המחודש מאור תחית הקודש להשיב לב בנים לאביהם שבשמים [על פי מלאכי ג, כד] ולאור תורתו.

ח. לקומם לפחות בתחילה, סניף אחד להישיבה העולמית, בתקציב על איזה מספר של תלמידים שיהיה אפשר לקחת במוקדם היותר אפשרי. ט. להו"ל את קריאות הקדש בגרמנית, ולהתעסק בתעמולה נאותה לזה בכל חוט לב קדוש הראוי לאנשי בינה יראי ד' מלאי חכמה ודעת קדושים שכמותם ירבו בישראל. ודאי ישנם פרטים, ואפילו כללים רבים וגדולים במרחבה של תנועתנו הקדושה אבל פרטתי בזה דברים מצומצמים, שאקוה שהסתדרותנו השויצית תוכל להתעסק בקרוב בע"ה בהתגשמותם של חלקים מהם, ומרוב טרדא הנני מוכרח לקצר כעת ואומר שלו' וברכת ד' מקודש כנה"י[28] ונפש ידי"ע[29] דוש"ת[30] מהר הקודש מירושלים באה"ר[31]

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. כ' - כבוד
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. מוהרא"מ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, מ (למשל: אברהם + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. האבד"ק - האב בית דין קהילת
9. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
10. מוהרר"ם - מורנו הרב רבי מ'
11. מו"ה - מורנו הרב
12. והרה"ח - והרב החסיד
13. בכט"ס - בכל טוב סלה
14. בגמח"ט - בגמר חתימה טובה
15. וכט"ס - וכל טוב סלה
16. בע"ה - בעזרת השם
17. ע"י - על ידי
18. א"י - ארץ ישראל
19. תהי' - תהיה
20. בעקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
21. עכ"פ - על כל פנים
22. יהי' - יהיה

23. להו"ל - להוציא לאור
24. ע"פ - על פי
25. באי"י - בארץ ישראל
26. הנ"ל - הנזכר לעיל
27. בש"ק - בשבת קודש
28. כנה"י - כנפשו היקרה
29. ידי"ע - ידידו עוז
30. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
31. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקסה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב שבט תרפ"ג **נמען:** קהילות חב"ד באמריקה

מכתבי הדופי על מנהלי כולל בברויסק בירושלים הם 'דברי זיוף'. הכולל נכבד, ובו תלמידי חכמים, חסידים, עניים, יתומים ואלמנות, ויש לחזקו.

עיקרי הדברים

- הגנה על כולל בברויסק.
- קריאה לתמוך.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"ב שבט ג, לקהלות הקודש

אחינו בני ישראל אנשי חב"ד[2] באמעריקא יתברכו בכ"ט[3] ממקור הברכות. אחינו היקרים, כאשר באו לפנינו מכתבים שנכתבו בהם דברי דופי על הרבנים היקרים החסידים מנהלי כולל בברויסק [כולל חב"ד של יוצאי העיר בוברויסק שבבלארוס, בירושלים] פעה"ק[4] ת"ו[5], הנני מוצא את עצמי מחויב להודיע לרבים למען כבוד התורה והיראה וכבוד ירושלים עה"ק[6] תובב"א[7], שכל אלה דברי הקטיגוריא על הכולל היקר הזה דברי זיוף הם וחלילה לשום לב למטילי מום בקדשים, ["המטיל מום בקדשים" (על פי בכורות לג), כלומר: המוציאים דיבה על אנשים כשרים] והכולל החשוב הזה הוא אחד הכוללים הנכבדים אשר לנו באה"ק[8], ובתוכו נמצאו ת"ח[9] גדולים חסידים ואנשי מעשה דורשי ד' ואוהבי שמו, ועניים ואביונים מדוכאים ויתומים ואלמנות, שאין די באר את גודל המצוה לעמוד לימינם, והם אנשי יושר ואוהבי שלו'[10]. וברוכים יהיו כל העומדים לימינם ומחזיקים את ידם, כדי שיוכלו להגדיל את מעשה הצדקה לאחינו האהובים היושבים בעיר הקודש והמחוזות.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, כנפשם היקרה ונפש מברכם באהבה מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה – ברוך השם
2. חב"ד – חכמה בינה דעת (חסידות חב"ד)
3. בכ"ט – בכל טוב
4. פעה"ק – פה עיר הקודש
5. ת"ו – תבנה ותכונן
6. עה"ק – עיר הקודש
7. תובב"א – תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
8. באה"ק – בארץ הקודש
9. ת"ח – תלמידי חכמים
10. שלו' – שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' אדר תרפ"ג **נמען:** הרב יעקב מאיר, נשיא הרבנות

אילו היה לו כסף היה ממלא את דרישתו, אף שאינו חייב לשלם מכיסו; דעתו שקופת הרבנות חייבת לקיים את הבטחתה.

עיקרי הדברים

- קופת הרבנות חייבת.
- אין לו מקור כספי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ג' אדר ג' ידי"נ[2] הרב הגאון מוהר"י[3] מאיר שליט"א[4] [הרב יעקב מאיר, הרב הראשי הספרדי ("הראשון לציון")]

נשיא הרבנות יאמין לי מר, שאם הי'[5] לי מוצא לכסף, לא הייתי מעכב כלל להמציא ליד כת"ר[6] את דרישתו, אע"פ[7] שאין כל חיוב עלי לשלם מכיסי, כי"א[8] להגיד את דעתי שקופת הרבנות חיבת לשלם את הבטחתה. אבל אין לי לצערי שום מראה מקום לזה.

בכבוד רב

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ידי"נ - ידיד נפשי
3. מוהר"י - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. הי' - היה
6. כת"ר - כבוד תורתו
7. אע"פ - אף על פי
8. כי"א - כי אם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מרחשון תרפ"ד **נמען:** ר' אלכסנדר הערמאן

הרב קוק שמח במכתבו, ומתנצל שמלאכת הכתיבה נעשית לרוב על ידי אחרים. קבלות על הצדקות מצורפות.

עיקרי הדברים

- שמחה במכתב.
- קבלות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ט מ"ח[2] ד'

ידידי היקר נדיב וי"א[3] מו"ה[4] אלכסנדר הרמן [ראו (כרך ג', אגרת תתקעא)] שליט"א[5] וכא"ל[6] לטובה ולברכה. אחדשה"ט[7]

משלו'[8] כא"ל[9] באה"ר[10] שמחתי במכתבו היקר מבשר שלומו, ומפני ריבוי העניינים המטרידים נדחה מכתבי, והרבה פעמים א"א[11] לי לכתב בעצמי, ומלאכת הכתיבה נעשית ע"פ[12] רוב ע"י[13] אחרים ואתו הסליחה.

מאד אשמח לקבל מכבודו מכתבים מבשרים שלומו הטוב והטבת מעמדו ומצב פרנסתו, ירומם ד' את קרנו בכבוד ויתברך בכל טוב כנפשו היקרה ונפש ידידו מכבדו ומוקירו דורש שלומו וטובו באהבה מהר הקודש מירושלים

אברהם יצחק ה"ק

ר"פ הקבלות על הצדקות ששלח הנ"ל[14].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. וי"א - וירא אלקים
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. משלו' - משלום
9. כא"ל - כל אשר לו
10. באה"ר - באהבה רבה
11. א"א - אי אפשר
12. ע"פ - על פי
13. ע"י - על ידי
14. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט מרחשון תרפ"ד **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי, פרנס 'מחזיקי הדת'

דברי הדלטוריה (ההלשנה) של אנשים אחדים לא קלעו למטרתם, ורוב נכבדי העם מעריכים את דרך התום. קבלות מצורפות.

עיקרי הדברים

- ההלשנות לא הצליחו.
- קבלות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ט מ"ח[2] ד'

ידידי היקר והמרומם הרב הנכבד ומפואר מו"ה[3] בנימין לייב דייכאווסקי שליט"א[4]

פרנס קה"ק[5] מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[6] וכא"ל[7] שלו'[8] וברכה לעד. נשמחתי ביקרתו מלואת אהבה נאמנה ישר כחו ויברך ד, חילו. והנני מוצא לי לחובה להרגיע את רוחו הטהור, כי דברי הדילטוריא [ההלשנה (מלטינית)] אשר לצערנו מסבות שונות נכשלו בהם אנשים אחדים לא קלעו למטרתם בע"ה[9], ורובם ככולם של נכבדי עם ד' וגדוליהם, מקרוב ומרחוק, יודעים להוקיר את דרך התום והיושר המביא ג"כ[10] שלו' על ישראל ועל רבנן ועל אה"ק[11]. יקבל רצו"פ[12] את הקבלות של הצדקה.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[13], לו ולמשפחתו היקרה ולעדת הקודש מחזיקי הדת כולם אהובים, יתברכו מקודש כנה"ר[14] ונפש ידי"ע[15] דוש"ת[16] באה"ר מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. מו"ה - מורנו הרב
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. קה"ק - קהילה קדושה
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. שלו' - שלום
9. בע"ה - בעזרת השם
10. ג"כ - גם כן
11. אה"ק - ארץ הקודש
12. רצו"פ - רצוף / רצופה (מצורף למכתב)
13. באה"ר - באהבה רבה
14. כנה"ר - כנפשו הרמה
15. ידי"ע - ידידו עוז
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב כסלו תרפ"ד - ירושלים **נמען:** קריאה ליהודי כל הארצות

הקרן הקיימת גאלה כבר חלקי אדמה, אבל מעט לעומת מה שעומד להיגאל, והשעה מוכשרת. הרב קוק קורא לכל העדות והמפלגות לתרום לקרן לגאולת הארץ.

עיקרי הדברים

- גאולת הקרקע.
- השעה מוכשרת.
- קריאה לכל העדות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלים, י"ב כסלו תרפ"ד[2]

אחינו בני ישראל בכל ארצות פזוריהם שלום וברכה מהררי קודש אחים יקרים. הזוכרים מרחוק את ד', וירושלים, [ירמיהו נא, נ] ושלום ארצנו הקדושה וגאולתה תעלה על לבכם תמיד. הננו מוצאים לנו חובה קדושה להעיר את רוחכם הטהור להתאמץ בדבר מצוה רבה הקבועה לדורות ועומדת ברום עולם של תחית עם ד' על אדמת הקודש, המוכנת כעת לפנינו ואנחנו צריכים לאמץ את כחותינו להגדילה ולהאדירה, כדי לכונן לנו יתד וגדר ביהודה [על פי עזרא ט, ח-ט] ולהרחיב את גבול ישראל על ארץ חמדתו, והוא יסוד גאולת הארץ אשר מיוחד ומוקדש לשם מטרה קדושה זו היא הקרן הקימת לישראל. [הקרן הקיימת לישראל, שנוסדה בתרס"ב לגאולת קרקעות בארץ ישראל] ובע"ה[3] כבר עלה בידי הקרן הזאת לגאול הרבה חלקי אדמה מאדמת קדשנו ונכנסו לרשות ישראל.

אבל במה נחשבו המה החלקים המעטים לעומת הקרקע העומדת לפנינו להגאל. והדבר תלוי בהתאמצות כחותינו הכלליים כולם, מכל העדות ומכל המפלגות בישראל, להרחיב את גבול המפעל הגדול הזה, יסוד הקרן הקימת לישראל. על כן קולינו אליכם נדיבי עם וראשי אלפי ישראל בראשם. דעו לכם כי השעה מוכשרת מאד כעת לרכוש לנו הרבה חבלי אדמה שנוכל לישב עליה ישוב גדול ישראלי בארץ-ישראל. רק אם ימצאו לנו סכומים רבים שיהיו מוכנים לשם גאולת הארץ, בטוחים אנחנו בע"ה[4] כי קדושת ארה"ק[5] וזכות מצות ישובה וקשר צמיחת קרן ישועה לישראל הקשור בה, כל אלה יחדו יהיו כחות מעוררים, להתחזק בדבר הגדול ולהרחיב את גבולי הקרן הקימת לישראל, ועם ד' יבנה ויתכונן על אדמתו בכל הדרת קדשו וכליל תפארתו, בתקות אסירי התקוה המצפים לתשועת ד' הקרובה על עם קדשו וחבל נחלתו, החותמים בברכה מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. ובע"ה - ובעזרת השם

4. בע"ה - בעזרת השם
5. ארה"ק - ארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו כסלו (תרפ"ד) **נמען:** הרב יחזקאל ליפשיץ, רב קאליש

גם הרב קוק חשב שאי אפשר שהגאונים הזקנים, ר' מאיר שמחה ור' ישראל מאיר, ייסעו נסיעה כבדה לאמריקה, ותמה על העסקנים האמריקאים. היציאה לחוץ לארץ קשה לו, אבל מנהלי המוסדות מפצירים. הגיע מברק שגם הרב מ"מ עפשטיין מסלבודקה והרב א"ד שפירא מקובנה נוסעים. דחייה לקיץ אינה טובה, כי אז הנדיבים מתפזרים.

עיקרי הדברים

- נסיעת הגאונים הזקנים.
- קושי היציאה.
- נוסעים נוספים.
- עיתוי הנסיעה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"ו כסלו ד'

שלו'[2] וברכה באה"ר[3] לכ'[4] ידי"ע[5] הרב הגאון הג'[6] סוע"ה[7] אוצר תורה חכמה ויראה טהורה מוהרר"ח[8] ליפשיץ [הרב יחזקאל ליפשיץ, רבה של קאליש וראש אגודת הרבנים בפולין] שליט"א[9]

הגאב"ד[10] קאליש יצ"ו[11]. אחדשה"ט[12] באהבה נאמנה בשמחת לב קראתי את נועם דברי כתר"ה[13] במכתבו היקר ובתוכן תשובתו לאמעריקא. והנה גם אני כמותו חשבתי שאי אפשר לחשוב שהגאונים הזקנים הרמ"ש[14] והרי', מ יסעו נסיעה כ"כ[15] כבדה, ותמהתי מאד על העסקנים האמריקנים, [העסקנים באמריקה ביקשו שגדולי רבנים ייסעו לשם לגייס תמיכה למוסדות התורה; המסע יצא לבסוף בתרפ"ד] שלא שקלו משקל זה בשכלם, וכשאני לעצמי קשתה לי מאד היציאה מקודש לחו"ל[16] אפילו דרך עראי, אבל מכבידים מנהלי המוסדות הקדושים להפציר, ועד כה לא החלטתי עדיין דבר ברור. בין כה באה אלי טלגרמא מניו יורק, שגם הרבנים רמ"מ[17] עפשטיין מסלאבאדקא וראי"ד[18] שפירא מקאוונא [הרב משה מרדכי אפשטיין, ראש ישיבת סלבודקה, והרב אברהם דובער כהנא שפירא, רבה של קובנה] שי'[19], נוסעים, ועדיין לא אדע אם הם נוספים על סיעתנו או באופן אחר.

בדבר הדחיה של הנסיעה לימי הקיץ אומרים הבקיאים בטובה של אמריקא פה, שזהו בלתי מכוון למטרה, מפני שבקיץ הנדיבים העשירים, מתפזרים למעונותיהם הקיטניים, וא"א[20] להשיגם עד סמוך לימי חה"ס[21]. כמים הפנים לפי צמאה נפשי ג"א[22] להפגש עם כ"ג[23] ידי"נ[24] בחבת קודש. ויה"ר[25] שלא יצטרכו בני עמנו זל"ז[26]. ותהי'[27] נא חברתנו בחדות לב ושמחת אמת פה על אדמת הקודש בשוב ד' את שבות עמו להר קדשו בקיברן בנים לגבולם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר ידי"ע דוש"ת[28] מהר הקודש

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. שלו' – שלום
3. באה"ר – באהבה רבה
4. לכ' – לכבוד
5. ידי"ע – ידידו עוז
6. הג' – הגאון
7. סוע"ה – סיני ועוקר הרים
8. מוהררי"ח – מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ח (למשל: יעקב + חיים) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. הגאב"ד – הגאון אב בית דין
11. יצ"ו – ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
13. כתר"ה – כבוד תורתו רום הדרתו
14. הרמ"ש – הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ש (למשל: משה + שמואל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. כ"כ – כל כך
16. לחו"ל – לחוץ לארץ
17. רמ"מ – ר' משה מרדכי (עפשטיין)
18. וראי"ד – ורבי אברהם ד... – שם אדם
19. שי' – שיחיה
20. ואי"א – ואי אפשר
21. חה"ס – חג הסוכות
22. ג"א – גם אני / גם אנו
23. כ"ג – כבוד גאונו
24. ידי"נ – ידיד נפשי
25. ויה"ר – ויהי רצון
26. זל"ז – זה לזה
27. ותהי' – ותהיה
28. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' טבת תרפ"ד - ירושלים **נמען:** הרב יחזקאל ליפשיץ, רב קאליש

תודה על ספרו על במדבר. בעניין הנסיעה: דוחקים בו מאוד לבוא לאמריקה כדי להחזיק את 'הוועד הדתי', שעליו נשענים רוב ענייני הדת בארץ, ואי אפשר לדחות אפילו עד סוף החורף.

עיקרי הדברים

- תודה על הספר.
- הוועד הדתי.
- דחיפות הנסיעה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ח' טבת תרפ"ד[2]

שלו'[3] וברכה באה"ר[4] לכבוד ידי"נ[5] הרב הגאון הג'[6] סוע"ה[7] איש האשכולות מו"ה[8] יחזקאל שליט"א[9] ליעבשיץ. הגאבד"ק[10] קאליש יצ"ו[11]. אחדשה"ט[12] באה"ר[13] אפריון אמטי למר כ"ג[14] שליט"א על תשורתו היקרה ספרו הנעלה המוה"מ[15] על ס' במדבר. ["המדרש והמעשה", ספרו של הרב יחזקאל ליפשיץ על התורה] נתבסמתי מבשמיו, והתענגתי ממתקו ודבשו הטוב. יהי'[16] ד' עמו ויעל. ויוסיף פרי תנובה להגדיל תורה ולהאדיר יראת ד' טהורה בשכל טוב. ויפוצו חוצה מעינותיו הרבים כברכת ד' עליו. והנה בדבר הנסיעה, הדברים יגעים, ומשם דוחקים מאד שאני מוכרח לדעתם לבא שמה, להחזיק את מעמד ועד הדתי, שרוב עניני הדת באה"ק[17] נשענים עליו. ואין הדבר נתן להדחות עד שלהי דסותא [עד סוף החורף (ארמית)] אפילו, ודי יתן הטוב.

ויצליחנו בכל פנותינו ברחמיו, והי'[18] זה שלו' כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20] דוש"ת[21] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הג' - הגאון
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. באה"ר - באהבה רבה
14. כ"ג - כבוד גאונו

15. המוה"מ – המדרש והמעשה (שם ספרו)
16. יהי' – יהיה
17. באה"ק – בארץ הקודש
18. והי' – והיה
19. כנה"ר – כנפשו הרמה
20. ידי"ע – ידידו עוז
21. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' שבט תרפ"ד - ירושלים **נמען:** קריאה לתמוך בבני ברק

הרב קוק מחזק את ייסוד הישוב בבני ברק, מקום התנאים, שהקים הרב יצחק גרשטנקורן; נקנתה אדמה והתחילו להתיישב. הרב קוק קורא לעזור לבנותו 'על פי התורה והמצוה'.

עיקרי הדברים

- ייסוד בני ברק.
- הרב גרשטנקורן.
- קריאה לסייע.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ז' שבט תרפ"ד[2]

לאחינו ב"י[3] הקרובים והרחוקים אומר שלום וברכה מקודש, ואחזק בזה את ידי העמלים במלאכת-שמים ליסוד ישוב אה"ק[4] בככר הנחמד "בני-ברק", [המושבה בני ברק, שנוסדה בתרפ"ד על ידי חסידים מפולין, במקום שבו ישבו רבי עקיבא וחבריו] מקום מושבם של רבותינו התנאים אבות-העולם זי"ע[5]. ["אבות העולם" כינוי לחכמי המשנה (עדויות א, ד); זכותם יגן עלינו] ומה גדולים הם מעשיו של האיש הנכבד הרב היקר העוסק באמונה בכוננויות ארץ הקודש מו"ה[6] יצחק גרשטנקורן [ר' יצחק גרשטנקורן, מייסד בני ברק וראש המועצה הראשון שלה] נ"י[7],

אשר יסד ופעל את עבודת יסוד ישוב הקודש הנ"ל[8] בעמל רב ויגיעה עצומה, וחפץ ד' בידו הצליח להביאו עד היום, שנקנה חבל אדמה הקדושה שמה, וכבר החלו להסתדר חלק מהמתישבים, לשמחת לבב כל המצפים לישועת ד' על עמו ונחלתו. והנני קורא לכל אחינו היקרים ממעמקי לבבי: קומו נא לעזרת ד' בגבורים, [שופטים ה, כג] להקים ארץ שממה מחורבנה, לישבה ולכוננה ע"י[9] בניה בוניה. מחוננו אבניה ועפרות קדשה, [על פי תהלים קב, טו] והחזיקו בידי עושי מצוה רבה בשיתוף הכחות, להיות לאגודה אחת לשכלל את הישוב הקדוש בבני-ברק לתהילה ולתפארת, עפ"י[10] התורה והמצוה בסדר ישוב איתנים וכל הנהגות קהלות-קודש דישראל, ערוכה ושמורה, ובונה ירושלים ד' יעמוד על ימין כל המשתתפים בדבר מצוה קבועה לדורות, לכונן מעשי ידיהם ולברכם בכל טוב, ויראו ברכה בעמלם לשם ולתהילה ולתפארת לעיני כל ישראל ולעיני כל עמי הארץ, כנפשם היקרה ונפש דורשם לטובה ולברכה, המחזיק את ידיהם לבנין ארץ חמדה באהבת עולם ואהבה רבה, החותם בברכה מהר הקודש מירושלים

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. ב"י - בני ישראל
4. אה"ק - ארץ הקודש
5. זי"ע - זכותו יגן עלינו
6. מו"ה - מורנו הרב

7. נ"י – נרו יאיר
8. הנ"ל – הנזכר לעיל
9. ע"י – על ידי
10. עפ"י – על פי

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' שבט תרפ"ד **נמען:** הרב חיים עוזר גרודזנסקי

קשה לו להחליט על הנסיעה. המצב בארץ נורא, אבל מאמריקה מטילים ספק אם אפשר לתקן. אילו נסעו הגאונים הזקנים והרב חיים עוזר, היה מתוקן; עכשיו השמועה על בואם החלישה את העניין. ויש חשש שבאמריקה ירצו 'קופה אחת' לכל מוסדות הקודש, ויבטלו את השד"רים, ויאמרו שהרב קוק, כבא כוח כללי, יכול לסדר זאת - 'קלקול גדול'.

עיקרי הדברים

- ספק בתועלת.
- חשש מקופה אחת.
- אין החלטה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ח' שבט תרפ"ד[2]

שלו' וברכה לכבוד רב רחימאי הגאון הגדול פאר הדור כקש"ת[3] מוהר"ח[4] עו גראדזונסקי [הרב חיים עוזר גרודזנסקי, רבה של וילנה] שליט"א[5]. אחדשה"ט[6] דהדר"ג[7] באה"ר[8]

הגיעני מכתב קדשו, ובדבר נסיעתי [ההצעה שייסע לארצות הברית לגיוס כספים למוסדות התורה; ראו (כרך ד', אגרת אריג)] קשה לי מאד להחליט כעת, אע"פ[9] שהמצב פה נורא, ד' ירחם על בני תורה ומוסדות הקודש בכלל, אבל ידיעות שונות באות מהתם, שמטילים ספק אם אפשר כעת כבר לתקן את המצב, ומ"מ[10] אם היו הגאונים הזקנים וכ"ג שליט"א נוסעים, ודאי הי'[11] הכל מתוקן, אבל כעת גורם הקול שהוציאו ע"ד[12] בואם להחליש את הענין, גם יש עוד עיכוב עיקרי, שזה כמה שנים ישנם שם אלה החפצים לעשות קופה אחת לכל מוסדי הקודש, ובזה ירחיקו לגמרי את השדרי"ם[13], והדבר ידוע שזהו קלקול גדול שלא יוכל להמנות, וכעת יש חשש גדול שדוקא ע"י[14] באי שמה יתחזקו בשיטה זו, כי יאמרו שאני בתור ב"כ[15] כללי לכל עניני אה"ק[16] יכול לסדר דבר זה, שהוא לפי רוחם של עסקנים מסוג ידוע, ע"כ[17] איני יכול עדיין להחליט דבר בזה.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[18] כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20] דוש"ת[21] מקרב לונ"ח[22]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
4. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. דהדר"ג - דהדרת גאונו

8. באה"ר - באהבה רבה
9. אע"פ - אף על פי
10. ומ"מ - ומכל מקום
11. הי' - היה
12. ע"ד - על דבר
13. השדרי"ם - השד"רים (שלוחי דרבנן)
14. ע"י - על ידי
15. ב"כ - בא כוחו
16. אה"ק - ארץ הקודש
17. ע"כ - על כן
18. ואה"ר - ואהבה רבה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. לונ"ח - לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' שבט תרפ"ד **נמען:** הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה

הנסיעה נדחתה. הבעיה אינה קיבוץ כספים מקרי אלא העמדת תמיכה קבועה ליוועד הדתי, ויש דעות אם השעה מוכשרת; ויש באמריקה מי שרוצים קופה מיוחדת לארץ, ובואו עלול לחזק אותם. הרב קוק היה שמח לנסוע עמו.

עיקרי הדברים

- דחיית הנסיעה.
- תמיכה קבועה.
- חשש מקופה מיוחדת.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ט' שבט תרפ"ד[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] יד"נ[5] הרב הגאון הגדול סוע"ה[6] איש חמודות מוהר"א[7] דובער הכהן שפירא [הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רבה של קובנה, בעל "דבר אברהם"] שליט"א[8]

הגאבד"ק[9] קאוונא יצ"ו[10]. אחדשה"ט[11] באה"ר[12] הדעפעשע של כ"ג[13] [המברק (גרמנית: Depesche)] הגיעני בזמנה, ומסרתי דברים להשיב מיד מפני הכבוד, שמפני מניעות לע"ע[14] נדחתה נסיעתי, אך לא ידעתי שהי'[15] עיכוב מצד המהלך החקי, שלא לקבל ט"ג[16] למדינתו דמר עד ינואר דנא, הנה בעצם דבר הנסיעה [הנסיעה לאמריקה לטובת הישיבות, שיצאו אליה בתרפ"ד הרב קוק, הרב שפירא והרב משה מרדכי אפשטיין] יגעים הם הדברים, המצב פה נורא [מצבם הכלכלי הקשה של מוסדות התורה בארץ ישראל] ד"י[17], ותיקון מוכרח דרוש הוא. אבל אין ענין כאן עם קיבוץ כספים מקריים. כ"א[18] עם העמדת התמיכה התמידית של ועד הדתי פה על מכונו, וע"ז[19] ישנם דיעות שונות אם השעה מוכשרת כעת לתקן. וגם ישנם שמה כאלה שחפצים מאז בקופה מיוחדת לשם אה"ק[20], ובבאי שמה יוכלו להתחזק ברצון זה. ולגבי המקבלים פה, היחידים והמוסדות. הוא קלקול גדול, ע"כ[21] לא אוכל כעת עדיין להחליט דבר, ומאד ערגה נפשי אם יהי'[22] ההכרח לנסע להיות בצוותא עם כ"ג שליט"א ידיד נפש מנעורים.

והנני בזה חותם בברכה נאמנה כנה"ר[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. יד"נ - ידיד נפשי
6. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
7. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כ"ג - כבוד גאונו
14. לע"ע - לעת עתה
15. שהי' - שהיה
16. ט"ג - טלגרמה
17. ד"י - די ירחם
18. כ"א - כי אם
19. וע"ז - ועל זה
20. אה"ק - ארץ הקודש
21. ע"כ - על כן
22. יהי' - יהיה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אריב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט שבט תרפ"ד **נמען:** הרב דב אריה לוינטל, פילדלפיה, ואגודת הרבנים

הרב קוק תמה מה יוכל לעזור יותר מרבני אמריקה, ומדוע לא כתבו לו בעצמם אלא במברקים. השאלות: האם אין דרך להמשיך את התמיכה בלי בואו; האם הדבר יהיה קבוע לשנים; האם לא יערבו את התמיכה עם קרן היסוד; והאם לא ינצלו את בואו לקופה כללית לכל מוסדות הארץ, שהיא 'סכנת הריסה'. הרב קוק מבקש שיתאמצו להמשיך את התמיכה בלי שיצטרך לנסוע.

עיקרי הדברים

- תמיהה על הבקשה.
- ארבע שאלות.
- לנסות בלי נסיעתו.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ט שבט תרפ"ד[2]

שלו'[3] וברכה, לכי'[4] ידי"נ[5] הרב הגאון הג'[6], סוע"ה[7] כליל תפארת, מוהר"ר[8] דוב אריי לעווענטהאל [הרב דב אריה לוונטל, מרבני פילדלפיה] שליט"א[9]

האבד"ק[10] פילאדעלפיע יצ"ו[11]. וכא"ל[12] ברכת ד' וכט"ס[13] הנני פונה בזה לכתר"ה[14], ולכבוד אגודת הרבנים בכלל ["אגודת הרבנים" של ארצות הברית וקנדה] ע"ד[15] המו"מ[16] של נסיעתי לאמריקא בשביל תקון ענין ועד-הדתי פעה"ק[17] ת"ו[18], שהדבר קשה עלי מאד, ואני תמה מה אוכל אנכי לעזור בזה יותר מכל הרבנים הגאונים, אזרחי הארץ שליט"א, ובכל אופן הדבר מפליאני, שבשום פעם לא זכיתי לראות את כתב-ידם של כבוד הרבנים בענין זה, וכל הסמיכות היא על ט"ג[19], שבכל אופן אינם די מספיקים, והשאלות העומדות עכשו, הלא הן: א. האמת הדבר, שאין בשום אופן אפשרות להמשיך את התמיכה בלא באי שמה. ב. האם בבאי הדבר בטוח, שיתקיים הדבר בתור מוסד קבוע לזמן חשוב של איזה משך שנים עכ"פ[20]. ג. אם לא תהי'[21] נטיה לערב תמיכה זו עם קרן היסוד. ["קרן היסוד", הקרן של ההסתדרות הציונית, שנוסדה בתר"ף] ד. אם לא יבאו עסקנים ליסד כעת קופה כללית בשביל כל מוסדי א"י[22]. ולהשתמש בבאי בתור סעד לרעיון זה, שפה מוצאים את הדבר לענין של סכנת הריסה לכל עניני הדת באה"ק[23] ת"ו. ח"ו[24]. אבקש מכ"ג ידי"נ שליט"א, להשיבני דברים ברורים על שאלותי אלה, ויחד עם זה אבקש את כתה"ר[25] ואת כל הרבנים הגאונים שליט"א, שיתאמצו בכל עז להמשיך את ענין התמיכה של ועד-הדתי, הנוגע לקיום אלפי נפשות יקרות באי"י[26] ולכל מעמד התורה בה, ולא יצטרכו בע"ה[27] לבא למדה זו שאצטרך אנכי לעשות טלטולא דגברא גדולה כזאת מארץ לחו"ל[28].

ואתון מהתם ואנן מהכא יחד נעבוד בשביל מעמד תוה"ק[29] וישוב אה"ק[30], ויהי נועם ד' עלינו לכונן לברכה את מעשינו ונזכה לראות בבנין עם ד' על אדמת קדשו, ובבא לציון גואל, בב"א[31]. והי'[32] זה שלו' כנה"ר[33] ונפש ידי"ע[34] דוש"ת[35] באה"ר[36], הקי'[37] איה"ק[38]

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הג' - הגאון
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האבד"ק - האב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. וכט"ס - וכל טוב סלה
14. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
15. ע"ד - על דבר
16. המו"מ - המשא ומתן
17. פעה"ק - פה עיר הקודש
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ט"ג - טלגרמה
20. עכ"פ - על כל פנים
21. תהי' - תהיה
22. א"י - ארץ ישראל
23. באה"ק - בארץ הקודש
24. ח"ו - חס ושלום
25. כתה"ר - כבוד תורתו הרמה
26. באי"י - בארץ ישראל
27. בע"ה - בעזרת השם
28. לחו"ל - לחוץ לארץ
29. תוה"ק - תורתנו הקדושה
30. אה"ק - ארץ הקודש
31. בב"א - במהרה בימינו אמן
32. והי' - והיה
33. כנה"ר - כנפשו הרמה
34. ידי"ע - ידידו עוז
35. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
36. באה"ר - באהבה רבה
37. הק' - הקטן
38. איה"ק - אברהם יצחק הכהן קוק (חתימת הרב)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (כ') אדר תרפ"ד **נמען:** הרב יוסף זיו

הוסכם על מינויו לגבאי ב'מושב זקנים' בירושלים, אבל בגלל סכסוך יתחיל רשמית אחרי בירור משפט אחד, או לכל המאוחר בעוד חודשיים.

עיקרי הדברים

- מינוי לגבאי.
- עיכוב בגלל משפט.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה..יום כ' לחדש אדר תרפ"ד[1]

כ'[2] ידידי הרה"ג[3] הנכבד מו"ה[4] יוסף זיו שליט"א[5]

אתכבד להודיע לכ"ת[6], שהסכמנו למינויו בתור גבאי במושב זקנים [מוסד "מושב זקנים" בירושלים; ראו (כרך ד', אגרת אלז)] פעה"ק[7] ת"ו[8]. מפני סכסוכי דברים, שקשורים כעת במוסד, ראוי שהפעולה ברשמיות בעבודת הגבאות להיות מותחלת אחר שיבורר משפט ערכאי אחד, הרובץ על המוסד כעת. או עד שני חדשים לכל היותר. והנני מברכו, בהצלחת עבודתו בקודש בעה"י[9] לאוי"ט[10].

נאמנו וידידו

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
2. כ' - כבוד
3. הרה"ג - הרב הגאון
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. לכ"ת - לכבוד תורתו
7. פעה"ק - פה עיר הקודש
8. ת"ו - תבנה ותכונן
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אדר ראשון תרפ"ד **נמען:** קריאה לסייע למחוסרי עבודה

העולים מחפשים עבודה ואינם מוצאים. הרב קוק מברך את המגבית למחוסרי עבודה, כדי שלא יעזבו את הארץ עד שיוטב המצב.

עיקרי הדברים

- מצוקת העולים.
- מגבית למחוסרי עבודה.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ג אד"ר[1] ד'

אחינו היקרים! המצוקה הגדולה של אחינו העולים [משבר האבטלה בימי העלייה הרביעית] לארצנו הקדושה, בלבבות מלאות שאיפה לעבודתה ובנינה, והם מחפשים עבודה ואינם מוצאים, הגיעה עד הלב והנפש, של כל מרגיש בצרת אחיו. וכדי להקל את המצב נוצרה כעת המגבית לשם מחוסרי עבודה. הנני מברך באהבה את העסקנים הנכבדים, המשתדלים לחזק את ידיהם של אחינו האומללים הללו, שלא יעזבו את ארץ ישראל עד אשר יוטב המצב וישיגו דרך לחיות בעמל נפשם בארץ חמדה בעז"ה[2]. חזקו נא אחינו האהובים את ידי המתעסקים בדבר מצוה רבה זו. וצור ישראל יקום לעזרת עמו ויחננו לבנות ולהבנות על אדמת קדשנו.

אחיכם המסור לעבודתכם

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. אד"ר - אדר ראשון
2. בעז"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אדר שני תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

הרב קוק מוקף טרדות, 'יסורים של כבוד שיש בהם ביטול תורה'. השבוע ישלחו (תמיכה) לחודשיים; עדיין לא הכריע אם לקחת אחוזים מהתקציב למרכז עבור העבר. יש 'התעוררות רוחנית גדולה' בעד ענייניהם האידיאליים, ואינו יודע אם יצא מכך דבר מעשי.

עיקרי הדברים

- טרדות כבוד.
- משלוח תמיכה.
- התעוררות רוחנית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. כ"ד אד"ש[2]. תרפ"ד[3]. נוייארק [המכתב נכתב בניו יורק, במסע לאמריקה לטובת הישיבות]

בני מחמדי ורעיתך כלתי היקרה [הרצי"ה ורעייתו] שליט"א[4]

תהל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו, כה לחי. ויחנינו צור ישעינו בחסדו לשוב בקרוב מקום מחמד לבבינו אה"ק[7] ועיקו"ת[8] ת"ו[9], ולמצא את כולכם יקירי לבינו ברב חיים ושלו'[10], באושר ונחת וכט"ס[11]. עודני מוקף טרדות והטרדות, מיסורים של כבוד [הקבלות פנים ואירועים לכבודו, שגזלו זמן מלימוד התורה] שיש בהם ביטול תו"ת[12], השי"ת[13] יחזקנו ויאמצנו להוציא מכל הסובב אותנו את התועלת הנרצה לבנין אה"ק ולפליטת תוה"ק[14] בכט"ס[15]. שבוע דנא חושבים לשלח בעד שני חדשים אי"ה[16], מסופקני אם אקח את התקציב האחוזים למרכזנו, [ככל הנראה חלקה של ישיבת "מרכז הרב" מן הכספים שנאספו במסע] בעד העבר, הדבר תלוי בשיקול הדעת, ועוד לא הכרעתי. התעוררות רוחנית גדולה בעד ענינינו האידיאליים נמצאת ב"ה פה. אם אוכל להוציא מזה ג"כ[17] דברים מעשים לא אוכל לדעת, ד' יחנינו ויחזקנו בעצה טובה, למען שמו. למע"ה[18], יקירי לבבי כתבו נא מכל הפרטים אשר עמכם, וחזקו ואמצו בכל טוב, היו שמחים ומאושרים ובטוחים בע"ה[19], בחסדי השי"ת גומר עלינו לטובה ברחמיו.

והנני מקצר מפני הטרדא וחותם בברכת הרגל שמחתו והכשרו וכט"ס, כנה"י[20] ונפש אביכם מצפה אשרכם כה"י[21], המקוה ומיחל לחסדי השי"ת לחדות בשמחה את פניכם בקודש, בשובנו ברב רחמיו לחיים ולשלו'[22] בישועתו הגדולה

שלכם אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תהל"י - תהלה לא-ל יתברך

6. החוה"ש – החיים והשלום
7. אה"ק – ארץ הקודש
8. ועיקו"ת – ועיר קודשנו ותפארתנו
9. ת"ו – תבנה ותכונן
10. ושלו' – ושלום
11. וכט"ס – וכל טוב סלה
12. תו"ת – תורה ותפילה
13. השי"ת – השם יתברך
14. תוה"ק – תורתנו הקדושה
15. בכט"ס – בכל טוב סלה
16. אי"ה – אם ירצה השם
17. ג"כ – גם כן
18. למע"ה – למעלה
19. בע"ה – בעזרת השם
20. כנה"י – כנפשו היקרה
21. כה"י – כנפשו היפה
22. ולשלו' – ולשלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב פסח תרפ"ד **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

הפעולות למען ה'ריליף' (הסנטרל ריליף) קשות בגלל התחרות עם קרן היסוד, אף שהכבוד גדול. הרב קוק מקווה לתועלת גדולה למצב היהדות באמריקה ולענייני הקודש בארץ. תודה לכל המברכים ליום הולדת הוריו.

עיקרי הדברים

- תחרות עם קרן היסוד.
- כבוד ותועלת.
- תודה למברכים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ער"פ[2] תרפ"ד[3]

בני מחמד לבבי ויקירי, וכלתי היקרה הכבודה שיחיו לאוי"ט[4].

ב"ה על החוה"ש[5] אשר עמנו, יחנינו ד' לשמע מאתכם כל טוב, עד שיזכנו לחדות את פניכם בשמחה בשובינו לשלו'[6] לעיקו"ת[7] ת"ו[8]. הפעולות לטובת הרעליף ["ועד ההצלה המרכזי" (Central Relief) של יהודי אמריקה, שבשבילו נערך המסע] הולכות בכבדות קצת מפני תחרות קרן היסוד ["קרן היסוד" של ההסתדרות הציונית, שערכה מגביות באותו זמן] ועוד, אע"פ[9] שהכבוד שהם מחלקים לנו כאן מכל הצדדים ב"ה הוא גדול מאד, בכ"ז[10] נקוה שהנסיעה בכלל תהי'[11] לתועלת גדול, בין למצב היהדות פה, בין לכל עניני הקדושים באה"ק[12] בעה"י[13]. כתבו נא מחמדי מכל הפרטים, והנני בזה מודה ברב תודה לכל אהובינו היקרים אשר כתבו לנו את ברכותיהם ליום הולדת הורינו האהובים שליט"א[14], הגרי"מ[15] חרל"פ[16] שמבנו הרה"ג[17] קבלתי ט"ג[18] של ברכה מפני מרחק המקום לא בא עדיין. והגר"מ[19] אויערבאך, שאת נכדו ראיתי יחד עם חותנו הרב, שבאו לבקרינו בהוטעל, ואת הרב ר'[20] דוד, והרב ר' ארי' לעווין ור' יעקב שפירא, ור' אברהם ברז"ד, וחברי מרכזינו כולם, ובאי בית מדרשינו, וכל אהובינו בכלל ובפרט, שיחיו כולם לאוי"ט, תנו להם את ברכותי הנאמנות על השתתפם בשמחת לבבינו. והשי"ת[21] יחנינו ברב רחמיו לשמח כולנו יחד בנאות ארץ חמדה.

והי'[22] זה שלו'[23] וברכה נאמנה כנה"ר[24], ונפש אביכם דורש אשרכם לעד.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"פ - ערב פסח
3. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
4. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
5. החוה"ש - החיים והשלום

6. לשלו' - לשלום
7. לעיקו"ת - לעיר קודשנו ותפארתנו
8. ת"ו - תבנה ותכונן
9. אע"פ - אף על פי
10. בכ"ז - בכל זאת
11. תהי' - תהיה
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
15. הגרי"מ - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
17. הרה"ג - הרב הגאון
18. ט"ג - טלגרמה
19. והגר"מ - ו + הגר"מ: הגאון רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. ר' - רבי
21. והשי"ת - והשם יתברך
22. והי' - והיה
23. שלו' - שלום
24. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מנחם אב תרפ"ד (ביידיש) **נמען:** יהודי ארצות הברית וקנדה

לרגל שובו לארץ הרב קוק מבקש לתמוך בשלושת המוסדות המאוחדים: תלמוד תורה עץ חיים, ישיבת עץ חיים ובית החולים ביקור חולים, שמצבם קשה. הרב קוק שמח שנוכח שלבם טוב ושצער כל יהודי נוגע להם.

עיקרי הדברים

- שלושת המוסדות.
- לב יהודי אמריקה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. בחדש הנחמות [בחודש אב, שבו קוראים את הפטרות הנחמה] שנת תרפ"ד[2].

לאחי החביבים בארצות הברית וקנדה: [הרב קוק סייר באמריקה בתרפ"ד במסגרת "משלחת הרבנים" לגיוס כספים למוסדות ארץ ישראל] צו דער גאלגעהייט פון מיין אפרייזען צוריק קיין ארץ ישראל בעזה"י[3] וויל איך אייך זאגען א ווערטער וועגען די דריי פאראייניגטע טשאריטי אנשטאלטען די עמודי הישוב פון ארץ ישראל נעמליך תלמוד תורה עץ חיים ישיבת עץ חיים און בקור ח האספיטאל וועלכע עקזיסטירען שוין יאהר און איך בעט אייך איהר זאלט נעהמען אין אנבע-טראכט זייער קריטישען צושטאנד און אז די ארימע תלמידי חכמים די קליינא קינדערלאך און די אומגליקליכע קראנקע זיינען אפהענגיג נאר פון אייער שטיצע. איך בין האכסט גליקליך וואס איך האב געהאט די גאלגענהייט פערזענליך איבערצייגט צו ווערען דורך דער צייט וואס איך בין דא געווען אז אייער הארץ איז גוט און אייך בעריהרט דער צער פון יעדען אידען און איבערהוי די לאגע פון די הייליגע אינסטיטושאנס פון ארצנו הקדושה און חזוק התורה והיהדות בכלל ופירושלים עיה"ק[4] בפרט. איך פין זיכער אז איהר וועט זיך א אויף מיין אפיעל צו העלפען דיזע אנשטאלטען מיט אלע אייערע מעגליכקייטען. זייט געבענשט ליבע ברידער פון הימעל מיט אלעס גוטס און א גוט יאהר לכתיבה וחתימה טובה.

כעתירת החותם [הקטע הקודם נכתב ביידיש, ובו קורא הרב קוק ליהודי אמריקה לתמוך בתלמוד התורה ובישיבת "עץ חיים" ובבית החולים "ביקור חולים" בירושלים, שמצבם קשה] בברכת ה' על עמו ונחלתו

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה – ברוך השם
2. תרפ"ד – השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
4. עיה"ק – עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארמה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש חודש מנחם אב תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הרב א"מ, 'הקדוש לרבבות אלפי ישראל'

מזל טוב לנישואי צאצאיו. הרב קוק אינו מתערב בענייני החלוקה, אבל דיבר טובות על הישיבות בפולין ועל המתיבתא.

עיקרי הדברים

- מזל טוב.
- אינו מתערב בחלוקה.

נוסח האגרת עם ביאור

ה. ער"ח[1] מנ"א[2] פ"ד (נויארק)

לכ'[3] ידידי הרה"ג[4] הקדוש לרבבות אלפי ישראל מוהר"א[5] מרדכי [האדמו"ר מגור, רבי אברהם מרדכי אלתר, בעל "אמרי אמת"] שליט"א[6]. שלו'[7] וברכה ומז"ט[8] לכלולת צאצאיו היקרים,

יברכם ד' בכ"ט[9] ויראו מהם דורות זרים לשם ולתהלה ולתפארת בישראל. וע"ד[10] הישיבות, אני אינני מתערב בעניני החלוקה, אמנם דברתי טובות על הישיבות בפולין, וכמ"כ[11] ע"ד[12] המתיבתא, בטח קבלו המנהלים את דברי והם תומכים לפי היכולת.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[13]

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ער"ח - ערב ראש חודש
2. מנ"א - מנחם אב
3. לכ' - לכבוד
4. הרה"ג - הרב הגאון
5. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. ומז"ט - ומזל טוב
9. בכ"ט - בכל טוב
10. וע"ד - ועל דבר
11. וכמ"כ - וכמו כן
12. ע"ד - על דבר
13. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אלול תרפ"ד **נמען:** יהודי אמריקה (עם רב קובנה ורב סלבודקה)

הם מחזקים את ה'סנטרל ריליף' לקיום מוסדות התורה בארץ ובגולה, ומבקשים לא לשים לב לכתבי הפלסתר, שהם 'דברי הבל, שקר ותוהו'.

עיקרי הדברים

- תמיכה בסנטרל ריליף.
- נגד הפלסתר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. לאחינו בני ישראל באמעריקא, שלום וברכת השנים באהבה רבה. אחינו היקרים, הננו בזה מחזקים את ידיכם בעבודת הקדש של החזקת מוסד הסענטראל רעליעף ["ועד ההצלה המרכזי" (Central Relief Committee) של יהודי אמריקה, שתמך בישיבות בארץ ישראל ובאירופה] לקיים על ידו את מוסדי תוה"ק[2] באי"י[3] ובארצות הגולה. ונבקש מכם, אחינו האהובים. שלא תשימו לב כלל לכל אלה כתבי הפלסתר, אשר יצאו לדאבון לב כל יראי ד' באמת ובתמים וכל אוהבי תוה"ק ומכבדיה, כי נוכחנו לדעת שהם כולם דברי הבל. שקר ותוהו שאין כדאי לטפל בבטולם. והננו בזה חותמים בברכה נאמנה לכל המסייעים לדבר מצוה הרבה הזאת של החזקת מוסדי תוה"ק בכל המקומות הדרושים לעזרה. יתברכו ממקור הברכות בכוח"ט[4] ובשנה טובה ומעוטרת בכל טוב סלה, ונזכה כולנו יחד לראות בישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו ובבנין בית מקדשנו, וביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

כנה"י[5] ונפש אחיכם המברכים אתכם באהבה, בעה"ח[6] טו"ב אלול, תרפ"ד[7]

הק' אברהם יצחק ה"ק

אברהם דוב כהנה שפירא בד"ק[8] קאוונא משה מרדכי אפשטיין [הכרוז נחתם בסוף מסעם המשותף של שלושת הרבנים באמריקה, בקיץ תרפ"ד] אב"ד[9] ור"מ דסלאבאדקא

---

1. ב"ה – ברוך השם
2. תוה"ק – תורתנו הקדושה
3. באי"י – בארץ ישראל
4. בכוח"ט – בכתיבה וחתימה טובה
5. כנה"י – כנפשו היקרה
6. בעה"ח – באתי על החתום
7. תרפ"ד – השנה תרפ"ד (1923/1924)
8. בד"ק – בדקהילה קדושה
9. אב"ד – אב בית דין

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' מרחשון תרפ"ה - ניו יורק **נמען:** רבני ועדות קנדה

הרב קוק ממליץ על השד"ר הרב דב בער ברוידא, הנוסע עבור 'מושב זקנים וזקנות המאוחד' בירושלים, ומבקש לתמוך בו.

עיקרי הדברים

- המלצה על השד"ר.
- מושב הזקנים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1] ט' מ"ח[2] פ"ה נ"י[3]

לכבוד אחינו היקרים אוהבי ציון ומקראיה ובראשם הרבנים הגאונים יושבי על מדין ונשיאי העדות אשר במדינת קנדה, שלו'[4] וברכה מקודש אחי היקרים. כאשר השד"ר[5] הנכבד הרב ר'[6] דובער ברוידא נ"י[7] נוסע הוא במלאכות הקודש בשביל המוסד הנשגב והנעלה אשר בתוככי ירושלם עיה"ק[8] ת"ו[9] מקדש החמלה והרחמים מושב זקנים וזקנות המאוחד, [ראו (כרך ד', אגרת ארכ)] אשר אין די באר גודל נחיצותו ותועלתו הגדולה והברכה הרבה שהוא מביא לעולם הזקנה אשר בעיר הקדש, ע"כ[10] אבקשה נא מכם אחים חביבים שאו ידיכם קודש וחזקו ואמצו את ידי ציר אמונים הרב השד"ר הנ"ל[11], ומנדבת ידיכם יתכלכלו מאות הזקנים המוצאים חסות בבית הגדול הזה בימי שיבה וזקנה והי'[12] זה שלום וברכה ממקור הברכות כנה"ר[13] ונפש אחיכם מברככם באהבה.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. נ"י - נוא יורק (ניו יורק)
4. שלו' - שלום
5. השד"ר - השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
6. ר' - רבי
7. נ"י - נרו יאיר
8. עיה"ק - עיר הקודש
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ע"כ - על כן
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. והי' - והיה
13. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג מרחשון תרפ"ה - בים **נמען:** הרב אהרן טייטלבוים

עיקר העניין הוא הישיבה, אבל חסרים עוזרים. יש הוצאה חודשית גדולה, וצריך להוסיף תלמידים ומורים. קנו מגרש, והשקיעו יותר מאלף לירה, וחסרות 4,000 לירה לגמר הקנייה ולפחות 15,000 לבניין היסודי. הרב קוק מקווה שהרב טייטלבוים יהיה האיש להוציא זאת לפועל, יחד עם חתנו ר' ישראל.

עיקרי הדברים

- הישיבה ועוזריה.
- המגרש והחוב.
- פנייה לרב טייטלבוים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. י"ג מ"ח[2] מוצא פ"ה

ידידי היקר הרב המאוה"ג[3] רב פעלים מוהר"א[4] טייטעלבוים [ראו (כרך ד', אגרת אריג)] שליט"א[5]. שלו'[6] וברכה באה"ר[7] אהובי הנעלה,

כמה פעמים החילותי לכתב מכתב לכת"ר[8], חפצתי לדבר עמו באריכות ע"ד[9] המצב של כל הענינים הנוגעים כ"כ[10] לשאיפותינו הקדושות אשר כעת ת"ל[11] היותר עיקר ענין הישיבה ["הישיבה המרכזית העולמית"] (מרכז הרב), שייסד הרב קוק בירושלים] וכל התקוות שהנני נתלה בה בעה"י[12]. אמנם נסתבך המשכם מסיבות שונות, וביחוד מפני מעוט עוזרים מסדרים ומסבירים של כל מה שאנו חושבים לכונן. כעת הננו נתונים במצב של דרישה להוצאה רבה בהוה לכלכלה החדשית, לבד ההכרח להגדיל את ההוצאה בהוספת תלמידים ועוד כחות הוראה, ועוד סדורים של שכלול רוחני שהכל צריך לעלות כסכומים הגונים. ועם זה, המגרש, קנינו אותו, השקענו בתוכו יותר מאלף לי"מ[13] בתקוה שבקרוב נגמר הענין ונוכל להתחיל בבנין בעה"י, והנה לעת עתה הננו עומדים באותו הצעד שהתחלנו ודאגת הסכום של ארבעת אלפי לי"מ לגמר קנין המגרש, וסכום לפחות של ט"ו אלפים לי"מ להבנין היסודי עומדת לפנינו.

אמנם בסדור עבודה בשביל ענין אידיאלי נשגב וקודש קדשים כזה, סכום שכזה מה הוא, אבל דא הוא הכאב, שאין עבודתנו מבוצרת עדיין. הנני מצפה מאד שכת"ר[14] יהי'[15] האיש אשר בו תבחר ההשגחה העליונה להוציא אל הפועל את יסוד מאויינו, להרים קרן תוה"ק[16] על אדמת הקודש ובעיר קדשנו ותפארתנו, באותו ההוד וההדר הראוי למעמד הזמן וחפץ תחית האומה, המתנוסס בעם ד' בלב האומה. והנה חתני היקר הרישי"ר[17] שליט"א יתראה עם כת"ר[18], ויסכימו נא יחד בעצה נכונה איך ובאיזה אופן נוכל להביא את המצב לידי פתרון רצוי. כר נרחב לעבודה יש כאן לבעלי כשרון. מכון גדול מעוטר בקדושה בתפארת גדולה, והופעת כבוד ומסועף לענפים רבים. שכל חוזה בו יוכל למצא אוצרות טובות ואורה בקרבו, ואני קורא לבחירי פועלי צדק הרגילים בעבודת הצבור בכלל ולאחד המצוינים שבהם, כת"ר שליט"א, באו נא סדרו את העבודה ונכונן יחד כולנו את אותו מגדל האורה אשר יתן

בהתפתחותו אורה וחיים לתורה ולישראל ולארץ ישראל, ולהופעת פאר גם בתוך האנושיות כולה. ככל החזון האמור בסדרי למודנו ושאיפותינו המדויקות בע"ה[19].

והנני בזה חותם בכל חותמת ברכות בצפית ישועה וראית פנים בשמחת לב על אדמת הקדש ידי"ע[20] דוש"ת[21] באה"ר[22]

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. המאוה"ג - המאור הגדול
4. מוהר"א - מורנו הרב רבי אהרן
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. לכת"ר - לכבוד תורתו
9. ע"ד - על דבר
10. כ"כ - כל כך
11. ת"ל - תודה לא-ל
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. לי"מ - לירות מצריות
14. שכת"ר - שכבוד תורתו
15. יהי' - יהיה
16. תוה"ק - תורתנו הקדושה
17. הרישי"ר - הרב ישראל ר... - שם אדם
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. בע"ה - בעזרת השם
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' טבת תרפ"ה **נמען:** אגודת הרבנים בארצות הברית וקנדה

הרב קוק מודיע על שובו, ומבקש לחזק את עבודת הריליף ולשלוח את כספי התמיכה מדי חודש, וכן לפעול לישיבה המרכזית. הם עומדים לגמור את קניית המגרש הגדול על הר גבוה, וגם לבנות אולם לרבנות הראשית.

עיקרי הדברים

- שיבה לארץ.
- תמיכה חודשית.
- המגרש לישיבה.
- בית הרבנות.

נוסח האגרת עם ביאור

ד' טבת ה'

הדרת כבוד אלופי ומיודעי ידידי נפשי ולבבי הרבנים הגאונים המפורסמים רבי הפעלים לתורה ולתעודה חברי אגודת הרבנים בארצוה"ב[1] וקנדה [ראו (כרך ד', אגרת אקעד)] יצ"ו[2].

וביחוד לכבוד רב חביבי גאוני הפריזידיום נשיאי התורה שליט"א[3], - יהי נעם ד' עליהם לכונן מעשי ידיהם סלה, אחדשה"ט[4] דהדר"ג[5] באה"ר[6] ואהבת עולם. מצאתי לעצמי חובה חביבה להודיע לכבוד אהובי הדר"ג[7] שליט"א מדבר באי לשלו'[8] בחסדי השי"ת[9] לאה"ק[10] ולעיר קדשנו ת"ו[11], באהבה רבה ובשמחה גדולה נפגשנו אחרי הפרידה הארוכה והנדודים בגולה עם יראי ד' ישרי לב וכל יקירי הרוח אשר במקום מכון בית חיינו. - וברכה מיוחדת הנני מברך בזה לכתר"ה[12] על ברכתם התלגרפית המלאה אהבה וכן, ישלם ד' פעלם. ועל של עתה באתי, להעיר ולעורר את האהבה להתחזק ולהתאמץ בעז"ה[13] למען ציון ומקראיה בכל הענינים הקדושים אשר זכיתי להציע אותם לפני כ"ג[14] שליט"א, וביחוד בעד חזוק עבודת הרעליף [ראו (כרך ד', אגרת ארמו)] ושמירת מועדיו בשלוח כספי התמיכה מדי חדש בחדשו. כי אין לשער את הצורך והנחיצות לחזק ידים רפות של המוני ת"ח[15] וגדולי ישראל העוסקים בתו"ע[16] בקודש, וכל מוסדי הקודש מכונות התורה באה"ק[17], וגם לעסוק בחכמת לבבם ובקדושת נפשם הטהורה בעד יסודה של הישיבה המרכזית לישראל בירושלים, שהננו עוסקים בעז"ה בעבודתם לרומם קרן תוה"ק[18] בהר הקודש ולהמשיך כחות נהדרים וטובים מטובי תלמידי תרביצאי שבחו"ל[19] לירושלים עיקו"ת[20], כאשר תה"ל[21] כבר התרחב הקבוץ הקדוש שלנו, ונתוספו ספסלי צעירים מצוינים ונעלים נחמדים להפליא ושקדנים גדולים בסדר נכון ומפואר לשם ולתפארת בעה"י[22].

והננו נגשים בעה"י בקרוב לגמור את קנית המגרש הגדול במסבי ירושלים [ראו (כרך ד', אגרת ארנח)] בהר גבוה ותלול, לבנינה של הישיבה הנהדרה בעה"י, וגם לכונן את עבודתם הקדושה בשביל בנין האולם של הרבנות הראשית לארץ ישראל, באופן מפואר. אקוה שנעם ד' יהי'[23] עליהם ומעשי ידיהם לכונן לשם

עולם, ודגל ירושלים באור קדש ד' על עמו ונחלתו יתנוסס לכבוד ועז על מרומי הררי ציון, ונזכה לראות בבנין אפריון וישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב.

ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

---

1. בארצוה"ב - בארצות הברית
2. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
5. דהדר"ג - דהדרת גאונו
6. באה"ר - באהבה רבה
7. הדר"ג - הדרת גאונו
8. לשלו' - לשלום
9. השי"ת - השם יתברך
10. לאה"ק - לארץ הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
13. בעז"ה - בעזרת השם
14. כ"ג - כבוד גאונו
15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. בתו"ע - בתורה ועבודה
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. תוה"ק - תורתנו הקדושה
19. שבחו"ל - שבחוץ לארץ
20. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
21. תה"ל - תהלה לא-ל
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. יהי' - יהיה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אער

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז טבת תרפ"ה - ירושלים **נמען:** קריאה ליהודי הגולה

תמיכה בשני עמודי הקודש: תלמוד התורה וישיבת עץ חיים, ובית החולים ביקור חולים. ההוצאות גדלות - תלמידים, מורים, בניינים לתלמוד התורה, טיפול בחולים, וגמר הבניין החדש של בית החולים והעברתו.

עיקרי הדברים

- עץ חיים.
- ביקור חולים.
- הוצאות גדלות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם י"ז טבת תרפ"ה[2]

אחינו היקרים דורשי שלו'[3] ציון וירושלים בכל לבם ונפשם. שלו' וברכה עד העולם. אחים חביבים, אחרי אשר עצת ד היתה זאת אשר הוכרחתי לעבור ארחות ימים, ולבא אל אחינו יושבי אמעריקא, [מסע "משלחת הרבנים" לאמריקה בתרפ"ד] לטובת מוסדי תוה"ק[4] באר"י[5] ובארצות הגולה, ודי עזרני ברחמיו לשוב אל הקודש, לעבודת משא לעם ד' אלה יושב ציון וכל מוסדותיה הקדושים והנאדרים שהם הם עמודי ישובנו בארץ הצבי, והנה פחד ורחב לבבי לראות את מפעלנו הגדולים בעיר הקודש מכון בית חיינו הולכים ומתפתחים, ופועלי צדק מנהליהם הנאמנים עומדים על משמרתם באמונה, להגדיל תורה ולהאדירה ולהרבות חסד וצדקת ד' בתוככי ירושלים. ועל כולם שמח לבבי לקראת עמודי הקודש, שני אלה בני היצהר, [זכריה ד, יד] עמוד התורה ועמוד החסד המשולבים יחד, במוסדי הקודש העתיקים והמופלאים, ת"ת[6] וישיבת עץ חיים. [תלמוד התורה וישיבת "עץ חיים" בירושלים] ובקור חולים הכללי האספיטאל, [ובית החולים "ביקור חולים" בירושלים] שניהם נודעים ברבת בני עמנו, בפעולתם הנפלאה, לקדושת תוה"ק, ולרחמים וחמלה על אחינו הנדכאים היושבים בחצרות הקודש.

אמנם אחינו האהובים רבה התכונה מאד. ההוצאה הגדולה של שני המפעלים האדירים הולכת ומתגדלת, ההכרח להגדיל ולהרחיב את גבולי תורה, בתלמידים המתרבים ב"ה, ובהחזקת המון המורים והמלמדים, וראשי הישיבה, וחזוק ידי תלמידי החכמים גדולי התורה והוראה המסתופפים בצלה הקדוש של הישיבה הגדולה, והצורך הדוחק לבנות עוד בתים מרווחים לתלמוד תורה של תשב"ר[7], הולך וסוער, והטיפול הגדול של המון החולים מעיה"ק[8] והמחוזות, רפואתם וכלכלתם וכל משק הבית הגדול הזה, מקדש החמלה והרחמים. ומה גם עתה אחרי אשר ביד חרוצים וברוח כביר, כבר עלה בידי העמלים עם הציבור גבאי הקודש, לבנות כמו רמים את הבנין החדש [הבניין החדש של בית החולים "ביקור חולים" ברחוב הנביאים, שנחנך בתרפ"ה; "ויבן כמו רמים" (תהלים עח, סט)] המתנוסס ביקר תפארתו, בעיר קדשינו

ת"ו[9]. והתכונה של גמר הבנין ושכלולו, והעברת כל עסקי המפעל לנוה היפה, גדולה ואדירה מאד ומסובלת בהוצאה רבה.

על כן קולי אליכם אחינו אוהבי חסד וצדקה, הקשורים לאהבת ארץ חמדה, וחבת ציון וירושלים. שאו ידיכם קודש לחזק ולאמץ ביתר שאת ויתר עז, את עמודי התוך [העמודים המרכזיים, שעליהם הבניין נשען (על פי שופטים טז, כט)] הללו, מסעדי תוה"ק, וחסדים הנאמנים עם כל המון החולים, שבורי הלב, המצפים לתשועת ד' אשר תבא ע"י[10] עזרתכם מקודש. חזקו ואמצו בתוספות רוח נדיבה, להגדיל ולהאדיר מפעלינו הקדושים, וד' יצוה עליכם את ברכתו סלה, מציון ומקודש.

כנפשכם היקרה, ונפש אחיכם הנאמן השולח לכם את ברכתו, ברכת אהבת עולם מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

תרעא

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. תוה"ק - תורתנו הקדושה
5. בארי"י - בהארי"י - רבי יצחק לוריא
6. ת"ת - תלמוד תורה
7. תשב"ר - תינוקות של בית רבן
8. מעיה"ק - מעיר הקודש
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' שבט תרפ"ה - ירושלים **נמען:** יהודי ארצות הברית וקנדה

אחד מסעיפי 'דגל ירושלים' הוא בניין העיר והרחבתה בבתים ושכונות. לשם כך נוסדה 'קרן בנין ירושלים', והשד"ר הרב מרדכי דוד סגל לוי נוסע אליהם; הרב קוק מבקש לתמוך.

עיקרי הדברים

- קרן בנין ירושלים.
- השד"ר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ה' שבט תרפ"ה[2]

אחינו היקרים, פארי גולת אריאל, [ישעיהו כט, א] בארצות הברית וקנדה יראו מהרה באורן ישועה לעם ד' הגוי כלו על אדמת קדשו. אחים חביבים, זה לי שנות מספר אשר הרימותי בעה"י[3] את דגל הקודש "דגל ירושלים", [התנועה שייסד הרב קוק בלונדון בתרע"ח] להאיר את קודש על דרכי התחיה הלאומית ובנין הארץ, כדי לרומם על ידו את כל הערך כולו של מפעלות ישובנו בארץ ישראל, לעיני כל ישראל ולעיני כל העמים, שטוביהם מביטים בהדרת קודש והתפלאות אמונים על הצעדים של ראשית צמיחת קרן ישועה לבית ישראל, ההולכת ומורגשת לעינינו על אדמת הקודש. ובתור אחד מהסעיפים הרבים אשר לרעיון הגדול של תחיית הקודש. האוצר בתוכן של התנועה הירושלמית, אשר דגל ירושלים מכריז עליה, הוא יסוד בנין עיר הקודש והרחבת פרבריה, ע"י[4] הוספת בתים רבים ושכונות חדשות, והסתעפות בנין פרברים במקומות שונים באה"ק[5], ע"י כחות נאמנים לקדושת ישראל במילואה. ולשם כך נוסד המוסד קרן בנין ירושלים [קרן שנוסדה לבניית שכונות חדשות בירושלים לשומרי מצוות] והשד"ר[6] [השליח דרבנן] הרב ר'[7] מרדכי דוד סגל לוי נסע בשביל מטרה קדושה זו למחניכם קודש, הבו נא אחים טהורי לב, שאו ידיכם קודש, לקחת חלק ממשי בבנין עיר הקודש והמחוזות לשם ד' וקדושת תוה"ק[8], ומהר יגלה ויראה אור חדש על ציון ונזכה כולנו מהרה לאורו, כנה"י[9] ונפש יקירכם מקודש.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. בעה"י - בעזרת השם יתברך
4. ע"י - על ידי
5. באה"ק - בארץ הקודש
6. והשד"ר - ו + השד"ר: השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
7. ר' - רבי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' שבט תרפ"ה - ירושלים **נמען:** ר' ש' פערעלמן

רוב חברי גבאות 'מושב זקנים' אינם מקבלים את המינוי, ולכן אין לראות באיש מהממונים גבאי עד שיתברר; בינתיים יסדר את המכתבים עם ר' י' פרידמן ושמואל קוק.

עיקרי הדברים

- מינוי גבאים מעוכב.
- סידור זמני.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם ת"ו[2] יום ט' לחדש שבט תרפ"ה[3]

ידידי הרה"ח[4] ר"ש[5] פערעלמן שליט"א[6]

שלו'[7] אודיע בזה לכבודו כי אחרי שרוב החברים של הגבאות של מוש"ז[8] ["מושב זקנים" בירושלים; ראו (כרך ד', אגרת ארכ)] אינם מקבלים את המינוי, ע"כ[9] אי אפשר לחשב את שום אחד מהמנויים בתור גבאי עד שיתברר הדבר, וישתדל נא כבודו שלא יהי'[10] מעצור בעניינים המוכרחים לשעתם עד שיבא המצב לידי גמר הגון, לע"ע[11] יסדר את המכתבים ביחד עם הר"י[12] פרידמן ואי הר"ש[13] קוק [אחיו של הרב קוק, הרב שמואל קוק] הנ"ל[14].

בכבוד

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. ר"ש - רבי שמעון
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שלו' - שלום
8. מוש"ז - מושב זקנים
9. ע"כ - על כן
10. יהי' - יהיה
11. לע"ע - לעת עתה
12. הר"י - הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א שבט תרפ"ה - ירושלים **נמען:** ר' מרדכי הכהן (ד"ר כהן)

תודה על 18 לירה. הישיבה המרכזית יוצאת מהחוג המצומצם של 'מרכז' אל רוחב של ישיבה מרכזית לישראל; נוספו תלמידים מצויינים, השיעורים משתכללים, והם עומדים לקנות את המגרש. הרב קוק מבקש להוסיף תקציב חודשי לרב דוד כהן, מגיד שיעור בכללי תורה. ברכת רפואה לאביו, ומזל טוב.

עיקרי הדברים

- תודה על התרומה.
- התפתחות הישיבה.
- תקציב לרב דוד כהן.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם י"א שבט תרפ"ה[2] [1925]

שלו'[3] וברכה לכבוד ידי"נ[4] הרה"ח[5] המרומם אוצר חמדה מו"ה[6] מרדכי הכהן ד"ר[7] כהן [ד"ר מרדכי (מרכוס) כהן, עורך דין מבאזל, מראשי "הסתדרות ירושלים" (תנועת "דגל ירושלים") בשווייץ, בנו של הרב אשר מיכאל כהן, רבה של באזל; ראו (כרך ד', אגרת אקלז)] שליט"א[8],

ולרעיתו הכבודה אשה יראת ד' ולבתו היקרה ועדינה שיחיו לאוי"ט[9]. ברכת ד' מציון בכל טוב סלה. מכתביו היקרים, הראשון וגם השני בצירוף המשלח לח"י[10] לירה, [שמונה עשרה לירות, תרומה לישיבה] הגיעוני, ורב ת"ח[11] לכבודו, וכל אוהבינו הנכבדים אחינו לדעת תורה ויראה טהורה, המלאים באהבה את דגל קדשנו דגל ירושלים, [תנועת "דגל ירושלים" שייסד הרב קוק בלונדון בשנת תרע"ח, שהיה לה סניף בשווייץ] לשם ד' עמו ונחלתו, כולם יעמדו על הברכה. ברב חן וחסד וחיים טובים ונעימים, ויזכו יחד כולם עמנו ועכ"י[12] לראות בתשועת ד' על עם קרובו, בציון הר קדשו, ובירושלים מכון בית חיינו לעדי עד, סלה. אקוה לקבל מכה"ר[13] מכתבים תמידים כסדרן ע"ד[14] פעולות ממשיות בענין הרחבת דגלנו בקודש, ובדבר מפעלים טובים ובסיסיים לטובת ישיבתנו הקדושה. הישיבה המרכזית, [ישיבת "מרכז הרב", שנפתחה בירושלים באלול תרפ"ד (1924), חצי שנה לפני כתיבת האגרת] שהיא ב"ה הולכת ומקבלת את צורתה לצאת מתוך החוג המצומצם של מרכז מוגבל. לבא לידי רוחב של אותה הישיבה המרכזית לישראל בירושלים, שעיני כל ישראל אליה. [על פי מלכים א א, כ]

אמנם רב עוד הדרך עד אשר נגיע אל המטרה ברוחב גדלה. אבל ב"ה כל צעד וצעד אשר אנחנו עושים בהרחבת הגדרים הוא מקרב אותנו לידי המצב האידיאלי, שהוא חמדת ישראל.ות"ל[15] מצאתי שנתוספו תלמידים מצויינים, שיהיו לברכה והשיעורים הולכים ומשתכללים, ונכונים אנחנו גם לגשת אל קנין המגרש, [הישיבה שכנה אז בבית הרב, ברחוב הרב קוק; הרב קוק ביקש לרכוש מגרש לבניין קבוע לישיבה] המביא להתחלת הבנין בע"ה[16]. ועם זה רבה התכונה של ההוצאה התדירית. אקוה שאנשי לב שכמותם ירבו בישראל, ידעו איך לעורר את הלבבות לבנין קדשנו, והרמת דגלנו בעז ד' בחסדו יתי"ש[17], והנני בזה ברב תודה

לכה"ר[18] על הבשורה הטובה, של הטבת מצב הבריאות של כבוד מר אביו הגאב"ד[19] שליט"א, [הרב ד"ר אשר מיכאל (ארתור) כהן, אב בית דין ורבה של באזל] יחזק ד' חילו. וירפאהו מהרה רפו"ש[20] בתוך שח"י[21] והי'[22] דשן ורענן לאוי"ט, ויזכה לעלות לציון בשמחה, ולראות בטוב ד' בארץ חיים בבנין שלם, לעבוד עבודת הקודש, בהיכל ד', המקדש וההראל בגילת קודש, ושמחת צדיקים ואורך ימים ושנות חיים. ושלו'[23] יוסיפו לו, אמן. ויבורך נא כמ"א הג"מ[24] וכת"ה[25] וכב"ב[26] שי'[27] בברכת מז"ט[28]. בכלל משפחתם הכבודה, על הולדת הנפש היקרה, [ברכת מזל טוב להולדת נכד או נכדה במשפחת הרב כהן] ירבו בישראל שמחות, וקו"ר[29] וישועה תמיד ישמע באהלי צדיקים וישרי לב. נזכרתי לדבר ע"ד מצבו של חביבינו הרב הג'[30] הצדיק ר'[31] דוד כהן [הרב דוד כהן ("הנזיר"); ראו (כרך ג', אגרת תשצא)] שליט"א שאמנם הוא מקבל פרס חדשי בתור מגיד שיעור בכללי תורה.

אבל לפי מצב קופתנו אין הסכום האפשרי לנו מספיק לפי הנדרש. וכבר דברנו. שמצדם יהי'[32] מקום לקבע בעדו איזה תקציב חדשי בתור הוספה לתקציבו וקול רנה. הקבוע מאתנו, למען יוכל לשקוד על דלתי תוה"ק[33] ללמוד וללמד בלב נכון, בלא דאגות מפריעות. והנה דרשני כת"ה לכתב לו מנאומי בעדת קדש, [הרב כהן ביקש מהרב קוק לרשום לו את דרשותיו, כדי לפרסמן בחוץ לארץ לעורר להתעניינות ב"דגל ירושלים" ובישיבה] אמנם קשה לי לזכור את שטפי הרגשות והמחשבות העוברות בעת הדיבור והטרדות מרובות, בכ"ז[34] אקוה למצא מועד בל"נ[35] לרשום קצת. וכת"ר[36] כיד חכמתו וזכרונו הטוב יוכל לשפר את הדברים להיות לברכה להתעוררות הקודש למשאת נפשנו, שהיא תחיית הקודש לעם ד' גוי קדוש על אדמת קדשו.

והי' זה שלו' וברכה באה"ר[37] מהר הקודש מירושלים, ידי"ע[38] דוש"ת[39] מלונ"ח[40]

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. הרה"ח - הרב החסיד
6. מו"ה - מורנו הרב
7. ד"ר - דוקטור
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
10. לח"י - לחיים
11. ת"ח - תלמידי חכמים
12. ועכ"י - ועל כל ישראל
13. מכה"ר - מכבוד הרב
14. ע"ד - על דבר
15. ות"ל - ותודה לא-ל
16. בע"ה - בעזרת השם
17. ית"ש - יתברך שמו
18. לכה"ר - לכבוד הרב
19. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
20. רפו"ש - רפואה שלמה

21. שח"י - שאר חולי ישראל
22. והי' - והיה
23. ושלו' - ושלום
24. הג"מ - הגהות מיימוניות
25. וכת"ה - וכבוד תורתו הרמה
26. וכב"ב - וכל בני ביתו
27. שי' - שיחיה
28. מז"ט - מזל טוב
29. וקו"ר - וקול רנה
30. הג' - הגאון
31. ר' - רבי
32. יהי' - יהיה
33. תוה"ק - תורתנו הקדושה
34. בכ"ז - בכל זאת
35. בל"נ - בלי נדר
36. וכת"ר - וכבוד תורתו
37. באה"ר - באהבה רבה
38. ידי"ע - ידידו עוז
39. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
40. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרפ"ה **נמען:** הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה

המרכז מתפתח, ונקבצו צעירים מצוינים; נשלחו רשיונות לעוד. הרב א' בורשטיין התקבל, אבל עדיין אינו יכול לצאת מיפו בגלל בריאותו. דיזנגוף יעץ לבנו של הרב להיכנס לעבודה משרדית בלי שכר לחודשים אחדים. עבודת הריליף מעוכבת, ומאז שובו לא הגיע תקציב חודשי אחד. בתוספת: ויזות לתלמידים יעוכבו, כי כבר נכנסו לעול גדול; ולרבנים - רק עם מקור פרנסה.

עיקרי הדברים

- התפתחות המרכז.
- הרב בורשטיין.
- עיכוב הריליף.
- הגבלת ויזות.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ו שבט ה'

הדרת כבוד ידידי וחמדת לבבי הגאון הגדול פאר ישראל רב העלילי' וגדל דעה כקש"ת[1] מו"ה[2] אברהם דובער הכהן שפירא [רבה של קובנה; ראו (כרך ג', אגרת תתקמו)] שליט"א[3]

הגאבד"ק[4] קאונא יצ"ו[5] שלו'[6] וברכה מקודש באה"ר[7] ידיד נאמן, הנני חייב לבקש סליחה על האיחור של דברי להדר"ג[8] שליט"א. אמנם בטוח אני, שלפני בקשתי כבר ענה בלבבו ואמר סלחתי, כי מי כמוהו יודע את אמון רוחי לאהבתו הנאמנה, הישנה והחדשה, שכולה מתאימה ת"ל[9] מתוך הכרה של טוהר לב ואצילות נפשו הגדולה והעדינה. שאל הדר"ג[10] ע"ד[11] המרכז, אוכל תה"ל[12] לבשרו שהולך הוא ב"ה[13] ומתפתח. צעירים מצוינים מישיבות שונות נתקבצו: אמנם לא רב עדיין המספר, אך עוד עתידים לבא עוד מספר הגון ששלחנו להם רשיונות. נקוה שיהיה קבוץ מופתי ומפואר לישראל על אדמת הקודש בעה"י[14]. את ידידנו הגאון ר"א בורשטיין [הרב אברהם אהרן בורשטיין (רבה של טאוריג), שהצטרף לישיבת "מרכז הרב"] שליט"א קבלנו בפרינציפיון, אבל לצערי הגדול עדיין אין מצב בריאותו מספיק, שיוכל לצאת מיפו, כי סבל הרבה מהקור אשר היה בחורף דנא קשה מאד באי"י[15], ועדיין לא פלטינן מניי לגמרי, אף כי הוקל ב"ה בימים האחרונים. נקוה שבימי ירח אדר הבע"ל[16] יקבע דירתו בירושלים ויעבוד בישיבה כפי כחו, יחזק ד' חילי' לאורייתא, לאוי"ט[17], ונזכה כולנו לעבוד שכם אחד ברוח טהור ונשא עבודת ד' לעם קדשו וארץ חמדתו, בהארת אורה של תורה ודעה ישרה לתפארת ישראל ולצמיחת קרן ישועה לכל אפסי ארץ בב"א[18].

בנו היקר לי' הי'[19] אצלי, שמחתי לראותו וכתבתי אודותו כפי בקשתו, אמנם מר דיזנהויף ראש עיריית תל-אביב [מאיר דיזנגוף] התענין במצבו ע"פ[20] מכתבי, וכתב לי עצתו שיכנס באיזו עבודה משרדית, על משך זמן של איזה חדשים שלא ע"מ[21] לק."פ, ואז אחרי ההתרגלות יש תקוה שישיג עבודה מסודרת לפי

כשרונותיו. השפעתה של עבודתנו בהרעליעף, שכל כך כחות השקענו בה, לצערי הגדול היא מעוכבת לעת עתה, ועדיין לא קבלה א"י[22] אף תקציב חדשי אחד מאז באתי. המצב מעורר צער ולד' הישועה. מאד אשמח לקבל בקרוב בע"ה[23] מכתב מפורט מכבוד ידי"נ[24] הדר"ג שליט"א מבשר שלומו וטובו ושלו'[25] אחינו יושבי ארץ ליטא ושלו' הרבנים ומחשבתם של המעולים שבהם ע"ד העבודות הכלליות הראויות להיות נעבדות ע"י[26] בחירי ת"ח[27] שבדור, להטבת מצבה של האומה ברוח ובחומר ולרומם עם זה את דגל התורה והיהדות הנאמנה, כאשר יאתה לרועים נאמנים, היודעים את אחריותם על צאן קדשים, הנדחים מעברים מתגרת סופות ומהומת זאבי ערבות. ומה חושב הדר"ג ע"ד בקורו באה"ק[28] כאשר נדברנו.

רבו מאד הדברים, שהיו ראויים להיות ביניינו חליפות, אבל קשתה עלי כעת הכתיבה מרוב עמל ועבודה, והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר ונאמנה, כנה"ר[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ"ב[32]: בדבר הויזות לבני הישיבה, מוכרחים אנחנו לעכב כעת עד ירחיב ד' לנו, כי כבר נכנסנו בעול גדול הרבה יותר מהאמצעים שבידינו, וגם הצפויים בקרוב בכלל, וע"ד[33] רבנים אי אפשר לשלח ג"כ[34] כ"א[35] כשנדע שהרב העולה יש לו מקור של פרנסה, כי הממשלה מביטה ע"ז[36] בעין של בקורת גדולה. ידי"ע הנ"ל[37]

---

1. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
2. מו"ה - מורנו הרב
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
5. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. להדר"ג - להדרת גאונו
9. ת"ל - תודה לא-ל
10. הדר"ג - הדרת גאונו
11. ע"ד - על דבר
12. תה"ל - תהלה לא-ל
13. ב"ה - ברוך השם
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. בא"י - בארץ ישראל
16. הבע"ל - הבא עלינו
17. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
18. בב"א - במהרה בימינו אמן
19. הי' - היה
20. ע"פ - על פי
21. ע"מ - על מנת
22. א"י - ארץ ישראל
23. בע"ה - בעזרת השם
24. ידי"נ - ידיד נפשי

25. ושלו' - ושלום
26. ע"י - על ידי
27. ת"ח - תלמידי חכמים
28. באה"ק - בארץ הקודש
29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
33. וע"ד - ועל דבר
34. ג"כ - גם כן
35. כ"א - כי אם
36. ע"ז - על זה
37. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארצא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרפ"ה **נמען:** מנהלי הסנטרל ריליף, ניו יורק

המוסדות והנצרכים במצב מדאיב, והתלונה 'מה הועילו לנו כל הטרחה' מצערת אותו. הרב קוק מבקש לשמור על התקציב החודשי. הרב קוק גם ממליץ על תמיכה בחינוך ילדי האנוסים בליסבון, ועל מוסד תורני עם אומנות של הרב כ"ץ מצירנוביץ.

עיקרי הדברים

- דרישה לתקציב חודשי.
- ילדי האנוסים.
- מוסד בצירנוביץ.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ו שבט ה'

ידידי היקרים הרבנים הגאונים והאלופים הנכבדים מנהלי הסנטרל רעליעף בנוייורק ["ועד ההצלה המרכזי" של יהדות ארצות הברית; ראו (כרך ד', אגרת ארמו)] יצ"ו[1]

שלו'[2] וברכה מקודש אחדשה"ט[3] באה"ר[4] הנני מוצא לי לחובה קדושה להעיר את רוחם הטהור לחוס על עבודתנו אשר עבדנו יחד בכל כך עמל ונדודים בהיותי במדינתם, ועתה הנה חרפה שברה לבי, כי המון הנצרכים והמוסדות שעינם נשואות לעזרה הנם נתונים במצב כלכך מדאיב, וישועה רחקה מהם, והתלונה של מאי אהני להו כל התוכן רב הטורח אשר טרחתי בעדם, היא באמת מדאיבה את לבי, מאד, נא אהובי היקרים יתעוררו נא ברוח עז ואמץ להחיש את העזרה הדרושה ולשמור על התקציב החדש של אה"ק[5] מדי חדש בחדשו, ודי יעזרם לרומם את דגל הקודש והציל נפשות רבות ולסעד מוסדי הקודש מכונות תוה"ק[6] באי"י[7]. מדי דברי אזכיר ע"ד[8] בקשה שהגיעה אלי מליסבון, פורטוגל, ע"ד מספר הגת של משפחות אחינו האנוסים, [צאצאי האנוסים בפורטוגל, שחזרו אז ליהדות בגלוי] ששבו ב"ה[9] לצור מחצבתם, ולדת ישראל באמת, והם צריכים סיוע לחנוך בניהם בבתי ספר חדורים אש דת ואמונת אמן, והרבה מהם הם אינם יכולים לספק את הוצאה הזאת, כאשר כתבו לי משם, חושב אני שדרישה קדושה זו צריכה להתקבל כאחת הדרישות היותר הגונות הבאות מארצות הגולה. כמו כן, קבלתי מכתב מאת הרב כץ מצערנאוויץ ע"ד מוסד תורני, בחבור של אומנות שראוי ג"כ[10] לתמיכה.

והנני בזה חותם בברכה נאמנה לכת"ה[11] ולכא"ל[12]., ידי"ע[13]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
2. שלו' - שלום
3. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
4. באה"ר - באהבה רבה

5. אה"ק - ארץ הקודש
6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. באי"י - בארץ ישראל
8. ע"ד - על דבר
9. ב"ה - ברוך השם
10. ג"כ - גם כן
11. לכת"ה - לכבוד תורתו הרמה
12. ולכא"ל - ולכל אשר לו
13. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארצג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: שבט תרפ"ה **נמען:** קריאה לגדולי ישראל

הישיבה המרכזית מתרחבת בתלמידים מצויינים מהישיבות שבחוץ לארץ. הרב קוק קורא לתמוך בכלכלה, בהתרחבות ובבניין ההיכל על המגרש שנקנה 'במעלה עיר הקודש', כדי שתוציא רבנים ומדריכים לכל הקהילות.

עיקרי הדברים

- התרחבות הישיבה.
- בניין ההיכל.
- רבנים לכל הקהילות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. שבט תרפ"ה[2].

אחים אהובים, בכל מקומות מושבותיכם שלו'[3] וברכה מקודש. הנני שמח לבשר אתכם על דבר התרחבותה של הישיבה המרכזית, [ישיבת "מרכז הרב" בירושלים, שהרב קוק ייסד בתרפ"ד] ההולכת ומתגדלת ב"ה בכחות רבים משפיעים ומושפעים. בבירתנו הקדושה עיר הקודש תובב"א[4], ואבקש בזה מכל גדולי ישראל, מגאונינו נדיבנו ואדירינו, שישאו ידיהם קודש, לתמוך במפעל הקדוש הזה, למען יבא בע"ה[5] בקרוב, לתפקידו הנשגב והמרומם, להיות למכון ולמגדל עז [משלי יח, י] לתורתנו הקדושה ברב הוד ותפארת. בעיר עז לנו, [ישעיהו כו, א] ירושלים עה"ק[6] ת"ו[7]. כבר התחילה האורה להופיע, ע"י[8] אותם הכחות הטובים אשר נקבצו באו אלינו, מהמצויינים שבישיבות, בחו"ל[9]. אותם הכחות הרוחניים, המרוים את חיי הנשמה, בגדולתה של תורה לכל מקצועותיה שהם כבר עובדים את עבודתם בקודש בישיבה הקדושה, הם יכולים כבר לתן בע"ה ערובה טובה על הצמיחה, אשר תבא בע"ה, בעת אשר יפותח הדבר, והמפעל יבא לידי מצב של שכלול. וכאשר אין דבר גדול שלם ומשוכלל, יוצא אל הפועל כי אם ע"י ההדרגה, של התחלה, ההולכת צעד אחר צעד הלך ועלה על כן הנני בזה מעורר את רוח כל גדולי ישראל, גאוניו רבניו צדיקיו חכמיו ונדיביו.

ועתה קומו כולכם כאיש אחד חברים לתן כבוד לתורה, ולעיר עז לנו, ירושלים עיר הקודש, אשר היא. ורק היא תהיה גם בעתיד מכון אור נשמתה של כל בית ישראל הגוי כולו. הבו לנו כח ואומץ. להרחיב את המפעל הקדוש, להוסיף בו המון רב, של מאות רבות תלמידים מצויינים וחשובים העומדים הכן בכל תפוצות הגולה. לעלות אל הר ד' בירושלים ליהנות מאורה של תורה, אשר יאיר מציון וירושלים. עזרונו, על ההוצאה הגדולה. של הכלכלה הזמנית, על ההתרחבות התדירית, שהיא הולכת ומתרחבת על ידי קיבוץ תלמידים חשובים ומצויינים ב"ה, על הגדלת התורה בהרחבה וגדולה, ההולכת ומתגדלת ב"ה במהלך גידולה, של ישיבתנו הקדושה. ועל הבנין הגדול של היכל הישיבה על המגרש הנחמד אשר נקנה בעדו במעלה עה"ק, ועל השכלול הגדול, של כל ההופעות האדירות והקדושות העומדות לצאת

מהבית הגדול הזה, העתיד להיות בע"ה לאור בית ישראל, מהר הקודש מירושלים והנה לכונן את המפעל הקדוש הזה אנו חייבים כולנו, וחובתנו היא גדולה לעטרו בכל פאר עז והדר. תנו לנו עזרתכם המהירה למען נוכל לכלכל את ההוצאה הגדולה הדרושה גם כעת, למעמד ההוה, וההולכת ומתוספת ידי חודש בחדשו ועל ידי תוספת ברכה של תלמידים בחירים הנוהרים אלינו מעברים. [מעבר לים]

תנו לנו עז ואומץ להרחיב את המכון הקדוש הזה בכל יפעת הדרו, ובכל חכמותיו. החיצוניות והפנימיות. הבו לנו עזר להחל בבנין ההיכל של הישיבה העולמית הקדושה, על המגרש אשר קנינו עבורו, במעלה עיר הקודש. עזרו לנו, שיהיה הבנין המקודש הזה בנוי בשכלולו והדרת כבודו, לאות ולמופת על כבודה של תורה וכבודן של ישראל, בבירת קדשנו, במקדש מלך, עיר מלוכה. [מן הפיוט "לכה דודי"] תנו לנו עזרה, להוציא אל הפועל את כל הגות רוחנו, בתוכיותה של הישיבה העולמית הקדושה, בתכונתה הפנימית המקושרת עם הרבה מחשבות אציליות עבודות תורניות רבות וגדולות, לכבוד ולתפארת עם ד' וקדושת תורתו. עזרו לנו, שיוסד בציון וירושלים אבן בוחן פנת יקרת [ישעיהו כח, טז] זאת, לשאת ממנה ברית עולמים, לכל פלטת ישראל [לכל שארית ישראל] בכל מקום שהם, לפאר בפאר הלולים, מגדולי הקודש אשר בישיבה העולמית המרכזית. את קהילותינו ועדותינו גם ממרחק, ברועים נאמנים ברבנים גדולים חשובים ומכובדים, עמוסים בתורה ביראת ד' טהורה, במדות מפוארות, בחכמה ובדעת, בהלכי נפש קדושה ואצילה, לשגב ולפאר את כל קודש ד' בישראל. ולהחיות בטללי קודש את כל המחשבה וכל המפעל, לשיבת ישראל אל ארץ חמדתו. בהדרת קודש, בגאון שם ד' ואור תורת אמת.

אחים, חושב אני שדברי היוצאים מקרב לבבי בצורה כללית, על דבר שאיפת הקודש הזאת של מכון הישיבה הקדושה המרכזית העולמית, בעיר קדשנו ותפארתנו ירושלים עיר הקודש תובב"א, יספיקו לעורר רוחכם הטהור, ולהבין מתוך הכללים, את הפרטים הרבים, של אורה וישועה של קודש קדשים, של כבוד שם ד' ועם קדשו, של פאר ארץ חמדה, והדרת ציון וירושלים, חותם לב כל עם ד' הגוי כולו, הכלולים במפעל הקודש הנהדר הזה. ולפי רוממות ערכו ושיא קדשו, ולפי גדולת התכונה והרחבת העליליה הדרושה למעוז קודש כזה, מבצר התורה ועופל ובחן לרוח עמנו על אדמת הקודש, במכון עזה ופארה ככה יגדלו פעולותיכם לטובה, וככה יתרחבו נדבותיכם המעשיות והלבביות ביד פתוחה ובלב מתנה, [בלב נדיב] לבנות כולנו יחד את היכלה של תורה, בעיר אשר היכל ד' בה יבנה במהרה בימינו ברב עז והדר.

אחיכם המצפה לישועה קרובה, המברככם מקודש באהבת עולם.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ישעיה לב יד.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
5. בע"ה - בעזרת השם

6. עה"ק - עיר הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. ע"י - על ידי
9. בחו"ל - בחוץ לארץ

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארצו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט שבט תרפ"ה **נמען:** הרב ש"ז קלאוואנסקי

תודה על מכתבו; הרב קוק מכיר אותו מנעוריו אצל אביו. ברכת רפואה לאומללה שנזקקה לעזרה. בתוספת: הישיבה המרכזית, שצמחה מ'מרכז הרב', מטופלת בהוצאה רבה, ובקרוב יצר המקום בבית הכנסת שבו היא שוכנת; הרב קוק מבקש לגייס תומכים.

עיקרי הדברים

- תודה.
- ברכת רפואה.
- צורכי הישיבה.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ט שבט ה'

ידידי היקר הרב הגדול בתו"י[1] חו"ב[2] ונחמד מאד מוהר"ש[3] זלמן קלאוואנסקי [הרב שלמה זלמן קלאוואנסקי, תלמיד חכם שהרב קוק הכירו מנעוריו] שליט"א[4] וכל משפחתו היקרה שיחיו בכט"ס[5] לאוי"ט[6] ידידי היקר,

תסלח לי בטובך על אשר נתאחרה תשובתי על מכתבך היקר מי"ב טבת העבר, כי הלא ידוע לרבים עוצם טרדותי, וכמה פעמים חשבתי על חובת התשובה מאהבה לידיד נאמן ואוהב טהר לב ככת"ר[7], אבל העיכובים גברו וכה נדחה דבר הכתיבה מיום ליום. ועתה יקירי, קבל נא באהבה וברצון את תודתי העמוקה על דבריך היקרים, במכתבך היקר שכולו רצוף אהבה נאמנה מעמק לב טהור, וכמים הפנים א"פ[8] [על פי משלי כז, יט: "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם"] גדלה אהבתך בלבבי מאז מימי נעוריך בהיותך אמון עד ידי אביך המנח ידידי הנאמן הרא"ק[9] ז"ל[10], ומה גם עתה שתה"ל[11] מצאתיך גפן אדרת [על פי יחזקאל יז, ח] מלא תורה חכמה ויראת ד' טהורה, אשריך מחמדי שזכית לזכות את הרבים ולהאהיב את התורה על הבריות, בהנהגתך הישרה. אקוה שהשי"ת[12] יוסיף לך עז ועצמה לאוי"ט בכט"ס, ודר"ש[13] כל משפחתך היקרה, וביחוד תברך את אמך הכבודה בשם הרבנית רעיתי תחי'[14] וכל בני משפחתנו שליט"א. המשלח נתקבל, ודי יתן הטוב וישלח מהרה רפו"ש[15] וישועה ברוחניות וחומריות להאומללה שצריכה להושע בתוך כאחב"י[16].

והנני בזה ידי"ע[17] דוש"ת[18] באה"ר[19]., הק'[20] אברהם יצחק ה"ק[21] נ"ב[22]: חביבי הרב קלאוואנסקי, מדי דברי אעיר את רוחך הטהור ע"ד[23] עבודת הקודש שלנו בענין הישיבה המרכזית לישראל בירושלים, שהיא הולכת ומתפתחת ב"ה[24] מתוך מרכזנו המקודש הידוע בשם מרכז הרב, [ישיבת "מרכז הרב" בירושלים] אשר תהל"י[25] הצעדים הראשונים התחילו להראות את רוב סימני הברכה לעם ד' לרוממות קדושת ויפעת הדרה בעיר עז לנו ובארצנו הקדושה בכלל. והנה אנחנו מטופלים בהוצאה רבה מאד על הכלכלה של התלמידים המצוינים העומדים להיות בעה"י[26] למאורות בישראל, ועל יסוד הבנין שנהי'[27] צריכים בקרוב בעה"י לגשת לעבודתו לכבוד ולתפארת לבית ישראל, כי בעה"י בקרוב יהי'[28] צר המקום בבית

הכנסת שלנו, [בראשיתה למדה הישיבה בבית הכנסת שבבית הרב קוק בירושלים] שהוא כעת המעון של ישיבתנו הקדושה. כמה שיהי'[29] בכחו של כת"ר[30] להיות מזכה את הרבים ומחזק ידי העובדים האחרים נדיבי הלב וטהורי הרוח העוסקים בקדושת המוסד הגדול הזה. יתאמץ נא ויהי ד' עמו ויברכו בכל טוב סלה, וכבוד והדר ורב שלו'[31] יעטרהו מסביב כברכותי' של תורה וברכת ד' אשר מציון בית חיינו עדי עד., ידי"ע הנ"ל[32]

---

1. בתו"י - בתורה ויראה
2. חו"ב - חריף ובקי
3. מוהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. בכט"ס - בכל טוב סלה
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. ככת"ר - ככבוד תורתו
8. א"פ - אל פנים (כמים הפנים לפנים)
9. הרא"ק - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ק (למשל: אברהם + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. ז"ל - זכרונו לברכה
11. שתה"ל - שתהלה לא-ל
12. שהשי"ת - שהשם יתברך
13. ודר"ש - ודורש שלום
14. תחי' - תחיה
15. רפו"ש - רפואה שלמה
16. כאחב"י - כאחינו בני ישראל
17. ידי"ע - ידידו עוז
18. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
19. באה"ר - באהבה רבה
20. הק' - הקטן
21. ה"ק - הכהן קוק
22. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
23. ע"ד - על דבר
24. ב"ה - ברוך השם
25. תהל"י - תהלה לא-ל יתברך
26. בעה"י - בעזרת השם יתברך
27. שנהי' - שנהיה
28. יהי' - יהיה
29. שיהי' - שיהיה
30. כת"ר - כבוד תורתו
31. שלו' - שלום
32. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' דראש חודש אדר תרפ"ה **נמען:** הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, רב דבלין

הצ'ק עבור המקובל הרב ש"א התקבל, והקבלה מצורפת. יש חובה לעזור לו, כי דוחק הציבור בירושלים ובתלמידי החכמים בה גדול. הרב קוק מבקש עזרה לישיבה המרכזית, שאליה צורף עתה הרב א' בורשטיין, ולכלכלה ולבניין.

עיקרי הדברים

- כסף למקובל.
- דוחק הציבור.
- הישיבה המרכזית והרב בורשטיין.

נוסח האגרת עם ביאור

א' ר"ח אדר ה'

שלו'[1] וברכה מקודש לכבוד ידי"ע[2] הגאון המובהק אוצר נחמד לתוי"ר[3] צדיק ונשגב כקש"ת[4] מו"ה[5] יצחק אייזיק הלוי ד"ר[6] הערצאג [הרב הרצוג, אז הרב הראשי של אירלנד בדבלין; ראו (כרך ד', אגרת אפד)] שליט"א[7]

הגאבד"ק[8] דובלין והמדינה יצ"ו[9] וכל משפחתו היקרה שוי"ר[10] אחדשה"ט[11] באה"ר[12] בשמחת לב קבלתי את אגרתו החמודה עם הטשיק בעד כ"ק[13] אהובנו הגה"צ[14] המקובל מוהרש"א[15] [ככל הנראה הרב שלמה אלישיב, בעל "לשם שבו ואחלמה"] שליט"א, ולוטה בזה הקבלה. מפני טרדותי המרובות מוכרח אני לקצר ואומר עם הספר עוד הפעם שגדולה היא החובה הקדושה להשתדל לטובת האי גברא רבא יקירא וקדישא שליט"א, ובעוה"ר[16] דוחקא דציבורא של א"י[17] בכלל ושל עיה"ק[18] ת"ו[19] בפרט, ות"ח[20] קדושים וטהורים שבתוכה אין לשער, ד' ירחם את שאר עמו יושב אדמת הקודש. מדי דברי אעיר את לב הדר"ג[21] שליט"א, יהי'[22] נא מעירו וממדינתו לעזור לנו בדבר יסודה של הישיבה המרכזית, שהולכת היא תהל"י[23] ומתפתחת.

כעת קבלנו לתוכה את כבוד הגאון מוהר"א[24] בורשטיין [ראו (כרך ד', אגרת ארפט)] שליט"א, נוסף על כחות ההוראה הקודמים. נקוה להשי"ת[25] שהענין יגדל באדירות קודש לרומם קדושת תוה"ק[26] באה"ק[27]. אחלי אדוני מר שליט"א לבא לעזרת הקודש על הכלכלה ועל הבנין, שהננו מקוים לגשת לעבודתו בעה"י[28].

והנני בזה חותם בברכה מקודש ידי"ע דוש"ת[29] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' – שלום
2. ידי"ע – ידידו עוז
3. לתוי"ר – לתורה ויראה
4. כקש"ת – כבוד קדושת שם תפארתו

5. מו"ה - מורנו הרב
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כ"ק - כבוד קדושת
14. הגה"צ - הגאון הצדיק
15. מוהרש"א - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, א (למשל: שמואל + אברהם) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. ובעוה"ר - ובעוונותינו הרבים
17. א"י - ארץ ישראל
18. עיה"ק - עיר הקודש
19. ת"ו - תבנה ותכונן
20. ות"ח - ותלמידי חכמים
21. הדר"ג - הדרת גאונו
22. יהי' - יהיה
23. תהל"י - תהלה לא-ל יתברך
24. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. להשי"ת - להשם יתברך
26. תוה"ק - תורתנו הקדושה
27. באה"ק - בארץ הקודש
28. בעה"י - בעזרת השם יתברך
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אש

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' דראש חודש אדר תרפ"ה **נמען:** ועד העדה האשכנזית בירושלים

אינו יכול לקבל מחאה על צעד שנעשה בזהירות על פי דין תורה: הוועד שמינה (במושב זקנים) נקרא 'ועד מועצה זמני', ולוועד העדה יש מקום בוועד קבוע. במקום לפרסם דברים שיעוררו תסיסה, מוטב להתכנס עם כוחות חשובים ולמצוא דרך שלום.

עיקרי הדברים

- הוועד הזמני.
- אין לעורר תסיסה.
- אסיפה לשלום.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ב' דר"ח[2] אדר פה

לכבוד ועד העדה האשכנזית פעיה"ק[3] ת"ו[4] שלום. בתשובה למכתבם מכ"ט שבט העבר אתכבד להשיבם. קשה לי לקבל מחאה נגד צער שעושים בזהירות ובחשבון ע"פ[5] ד"ת[6], לפי ע"ד[7] הועד שנתמנה הוא מתואר ממני בשם ועד מועצה זמני, וזה השם בעצמו מורה שיש כאן זהירות בזכויותיו של ועד העדה, שצריך הוא להשתתף בקביעות "ועד קבוע", שיהי'[8] לא רק ועד מועצה כ"א[9] גם ועד פועל, וממילא הציבור הוא עומד על זכויותיו במילואם. עצתי היא לכבוד הועד הנכבד החביב עלי, שבמקום.ההשתדלות לפרסם לפני הציבור דברים כאלה שיוכלו לגרום תסיסה ציבורית, שאנשים בלתי אחראים יוכלו להשתמש בהם לרועץ, [לרעה] יותר טוב להשתדל לבוא לאסיפה של כוחות חשובים משותפים, למצוא דרך של שלו'[10] ולצאת מתוך המצב המסובך של המוש"ז[11] בכבוד, כדי שתהי'[12] דעת הועד פנויה לעסוק במרץ בצרכי צבור אחרים הדורשים את תפקידם.

והנני בזה נאמנם המכבדם ומוקירם מאד המצפה לתשועת ד' בפריסת סוכת שלו' על ישראל ועל ירושלים

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. דר"ח – דראש חודש
3. פעיה"ק – פה עיר הקודש
4. ת"ו – תבנה ותכונן
5. ע"פ – על פי
6. ד"ת – דברי תורה
7. ע"ד – על דבר
8. שיהי' – שיהיה
9. כ"א – כי אם
10. שלו' – שלום

11. המוש"ז - המושב זקנים
12. שתהי' - שתהיה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' אדר תרפ"ה **נמען:** הרב אהרן טייטלבוים

צער על מחלתו. כל המקורות סתומים, ותקציב הריליף לא נשלח. הישיבה מתפתחת, נתקבל הרב בורשטיין מטאוריג, וההוצאה רבה. המקום בבית הכנסת כבר צר, ועוד עשרות תלמידים קיבלו רשיונות. הרב קוק מבקש סכומים הגונים לכלכלה ולבניין.

עיקרי הדברים

- צער על מחלתו.
- תקציב הריליף.
- התפתחות הישיבה.
- צורך בכסף.

נוסח האגרת עם ביאור

ו' אדרה'

שלו'[1] וברכת עולמים לכבוד ידי"ע[2] חביבי ויקירי הרב המאוה"ג[3] בתו"י[4] רב פעלים טהר לב מו"ה[5] אהרן טייטעלבוים [ראו (כרך ד', אגרת ארנח)] שליט"א[6] וכל משפחתו היקרה ברכת ד' וכט"ס[7]. אחדשה"ט[8] באה"ר[9]

ידידי הנאמן, מה יקרו לי אמרותיו אשר הופיעו הנה, אחרי דומי כל כך ארוכה. מאד נצטערתי על העובדא של חסרון מצב בריאותו בימים שעברו, יתן ד' ויוסיף חיל ואומץ לעבודת הקודש רבת הערך לתורה ולאה"ק[10] העמוסה על שכמו ובריות גופא ונהורא מעליא ישפיע עליו מחי' חיים ב"ה[11] ברב עז ועצמה ונחת סלה. המצב שלנו הלא יודע כת"ר[12] את כל המקורים ולצערינו כולם סתומים כעת, ומאד אני מצטער על אשר לא ניכרה פעולתנו ביסוד המשך הס"ר[13] [ה"סנטרל רליף"; ראו (כרך ד', אגרת ארצא)] לימים הבעל"ט[14] במועד הנכון לשלח התקציב, ועם זה ביחוד גדלה דאגתי בעד פסגת שאיפתנו הקדושה בדבר הישיבה, שת"ל[15] הולכת היא ומתפתחת בקיבוץ כחות מצוינים והתאמצות רוחנית הגונה מצדנו, וגם את הרב הגאון בורשטיין מטאוריג [ראו (כרך ד', אגרת ארפט)] נ"י[16] קבלנו, וההוצאה רבה ועצומה, וכמה גדולה היא החובה הקדושה לאלה יחידי הסגולה, המכירים ויודעים את הערך הקדוש של תוצאות שאיפתנו בעה"י[17], למהר ולחזקנו בסכומים הגונים בדבר הכלכלה התדירית, וכן בדבר הבנין, שת"ל כמעט כבר צר המקום בביהכ"נ[18] שלנו, ועוד נכונים לבא איזה עשיריות תלמידים מצוינים שנשלחו להם רשיונות על פינו. יתאמץ נא כת"ר בעבודת הקודש האצילה הזאת, העומדת לרומם כבוד ישראל בהדרת קודש על אדמת הקודש בחסדי צור ישועתנו סלה.

מאד הייתי חפץ להאריך בדברים עם ידי"נ[19] כת"ר, אשר לבי מלא אהבתו הנאמנה והוקרת שיגוי פעליו הכבירים, אבל רבו עלי חובות המטרידות ועושקוא הזמן.

והנני מוכרח לקצר, ואומר שלו' וברכה מקודש כנה"ר[20] ונפש ידי"ע דוש"ת[21] באה"ר.

אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' - שלום
2. ידי"ע - ידידו עוז
3. המאוה"ג - המאור הגדול
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכט"ס - וכל טוב סלה
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. ולאה"ק - ולארץ הקודש
11. ב"ה - ברוך השם
12. כת"ר - כבוד תורתו
13. הס"ר - דורש פענוח
14. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
15. שת"ל - שתודה לא-ל
16. נ"י - נרו יאיר
17. בעה"י - בעזרת השם יתברך
18. בביהכ"נ - בבית הכנסת
19. ידי"נ - ידיד נפשי
20. כנה"ר - כנפשו הרמה
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אדש

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' אדר תרפ"ה **נמען:** הרב נתן רבינוביץ

על יתרת נדבת הגביר ורבלובסקי: יחולק לישיבות שכתב, עם חלק הגון לירושלים, לסלבודקה (עם חלקה בחברון), טלז, לומז'ה וגרודנה, ואולי גם מיר ווולוז'ין. הרב קוק מצטער שהגביר אינו נותן דרך הסנטרל ריליף, שעושים באמונה.

עיקרי הדברים

- חלוקת הנדבה.
- הישיבות.
- העדפת הריליף.

נוסח האגרת עם ביאור

ח' אדר ה'

שלום וברכה לכבוד הרב המאוה"ג[1] כש"ת[2] מו"ה[3] נתן ראבינאוויץ שליט"א[4]

בתשובה ע"ד[5] מכתבו אודות נדבת הגביר ווערבלאווסקי, מסך העודף, הנני מסכים למסור לחלק לאלה הישיבות שכתב כת"ר[6], ומובן שהישיבות שבירושלים צריכות לזכות בחלק הגון מזה, ועמהן הישיבות דסלאבאדקא [ישיבת סלובודקה, שסניף שלה עבר בתרפ"ד לחברון] - ביחד עם חלק החברוני שלה, וישיבת טולז לאמזא וגראדנא. ואולי ראוי להוסיף עליהן עוד איזה ישיבות חשובות כמו ישיבת מיר וישיבת וואלאזין, אע"פ[7] שזו האחרונה נתקטנה עכשיו בכמותה היא חשובה עדיין.

והנני בזה ידידו דוש"ת[8] באה"ר[9]

הק' אברהם יצחק ה"ק

מדי דברי אזכיר את כת"ר לעזר בכל עז במפעל הגדול של ישיבתנו הקדושה המרכזית בירושלים עה"ק[10] ת"ו[11], שהיא ב"ה[12] הולכת ומתפתחת לאור עולם בישראל. גם זה אזכיר לכת"ר[13], שבכלל אני מצטער על אשר הגביר מר וו. נ"י[14] אינו נותן את הסכום ליד מנהלי הסנטרל רעליף [ראו (כרך ד', אגרת ארצא)] כי אני יודע שבאמונה הם עושים, וזכות הרבים היא לסייע להם ולחזק את ידם, אבל אם א"א[15] לפעול למסור לשם, יחולק באופן המבואר כנ"ל[16]., הנ"ל[17].

1. המאוה"ג - המאור הגדול
2. כש"ת - כבוד שם תפארתו
3. מו"ה - מורנו הרב
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ע"ד - על דבר
6. כת"ר - כבוד תורתו
7. אע"פ - אף על פי
8. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

9. באה"ר – באהבה רבה
10. עה"ק – עיר הקודש
11. ת"ו – תבנה ותכונן
12. ב"ה – ברוך השם
13. לכת"ר – לכבוד תורתו
14. נ"י – נרו יאיר
15. א"א – אי אפשר
16. כנ"ל – כנזכר לעיל
17. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשי

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אדר תרפ"ה **נמען:** הרב מאיר ברלין

הרב קוק מבקש עזרה לישיבה המרכזית, שכבר בצעדיה הראשונים נראים סימנים טובים; העזרה מאמריקה הייתה מעטה. שיפעל במיוחד לקראת פסח.

עיקרי הדברים

- בקשת עזרה לישיבה.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ג אדר ה'

ידי"נ[1] וחביב לבי הרב המאוה"ג[2] לתורה ולתעודה אלוף ביהודה מוהר"מ[3] ברלין [הרב מאיר בר-אילן (ברלין)] שליט"א[4] וכא"ל[5] שלו'[6] רב. אחדשה"ט[7] באה"ר[8].

ידידי הנאמן, הנני מוכרח לבקשו לשום את לבו הער לכל נשגב וקדוש בעם ד' וארץ חמדתו, לתיקון המצב של מפעלנו הקדוש אשר החלונו לכוננו בעה"י[9], הוא יסודה של הישיבה המרכזית לישראל בירושלים [ראו (כרך ד', אגרת ארצו)] ההולכת ומתפתחת ב"ה[10], והיא עומדת להעשות כלי מחזיק ברכה רבה לישראל. גם כעת בצעדים הראשונים הננו רואים את סימני הנצנים שעומדים להתפתח מתוך המכון הגדול הזה, בתכונת קיבוצי המצוין, באופן של השיעורים, במהלך הרוח העדין והקדוש, השואף לכל גודל ונשגב לישראל ולתחיתו המלא את חללו של המוסד הנשגב הזה. והנה חשבתי שאהובינו באמעריקא יעמדו על הגובה לפעול גדולות, למען תשיג ידנו לנהל את הכלכלה הגדולה של הוצאות הישיבה כעת, ואת תכונת התקדמותה ברבוי כמות ואיכות בעתיד הקרוב, אבל לצערי מעטה מאד העזרה אשר השגנו, ע"כ[11] יעמד נא כתר"ה[12] בגבורה טהורה המיוחדת לנפשו האצילה הספוגה באורה של תורה ויקוד אש אהבתה, ויהי'[13] לנו לעזר וסומך ביחוד החג הק'[14] חה"פ[15] הבעל"ט[16], אקוה שיהי'[17] ד' עמו ויכונן מעשי ידיו לברכה ולתהילה, כנה"ר[18] ונפש ידי"ע[19] דוש"ת[20] באה"ר.

אברהם יצחק ה"ק

1. ידי"נ – ידיד נפשי
2. המאוה"ג – המאור הגדול
3. מוהר"מ – מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. וכא"ל – וכל אשר לו
6. שלו' – שלום
7. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר – באהבה רבה
9. בעה"י – בעזרת השם יתברך
10. ב"ה – ברוך השם

11. ע"כ - על כן
12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. ויהי' - ויהיה
14. הק' - הקטן
15. חה"פ - חג הפסח
16. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
17. שיהי' - שיהיה
18. כנה"ר - כנפשו הרמה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אדר תרפ"ה **נמען:** הרב מ"ז מרגליות

הישיבה מתפתחת, ורבים מחכים להיכנס, אבל הם במצוקה כלכלית. הרב קוק מבקש תעמולה לפסח. בתוספת: לעזור לשני רבנים שזקוקים לבקשה רשמית מבתי כנסת באמריקה כדי לבוא לשם.

עיקרי הדברים

- מצוקת הישיבה.
- תעמולה לפסח.
- עזרה לשני רבנים.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ג אדר ה'

שלו'[1] וברכה לכ'[2] ידי"נ[3] הרב הגדול אוצר תו"י[4] כקש"ת[5] מוהר"מ[6] זבולון מרגליות [הרב משה זבולון מרגליות, מגדולי הרבנים בניו יורק] שליט"א[7]

א שיג אחדשה"ט[8] באה"ר[9] אהובי הדר"ג[10] באתי בזה להעיר ולעורר את לבו הטהור בדבר יסוד ישיבתנו הקדושה המרכזית ההולכת ומתפתחת ב"ה[11] במרום הר ד' בירושלים עקו"ת[12], ותה"ל[13] דאתוספו ספסלי לומדי ד' צעירים מצוינים מתפוצות הגולה שלומדים בשקידה רבה ועושים חיל ברב ברכה, ועוד הרבה מאד עומדים צפופים לחכות להכנס על ידינו לטרקלין של תוה"ק[14] בעיר ד' שמה בסדרינו הנכונים ובתכונת הלמודים באור קדושה ורוממות חיי עולם לעם ד' וארצו, והגדלת תורה והאדרתה. אבל כעת הננו נתונים במצר גדול, והכלכלה הדרושה להתנהל בכבוד הראוי לאלה בני הישיבה היושבים עמנו בשבת תחכמוני וביותר לאלה המחכים לבא ומצפים לדרישותינו הרשמיות ע"י[15] הזכיון אשר לנו מאת ה. מ. הנציב העליון יר"ה[16].

ע"כ[17] אחלה נא את פני הדר"ג: יהי נא מטובו לקום לעזרת ד' בגבורים ולעשות תעמולה רבה לשם מוסדנו הקדוש בחה"פ[18] הבע"ל[19], ויהי נא ד' עמו להאריך ימו"ש[20] בטוב ובנעימים, ונזכה לחדות פניו בקודש בבנין שלם בב"א[21], כנה"ר[22] ונפש ידי"ע[23] דוש"ת[24] באה"ר.

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ"ב[25]: מדי דברי אבקשה נא אולי יוכל הדר"ג להטיב לשני ת"ח[26] רבנים חשובים, שהם מוכרחים לבא לאמעריקא ע"י דרישות פורמליות רשמיות מבתי כנסיות לשם רבנות, כי ראויים הם לאיצטלא זו, ודי ישלם לכל גומלי טובה עם ת"ח מעונים וגדולים שכמותם יב"י[27]. ידי"ע הנ"ל[28].

1. שלו' - שלום
2. לכ' - לכבוד
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. תו"י - תורה ויראה

5. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
6. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. הדר"ג - הדרת גאונו
11. ב"ה - ברוך השם
12. עקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
13. ותה"ל - ותהלה לא-ל
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. ע"י - על ידי
16. ירה"ה - ירום הודו (כינוי למלך או לשליט)
17. ע"כ - על כן
18. בחה"פ - בחג הפסח
19. הבע"ל - הבא עלינו
20. ימו"ש - ימח שמו (וזכרו)
21. בב"א - במהרה בימינו אמן
22. כנה"ר - כנפשו הרמה
23. ידי"ע - ידידו עוז
24. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
25. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
26. ת"ח - תלמידי חכמים
27. יב"י - ירבו בישראל
28. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשיג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אדר תרפ"ה **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי

הרב קוק מקווה שעניין אחיו יצליח. השבוע גמרו לקנות מגרש גדול במעלה העיר מערבה, בכחמשת אלפים לירה. יש כארבעים צעירים מצוינים, ועוד כחמישים עתידים לבוא. הרב קוק מבקש עזרה, כי ההתקדמות החילונית נעשית בידי מי שזה כל עולמם.

עיקרי הדברים

- אחיו.
- קניית המגרש.
- ארבעים תלמידים.
- בקשת עזרה.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ו אדר ה'

שלו'[1] וברכה לכ'[2] ידי"נ[3] הרב הנכבד רב פעלים אוצר נחמד בתו"י[4] מו"ה[5] בנימין לייב דייכאווסקי [ראו (כרך ד', אגרת אקצט)] שליטא, וכל משפחתו היקרה שלו' רב אחדשה"ט[6] באה"ר[7]

בטח כבר קבל את מכתבי ע"ד[8] אחי הגאבד"ק[9] ועליסאוועטגראד [ככל הנראה אחיו של הרב קוק, הרב דב בער קוק, שהיה רב ביליסבטגרד שברוסיה] שליט"א[10] ואין לי מה להוסיף, אקוה בע"ה[11] שהענין יהי'[12] מוצלח בע"ה לטובת עדת ד' היקרה מחז"ה[13] בכל הפרטים. ועל של עתה באתי אולי יוכל כת"ר[14] להיות מן המעשים לעזור לנו ביסוד הישיבה הקדושה שלנו, ההולכת ומתכוננת ת"ל[15], וכבר אתוספו ספסלי וב"ה[16] שהצעדים הולכים הלוך וטוב, ויש לקוות ממנה ישועה גדולה לעם ד' הגוי כולו מחזיקי הדת. ולאור תוה"ק[17] על אדמת הקודש. שבוע העבר גמרנו ב"ה[18] קנין מגרש גדול [מגרש לבניין ישיבת "מרכז הרב"; ראו (כרך ד', אגרת ארנח)] ורחב ידים במעלה העיר לצד מערב, שיעלה לערך חמשת אלפים לי"מ[19], וההוצאה הכלכלית ג"כ[20] גדולה ורבה מאד, קרוב לארבעים צעירים מצוינים הנם כבר מוכנים ובע"ה[21] עוד כחמשים נועדים לבא לזמן הבעל"ט[22]. אקוה שכת"ר[23] יהי' בין הבונים הלוקחים יד בפועל ביסוד הקדוש הזה. וכאשר איני צריך להרבות דברים בפרשת גדולת הענין ונחיצותו, ביחוד בזה"ז[24], שתכונת ההתקדמות החלונית הולכת ונעבדת ע"י[25] אלה, שכל זה הוא חזון עולמם, כמה מדה טובה כפולה ומכופלת עלינו, המסורים לקדושת עם ד' ותוה"ק[26] לפעול בעד הרמת קרנה של תורה בארץ בית חיינו.

והנני בזה מקצר ועולה וחותם בכל חותמי ברכות לכת"ר[27] ולכא"ל[28] באה"ר כנה"י[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' - שלום
2. לכ' - לכבוד

3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. מו"ה - מורנו הרב
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. באה"ר - באהבה רבה
8. ע"ד - על דבר
9. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. בע"ה - בעזרת השם
12. יהי' - יהיה
13. מחז"ה - מחזיקי הדת
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. ת"ל - תודה לא-ל
16. וב"ה - וברוך השם
17. תוה"ק - תורתנו הקדושה
18. ב"ה - ברוך השם
19. לי"מ - לירות מצריות
20. ג"כ - גם כן
21. ובע"ה - ובעזרת השם
22. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
23. שכת"ר - שכבוד תורתו
24. בזה"ז - בזמן הזה
25. ע"י - על ידי
26. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
27. לכת"ר - לכבוד תורתו
28. ולכא"ל - ולכל אשר לו
29. כנה"י - כנפשו היקרה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אדר תרפ"ה **נמען:** הרב צבי הירש מסליאנסקי, הנואם

הרב קוק מבקש שישתמש בכוח דיבורו לטובת הישיבה העולמית: נקנה מגרש בכחמשת אלפים לירה, ותלמידים נקבצים ממדינות שונות. כמו שפעל לכל סעיפי התחייה, כך יפעל 'לטובת נשמתה של התחיה'.

עיקרי הדברים

- פנייה לנואם.
- המגרש והתלמידים.

נוסח האגרת עם ביאור

כ"ו אדר ה' [כ"ו באדר תרפ"ה (1925)]

שלו'[1] רב לכבוד ידי"נ[2] הרב החכם ראש המדברים לתחית עמנו [הנואם הראשי; על פי ברכות סג: "ראש המדברים בכל מקום"] וארצנו הקדושה מו"ה[3] צבי הירש מאסלאנסקי [צבי הירש מסליאנסקי, דרשן ציוני נודע בניו יורק] שליט"א[4] אחדשה"ט[5] באה"ר[6],

אהובי היקר, מצאתי לי לחובה קדושה לפנות אל כבודו, שיואיל נא להאציל משפעת רגשותיו והופעת מדברותיו הנאדרות בקודש לטובת יסוד הקודש של הישיבה העולמית, [ישיבת "מרכז הרב", שנוסדה בירושלים בשנת תרפ"ד (1924)] אשר בע"ה[7] כבר החלה להתגשם במעשה. כללות תכניתנו חושב אני שידועה לכת"ר[8] היא, ואני יודע עד כמה לבו הטהור נאמן לתחית קדשנו, להופיע על ידה רוח חיים רעננים ומלאים הדרת קדש בכל שאיפת התחי'[9] והבנין הלאומי שלנו. ב"ה[10] קנינו מגרש גדול שיעלה לערך חמשת אלפים לי"מ[11], [לירות מצריות; המגרש לבניין הישיבה] ותכנית הבנין הגדול רבה היא, לפי הערך של יקרת מטרתנו הקדושה, ותלמידים בחירי צעירינו הולכים ונקבצים אלינו ב"ה ממדינות שונות. יקום נא חביבי על נדבות פיו, [על פי תהלים קיט, קח: "נדבות פי רצה נא ה'"] אשר חננו ד', ובכח השפעתו הרוממה ילהיב לבבות להודיע את יסוד החיים העליונים אשר לתקות ישראל בארצו ע"י[12] יסודה של הישיבה העולמית המרכזית בירושלים, אשר אור תורה בגדלה ורחבה וחכמת ישראל מלאה הדרת קודש ואמונת אומן בה נקבצו. אקוה שפעולתו תהי'[13] לברכה, וכשם שהגדיל לעשות על כל סעיפי תחיתנו הלאומית מאז היותה, כה יגדיל לעשות לטובת.נשמתה של התחיה, ואור חייה בהגדלת פעלים לשם הרחבתה של הישיבה העולמית המרכזית לישראל, שתהי'[14] ב"ה לעמודי אורה לעם הקודש על ארץ חמדה, וממנה קרני אור יפוצו להאיר ג"כ[15] את מחשכי הגולה, כאשר תוכיח לנו גם התחלתנו, המצערה לפי ערך עתידה הגדול בע"ה.

מפני ידיעתי הברורה, שאני מדבר על לב רחב ונשמה עדינה רבת הקשב לצלילי הקודש אשר בפעמי תחיתנו, הנני בזה מסתפק בדברים קצרים, ואחתום ברב שלו' וברכה מקודש, כנה"י[16] ונפש ידי"ע[17] מוקירו באה"ר.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' - שלום
2. ידי"נ - ידיד נפשי
3. מו"ה - מורנו הרב
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
6. באה"ר - באהבה רבה
7. בע"ה - בעזרת השם
8. לכת"ר - לכבוד תורתו
9. התחי' - התחיה
10. ב"ה - ברוך השם
11. לי"מ - לירות מצריות
12. ע"י - על ידי
13. תהי' - תהיה
14. שתהי' - שתהיה
15. ג"כ - גם כן
16. כנה"י - כנפשו היקרה
17. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשטו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש ניסן תרפ"ה **נמען:** ועד העיר ליהודי ירושלים

צריך לפחות שבעים רוטל מצה לאסירים היהודים, וכל האמצעים הרגילים פסקו. הרב קוק מבקש עזרה.

עיקרי הדברים

- מצות לאסירים.

נוסח האגרת עם ביאור

ר"ח ניסן ה'

לכבוד ועד העיר ליהודי ירושלים פעה"ק[1] ת"ו[2] ועד נכבד, דאגת הכנת המצה לאחינו האסירים [מצות לאסירים יהודים בבתי הכלא] היא דוחקת אותנו מאד, כל האמצעיים הרגילים שהיינו משתמשים בהם בשנים שעברו פסו כעת. הננו צריכים בעצם לכל הפחות שבעים רוטיל מצה [רוטל: משקל של כשלושה קילוגרם] לבד כל יתר ההוצאה הכרוכה בהכנת סעודות הפסח בעדם. עזרו נא לנו בכל האפשרות שביד כבודם. בבטחוני שידע כי[3] הועד להשתתף בצערם של אומללינו אלה להמתיק להם קצת את מרירות חייהם ושיטעמו טעם חג חרותנו גם המה. הנני חותם בברכה ותודה למפרע.

מוקירם ונאמנם

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. פעה"ק - פה עיר הקודש
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. כי - כבוד

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' סיון תרפ"ה - ירושלים **נמען:** הרב מאיר ברלין

תודה על שדיבר על הישיבה. הם נמצאים בלחץ גדול, ואין אפשרות אפילו להחזיק את ההוצאה היומית בלי עזרה מיידית. אחיו, הרב דב בער הכהן קוק, שהיה רב באליסבטגרד ונמלט מרדיפות הבולשביקים, תלמיד חכם, דרשן ונואם, יוכל אולי לבוא לאמריקה לטובת הישיבה. הרב קוק מצטער על עיכוב התקציב לוועד הדתי, כי חוסר הפרנסה של בני התורה 'מקלקל את כל סדר טוב'.

עיקרי הדברים

- מצוקת הישיבה.
- אחיו הרב דב בער.
- עיכוב התקציב לוועד הדתי.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם די סיון תרפ"ה[2]

שלו'[3] וברכת הרגל. לכבוד ידידי החביב הרב המאוה"ג[4] לתורה ולתעודה, רב פעלים. וגדל הגיון, מו"ה[5] מאיר ברלין [הרב מאיר בר-אילן (ברלין)] שליט"א[6]. אחדשה"ט[7] באה"ר[8].

מחמד לבי. כת"ר[9] שליט"א. שמעתי. שדבר כבודו נכבדות, בדבר הישיבה ושאיפותיה, ישר חילו, לא ראיתי עדיין את מאמרו, למען דעת איך הדברים מתאימים אל שאיפותינו בפרטן. אבל ן בטוח אני, שהגיוני לבבו הטהורים, הולכים הם באותה מסילת הקודש, אשר שמנו לנו למטרה ביסודה של "הישיבה העולמית המרכזית לישראל בירושלים", [ישיבת "מרכז הרב"; ראו (כרך ד', אגרת ארצו)] שבכל יום ויום הננו יכולים יותר להעיד על ההכרח הגדול לעמדתה של היהדות בטהרתה מיד ולדורות בע"ה[10], ליצור לנו ישיבה אידאלית זו, אבל אהובי, התאמצו נא תמימי דעים. לתן לנו כח מעשי לנהל את הדבר הגדול הזה, עד אשר יציץ ויפרח. עד אשר יסתגל לכל אותם הדרישות גדולות הערך. שאנחנו חייבים לקשור אותן בו, והלא כל אלה קשורים הם באמצעיים חמריים שהם מוכרחים להיות גדולים ומוכשרין לסיפוקן של הדרישות, העומדות להוביל אל המגמה. ולעת עתה הננו עומדים בלחץ מאד, שלא די שנוטל ממנו את אפשריותה של ההתפתחות הכמותית והאיכותית בין מצד הכלכלה, בין מצד הבנין בין מצד הוספה של כחות הוראה ועיבודים שונים של התכניות בפועל, אלא שגם להחזיק את ההוצאה היומית אין אנו רואים שום אפשרות אם לא תבאו מיד לעזרתנו.

(חושבים אנחנו אולי שאחי, הרב הגאון דובער הכהן קוק [אחיו של הרב קוק; ראו (כרך ד', אגרת אשיג)] שליט"א שהי'[11] אב"ד[12] ביליסבטגרד, בשנים האחרונות. ומפני הרדיפות הדתיות של הבולשיבים, נמלט מהם, ובא אלינו עם משפחתו, הוא, מלבד שהוא ת"ח[13] מובהק, ג"כ[14] איש באנשים, ודרשן ונואם הגון, חושבים אנו שאם רק נוכל להוציא אל הפועל את בואו לאמעריקא, לעיר קטרה זו של חיזוק מוסד קודש הכללי הזה, כתר"ה[15], וחלק חשוב מאהובינו המכירים את ישרה ואמתתה, קדושתה ותפארה

של צפייתנו בדבר הישיבה המרכזית, יתמכו בידו). באותו הכבוד ורוחב הדעת והמפעל הראויים למטרה עליונה וקדושה לשעתה, ולע"ל[16] זו, הנני מחכה על מכתבו של כת"ר המוקדם. ולא אמנע מלהודיע את צערי לידידי, בדבר מניעת המשלח של התקציב, לועד הדתי (ולחברי משה"ר[17]) שחוסר פרנסה, הניכר בכל עבר, של בני התורה, זהו התוכן היחידי ביותר המקלקל את כל סדר טוב, שהי' אולי אפשר לצאת אל הפועל בזמן היותר קרוב, בנוגע לע"ק[18] והשפעתה באי"י[19] וביהדות בכלל, ולד' הישועה.

הנני חותם בברכה ואה"ר[20], כנפשו היקרה והעדינה ונפש אוהבו הנאמן מוקירו ביפעת טהרת נפש, ומברכו מקודש סלה

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. שלו' - שלום
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. מו"ה - מורנו הרב
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. כת"ר - כבוד תורתו
10. בע"ה - בעזרת השם
11. שהי' - שהיה
12. אב"ד - אב בית דין
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. ג"כ - גם כן
15. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
16. ולע"ל - ולעתיד לבוא
17. משה"ר - משה רבנו
18. לע"ק - לעיר קודשנו
19. באי"י - בארץ ישראל
20. ואה"ר - ואהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' דראש חודש תמוז תרפ"ה **נמען:** אגודת הרבנים בארצות הברית וקנדה

תודה על דבריהם בעד הישיבה. ככל שבעלי התרבות החילונית מתפשטים בירושלים, גדלה החובה לרומם את דגל התורה. נקנה כיכר גדול בכחמשת אלפים לירה, ולבניין צריך כרבע מיליון דולר; מאות תלמידים מצוינים מוכנים לבוא. הרב קוק מבקש להקים ועד גדול ולהוציא קול קורא.

עיקרי הדברים

- תודה.
- המגרש והבניין.
- מאות תלמידים מוכנים.
- ועד וקול קורא.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה. א', ר"ח תמוז פ"ה [יום א', ראש חודש תמוז תרפ"ה (1925)]

שלו'[1] וברכה מקודש לכבוד ידיד לבבי הרבנים הגדולים, חברי הפריזידיום של אגוה"ר[2] באה"ב[3] וקנדה, ["אגודת הרבנים" בארצות הברית וקנדה; ראו (כרך ד', אגרת ארסד)] וכל החברים כולם, הרבנים הגאונים שליט"א[4],

וכל הנלוים אליהם ומסתופפים בצל תורתם ויראתם הטהורה, ברכת ד' עליהם מהר קדשו סלה. אחדש"ה[5] דהדר"ג[6] ברגשי כבוד ויקר, אהובי היקרים, הנני מוצא לנפשי חובה קדושה להביע להדר"ג[7] את רגשי תודותי, וברכתי היוצאת מקרב לבבי, על דבריהם הקדושים אשר הואילו בטובם לדבר נגד קהל עם ד' יושבי אמעריקא, בדבר הישיבה הקדושה המרכזית העולמית לישראל, [ישיבת "מרכז הרב", שנוסדה בירושלים בשנת תרפ"ד (1924)] בירושלים עה"ק[8], ת"ו[9] ויסודה, ידעתי נאמנה אהובי הדר"ג[10] שלבם הרחב והטהור יודע. כמה גדולה היא חובת הזמן, להוציא בע"ה[11] מן הכח אל הפועל את השאיפה הגדולה והקדושה הזאת שיהי'[12] לנו בבירתנו הקדושה, בירושלים עיר קדשנו ותפארתנו, אשר עיני כל ישראל אליה נשואות מכון הקודש, ישיבה מרכזית עולמית, לאור בית ישראל הגוי כולו, וכולנו יודעים שעם כל ההתפשטות, שבעלי התרבות החלונית מתפשטים במעשיהם בעה"ק[13], מתגדלת ביותר החובה לרומם דגל התורה בה ברמה, ולהופיע בעולם באור גדול בגדולתה של תורה ורוממותה ממכון הר ציון, וזאת היא הלא שאיפתנו הקדושה ביסוד הישיבה המרכזית, שאע"פ[14] שאנחנו בתור מתחילים, מצערה היא פעולתנו לעומת המטרה הגדולה והנשגבה שאליה עינינו נשואות ברצות ד' דרכנו.

אבל הלא כך היא המדה שצריכין אנו להתחיל בהדרגה בע"ה, ולבא מתוך הראשית המצער, להאחרית אשר מאד ישגה [על פי איוב ח, ז] בחסדי צור ישראל הבוחר בתורה, ובהר הקודש בירושלים. והנה, אנחנו קנינו את הככר הגדול לצורך הבנין [ראו (כרך ד', אגרת אשיג)] לפאר היכלה של תורה בע"ה, שיהי' נבנה כמו רמים [על פי תהלים עח, סט: "ויבן כמו רמים מקדשו"] בהוד והדר באחד מהררי ציון הנהדרים מאד, אשר במעלה עיר הקודש, וצריכים אנחנו לסכום עצום של חמשת אלפים לי"מ[15] [לירות מצריות] רק בעד המגרש לבדו וכאשר

יזכנו השי"ת[16] להחל בבנין הקדוש הלא הוא מוכרח להיות הדור ומפואר, כדי לרומם את קרן תוה"ק[17] לעיני כל ישראל, וכל עמי הארץ. ועל זה צריכים אנחנו סכום גדול בערך רבע מליון דולר, לשם הבנין לאגפיו הנחוצים, לפי המטרה הגדולה והקדושה של הישיבה, ועם זה גדולה היא גם כעת בהתחלת מצעדנו ההוצאה התדירית, שהיא ג"כ[18] הולכת ומתגדלת בע"ה, לרגלי התלמידים המצויינים ההולכים ונוהרים אלינו מעברים, וכשיתן ד'. והמעצור של הדחק ביחש להסיפוק של התלמידים לא יעיק עלינו הנה מוכנים המה תלמידים מצויינים למאות לעלות אל הקודש, ולפאר את הישיבה הקדושה בפרי חמד מהמעולים והמצויינים של בחירי צעירי התורה שבדור, העתידים להיות בע"ה, לגאון ולתפארת בבית ישראל.

והראויים להתפתח בגאונות תלמודית בכל מקצועותיה של תורה, ובגדולת מחשבה ועומק הגיון בדעה ובהשכל בדעת ד', ובקדושת המוסר, והארת הרעיון ממקור התורה והחכמה האמיתית נחלת ישראל מני אז. ע"כ[19] תכון בזה עתירתי מכם רבותי וגאוני, הוציאו נא אל הפועל את מחשבתכם הגדולה והקדושה אשר החלותם להגות בה, ויסדו ועד גדול, לכונן בית ד' להעמיד את הישיבה המרכזית לישראל בירושלים על וסעדו נא את ידינו בכלכלתה וסיפוקה, במהלך גידולה והתפתחותה. הדפיסו נא קול קורא מלהיב מצדכם לכל עם ד' אשר באמעריקא, לכל העדות והקהילות, לכל היחידים והנדיבים, והרימו בכח קולכם בקודש לעשות תעמולה גדולה, למפעל הכביר והקדוש העומד להיות לנס לדורות עולמים, בעיר ד' שמה, והשי"ת[20] יחזק את ידיכם וירומם בכבוד את קרנכם ותזכו לעשות גדולות ונצורות. [על פי ירמיהו לג, ג]

---

1. שלו' - שלום
2. אגוה"ר - אגרות הראיה
3. באה"ב - בארצות הברית
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. אחדש"ה - אחרי דרישת שלומו הטוב
6. דהדר"ג - דהדרת גאונו
7. להדר"ג - להדרת גאונו
8. עה"ק - עיר הקודש
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. הדר"ג - הדרת גאונו
11. בע"ה - בעזרת השם
12. שיהי' - שיהיה
13. בעה"ק - בעיר הקודש
14. שאע"פ - שאף על פי
15. לי"מ - לירות מצריות
16. השי"ת - השם יתברך
17. תוה"ק - תורתנו הקדושה
18. ג"כ - גם כן
19. ע"כ - על כן
20. והשי"ת - והשם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז תמוז תרפ"ה - ירושלים **נמען:** ועד הישיבה המרכזית העולמית

ההוצאה החודשית גדלה, תלמידים מצוינים באים, ורבים מבקשים לעלות. יש לחפש נדבות גדולות לבניין על המגרש. הרב יקותיאל אריה קאמעלהאר באמריקה רוצה להצטרף לעבודה, והרב קוק מבקש שידברו עמו.

עיקרי הדברים

- גידול ההוצאה.
- נדבות לבניין.
- הרב קאמעלהאר.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם יום כ"ז לחדש תמוז תרפ"ה[2]

לכבוד הועד הנכבד לישיבה המרכזית העולמית בירושלים [ישיבת "מרכז הרב"] עה"ק[3] ת"ו[4] בב"א[5]. שלו'[6] וברכה, אחינו היקרים, אחרי תודתי הנאמנה לכבודם על התעסקותם הנאמנה בדבר הגדול והקדוש שעינינו ועיני חלק גדול מישראל, טהורי לב, אוהבי תורה, ויראי ד' המצפים לתשועות ד' באמת מציון וירושלים, נשואות אליו, הוא תוכן של התפתחות מוסד הקודש ליסוד הישיבה הקדושה המרכזית במכון הקודש עיר ד' שמה. הנני בזה להעיר את רוחכם הטהור להוסיף אומץ בעבודת הקדש, כי ההוצאה החדשית הולכת היא ומתרחבת, תלמידים מצוינים ובחירים מערים שונים באים להסתפח בישיבה הקדושה, וכהנה וכהנה עומדים הכן בבקשה רבה להעלותם מעומק הגלות, להביאם לארץ ד' לאור באור החיים בתורה ודעת קדושים בישיבה המרכזית, והדבר תלוי, באימוץ כחותינו לספק את ההוצאה הגדולה הכרוכה בריבוי התלמידים ובטוב הסידור שלהם בכלכלתם ובסיפוקם החמרי והרוחני. נוסף לזה הננו מוכרחים להפנות את תשומת לבנו ע"ד[7] חיפוש נדבות גדולות, בעלות קיימה, לצורך הבנין הגדול, להיכלה של תורה בציון, במגרש הנחמד אשר קנינו בע"ה[8] במעלה עיר הקדש. [מגרש לבניין גדול לישיבה, שלא נבנה לבסוף] אקוה שיהי'[9] ד' עמכם לחזק ולאמץ את ידיכם לפעול ולעבוד לעם ד' מציון מכלל יופי.

ואף כי רבה הדרך לפנינו עד הבאת הרעיון הגדול הזה לשכלולו העליון ככל אשר הוא ברוח עמנו בע"ה. וככל אשר העתיד יורה אותנו בחסדי ד' בעליית מעלותיו הקדושות, צריכים אנחנו לדעת, שאין קץ ותכלית להערך הגדול של כל צעד ושעל שאנחנו הולכים ומתקרבים למטרת הקדש העליונה הזאת, ועם זה רם ונשגב הוא הערך של המשכת ההוה הקיים כעת לפנינו, שגם הוא ב"ה מלא הוא תורה יפעה ואורה של גדולת קודש, ויראת ד' טהורה. והנה ידידינו הרב ר'[10] יקותיאל ארי' קאמעלהאר שליט"א[11], הוא כעת באמעריקא, ובמכתבים כתב לנו, שהוא רוצה להמסר לעבודת הקדש הזאת של מכונת הישיבה הקדושה, יהי'[12] נא דברי כבודם עמנו לדעת מהלך רוחו בענין הנשגב הזה, ויודיעוני נא

את אשר עלה בהסכמה אצלם בזה, ביחד עם שיתוף כל הכחות הנכבדים המכוננים לעזור במלאכת ד' הגדולה הזאת.

והנני בזה חותם בברכה מקודש ומבין המצרים נושע בקרוב ישועות עולמים כנ"ה וד"ש[13] ידידו דוש"ת[14] באה"ר[15].

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. עה"ק - עיר הקודש
4. ת"ו - תבנה ותכונן
5. בב"א - במהרה בימינו אמן
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר
8. בע"ה - בעזרת השם
9. שיהי' - שיהיה
10. ר' - רבי
11. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
12. יהי' - יהיה
13. וד"ש - ודרישת שלום
14. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
15. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשלז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (תמוז תרפ"ה) - מוצא **נמען:** הרב אהרן טייטלבוים

הרב קוק במוצא לנפוש. המצב הרוחני של הישיבה מניח את הדעת, אבל בית המדרש כבר צר, וצריך לפחות בניין ארעי, ובקרוב את הבניין הגדול. דרושות מיד כשלוש מאות לירה, ובהמשך כחמש מאות לחודש. גם הוועד הדתי ומשרד הרבנות צריכים תיקון. בתוספת: שידבר עם הרב קאמעלהאר.

עיקרי הדברים

- נופש במוצא.
- צורך בבניין.
- תקציב חודשי.
- הוועד הדתי.

נוסח האגרת עם ביאור

לכבוד ידי"נ[1] הרב המאוה"ג[2] אוצר נחמד רב פעלים מוהר"א[3] טייטעלבוים [ראו (כרך ד', אגרת אשב)] שליט"א[4] וכא"ל[5]

שלו'[6] וברכה, אחדשה"ט[7] באה"ר[8],

זה לי כמה שהנני מתעתד לכתב לכת"ר[9], אבל מנעוני העיכובים כעת סרתי למוצא להנפש מעט. [מושבה סמוך לירושלים] ואם כי פה מפני קירוב המקום, המרגע שלי הוא רק עראי ומעורב בטרדות, בכ"ז[10] הוקל לי קצת. והנה ע"ד[11] עבודת הישיבה, חושב אני שכת"ר[12] מתענין בה בכל יכולתו, מפני שלבו עמנו, בכל הלב הנפש של השאיפות הקדושות הכרוכות בעתידה של הישיבה בע"ה[13]. לכבוד תוה"ק[14] וכבוד עם ד' וארצו, אמנם המצב כעת קשה מאד. ההוצאה הולכת ומתרבה, וחייבים אנו למצא מגורים שלא נצטרך לעכב את המהלך וגם להרחיבו. ממצב הרוחני, לפי הערך של התחלה, יכולים אנו להיות מרוצים, אמנם הרבה קשור הדבר בדאגת המקום, כי בהתרחבות ההדרגית של זמן הבעל"ט[15], כבר יהי'[16] המקום בביה"מ[17] בלתי אפשרי להסתפק בו גם בשעת הדחק כהיום, והכרח הוא לדאוג בעד בנין עראי לפחות. ומצד התעוררות השאיפה הכללית הננו מוכרחים לגשת בקרוב אל הבנין הגדול בע"ה, ע"כ[18] אי אפשר בלא תעמולה כבירה. מה מאד אשמח אם יוכל כת"ר[19] להכנס בענין הקדוש הזה, שהוא יסוד התחי'[20] הלאומית בשורש קדושתה אבל עם זה צריכים אנו שפתרון מידי של הוצאה של קרוב לחמש מאות לי"מ[21] לחודש לזמן הבא, ויותר משלש מאות לי"מ בהוה מיד ימצא לנו, ולד' הישועה.

וע"ד[22] הועד הדתי ג"כ[23] הדברים יגעים, צערן של ת"ח[24] הוא גדול מאד, וגם מצבו של משרד הרבנות הי'[25] ג"כ ראוי להתקן, כי בהמשכת קיומו החומרי. אפשר יהי' לתקן ג"כ ע"י[26] עוד תיקונים חברותיים בא"י[27] ברוח התורה. ובדרך הנימוס והשלו'[28]. גם את כל החסר לשכלולו, מצד מניעות צדדיות, ע"כ מאד חפצתי לתמכו, וכדאי הדבר לטובת הכלל, ולכבוד התורה והארץ.

אקוה שאתכבד בקרוב במכתב מכת"ר[29] מבשר שלומו וטובו, ושלו'[30] על אשר לו, ושלו' כל אוהבינו הנוטלים חלק בשאיפותינו הקדושות במפעל והגיון והי'[31] זה שלו' וברכה לעד כנה"י[32] ונפש ידי"ע[33] דוש"ת[34] באה"ר המצפה מבין המצרים לתשועת ד' על עמו ונחלתו

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. והנה הרב הגאון ר'[35] יקותיאל ארי' קאמעלהאר. [ראו (כרך ד', אגרת אשט)] נ"י[36] בא לאמעריקא, וכמה מכתבים כתב לי שרוצה להכנס בעבודת הישיבה אולי יקח כת"ר דברים עמו ויכירהו, וימצא בחכמתו דרך איך להשתמש בכח חשוב זה למגמת הקודש שלנו, לטובת הענין הנשגב, ולטובת כל העוסקים בו, בחמריות, וביותר ברוחניות, ידי"ע הנ"ל[37]

---

1. ידי"נ - ידיד נפשי
2. המאוה"ג - המאור הגדול
3. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. וכא"ל - וכל אשר לו
6. שלו' - שלום
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. לכת"ר - לכבוד תורתו
10. בכ"ז - בכל זאת
11. ע"ד - על דבר
12. שכת"ר - שכבוד תורתו
13. בע"ה - בעזרת השם
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
16. יהי' - יהיה
17. בביה"מ - בבית המקדש / בבית המדרש
18. ע"כ - על כן
19. כת"ר - כבוד תורתו
20. התחי' - התחיה
21. לי"מ - לירות מצריות
22. וע"ד - ועל דבר
23. ג"כ - גם כן
24. ת"ח - תלמידי חכמים
25. הי' - היה
26. ע"י - על ידי
27. באי"י - בארץ ישראל
28. והשלו' - והשלום
29. מכת"ר - מכבוד תורתו
30. ושלו' - ושלום
31. והי' - והיה
32. כנה"י - כנפשו היקרה
33. ידי"ע - ידידו עוז
34. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

35. ר' - רבי
36. נ"י - נרו יאיר
37. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג מנחם אב תרפ"ה - ירושלים **נמען:** הנדיב נתן שטראוס

שטראוס קנה מד"ר לוי את המגרש ליד קבר רחל, שרבנים, ובראשם הרב צבי הירש קלישר, השתדלו לקנותו למוסד דתי של תורה ותפילה; גם יועד בית רחל פעל לכך. הרב קוק מבקש שיקדיש את המגרש למוסד דתי, באישור הרבנות הראשית.

עיקרי הדברים

- המגרש ליד קבר רחל.
- השתדלות הרב קלישר.
- בקשה להקדשה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1]. ירושלם כ"ג מנ"א[2] תרפ"ה[3]

הדרת כבוד הנדיב הגדול בישראל ובאדם מר נתן שטראוס, [נתן שטראוס, נדבן יהודי-אמריקני; העיר נתניה נקראה על שמו] יאריך ד' ימיו ושנותיו יחד עם הנדיבה הגבירה רעיתו הכבודה תחי'[4] וכל משפחתו הרוממה. שלו'[5] וברכה מציון וירושלים.

אדוני החביב. הנני מוצא לי חובה קדושה להעיר את לב הוד כבודו, בדבר המגרש אשר קנה מידי הד"ר[6] לוי אצל מקום קבורת רחל אמנו ע"ה[7]. אשר זה כמה תקופות שנים, שרבנים גדולי ישראל עסקו בדבר הגדול הזה לקנות את המגרש הסמוך להקבר הקדוש הזה על מנת ליסד בו מוסד דתי חשוב, לתורה ולתפילה לאחינו בני ישראל, בדרך קביעות וסדר הגון ומכובד. מראשונים במשתדלים בשביל המטרה הקדושה הזאת הי'[8] הגאון הידוע בכל העולם ר'[9] צבי הירש קאלישער מטהארן [הרב צבי הירש קלישר מטורון, ממבשרי שיבת ציון במאה ה-19] בגרמניה זצ"ל[10], שהוא הי' ג"כ[11] הראשון אשר הקים את התנועה של חבת ציון המעשית, שממנה יצאה כל התעמולה הציונית המלאה עתה את כל העולם היהודי והאנושי, רק ע"י[12] סבות שונות לא עלה הדבר בידי המשתדלים כל ימי משך ממשלת תורקיה בארץ ישראל. גם בזמנים האחרונים נוסד ועד בית רחל ע"י רבנים חשובים לשם המטרה הזאת, וכבר התחיל הועד באמצעות ד"ר[13] לוי הנזכר בעצמו, שהונח תחת ידו סכום כסף בהבנק לשם קניית החבל לשם מכון דתי.

אמנם על ידי סבות של חסרון ביאור בעצם הענין נסתבך הדבר, והמכון הדתי לא יצא אל הפועל במקום המקודש הזה, שהוא ראוי מאד, מצד התכונה הדתית וההסתורית להיות נוסד שמה. אמנם, שמחתי לשמע שסוף כל סוף נכנס המגרש הזה תחת רשות כבוד מעלתו בחיר נדיבי עמנו הממולא גם כן ברגשי קודש, והגיוני אמונה טהורה, אשר אקוה ששמח מאד להיות הציר הנאמן ממרומים, להוציא אל הפועל את המבוקש הקדוש והנאצל הזה, ליסד בחבל קדוש הזה אשר על ידי הציון הקדוש לכל וגם לכל האנושיות התרבותית מכון דתי קדוש לישראל, בזה שיואיל נא כבוד הדרתו להקדיש את המגרש הזה לשם מוסד דתי קדוש לתורה ולתפילה לישראל. על ידי האישור של הרבנות הראשית לארץ ישראל שיש

לה יפוי הכח מיד הממשלה הבריטית ע"י הנציב העליון אחינו העליון סיר הרברט סמואל שכהן עד כה [הנציב העליון הראשון לארץ ישראל, שסיים את כהונתו בקיץ תרפ"ה] במשרה הגדולה הזאת בחקה קבועה לדורות, לאשר הקדשות וצדקות של היהודים בארץ ישראל בכל כח ועז. ובזה ישאר שמו הגדול של הוד כבודו לזכר עולם, גם על הדבר הגדול הזה שיתן כבוד לעם ישראל, והדרת קודש לדתינו הקדושה בזכרון קודש של האם הקדושה אמן של ישראל, המסמלת את האהבה הלאומית, ואת אמונת הגאולה והתחיה לעמנו על אדמת קדשו לעד.

הנני מלא בטחון בע"ה[14] שדברי המעטים, היוצאים מן הלב יכנסו ללבו הנדיב והרחב לעשות חסד משפט וצדקה. והרעיון הקדוש שהגו גדולי ישראל, להציג זכרון נצח ומכון דתי חשוב וקדוש על יד קברה של רחל אמנו, יצא בקרוב מן הכח אל הפועל בכל הכבוד וההדר על ידי נדבת רוחו הטהור. והנני מתכבד לברכו ברב שלו' מהר הקודש מירושלים.

ידידו הנאמן המעריצו כיפעת ערכו

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
4. תחי' - תחיה
5. שלו' - שלום
6. הד"ר - הדוקטור
7. ע"ה - עליו השלום
8. הי' - היה
9. ר' - רבי
10. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
11. ג"כ - גם כן
12. ע"י - על ידי
13. ד"ר - דוקטור
14. בע"ה - בעזרת השם